Horia Stancu



ASKLEPIOS

HORIA STANCU

ASKLEPIOS

ROMAN

EDIŢIE REVĂZUTĂ

EDITURA ION CREANGĂ
1972

Voi fi zeu, după moarte. Sunt încredinţat de aceasta cu tărie. Temeiurile pe care mă bizui vi le voi dezvălui treptat, odată cu întâmplările trăite şi înfruntate de mine în viaţă.

Mai înainte de a începe, vreau să vă înfăţişez pe cel mai însemnat dintre ele, ascuns, nu în făptura mea, ci în sufletul oamenilor din vremea şi din neamul meu. Îi cunosc bine: aplecaţi spre războaie, aprinzându-se repede de pofta jafurilor, mai ales cei puternici, care se aleg cu dobândă şi plean, se satură tot atât de repede de ele şi tânjesc după focul vetrelor de acasă şi după dulceaţa petrecerilor. Cei slabi şi sărmani, îndurând doar greutatea expediţiilor, văd în întoarcerea pe locurile de baştină alinarea tuturor suferinţelor, uitând că nici în colibele lor nu erau mai ferciţi decât printre străini. Şi unii şi alţii iubesc poveştile, basmele şi închipuirile ieşite din propriile lor minţi. Gata să ceară altora să le creadă, sfârşesc prin a lua ei înşişi drept adevăr ceea ce au scornit cu o zi sau cu un an mai înainte. Cerând crezare de la alţii, le vine greu să învinuiască pe cineva de minciună.

Cei de neam ales, dispreţuind o înrudire omenească, îşi trag adesea spiţa din zei, şi nimeni nu îndrăzneşte să le pună la îndoială vorbele.

Cei mărunţi, care alcătuiesc mulţimea de rând, încrezători şi lesne de pornit într-o parte sau alta cu vorbe, sunt stăpâniţi de crai, dar şi mai mult de slăbiciune şi neştiinţă. Tot atât de iubitori de întâmplări

neobişnuite pe cât de trudnic şi mereu acelaşi le este traiul, sunt gata totdeauna să primească încă un zeu, mai ales dacă nu le cere nimic, făgăduindu-le în schimb vreo nădejde.

Despre zei, fraţii mei de mâine, mărturisesc drept că nu ştiu ce să spun. Nu i-am întâlnit niciodată, deşi vreunul din ei sau soarta mi-au fost de ajutor la nevoie. Nemurirea, lucru tainic şi îndoielnic, se câştigă cu o plată prea mare pentru puterile noastre de oameni: viaţa.

Din cele ce voi scrie cu semnele sfinte învăţate de mine în ţara Egyptos, credeţi ce vreţi şi luaţi ce socotiţi mai aproape de sufletul vostru. Eu le dau un singur înţeles: să arăt cum a ajuns zeu omul Asklepios. De se poate, să slujească drept învăţătură şi altora; este destul loc pe Olimp. Eu, unul, de voi ajunge acolo, voi fi bucuros să întâmpin pe oricare dintre voi.

CARTEA I

AHAIA

Despre mine, spun astăzi unii că am călătorit de tânăr în ţara Egyptos şi că meşteşugul de vindecător l-am deprins de la preoţii egiptiaci. Adevărat este, am ajuns şi, acolo, purtat de o corabie a craiului Agamemnon din Mykene, şi chiar mai departe, mânat de soartă. Însă mai degrabă cred că, întâi şi întâi, m-am născut cu un dar şi pe urmă am învăţat de la unii şi de la alţii. De mic mă înduioşam şi mă străduiam să lecuiesc pisicile oloage de bătrâneţe sau câinii de vânătoare schilozi. Era destul ca astfel de animale să-mi cadă în mână. Le doftoriceam de milă şi, adesea, de atâtea îngrijiri, li se scurta firul vieţii dăruite de zei. Când m-am mai înălţat, m-a cuprins grija de soarta slujnicelor şi roabelor din casă doborâte de osteneală şi de boală, mai ales că trăiam mai mult prin odăile lor, ascultând poveşti, mâncând ce se îndurau să-mi dea, îmbrăcat în haine sărace şi vechi. Parcă nici n-aş fi fost fiu de bazileu. Tatăl meu, craiul Eumeniches, nu mă chema niciodată la sine. Maica mea, Ixiona, îşi aducea uneori aminte de fiul ei, Asklepios, şi voia să mă vadă. Odată ajuns în cămările ei, mă privea lung, începea să lăcrimeze şi sfârşea prin

a porunci slujnicelor să-mi poarte mai bine de grijă şi să mă ducă de acolo. Fraţii mei mai mari, Andros şi Androcleides, duceau altfel de viaţă. Eram nevârstnic şi îmi închipuiam că aşa se cuvine. Cu toate acestea, mă simţeam într-un fel părăsit şi oropsit. Era drept să-mi caut prieteni printre oameni de rând. Când cădea vreuna din roabe bolnavă, îmi vâram capul pe uşa odăii în care zăcea şi încercam să-i fiu de folos, căci şi roabelor le era milă de mine. Îi aduceam, în taină, vin îndoit cu apă, băutură adesea adunată din cupele rămase nedeşertate pe la ospeţe, ca să se mai răcorească. Aprindeam opaiţul, vegheam. Dacă era nevoie, chemam câte o slujnică să dea ajutor mai bun decât al meu. Uneori uitam în felul acesta de joc sau de mâncare. Cea dintâi învăţătură mi-a fost că bunătatea poate să aline durerile...

Aşa, mai mult stingher şi lipsit de iubire, ajunsesem pe la vreo doisprezece ani, hotar la care mintea începe să fie mai limpede şi lucrurile mai greu de înţeles. Una din roabele cele mai oropsite – (nu ştiam din care pricină) – căzuse greu bolnavă. M-am strecurat la dânsa şi am întrebat-o dacă are trebuinţă de ceva, după obiceiul meu.

— Adu-mi, micul meu stăpân, un ulcior cu lapte proaspăt, să-mi mai întremez puterile. Fiertura de mei e prea slabă şi nu-mi ajută, m-a rugat roaba. Boala mi-a stors orice vlagă.

Zăcea părăsită în cea mai întunecată cămară din curţile sclavilor. Nu se uita nimeni la ea. Erau destui robi, mai uşor de dobândit decât turmele. Dacă pierea unul din ei, părintelui meu nu-i păsa. Câştiga alţii, cu ascuţişul armelor de aramă.

— N-am de unde, i-am răspuns. Pot să-ţi aduc vin amestecat cu apă.

— Lapte îmi trebuie.

Eram gata să-mi iau inima în dinţi şi să mă încumet să cer pentru ea de la mama ulciorul cu lapte, când roaba mă opri:

— Nu-i spune stăpânei. Mă duşmăneşte, deşi nu sunt vinovată. Adu-mi mai bine de la stână.

— Să fur?

Vorbisem cu îndoială.

— Şi pe mine m-au furat, micul meu stăpân, dintr-o ţară îndepărtată. Mi-au furat şi numele şi mi-au dat unul nou: Eudaimona – fiindcă tare aveam să mai fiu fericită!

Mi-am adus aminte de poveştile cu zâne şi cu zei. Unul dintre ei, Hermes, era meşter vestit pentru îndemânarea lui la hoţii.

Înduplecat de rugăminţile roabei, am pornit-o spre stână, cu toate că se apropia vremea amurgului. Păstorii erau adunaţi la strungă, pentru mulsoarea de seară a oilor şi a caprelor. Coliba în care păstrau laptele dulce şi brânza era pustie. Am ales un ulcior pântecos, potrivit cu puterile mele, şi m-am strecurat afară. În grabă, am răsturnat câteva vase de lemn, făcând zgomot. Credeam că nu mă simţise nimeni. Nu eram departe, când strigăte de îndemn şi lătrat de dulăi îndrumaţi pe urmele mele mi-au vestit că furtul fusese dat pe faţă. Am luat-o la goană, strângând ulciorul la piept, izbindu-mi picioarele goale de pietrele potecii. Sprinteni şi iuţi, dulăii se apropiau tot mai mult. Mânat de spaimă, gâfâiam şi alergam în neştire. Întunericul care se lăsa grabnic m-a făcut să rătăcesc

drumul. M-am împiedicat şi m-am rostogolit la pământ, dar fără să las din mâini ulciorul cu lapte proaspăt. Am simţit răsuflarea caldă a câinelui şi, înainte de a fi înhăţat cu colţii ascuţiţi, am auzit nechezat de armăsar, chelălăit de dulău izbit şi speriat. O umbră care mi s-a părut uriaşă – jumătate om, jumătate cal – s-a aplecat peste mine şi m-a ridicat la ea.

— Unde umbli, băiete, la vreme de noapte, prin coclaurile astea? Putea să te sfâşie dulăul, mi-a spus cu glas omenesc. De ce te urmăresc câinii craiului Eumeniches?

I-am răspuns cu glas slab şi înfricoşat:

— Pentru ulciorul acesta de lapte, furat de la stână.

— Erai înfometat?

— L-am luat pentru roaba Eudaimona, care zace bolnavă.

Ciudata fiinţă păru să rămână pe gânduri, încercând să-şi amintească ceva. O auzeam şoptind: „Eudaimona, Eudaimona! Nepotrivit nume pentru o biată roabă!”. În cele din urmă, mă ridică şi mă aşeză pe spatele calului de care părea lipită, mă îndemnă să mă ţin strâns şi porni în goană...

Ştiam din poveştile auzite în nopţile lungi de iarnă de la femeile roabe că Ahaia era străbătută de fiinţe deosebite de noi oamenii şi deosebite de zei: fauni cu picioare de ţap şi cu coarne, satiri, nimfe uşurele, zâne ale izvoarelor şi dumbrăvilor. Călătorii povesteau că în munţii de la miazănoapte trăiesc arătări şi mai ciudate. De o dihanie cum era asta nu-mi pomenise până atunci nimeni. Făptura necunoscută se arăta blândă şi binefăcătoare. Mă scăpase de câini şi acum mă purta cu ea, către un lăcaş tainic. Ne oprirăm în faţa unei

colibe de crengi, înălţată în latura unei pajişti. Cai împiedicaţi păşteau în răcoarea nopţii. Şi mai uimit am fost când am văzut cum omul – căci era om ca toţi ceilalţi – coboară de pe calul pe care şedea, îl sloboade şi mă duce lângă un foc de vreascuri.

După ce m-a ospătat cu pâine şi vin, să prind puteri, m-a întrebat care îmi e numele.

— Asklepios al lui Eumeniches, i-am răspuns.

Rostul cuvintelor pe care le-a rostit atunci l-am priceput mai târziu, peste mulţi ani:

— Asklepios poate, micule domn, dar nu al craiului Eumeniches…

N-am îndrăznit să-i cer să mi le tălmăcească. Străinul mi-a făgăduit să mă ducă la curtea tatălui meu, rugându-mă să mai întârzii puţin. După aceasta a încercat să afle de la mine care era suferinţa roabei Eudaimona şi eu l-am desluşit cât mi-a stat în putinţă.

L-am auzit murmurând ca pentru el:

— I-ar trebui un vraci, biata de ea!

— Eumeniches nu crede în vraci.

— Ştiu, flăcăule, ştiu!

Fără să mai rostească un cuvânt, s-a apucat de lucruri care mi se păreau fără înţeles. Într-o ulcică de pământ a pregătit o fiertură de ierburi puternic mirositoare. A vărsat o parte din laptele din ulciorul meu şi, în locu-i, a turnat fiertura.

— Du-i asta roabei, Asklepios, şi spune-i sănătate de la Kiron, dacă îşi mai aduce aminte de dânsul.

Pe acelaşi armăsar m-a purtat aproape de curtea craiului, luând seama să nu-l simtă nimeni. Când s-a despărţit de mine a adăugat:

— Vino aici peste şapte zile şi spune-mi cum îi merge

roabei bolnave. Drept mulţumire că te-am scăpat, micule domn, nu destăinui nimănui că te-ai întâlnit cu mine. Kiron ştie mulţime de lucruri pe care ţi le va împărtăşi, fiindcă ai inimă bună şi ţi-e milă de cei suferinzi...

Bând din laptele dulce, amestecat cu fiertură de ierburi, Eudaimona s-a mai înzdrăvenit. Eram mulţumit de ceea ce făcusem şi, deşi fapta mea nu era plină de cinste, mult timp am socotit-o ceva îndrăzneţ.

Legai prietenie cu Kiron. Ajunsesem la anii când singurătatea e mai apăsătoare decât oricând. Copiii de robi cu care mă jucasem se făcuseră mari şi fuseseră puşi la muncă. Crescusem destul ca să nu mai pot locui în cămările roabelor. Mă aciuasem într-un ungher al palatului părintesc. Andros şi Androcleides, tineri în putere, deprindeau mânuirea armelor şi băteau, împreună cu Eumeniches, coclaurile după fiare. Lăsat singur, mă alipii încetul cu încetul de cel care mă scăpase de colţii ascuţiţi ai dulăilor, mai ales că lângă el aflam lucruri neobişnuite şi trăiam ceasuri de uimire şi de bucurie.

Ori de câte ori era lună nouă, mă furişam afară din iatacul strâmt în care dormeam singur şi mă duceam să-l întâlnesc la cinci sute de paşi de palatele noastre, lângă o stâncă. O făceam pe ascuns. Kiron era sclavul unui bazileu, craiul Kallios, în vrajbă cu părintele meu. De altfel, Eudaimona mă lăsase să înţeleg, printre lacrimi care mi se păreau fără rost, că Eumeniches avea o pricină deosebită de duşmănie împotriva robului Kiron. L-ar fi ucis fără milă, de l-ar fi găsit între hotarele noastre.

Îndrăzneam să mă strecor în noapte, peste porţile

ferecate, în dosul cărora stăpâni şi robi dormeau adânc. Inima îmi bătea la început gata-gata să-mi spargă coşul pieptului. Cu vremea mă obişnuii şi întunericul nu mă mai înspăimânta. Uneori îl găseam pe prietenul meu la locul hotărât, aşteptându-mă. Alteori şedeam singur, rezemat de piatra rece, cu urechea aţintită la pândă să aud tropotul lin care îi vestea apropierea. Kiron mă ridica şi mă punea pe spinarea rotundă a armăsarului. Porneam cu paşi uşori, să nu tulburăm liniştea nopţii. Când ne depărtam destul, Kiron împungea coastele armăsarului cu călcâiele şi acesta prindea să alerge ca o nălucă. Mă simţeam uşor şi depărtat de casa părintelui meu, depărtat de fraţii mei mai mari şi de batjocurile lor pline de răutate. Kiron mă ducea acolo unde păştea herghelia singuratică. La jar frigeam câte un iepure vânat de curând, împărţeam carnea şi beam împreună din vinul aspru pe care Kallios îl împărţea robilor. La început Kiron mă momise cu basmele, din care, treptat, desluşii povestea lui şi păţaniile pe care le trăise. Ţara din care venise era depărtată. Aproape o uitase, dar mai ţinea minte despre dânsa că e o câmpie nesfârşită, acoperită de ierburi, arsă de arşiţe şi bântuită de geruri grozave.

— Oamenii au turme fără număr, se hrănesc cu carne şi lapte. Nu cunosc pâinea, îmi spunea Kiron şi mie nu-mi venea să-l cred. Umblă cu toţii pe cai. Şi eu am deprins meşteşugul acesta ca toţi ceilalţi, de copil.

— Ţara centaurilor, adăugam eu şi la lumina flăcărilor îl vedeam zâmbind.

Despre centauri o întrebasem, după prima întâlnire cu Kiron pe Charicle, bătrâna supraveghetoare peste

slujnice şi roabe. Era atât de vârstnică şi ştia atâtea poveşti, încât nădăjduiam să pot afla ceva mai lămurit de la dânsa despre aceste făpturi.

— Sunt răi şi sălbatici, îmi povestise Charicle. Iubesc războiul şi sunt vestiţi pentru repeziciunea cu care aleargă.

Vorbele bătrânei supraveghetoare mi se păreau mincinoase.

— Ai văzut vreodată un centaur, Charicle?

Rostea cuvintele care alungă duhurile rele şi scuipa:

— Cine i-a văzut? Totuşi trăiesc aievea, la fel cu alte sălbăticiuni plămădite de pământ şi de cer...

În schimb Kiron nu credea în centauri, în fauni şi nimfe, şi nici măcar în zeii noştri cei mari. Se închina la cer, la pământ şi la foc, lucru pentru care mulţi îl socoteau vrăjitor şi păgân şi se temeau să se apropie de sălaşul lui. Era vânător priceput, dar nu ucidea decât rar, când simţea nevoia de carne. Era mai cu seamă meşter în altceva: ştia să îngrijească armăsarii, iepele şi mânjii ca nimeni altul şi cunoştea buruienile şi ierburile care îmbolnăvesc şi omoară, care vindecă şi mântuie animale şi oameni. Aheii de neam bun nu îi dispreţuiau meşteşugul atunci când era vorba de lecuirea armăsarilor. Cât despre bolile omeneşti, se încredeau mai mult în zei sau în rugăciunile preoţilor. Slujitorii de rând şi robii, care nu puteau să aducă zeilor jertfe bune de leac, îl căutau şi el le dădea în taină fierturi pregătite şi descântate, fără să ceară sau să primească în schimb nici lucrul cel mai neînsemnat. Pe măsură ce creşteam, îmi destăinuia numele buruienilor, vremea la care se pot culege, felul în care trebuie uscate sau fierte. Îl întrebam dacă e vrăjitor şi,

iarăşi, îl vedeam zâmbind cu amărăciune şi mândrie. Umblase pe multe meleaguri, fusese rob, fugise şi căzuse din nou în robie. Îmi povestea despre toate. Numai atunci când aduceam vorba despre roaba Eudaimona sau despre tatăl meu Eumeniches, se închidea într-o tăcere din care nu-l mai puteam scoate. Când mă făcui mai mare, veneam adesea la herghelie şi ziua. Cum nu aveam printre cei de-o seamă cu mine prieteni, nimeni nu se îngrijea dacă eram sau nu în palat, dacă îmi pierdeam vremea privind cum mânuiesc flăcăii armele sau în vreun alt chip potrivit pentru un fiu de crai. Mă atrăgeau armăsarii, poveştile, arta lui Kiron, tainele din care îmi împărtăşea.

La şaisprezece ani cunoşteam ierburile la fel de bine ca el şi nu mă temeam să mă arunc pe spinarea cailor pe jumătate sălbatici, nepuşi încă la ham. În schimbul acestei învăţături jurasem pe zei să nu călăresc decât noaptea, şi atunci doar de când luna pierea de pe cer până la primul răsărit de lună nouă.

— Oamenii din ţara aceasta, îmi spusese Kiron, se tem de tot ce nu cunosc şi le este străin. Pentru ei, centaurii sunt fiinţe răufăcătoare, doar aşa îi învaţă poveştile spuse la foc. Ne-ar ucide, băiete, pe amândoi, dacă ne-ar vedea stăpânind altfel decât cu hamul şi hăţurile caii cei repezi...

Aducându-mi aminte de poveştile auzite pe seama cailor-oameni de la Charicle, îi dădeam dreptate lui Kiron. Îmi ţineam jurământul şi fiindcă „centaurul” îmi era drag, gândul că ar putea fi ucis de sălbăticia unor oameni neştiutori mă îngrozea.

Anii care treceau erau buni pentru mine. Nu tot aşa erau pentru alţii. De când zăcuse de boală, roaba

Eudaimona rămăsese şubrezită. Tot mai greu îi venea să ducă la capăt tainul de muncă dat de stăpână. Şi Charicle, deşi altfel bună la inimă, îi purta duşmănie şi o împovăra cu slujbele cele mai istovitoare. O vedeam câteodată învârtind ostenită la râşniţă sau clătinându-se sub povara albiturilor care trebuiau spălate în apa îngheţată a izvoarelor. Prins de prietenia mea cu Kiron aproape uitasem de dânsa. Într-o zi îmi dădui seama că n-o mai zărisem de mult. O căutai. Zăcea în cămara roabelor întinsă pe o laviţă de lemn. Era pierită cu totul. Văzând-o, inima mi se umplu de milă:

— Îi voi spune lui Kiron, Eudaimona, că eşti bolnavă, să-ţi trimită iar leacuri.

Îi surprinsei în ochi o licărire de spaimă.

— Să nu afle nimic, Asklepios. Mie nu-mi mai poate fi de ajutor, iar lui...

Fără să-mi dea alte lămuriri, îmi ceru să nu-i dezvălui lui Kiron nimic despre ea. Seara, şedeam cu prietenul meu la focul de vreascuri obişnuit. Ne încălzeam mâinile la flăcările lui vesele.

— E petrecere mare azi la palatele noastre, am rupt eu tăcerea.

Kiron, pe gânduri, părea că nu mă aude. Cu nepăsarea adolescenţei, am urmat să sporovăiesc:

— Au venit oaspeţi. E şi Kallios, stăpânul tău. Se împacă, el şi Eumeniches. Ospăţul e dat în cinstea unuia sosit de departe, viteazul Herakles. Ai auzit oare de dânsul?

Kiron a zâmbit cu zâmbetul lui uşor schimonosit.

— Eram odată prieteni. I-am mântuit viaţa, atât. Când a aflat că sunt rob fugit, s-a depărtat de mine. A vrut să mă dea pe mâna stăpânului. Pentru ei, sclavii

rămân sclavi...

S-a făcut iar linişte, o linişte care mă apăsa. Simţeam nevoia să vorbesc, să spun orice.

— Îţi aduci aminte de roaba aceea pentru care, copil fiind, am furat de la stână ulciorul cu lapte? am rupt eu din nou tăcerea.

Abia atunci a ridicat ochii aţintindu-mă. Am urmat înainte, împins de necugetare şi de dorinţa de a afla ce-l lega de buna Eudaimona.

— Zace pe moarte. Niciun om şi niciun zeu n-ar fi în stare să-i dea mântuire.

A tresărit.

— Ai întâlnit-o?

— Azi dimineaţă. Nu, nu vrea niciun leac. Mi-a cerut să nu-ţi pomenesc despre dânsa.

— Nu ţi-a mai spus nimic altceva?

— Ba da. „Cred că în noaptea aceasta voi trece la zeii de jos, călătorind cu luntraşul spre Hades”. Sunt chiar vorbele ei.

L-am văzut pe Kiron ridicându-se, aducându-şi amăsarul, avântându-se pe spinarea-i, împungându-l cu călcâiele în coaste, pornind. Ca niciodată era o noapte albă, una din acele nopţi luminoase în care şi Kiron şi eu jurasem să nu ne avântăm pe spatele cailor. L-am strigat, dar vorbele mele erau acoperite de tropotul tot mai depărtat al calului. Luna, rotundă şi albă aşternea pulbere de argint pe cărările de piatră văroasă. Mi-a fost greu să prind unul din cai; până să pornesc după dragul meu Kiron, el era departe. M-am îndreptat spre palatul lui Eumeniches şi, curând, am desluşit în depărtare umbra uriaşă a calului-om. Kiron a călărit până în poartă, fără să se mai ascundă. Am

înţeles că doreşte cu orice preţ s-o vadă pe Eudaimona înainte de moarte. Am descălecat şi mi-am lăsat calul lângă celălalt. Un nechezat de durere m-a făcut să mă opresc o clipită. Armăsarul lui Kiron, ud de năduşeală, izbea pământul cu una din copitele de dinainte. I-am prins piciorul. Mâna a întâlnit o rană făcută de un colţ tăios de piatră. Părăsind armăsarul, am alergat pe urmele lui Kiron. În urechi îmi sunau vorbele roabei: „Mie nu-mi poate aduce nicio alinare. Pentru el e primejdie de moarte să vină aici. Nu-i pomeni de mine, micul meu stăpân...”.

Eudaimona răsufla greu, cu ochii deschişi. În faţa ei, Kiron privea ţintă, fără o vorbă. Cred că eu am intrat la câteva clipe după dânsul. Celelalte slujnice dăduseră strigăte de spaimă şi acum tăceau îngheţate.

— Nu ne-am văzut de mult, robule Kiron, i-a grăit Eudaimona ostenită.

— Din ziua în care Eumeniches te-a luat în iatacul lui, deşi te cerusem de soaţă.

— De-atunci. Trebuia să mă furi, Kiron...

El a făcut un gest de nesfârşită neputinţă. Erau groase zidurile curţilor lui Eumeniches, ferecate porţile, numeroşi slujitori înarmaţi, şi el, doar unul singur, şi rob pe deasupra.

— Aşa ar fi trebuit, Eudaimona. Aşa ar fi trebuit.

— Anii... a mai rostit roaba.

Şi s-a oprit, sfârşită de puteri.

Au străbătut până la noi zgomotele ospăţului. Când am întors capul, o roabă se strecura pe uşa întredeschisă. Ar fi trebuit s-o opresc, dar pierise. Poruncile straşnice ale lui Eumeniches erau ca niciun străin de palat – nobil, om de rând sau rob – să nu

pătrundă după lăsarea nopţii în iatacurile hărăzite femeilor roabe. Călcarea acestui, obicei se pedepsea cu moartea şi Kiron o ştia. Înfruntase cu toate acestea primejdia, atât de puternică îi fusese dorinţa de a o vedea înainte de moarte pe buna Eudaimona.

Pasul pe care l-am făcut către Kiron mi s-a părut că răsună până dincolo de bolta cămării. Kiron şi Eudaimona se priveau. În cele din urmă, cei doi şi-au spus câteva vorbe într-o limbă necunoscută. Îşi luau rămas bun unul de la altul. Apoi. roaba a închis pentru totdeauna ochii. Kiron n-a dat niciun semn de durere.

Dincolo, în marea sală de ospeţe a părintelui meu, bazileul Eumeniches benchetuia împreună cu prietenii şi închina de zor în cinstea oaspetelui de preţ, călătorul Herakles, vânător şi luptător vestit. Roaba care se furişase afară, îl vestise fără îndoială pe stăpân despre nemaipomenita călcare a rânduielilor, căci prin uşa întredeschisă auzii, dintr-o dată, vuiet de glasuri. Deasupra tuturora se ridica vocea părintelui meu. Am aruncat o privire în curte: Eumeniches, însoţit de slujitori şi de oaspeţii înfierbântaţi de băutură, luminaţi de făclii, se îndreptau spre iatacurile roabelor. L-am prins pe Kiron de mână:

— Pleacă, bunule Kiron, cât mai ai vreme. Văd venind încoace pe craiul Eumeniches însoţit de slugi şi de oaspeţi. Toţi sunt cu arme la dânşii...

Eudaimona trecuse în altă lume şi poate acum era pe tărâmul apei nesfârşite, aşteptând răbdătoare sosirea luntraşului...

Ca trezit dintr-un vis, Kiron se rupse din loc şi alergă spre poarta lângă care, adăpostit în umbră, îl aştepta calul. Se făcuse dintr-o dată noapte, aşa cum se

întâmplă uneori la noi în Ahaia, dar luna plină lumina desluşit. Zărindu-l pe Kiron contopit cu calul, oaspeţii lui Eumeniches izbucniră în chiote turbate:

— Centaurul! Centaurul!

Am recunoscut în sunetul vocilor furia vinului şi ura împotriva tuturor lucrurilor neobişnuite şi încă de neînţeles pentru oameni. Într-o încercare deznădăjduită, i-am strigat lui Eumeniches:

— Nu e niciun centaur, niciun centaur! E doar Kiron, Kiron, robul lui Kallios!

Sunt sigur că m-a auzit, deşi glasul mi se pierdea în zarva iscată, fiindcă Eumeniches s-a întors şi m-a izbit puternic cu palma lui grea peste gură, doborându-mă la pământ. M-am ridicat îndată şi am alergat după ceata înnebunită a vânătorilor.

Kiron ar fi trebuit să fie departe, dar istovirea armăsarului şi rana de la copită îl întârziau. L-am văzut pe oaspetele de vază al tatălui meu, călătorul Herakles, încordând un arc uriaş şi trimiţând în spatele „centaurului” o săgeată, dar atunci n-aş fi putut spune dacă ţinta a fost atinsă sau nu. Kiron se depărtă în sfârşit, în tropot de copite, culcat şi amestecat cu armăsarul. Urmărirea se închegă însă degrabă: la strigătele lui Eumeniches robii dezlegară din lanţuri pe cei mai ageri dintre dulăii de vânătoare. Haita lor se năpusti cu lătrături furioase pe urmele fugarului. În spatele ei, veneau vânătorii, înfierbântaţi de băutură, de mâncare şi de pofta de a nimici un astfel de vânat neobişnuit. Cei mai înverşunaţi erau Eumeniches, Herakles şi Kallios, urmaţi de aproape de flăcăiandrii Andros şi Androcleides.

M-am amestecat şi eu în învălmăşeala lor,

neîndrăznind să mai strig că fiara hăituită nu era decât un rob, tremurând, dar dorind totuşi să aflu ce se va întâmpla cu Kiron, nădăjduind că le va scăpa din gheare. Câinii, învăţaţi, se ţineau cu uşurinţă după urme. Din loc în loc se opreau, amuşinând picuri de sânge, apoi porneau mai departe. Cel care fusese atins de săgeată era Kiron sau calul? Oricare dintre ei ar fi fost, era totuna: rana părea adâncă, pentru că urmele de sânge erau tot mai numeroase. Am alergat astfel laolaltă cu ceata înfuriată o bucată de vreme, pe cărări pietroase, prin văgăuni şi coclauri. De zece ori ni s-a părut că pierdusem vânatul, dar de zece ori l-am regăsit. Pofta de sânge se împletea cu patima urmăririi. Orice şovăială era învinsă de îndemnurile şi de blestemele lui Eumeniches. Lătratul câinilor se făcu mai puternic, aşa cum se întâmplă când încolţesc vânatul, se apropie, ne sparse urechile. Ajunşi la marginea unei râpe adânci, îl văzurăm pe „centaur” înconjurat de haită. Aproape istovit de goană, calul se oprise locului. Picioarele îi tremurau. Din gură îi curgea o spumă roşiatică. Dulăii nu îndrăzneau însă să se apropie prea mult şi să muşte.

— Înainte, prieteni! răcni Herakles. Centaurul e în mâinile noastre. Să-l prindem de viu şi să-l ardem jertfă zeilor, duşmani unor astfel de fiare!

Ceata de oaspeţi şi slugi, în frunte cu Eumeniches, craiul, şi Herakles, se pregătea să se năpustească asupra „centaurului”, când cu o sforţare uriaşă Kiron îşi înfipse călcâiele în burta calului, încercă să rupă cercul dulăilor. Un câine strivit chelălăi de moarte, ceilalţi dădură înapoi. Andros işi încordă braţul şi aruncă prima lance. Lemnul îmi şuieră pe la urechi. Fu urmată de a

doua, de a treia, dar niciuna nu-şi nimerea ţinta. Kiron se zbătea, se scutura de câinii hămesiţi care se zvârleau spre fiara nemaivăzută. Zburau bolovani, săgeţi, lănci. Două, trei, patru îl atinseră. În lucirea lunii zării limpede înfiptă în umărul robului coada săgeţii zvârlite de Herakles. Deznădăjduita încercare a „centaurului”, avea, după câte putui înţelege, un rost: cu un salt uriaş şi îndrăzneţ voia să sară cu calul peste prăpastia care i se deschidea în faţă. Ştiam cât de istovit e animalul. Am început să-i strig să se predea, să arate că e om şi nu fiinţă nemaivăzută, dar vocea mea slabă se pierdu în tumult. Îl văzui luându-şi vânt, zvârlindu-se în gol. Picioarele dinainte ale armăsarului atinseră malul râpos de dincolo, dar sub greutate pământul se surpă şi centaurul se prăbuşi în hău. Răcnetul lui Kiron şi nechezatul de moarte al calului se împletiră într-un urlet neomenesc şi trupurile lor contopite pieriră în râpă şi în întuneric.

După aceasta se făcu, parcă prin minune, o linişte grea. Se auzea doar apa torentului din vale, rostogolindu-se şi izbindu-şi valurile de pietre. Zadarnic aruncarăm jos facle aprinse şi ne aplecarăm peste mal. Noaptea era deplină şi niciunul din noi, nici măcar eu însumi, nu îndrăzni să coboare pe malul râpos.

A doua zi, în vreme ce la curţile craiului se urma petrecerea, urcai pe firul apei până la locul în care se prăbuşise aşa-zisul centaur. Îi găsii doar rămăşiţele, pe jumătate sfâşiate de lupi. Uniţi în moarte, Kiron şi calul erau una. I-am îngropat cu mâinile mele, cum am putut, într-o adâncitură, aruncând deasupra pământ şi pietre. Spre seară, o ploaie repede şi bogată şterse urmele, astfel că nimeni n-ar mai fi putut vreodată găsi

trupul săgetat şi zdrobit al lui Kiron.

Astfel muri centaurul Kiron
Ucis de săgeata zvârlită din arcul
Bine-ncordat de Herakles, eroul.
Pricina morţii îi fuse iubirea
Pentru cei suferinzi şi sărmani,
Robi de o seamă cu dânsul.
El mi-a fost mai întâi călăuză
În tainele artei de-a face
Bine la oameni cu ierburi de leac
Şi cu o vorbă mai blândă.

Aveam, dacă îmi aduc bine aminte, şaisprezece ani. Până la doisprezece îmi pierdusem vremea prin iatacurile femeilor, cu jocuri copilăreşti, ascultând poveştile robilor, apoi venise prietenia cu Kiron. Socotindu-mă încă nevârstnic – ajuta la aceasta şi făptura mea firavă – toţi îmi dăduseră pace. Roabele care trebuiau să aibă grijă de mine erau mulţumite să mă lase să hoinăresc. Tatăl meu – craiul – nu mă chemase aproape niciodată la sine. Dragostea lui se îndrepta doar spre cei doi feciori mai mari, Andros şi Androcleides. Maica mea nu mă uitase. Uneori voia să mă vadă, dar totdeauna sfioasă şi tăcută. Părea că ar fi dorit să-mi vorbească, dar nu avea îndrăzneala s-o facă sau socotea că nu i-aş pricepe cuvintele. Se mulţumea să se uite la mine, să-mi dăruie un veşmânt nou sau să le certe pe sclave, poruncindu-le să mă îmbăieze mai des şi să-mi dea din belşug de mâncare şi uleiuri de uns.

După uciderea lui Kiron, părintele meu îşi aduse aminte de mine. Bănuia ceva. Nu mai avui îngăduinţa

să am de-a face cu robii în niciun fel. Mă ocoleau chiar, ca şi cum i-ar fi ameninţat pedepse aspre. Fui dat pe mâna unui vechi ostaş care îl însoţise pe Eumeniches în războaie, cu porunca straşnică de a mă învăţa mânuirea armelor, lupta din car şi de jos, bătaia cu pumnii şi alte asemenea cu acestea. Lecţiile învăţătorului se prindeau greu de mine. Mintea şi trupul îmi erau îndreptate către altceva. Păream stângaci şi şubred, şi la întrecerile cu alţii rămâneam cel mai adesea biruit, pradă batjocurilor şi loviturilor. Slujitorul avea datoria să-mi pedepsească neîndemânarea şi o făcea nemilos şi nepăsător. Nu-l învinuiesc. Socotea că forţa e singurul lucru însemnat pe lume. Aşa credeau toţi.

Cu toate exerciţiile la care mă silea bătrânul slujitor, mâinile îmi rămâneau stângace, delicate şi subţiri. Am învăţat doar să-mi înghit în tăcere lacrimile sărate şi să-mi opresc în gâtlej suspinele de durere şi de necaz.

Kiron turnase în mine o putere divină pe care aş fi fost în stare pe vremea aceea s-o prefac în orice. Îmi aminteam de vorbele lui. Nu o dată îmi spusese că oamenilor le e dat să facă tot ce doresc cu trupul lor, doar sufletul să aibă tărie şi forţă. Singurătatea mă îndârji. Nu iubeam pe nimeni, decât pe Ixiona, maica mea. Şi cred că nu eram drag nimănui în afară de ea.

Asklepios cel cu mâini de femeie, îmi spuneau în derâdere părintele meu Eumeniches, fraţii mei Andros şi Androcleides, tinerii de seama mea, mari meşteri în mânatul carelor de luptă şi în strunitul cailor focoşi.

Asklepios cu mâini de femeie, îmi spuneau în derâdere aruncătorii de lance, purtătorii de scut şi de frumoase pulpare de aramă...

Cum nu e nimeni profet în cetatea-i de baştină şi cum obiceiul ţării cerea ca, mai târziu, stăpânirea palatului, a pământului şi toată puterea de bazileu să rămână întâiului născut al lui Eumeniches, mă hotărâsem în taină să plec de acasă la primul prilej potrivit. Visam meleagurile îndepărtate despre care îmi povestiseră rând pe rând Kiron şi Eudaimona, aprinzându-mi închipuirea. Nu ştiu dacă există o ursită. Dacă este, nu ştiu să fie cu adevărat aşa cum şi-o închipuie minţile noastre, întâmplarea m-a aruncat însă în călătorii mai îndelungi decât le-aş fi dorit. Soarta, puţin râvnită, de fiu mezin am schimbat-o cu alta şi mai greu de îndurat.

Aveam numai douăzeci de ani – nici vârsta adolescenţei, nici pe aceea a bărbăţiei – când din întreaga ţară a aheilor şi din insulele cucerite de ei au început să se adune oştile pornite împotriva cetăţii Troia. Ajunsese şi până la noi vestea întâmplărilor care tulburaseră curtea de la Mykene şi pe aceea din Sparta: răpirea Elenei; marele număr de odoare furate odată cu dânsa; nemaipomenita călcare a obiceiurilor ospeţiei; furia regelui Menelaos şi dorul lui după ceea ce pierduse. Altora aceasta li se părea un basm, depărtat şi neadevărat. Războiul nu începuse şi poate n-avea să înceapă niciodată. Mie zvonurile îmi treziseră nădejdi nelămurite.

Pe neaşteptate, sosi la curtea părintelui meu – îl socoteam încă astfel pe vremea aceea – un crainic al lui Agamemnon, căpetenia cea mai de frunte a aheilor. Aducea chemări şi rugăminţi, sprijinite cu ameninţări: pe toate avea să le rostească la adunarea tuturor bazileilor, mijlocii sau mărunţi, din împrejurimi. De voie

sau de nevoie, Eumeniches îi pregătise solului un mare ospăţ; toiagul de crainic vestitor de război fusese purtat pe la curţile vecinilor de către un slujitor îmbrăcat cu toată armătura de luptă. Două zile s-au strâns de pretutindeni oaspeţi. Eumeniches îi primea, găzduindu-i pe fiecare după rang şi putere. Crainicul rămânea închis în iatacul lui, fără să destăinuie nimănui vorbele trimise de Agamemnon, prin dânsul, bazileilor.

Abia în cea de-a treia dimineaţă, sfârşitul pregătirilor de ospăţ mă lăsă să înţeleg că venise şi ziua aşteptată. Ospăţul începu odată cu lăsarea nopţii, în curte, la un foc uriaş, se frigeau vierii şi viţeii cei mai graşi din turmele noastre. Mă strecurai în sala cea mare, doritor să-mi găsesc un loc, fie şi la coada mesei, acolo unde le era sortit să şadă celor nevârstnici şi celor nevolnici. Dădeam zadarnic târcoale. Sosisem prea târziu şi Eumeniches poftise pe mulţi, ca să-şi arate mărinimia. Slujitorii – ai noştri sau străini – mă alungau de colo-colo. Oaspeţii priveau cu dispreţ la haina mea sărăcăcioasă, pe care nu strălucea nicio podoabă, în cele din urmă se îndură de mine un străin şi îmi făcu loc lângă el, strângându-se pe laviţa pe care şedea, cu toate vorbele de ocară pe care i le aruncau ceilalţi, mânioşi că sunt stingheriţi de un băietan ca mine. Străinul purta o manta ponosită şi veche, bătută de multe vânturi şi ploi. Picioarele bătrâne şi uscate îi erau pline de colbul potecilor. Lângă dânsul, pe podea, zăcea o desagă care părea aproape deşartă. În afara celor câţiva nemernici printre care mă aciuasem, sala era plină de bărbaţi falnici, înveşmântaţi în haine bogate, împodobiţi cu lanţuri de argint şi cu brăţări de

aur, bazilei mai mărunţi sau mai puternici, vecini buni de-ai tatălui meu, Eumeniches. Acesta se lăfăia la locul de cinste. De-a dreapta-i îl aşezase pe Stentor, crainicul trimis de Agamemnon. La stânga, pe cei doi fii iubiţi, fraţii mei mai mari. În sală era cald, lumină şi zgomot. Se aduceau bucate. Eumeniches tăia cu pumnalul de aramă hălci mari de friptură, pe care le împărţea cu mâna lui celor mai de seamă dintre oaspeţi. Fără să ţină seama de rang sau de seul care li se prelingea pe piept, muşcau hulpavi. Vinul, dres cu apă limpede şi rece, era dat pe gâtlej din cupe mari de argint, de aramă sau de corn. Auzisem că Eumeniches, spre a da şi mai mare strălucire petrecerii, poftise la masă un cântăreţ călător. Îl căutam zadarnic cu ochii mei curioşi, când, socotind că burţile se umpluseră şi că setea oaspeţilor se mai potolise, Eumeniches strigă celorlalţi:

— Ascultaţi, meseni, prieteni şi oaspeţi! Marele bazileu Agamemnon din cetatea Mykenei ne-a trimis drept crainic pe Stentor. O să ne dea veşti însemnate. Dar mai înainte să facem tăcere şi în cinstea lui şi a voastră să-l ascultăm pe cântăreţul picat la palatele noastre. Ştie cântece noi, cu întâmplări proaspete de la Mykene, de la Sparta şi de peste mare!

Se făcu linişte. Ochii îl căutau pe cântăreţ. Bătrânul care-mi făcuse loc să şed lângă el la ospăţ se ridică în picioare. În lumina flăcărilor din vatră îl văzui desluşit. Avea veşmântul mai ponosit decât mi se păruse întâi şi faţa slabă, de om nehrănit îndestul. Părea un poet fără faimă prea mare, primit doar la ospeţele căpeteniilor mai mărunte, care, strânse la mână, nu prea obişnuiesc să dăruiască cine ştie ce unor asemenea

oameni. Fără să fie stingherit de larma care începuse din nou la vederea făpturii lui lipsite de strălucire, bătrânul scoase din desagă o liră, îi ciupi de câteva ori coardele şi prinse să glăsuiască:

— O să vă cânt întâmplări neştiute de nimeni aicea –
Ca mulţămită stăpânului casei, Eumeniches voinicul,
Pentru bucata de pâine şi halca de carne zvârlite
Mie, cântăreţul străin venit de departe prin gloduri
Sau pe poteci pietruite de munte, pe unde doar capre
Cu zvelte picioare şi ugere pline se-ntorc pe-nserate,
Ca să pătrundă sătule în stânele bine păzite cu garduri,
Unde le-aşteaptă ciuberele goale de lapte sau brânză
Şi, câteodată, argatul trimis să aleagă pe cele mai grase
Sortite să fie tăiate şi fripte de slugi la ospeţe…

Versurile stârniră un vuiet de hohote şi de strigăte:

— Lasă înfloriturile! urlă unul cu un ciolan uriaş în mână.

— Goleşte-ţi traista! zbieră altul şi vorbele lui fură urmate de alte hohote, fiindcă traista cântăreţului nu mai avea nevoie să fie golită: era de mult goală de-a binelea…

Obişnuit cu glumele grosolane ale ospeţelor bătrânul îşi urmă cântecul:

Tare sătulă de viaţă cu craiul din Sparta, Atrid

Menelaos,
Soţ iubitor, dar plecat mai mult la vânatul de ciute,
Deci rătăcind zile întregi prin coclauri sălbatici şi, noaptea,
Greu adormind lângă soaţa dată pe veci de zeiţa Junona,
Tare sătulă de-o viaţă ca asta, frumoasa Elena, bălana,
Şi-a încărcat într-o zi pe corăbii zestrea adusă de-acasă
Şi s-a tot dus peste mare mânată de vânt şi de vâsle.
Ar fi momit-o, se spune, cu vorbe dibace străinul de Paris
Sau cu podoabe de aur şi pietre, aduse din Troia, oraşul
Până la noi cunoscut prin averi tăinuite în temple.
Alţii vorbesc, şi pesemne cu dreptul, că tânărul Paris
Ar fi momit-o doar cu dezmierdul şi cântul din flaut...
Mult îi lipseau pe-acasă Elenei acestea, dezmierd şi cântare,
De părăsi şi palate, şi curţi, şi podoabe măiestre, şi soţul!

Înfierbântaţi de băutură, oaspeţii părintelui meu o ţineau într-un hohot:

— Aşa da, cântăreţe, dă-i drumul! Spune tot ce pălăvrăgesc cumetrele din Ahaia despre povestea asta!

Cu toată puterea Atrizilor, sau tocmai datorită ei, bazileii ceilalţi nu dispreţuiau câtuşi de puţin cântecele

batjocoritoare scornite pe seama craiului Agamemnon şi a fratelui său, vânătorul Menelaos. Mai posomorât era Stentor care nu ştia cum să curme cântarea care dăuna cinstei domnului său. Versurile, vorbind despre dorinţa lui Menelaos de a căpăta înapoi măcar zestrea, căci de Elena s-ar fi lipsit poate bucuros, deveniră şi mai usturătoare. Nemaiputând să îndure, crainicul se ridică deodată în picioare. Izbi, cu putere şi furie, cu toiagul de sol în masă şi ceru, cu glas asurzitor, să se facă tăcere:

— Aici e luat în derâdere însuşi stăpânul meu, marele bazileu, domnul între domni! Şi voi ascultaţi şi hohotiţi! Dacă o să-i spun cum aţi râs de el, o să se mânie aprig pe voi şi n-o să vă fie prea moale! Şi tu, Eumeniches, cum de îngădui în casa şi la masa ta asemenea vorbe?

— Să tacă dar cântăreţul, dacă solul craiului se supără dintr-atâta, grăi părintele meu. Pe la noi, la ospeţe, mai ales când femeile nu sunt de faţă, ne place să râdem. Dar fără supărare...

Ascultând de poruncă, bătrânul se închină şi se aşeză, în vreme ce, nemulţumiţi, oaspeţii prinseră să murmure. Niciunul nu îndrăzni să-i poruncească să urmeze: Atrizii aveau mâna lungă şi ostaşi numeroşi. Abia când se făcu iarăşi tăcere, împuternicitul craiului Agamemnon prinse să vorbească din nou:

— Marele domn Agamemnon a hotărât să pornească spre Troia, cetatea bogată de dincolo de mare. Alături îi stau Nestor, Diomede, Ajax, Odysseu, Achille Peleanul şi alţii, la fel de viteji şi de aprigi. Dacă făptaşul n-o să-i întoarcă lui Menelaos femeia şi toată averea, ba încă şi ceva pe deasupra, ocara adusă prin răpirea Elenei de Paris, fiul lui Priam, pe care-l primise

ca oaspe, trebuie să fie ştearsă cu sânge şi cu arderea Troiei. Sfatul porunceşte ca bazileii să dea din fiecare casă câte un om în stare de luptă, cu arme şi straie, şi hrană pe-o lună.

Furioşi, mesenii mormăiau sau strigau:

— Un om din fiecare casă! Asta înseamnă şi trei-patru slujitori, dacă nu mai mulţi!

— Pe deasupra, arme noi de aramă, care de luptă şi cai!

— Tocmai acum, în vremea culesului şi a ospeţelor!

— Agamemnon n-are decât să o aducă acasă pe Elena cu oamenii şi rudele lui!

— Pagubă multă, dobândă puţină şi drum plin de primejdii pe apă!...

Crainicul rosti înainte, fără să-i ia în seamă:

— Cei ce n-ascultă porunca de dragul măritului crai au s-o asculte de frică! Au să-i aducă în taberi, cu sila, ostaşii. Craiul o să le ia pe deasupra gloabă de vaci şi de capre, şi vase de argint şi de aramă, până să-i lase săraci pe de-a-ntregul şi fără de hrană. Dacă veniţi cu Agamemnon la Troia, vă aşteaptă mulţime de robi şi de roabe frumoase şi pradă bogată. Asta-i porunca, şi cine doreşte n-are decât să nu ţină seama de ea!

Ameninţarea desluşită puse capăt cârtelilor.

Eumeniches şi ceilalţi bazilei din ţinut cunoşteau lăcomia Atrizilor, mulţimea de slujitori din palatele lor, puzderia de rude mai mărunte, dar la fel de arţăgoase şi pofticioase de câştig uşor ca Agamemnon şi Menelaos. Oaspeţii cântăreau în sinea lor câştigul unui război depărtat, dar şi primejdia apropiată şi mai sigură a pedepsei. Mie mi se păru că le mai pieriseră fumurile beţiei, după cum se uitau la Eumeniches, cel

mai însemnat stăpân de ogoare şi de turme de prin părţile lor. Aşteptau de la el un cuvânt de răspuns. În liniştea care se făcuse, Eumeniches glăsui:

— Eu o să ascult porunca bazileului, fiindcă mi-e dragă cinstea şi casa lui, nu de frică. Dar suntem oameni de munte, care n-avem corăbii.

— Are craiul destule!

— Atunci ne supunem...

Socotind că părintele meu judecase paguba şi folosul şi că hotărârea nu o luase la întâmplare, oaspeţii făgăduiră cu inima mai uşoară sau mai grea să facă şi ei la fel şi să-i dea ajutor lui Menelaos.

Ca apucat de o inspiraţie neaşteptată, cântăreţul îşi adună şi el îndemnul la acela al craiului şi proslăvi avântul bazileilor:

— Haide, plecaţi pe la casele voastre cu toţii în grabă
Şi vă gătiţi pentru drumul cel lung peste marea întinsă,
Ca să aduceţi-napoi pe zeiasca Elena, iubită de Venus,
Daţi pe la fauri porunci să vă bată cnemide lucioase,
Coifuri cu pene de stârci şi păuni şi săbii de-aramă.
N-o să uitaţi prin chelare nici scuturi, nici zale,
Arme de mare folos: şi troienii au spade şi suliţi destule.
Altfel, v-aşteaptă pe-acolo vreo moarte cu faţa-n ţărână,
Jos la pământ prăbuşiţi şi ucişi de duşmanii mai vrednici.

Mai sărutaţi pe copii şi neveste o dată sau două;
Doar îi lăsaţi îndelung singurei, pradă la oameni şi soartă,
Fără să ştiţi pân-la-ntors ce s-o alege dintr-înşii,
Dac-or mai fi trăitori sau de mult şterşi de pe lume.
O să aduceţi din Troia avere în vite şi roabe frumoase
Care-oţi veni înapoi, fără vreo rană adâncă în trupuri
Sau nesprijinind în toiag un picior sau o mână beteagă,
Toţi învăliţi în mantale cu găuri de lănci şi de vreme...

Aşa cântă aedul[1] şi, de data asta, nici crainicul Stentor, nici stăpânul casei, nici oaspeţii nu-l mai opriră, căzuţi cu toţii pe gânduri. Adunarea se sparse în tăcere şi sala cea mare rămase pustie. În timp ce cântăreţul îşi pregătea culcuşul lângă vatră, mă apropiai de el şi-l întrebai:

— De unde ştii toate acestea, bătrâne? Nu cumva ai fost şi tu prin războaie, când erai tânăr?

— Ai ghicit, flăcăule. Tinereţea mi-am pierdut-o în jafuri prin Creta şi mai departe, pe la fluviul Egyptos. Credeam că o să fiu totdeauna sătul şi tânăr. Marea mi-a sărat trupul şi soarele mi-a tăbăcit pielea. În Creta am primit un bolovan drept în piept şi, fiindcă platoşa-mi era făurită de un meşter ieftin, am scuipat zile şi zile sânge. La fluviul Egyptos m-au mâncat muştele şi ţânţarii, m-a copt căldura şi arşiţa mi-a uscat gâtul.

---

1 *AÉD s.m. Poet-cântăreț la vechii greci, care își recită propriile-i versuri în acompaniament de liră. [Pron. a-ed, pl. -ezi. / < fr. aède, cf. gr. aoidos – cântăreț].*

Beam apă amestecată cu mâl şi cu viermi şi scutul mi se înfierbânta ca un vătrai încins în jar. Prădam ogoare şi oraşe, dar prăzile cele mai bogate le adunam din morminte. Pe acolo e mai mult o ţară a morţilor. De zece ori desaga asta dezumflată a fost plină cu odoare, cum n-ai să vezi niciodată! Eram atât de pofticios de avere, încât n-am părăsit-o nici când ne-au fugărit prin smârcuri oamenii regelui lor, săgetându-ne şi izbindu-ne cu suliţi.

— Te-ai ales cu ceva? l-am întrebat.

Îl vedeam bătrân, sărac şi lipsit de toate.

— Cu nimic, flăcăule. Ba nu, greşesc. Am văzut lumea, o lume mai întinsă decât zarea. Mi-am făcut duşmani şi prieteni. Am plutit pe fluviul care înconjură pământul şi în care înoată peşti uriaşi cu carapace de aur...

Fremătam de dorinţă. Palatul, vâlcelele şi râpile care erau pentru mine lumea mi se păreau neînsemnate şi mărunte. Cântăreţul m-a privit lung, înţelegând ce se petrece în inima mea.

— Şi Troia, Troia ai văzut-o?

— Roagă-i pe zei să te ţină pe-acasă şi lasă-i pe alţii să plece. Nimic nu-i mai dulce decât ţara şi focul din vatră.

— Doresc atât de mult să plec...

A încercat încă o dată să mă descurajeze:

— Războiul ăsta o să ţină o viaţă de om. Troia e tare şi troienii plini de virtute.

Văzând că nu-i răspund, mi-a cerut să-i mai fac rost de o cupă de vin curat. Când i-am adus-o, a băut-o pe nerăsuflate. Apoi mi-a urat somn liniştit, s-a întins lângă vatră, şi-a pus straiţa sub cap, s-a acoperit cu

mantaua lui veche şi a prins să sforăie.

Dimineaţa, am intrat primul în sala cea mare. Voiam să-i dăruiesc cântăreţului pâine si vin pentru drum, dar plecase înainte de a se lumina de ziuă.

După ospăţ şi sfat, tată-meu Eumeniches, bazileii din împrejurimi şi Stentor, trimisul regelui Agamemnon, îi chemară la adunare pe oamenii din poporul de rând, să-i întrebe dacă războiul le este sau nu pe plac. Până să se strângă toată obştea luptătorilor, petrecerile continuau. Cheltuiala era acum a tuturor căpeteniilor. Războiul depărtat, cu o cetate puternică, apărea mulţimii mai degrabă păgubitor decât aducător de câştig. Oamenii întârziau cu răspunsul, sfătuindu-se în taină între ei. Nici trimisul lui Agy (aşa îl porecleau soldaţii pe craiul Agamemnon) nu dormea, ameţindu-i pe viitorii ostaşi cu vin şi făgăduieli. Dar toate au un sfârşit. Sfatul se ţinu, bazileii vorbiră arătând care era hotărârea lor, o parte din ostaşii de rând încuviinţară cu strigăte mari. Alţii tăcură. Căpeteniile socotiră că plecarea la luptă e primită de toţi şi adunarea se sparse. Pentru cei care voiau să mai rămână, avură loc întreceri la trasul cu arcul, la azvârlitul cu lancea şi la luptă. Toţi tinerii şi bărbaţii în putere ardeau de dorinţa să strălucească în ele şi să câştige darurile de preţ făgăduite învingătorilor.

Eu unul nu mă amestecam printre luptători, deşi vârsta mea ar fi cerut-o. Priveam doar din mulţime. De câteva ori privirile lui Eumeniches şi ale fraţilor mei Andros şi Androcleides mă găsiseră şi se opriseră asupra mea lung şi cercetător. Totuşi, nu auzii din partea lor niciun îndemn de a coborî printre cei ce se întreceau. Îmi cunoşteau nepriceperea în astfel de

lucruri, dispreţuindu-mă pentru asta şi nu voiau să-şi facă neamul de râs în faţa oaspeţilor, socoteam eu. Rămăsei, de aceea, uimit peste măsură când, într-o clipă de răgaz, Andros, fratele meu cel mare, îi vorbi părintelui nostru:

— Tată, cu toţii, pe rând, ne-am arătat măiestria în luptă, cinstind prin aceasta pe gazdă şi oaspeţi! Doar unul, fratele nostru cel mic, ne face palatul de ocară, ascunzându-şi făptura firavă în mulţime. Ce zic vecinii de casa aceasta, în care bărbaţii stau pe la margini? A mai rămas pentru ziua de astăzi doar lupta cu pumnii, care nu cere prea mult meşteşug, ci mai ales sprinteneală. Dă-i, dar, poruncă fratelui nostru fricos şi bicisnic să se întreacă la dânsa cu cine-o găsi de cuviinţă şi-o crede mai bine. Numai aşa o să spele ocara ce ne aşteaptă pe toţi laolaltă.

Vorbele au fost spuse cu glas ridicat şi toţi cei care priveau la întreceri le-au auzit. Simţii cum faţa mi se aprinde de ruşine. Ocările şi râsetele tinerilor de vârsta mea, aţâţaţi de cuvintele spuse de Andros, mă loveau ca nişte pietre.

Tată-meu îmi luă apărarea:

— Nu vorbeşti drept, fiule. Asklepios e necopt, dar eu ştiu că nu-i nici slab, nici fără curaj. Dacă nu se avântă în faţă, e doar din sfială de tânăr. Iată, eu, părintele lui, îi dau încuviinţarea să se întreacă cu alţii.

— Poruncă îi trebuie, nu încuviinţare! Poruncă!

Am sărit pe locul bătătorit, printre luptătorii care se dezmorţeau, fără să mă gândesc ce fac. Au izbucnit strigăte de încurajare, unele batjocoritoare, altele prefăcute.

— Sări tot timpul ca iedul, flăcăule, dacă nu vrei să

te trezeşti pe neaşteptate la pământ!
— Păcat de obrazul tău trandafiriu, de fată!
— Du-te mai bine în iatacuri şi stai printre fuste!
Îmi ieşi înainte unul din tinerii care îl însoţeau pe trimisul craiului Agamemnon. Era cu un cap mai înalt decât mine şi o dată şi jumătate mai lat în piept şi în umeri. Pumnii îi erau cât doi bolovani potriviţi ca mărime.
— Asklepios nu se teme, ştiu bine. O să se lupte îndată cu mine şi poate chiar o să mă înfrângă.
La chefuri şi chiar când sunt cu totul treji, aheii sunt plini de cruzime. Fie că primeam, fie că dădeam înapoi, tot aveau să se veselească pe socoteala mea.
Au urmat strigăte de adevărată încurajare pentru voinicul cunoscut de la alte întreceri:
— Ochos! Ochos! Ochos!
Fără să mai aştepte ca eu să primesc provocarea lui Ochos, Eumeniches dădu semnalul întrecerii.
Strângând pumnii, potrivnicul se apropie de mine, pregătindu-se să mă întindă la pământ din primele lovituri. De două ori mai puternic el decât mine, dar de două ori mai sprinten eu decât dânsul, lupta ar fi putut să fie egală. Singurul lucru care mă făcea mai slab era nepriceperea mea de a lovi. Prima lui izbitură nimeri în gol, căci sărisem cu iuţeală într-o parte. Pumnul lui Ochos îmi vâjâi pe lângă ureche. L-am lovit şi eu la rându-mi stângaci, atingându-l în piept. Parcă izbisem într-o stâncă. Nici nu se clinti din loc, zvârlindu-mi:
— Păduchii pişcă mai tare, Asklepios! Pregăteşte-te s-o primeşti pe-aceasta! şi-şi repezi spre mine stânga.
Am sărit din nou într-o parte, dar pumnul îmi nimeri în plin umărul. Mă săgetă o puternică durere şi mă

clătinai. O a doua izbitură în piept îmi luă aproape răsuflarea şi mă dădu trei paşi înapoi. Ochos se opri puţin, ca şi cum ar fi dorit să-mi lase un răgaz să-mi trag sufletul. În jurul nostru răsunau râsete. Ochii privitorilor erau batjocoritori, căci grecii nu iartă nimănui slăbiciunea. „Poţi face orice cu trupul tău, mă învăţase Kiron, doar sufletul să-ţi fie tare şi neînfricat”. Deşi zdruncinat, mă avântai din nou. Ceea ce a urmat a fost neaşteptat pentru privitori: nu m-am prăbuşit fulgerat la pământ, aşa cum credeau cei mai mulţi că se va întâmpla. Loveam cu sete, dar parcă loviturile mele nu aveau niciun răsunet, chiar dacă îşi atingeau ţinta. În schimb, pumnii lui Ochos curgeau ca ploaia. Sprinteneala mă ajuta uneori, dar de cele mai multe ori izbiturile mă nimereau în umeri, în piept, în braţe. Una sau două, deosebit de puternice, mă atinseră la faţă. Îmi simţeam buzele umflate de lovituri. Dintr-o sprânceană şi din gură mi se prelingeau fire de sânge sărat.

Mai târziu, gândindu-mă la lupta aceasta, mi-am dat seama că Ochos ar fi dorit să mă doboare de la început. Nereuşita îl înfuriase şi-l făcuse să-şi piardă din îndemânare. Privitorii socoteau însă că el izbeşte doar cu o parte din putere, vrând să prelungească petrecerea şi să-i facă pe greci să râdă din plin.

Îmi strigau batjocoritori să nu-mi fie teamă. Alţii mă îndemnau să fug şi să mă ascund. Loviturile mele scurte şi stângace stârneau hohote de râs; ale lui Ochos se bucurau de aprobări zgomotoase. Aşteptau să părăsesc lupta, crezându-mă fricos. Voiau să mă fac de ruşine. Îmi era teamă, o mărturisesc. Nu cunoscusem până atunci o durere trupească atât de

vie. O descopeream ca pe ceva nou şi-mi părea la fel de sărată ca gustul sângelui.

Nu-l uram pe Ochos. Nici n-aveam cum să-l bănuiesc de înţelegere cu fraţii mei mai vârstnici. Dar o ură înverşunată împotriva celor ce se bucurau de această luptă nedreaptă îmi umplu inima. Am lăsat deoparte orice băgare de seamă. Voiam să se sfârşească. M-am năpustit la Ochos, aşa sângerat şi istovit cum eram, cu toată deznădejdea de care eram în stare. Nu ştiu dacă totul a ţinut o clipă, zece sau o mie. Timpul mi se părea nesfârşit, de parcă şi-ar fi pierdut orice durată. Loviturile plouau peste mine, dar tăcerea care se făcuse în jur în faţa îndrăznelii mele nebuneşti şi pe care o simţeam ca prin vis îmi dădu forţe neaşteptate. Ochos nu găsea loc să-mi dea izbitura din urmă. Gâfâia, se înfuria, izbea fără să aleagă. Cred că începuseră să răsune batjocuri îndreptate şi împotriva lui. Era de neînţeles cum luptătorul încercat nu izbutea să doboare un ţânc nepriceput, nici să-l facă să o şteargă ruşinos de pe locul bătătorit al întrecerii. Încă o clipă şi firea schimbătoare a privitorilor i-ar fi făcut să treacă cu totul de partea mea. Dar pentru această clipă n-a mai fost vreme. O lumină roşie mi-a fulgerat în faţa ochilor, soarele şi cerul au prins să se învârtească deasupra capului meu şi m-am prăbuşit la pământ, în aplauze şi strigăte. Când am deschis ochii, cercul din jur se spărsese. Câţiva, printre care îmi recunoscui fraţii, îl încununau pe Ochos cu ramuri verzi. I se întindea o cupă de vin. M-am ridicat greu şi am părăsit, clătinându-mă, jocurile. În spatele meu am auzit cuvintele bătrânilor, grăindu-i lui Eumeniches:

— Ochos era mai tare ca dânsul, dar flăcăul merită

totuşi o laudă, s-a bătut ca un leu tânăr…

Charicle, bătrâna supraveghetoare, mi-a uns rănile cu ulei, mi-a potolit setea cu vin şi a încercat să-mi stingă necazul cu vorbe bune.

— Te-ai luptat vitejeşte, copile. Ai fost înfrânt, dar nu te-ai lăsat făcut de batjocură, cum doreau stăpânii mai vârstnici. Nu fi întristat, căci te aşteaptă o soartă mai bună. Nu-i cine ştie ce mare ispravă să dobori un copil, care nu ştie să se bată cu pumnii.

Uleiul mi-a alinat umflăturile obrajilor, vinul dulce îndoit cu apă mi-a potolit setea, dar vorbele roabei nu mi-au adus mângâiere. Mi-am făgăduit mie însumi să-mi iau odată şi odată răsplata. Mă vedeam plecând la Troia, strecurându-mă în cetate, deschizând porţile sau răpind pe frumoasa Elena, întorcându-mă plin de averi şi încărcat de cinste, lăudat de toţi.

— Au să vadă ei, au să vadă! bolboroseam într-una ca apucat de friguri.

— Sărmane băiat, îţi închipui că războiul e o luptă cu pumnii? Acolo o să cazi în prima ciocnire, căci duşmanul izbeşte cu lancea sau cu sabia. Au să te strivească în picioare caii şi roţile carelor au să treacă peste tine. N-o să fie nimeni pe aproape care să te bocească şi poate nimeni care să te îngroape. Dar ce vorbesc? Stăpânul bătrân, Eumeniches, nici n-o să trimită la oaste pe unul ca tine, ci pe alţii mai zdraveni, ştiu bine aceasta.

Glasul pornit din inima bună a roabei semăna cu acela al bătrânului cântăreţ din liră. Se întreceau în a mă opri acasă, ca şi cum nu m-ar fi aşteptat lumea nesfârşită şi întinsă, fluviile cu peşti de aur, munţii de foc şi ţările nemaivăzute încă de nimeni.

Jocurile s-au încheiat cu un ultim ospăţ, cel mai mare din toate. Bazileii trebuiau să arate, în sfârşit, care dintre dânşii porneşte la Troia, ascultând îndemnul lui Agamemnon, cu câţi slujitori şi ostaşi, şi câte care de luptă duce fiecare cu sine. Cuprins încă de ruşinea înfrângerii, cu urmele loviturilor nevindecate, nici nu-mi trecea prin minte să mă duc la ospăţ, când un rob veni să mă cheme degrabă din partea părintelui meu. L-am urmat, în sală petrecerea era în toi. Ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut, Eumeniches mă pofti lângă sine şi mă aşeză la loc de cinste între fraţii mei mai mari. Cu glas tunător, dădu slujitorilor poruncă:

— Aduceţi-i fiului meu cel iubit Asklepios, halca de carne cea mai mustoasă şi vinul cel mai tare, căci îndrăzneala lui tinerească are nevoie de ele!

Mi s-a părut că desluşesc în privirea lui o lucire batjocoritoare, dar glasul se străduia parcă să fie cald şi părintesc. Am mâncat şi am băut. Alături de mine, prietenoşi dintr-o dată, Andros şi Androcleides mă îndemnau, bătându-mă pe umeri şi punându-mi înainte pâine, carne şi vin din belşug.

Când ospăţul trecu de mijloc, crainicul regelui Agamemnon se ridică în picioare. Se făcu linişte.

— Domni prea înalţi! Se apropie ziua plecării spre Troia bogată. Mâine mă duc spre alte ţinuturi să port şi acolo cuvântul lui Agamemnon Atride. Voi îl cunoaşteţi! Vă cer să-mi răspundeţi limpede câţi dintre voi au să plece în tabăra strânsă de rege pe ţărmul de mare lângă cetatea Aulis şi câtă putere vor duce acolo: care de luptă, bine înhămate cu cai tineri şi aprigi, oameni cu platoşe grele şi alţii cu arme uşoare. Câţi slujitori, câte vite de hrană şi jertfă şi ce număr de măsuri de

orz şi de grâu. Fiindcă ne-am adunat în palatul tău, craiule Eumeniches, ţie ţi se cuvine să-ţi dăm întâi cuvântul. Aşteptăm să grăieşti.

Eumeniches nu se grăbi. Mai sorbi o cupă de vin, îşi netezi barba şi vorbi, aşa cum îl îndemnase crainicul:

— Eu, craiul Eumeniches, îi trimit craiului mare Agamemnon pe cel mai viteaz dintre fiii mei, urmat de zece ostaşi dintre oamenii mei cei mai zdraveni. Adaug un dar de berbeci şi de boi şi urări de izbândă pentru oastea ahee...

CARTEA a II-a

AULIS

După Eumeniches, urmaseră la cuvânt alţi bazilei. Fiecare făgăduia după puterea şi averea lui un număr de ostaşi greu înarmaţi, slugi, cai şi provizii. Robi puşi anume însemnau totul pe răboj, cu grijă. S-au strâns cu totul cinci sute de războinici din ţinutul nostru, grâne destule şi cai pentru vreo zece care de luptă.

Nu ştiu dacă trimisul lui Agamemnon a fost până la urmă mulţumit de roadele călătoriei sale în ţinuturile noastre. Şi aiurea strângerea oştilor întâmpina greutăţi: o parte din oamenii de rând şovăiau să ia calea mării spre Troia. Alţii în schimb sperau să-şi croiască acolo o soartă mai bună, să adune avere, să mai scape de apăsarea nobililor bine născuţi. Nici bazileii nu erau toţi gata să-şi părăsească palatele, nevestele şi roabele de dragul lui Menelaos şi al lui Agamemnon. Ştiau că s-ar putea ca, lipsa îndelungată de acasă, să le risipească gospodăriile şi să le îndemne nevestele la necredinţă.

Aşa era şi cu părintele meu. El şi neamurile lui erau înconjuraţi de vecini prădalnici şi pofticioşi, gata să dea năvală în lipsa stăpânilor. Eumeniches îi făgăduise lui Agamemnon pe cel mai bun dintre fii, însoţit de zece ostaşi, un chip plin de şiretenie de a ocoli el însuşi războiul, fără să-şi atragă duşmănia craiului cel mare. Cântăreţii din liră n-au cântat asemenea întâmplări sau

le-au uitat, aducându-şi aminte doar despre bătălii şi biruinţe. Dar a putut vreunul din ei să tăinuiască fapta lui Achille, îmbrăcat în haine femeieşti şi ascuns printre fecioare, sau şovăielile lui Odysseu, ţinut acasă de lacrimile Penelopei? Marele bazileu poruncise însă ca din fiecare casă să se gătească de drum măcar un războinic şi porunca a fost ascultată.

După plecarea crainicului Stentor, Eumeniches mă chemă la el şi îmi spuse:

— O să pleci tu fiule. Eu am îmbătrânit şi fraţii tăi cei mari îmi sunt singurul sprijin la bătrâneţe. Cine o să îngrijească de turme, dacă ei s-or duce departe de casă? Tu eşti cel mai nimerit.

Fraţii mei mai mari încuviinţară zgomotos. Eumeniches adăugă:

— De altfel, tot nu eşti bun de nimic. Poate o să înveţi pe acolo ceva...

Îmi spunea că nu sunt bun de nimic şi poate avea dreptate. Dar atunci de ce mă trimitea la război tocmai pe mine, ştiind că sunt nepriceput? Obiceiul şi respectul pentru stăpânul casei nu-mi îngăduiau să-i pun o astfel de întrebare, totuşi aş fi făcut-o, pe Zeus, dacă nu răsuna glasul mamei, care bănuind ce se petrecea, intrase şi dânsa în încăpere.

— Doar n-o să plece chiar el, bărbate! E cel mai fraged, nici nu ştie să mânuiască armele. Sunt prea grele pentru el. Şi voi – se întoarse către fraţii mei – ce staţi şi tăceţi! Ştiaţi să-l batjocoriţi la jocuri şi să-i spuneţi „Asklepios cel cu mâini de femeie”, şi acum el e cel mai viteaz?! Doar aţi văzut cum l-a trântit la pământ voinicul de Ochos. Într-unul căzut, troienii îşi vor înfige lăncile fără cruţare! O să mi se prăpădească

pe-acolo băiatul.

— Ascultă, femeie! Ştii bine de ce trebuie să plece el. Tocmai lui n-o să-i stea în ajutor zeii? Pe el are cine să-l ocrotească. Ceilalţi nu sunt din sămânţă zeiască!

Vorbele lui Eumeniches o făcură pe maică-mea să tacă. Părintele meu se întoarse din nou spre mine:

— Găteşte-te şi mâine dimineaţă să porneşti. Or să te însoţească şi slujitorii făgăduiţi...

M-am ploconit în faţa lui Eumeniches. Fără să vrea, îmi împlinise arzătoarea dorinţă de a călători, de a vedea lucruri noi şi ţinuturi necunoscute. Totuşi, trebuie să mărturisesc: inima îmi era strânsă. Ce mă aştepta, oare, pe meleagurile Illionului? îmi rămăseseră în minte şi cuvintele tatei: „Ceilalţi nu sunt din sămânţă de zei, ca el”...

În iatacurile ei, luminate doar de flăcările din vatră, păzită cu grijă de Charicle, mama şedea pe gânduri. I-am căzut în genunchi şi, înainte de a-mi lua rămas bun de la ea, i-am cerut să-mi desluşească ce însemnau spusele lui Eumeniches.

— Află, Asklepios, că ai fost zămislit din trupul unui zeu. Eumeniches nu e tatăl tău. Venisem de puţin timp în palatele sale, după ce întâia soţie, mama lui Andros şi Androcleides, îi murise dintr-o fierbinţeală, când Eumeniches fu chemat de părintele craiului de astăzi la război. Întârzie multă vreme, căci războiul era depărtat şi greu, şi ostile la fel de puternice nu făceau să se aplece cumpăna biruinţei nici de o parte, nici de alta. Cum eram pe-atunci încă tânără, îmi plăceau dumbrăvile şi poienile crângurilor mai mult, decât încăperea asta întunecată şi vatra. Mă plimbam adesea, însoţită de vreo roabă sau singură. Într-una din

zile, auzii dintr-o vâlcea sunet de fluier de trestie şi, neştiutoare, mă apropiai. Rezemat de un copac, ţinând la gură fluierul cu două ţevi, un tânăr cu păr galben cânta agale. Crezui că e vreun păstor din vecini, după haine, dar nu mi se închină ca unei stăpâne, ci urmă înainte cântatul. Nu părea să se sinchisească de podoabele mele şi nu-mi dărui nicio privire. Înfrângându-mi sfiala, mă aşezai jos şi ascultai. Era un cântec vrăjit, duios, şi trist, care-mi aduse aminte de singurătatea în care trăiam, un cântec cum nu auzisem niciodată în curţile aspre ale soţului meu. Acolo răsunau doar cântece de război sau deşănţate, de chef. Când mă privi, văzui că avea ochii albaştri şi chipul de o neţărmurită frumuseţe. Venii şi a doua, şi a treia, şi a zecea zi să-l ascult. Îmi cânta tot mai frumos. Când îl întrebai cum îl cheamă, nu-mi răspunse, dar mărturisi că venea de departe, tocmai de pe muntele Olympus. Înţelegi? Avea părul lung, galben ca de aur, ochii albaştri ca lumina de dimineaţă şi venea de pe muntele Olympus! Într-o bună zi se făcu nevăzut. Când se întoarse de la război Eumeniches, te născusem pe tine. Îi mărturisii că te zămislisem cu zeul Apollon, dar nu mă crezu pe de-a-ntregul. Eu însă ştiam că aveam dreptate: niciodată n-aş fi fost atât de fericită cu un muritor de rând. Eumeniches te-ar fi ucis, dacă ar fi putut, iar pe mine m-ar fi trimis acasă. S-a temut însă de zeu şi pierderea zestrei mele, care nu era de dispreţuit. S-a mulţumit să-mi poruncească mie şi celorlalţi, cu străşnicie, să nu vorbim niciodată despre naşterea ta şi nici ţie să nu-ţi spuneam nimic, până nu va găsi de cuviinţă să-ţi destăinuiască el însuşi că nu-i eşti fiu bun. Acum a sosit ceasul. De la Apollon ai părul

de aur şi ochii albaştri şi mâinile astea subţiri, ca de femeie....

După o scurtă oprire, adăugă:

— Iată de ce crede Eumeniches că zeii te vor ocroti dacă pleci la război. Poate că te trimite şi de altceva. Nu te-a iubit şi nu putea să te iubească niciodată...

Înţelesei, ca într-o străfulgerare, pricinile singurătăţii în care îmi petrecusem copilăria, lăsat doar pe mâna roabelor, îmbrăcat în veşminte de rând, hrănit la întâmplare, batjocorit. Înţelesei şi plânsetele mamei, mângâierile ei furişe şi rare. Eram, după mărturisirea celei care mă născuse, un fiu nedorit de tatăl al cărui nume îl purtasem douăzeci de ani. Eram în schimb pe jumătate zeu. Pentru mine destăinuirile lui Eumeniches şi ale Ixionei păreau atunci ca un leac alinător turnat peste rănile vechi ale singurătăţii şi umilirii.

Înţelegeam şi din alte întâmplări ale mele că eram neam cu însuşi Apollon, zeul dătător de lumină şi de viaţă. Zeul îmi dase darul de a vindeca, îmi scoase în cale pe centaurul Kiron, primul meu învăţător, şi îmi strecurase în suflet curajul de a îndeplini porunca lui Eumeniches. Eram pe jumătate nemuritor. Puteam să plec liniştit la războiul cu Troia.

Agamemnon şi Menelaos statorniciseră locul de adunare la Aulis, o cetate din Beoţia, aşezată pe malul unui golf al mării de miazăzi. Deasupra cetăţii străjuia un palat întărit cu ziduri de piatră. Acolo îşi făcuse Agamemnon cuibul.

Zării de departe palatul, în vreme ce, prăfuit şi ostenit, mă îndreptam spre tabără, în fruntea celor zece ostaşi ai mei. Intrarea mea în Aulis trecu nebăgată în seamă: nu aduceam cu mine vreo mare

putere, nu mergeam într-un car de război frumos împodobit şi înhămat cu telegari de preţ, nu eram nici măcar un războinic vestit prin faptele mele de arme. Mai mult, întreaga tabără era cu gândul şi cu ochii la altceva decât la ceata noastră de oşteni veniţi de departe. Pe drumul care străbătea tabăra, urcând spre palatul întărit al Atrizilor, şerpuia un convoi bogat: slujitori, slujitoare şi roabe, care de călătorie, ostaşi de pază înarmaţi. Ne-am dat cu umilinţă într-o parte, căscând şi noi ochii, căci niciodată nu văzusem asemenea strălucire. În carul din frunte şedea o femeie trufaşă, încă frumoasă, cu toţi anii care trecuseră peste chipul ei pietros şi aspru. Alături, o fecioară – cunoscui aceasta după pieptănătură şi după capul descoperit – arunca priviri furişe în lături, ca şi cum nu şi-ar fi putut stăpâni dorinţa de a vedea ce se petrece în jur şi cum o sorb din ochi flăcăii.

— Cine sunt, mărite? întrebai pe un ostaş de lângă mine.

Necunoscutul purta o platoşă de aramă lucitoare, frumos lucrată. Tunica albă ca neaua îi era împodobită cu alesături roşii şi negre. Mă privi cu dispreţ, ca pe un tânăr nepriceput ce eram.

— De unde mai vii, străine, de nu le cunoşti pe soţia şi pe fiica marelui crai, regele nostru Agamemnon? Mai bine pleacă-ţi privirea. Înfăţişarea şi portul nu te arată a fi de o seamă cu ele!

L-am ascultat, dar nu înainte ca ochii mei albaştri să se fi întâlnit cu ochii cei mari, verzi şi îndrăzneţi ai fetei. Scârţâitul carului se îndepărtă, Clitemnestra şi Iphianassa se pierdură după o cotitură a drumului.

Tabăra gemea de ostaşi înarmaţi. Cât vedeai cu ochii

se întindeau corturi, adăposturi de crengi acoperite cu frunziş, bordeie săpate în pământ. La Aulis se adunaseră, treptat, ostile chemate din Ahaia, din insule şi din ostroave. Corăbiile erau smolite şi date la apă, hrana şi băutura – coşuri cu pâine şi carne şi burdufe cu apă dulce şi vin – încărcate pe vase. Duruiau care de război, repezite în goană de vizitii.

Pregătirile, la început mai temeinice, prinseră apoi să se destrame. Oastea tânjea, o seamă de căpetenii întârziau să-şi împlinească făgăduielile. Se apropia şi vremea rea, cu furtuni şi vânturi sălbatice. Zăbava avea o pricină deosebit de însemnată. Marele domn Agamemnon căzuse bolnav şi nimeni nu se pricepuse să-i dea lecuirea. Zadarnic se închinaseră jertfe zeilor. Zadarnic îl descântase pe crai vraciul şi preotul Machaon. Pe măsură ce suferinţa lui Agamemnon se prelungea, din casa închisă de ziduri şi păzită de străji înarmate răzbeau tot mai rar ştiri sigure despre boala marelui crai. Cum umblam cât era ziua de lungă prin portul înţesat de corăbieri şi ostaşi, aveam prilejuri destule să pot auzi de ici şi de colo zvonurile umflate care mergeau din gură în gură. Se spunea că bazileul ar fi fost izbit de boală printr-o voinţă divină. Că Ares, războiul, şi Poseidon, marea, îi erau potrivnice. Alţii credeau că mai degrabă soţia, furioasă şi neînduplecată din pricină că era părăsită de dragul unei cumnate pe care o duşmănea, îi trimisese niscaiva bucate otrăvite. Cei tineri şopteau că Agamemnon era prea vârstnic să poată conduce pe mare o astfel de expediţie. Că plănuia să se scuture de ea şi să trimită pe altul în fruntea ei. Că nu îndură legănarea valurilor şi zdruncinul furtunii, care-i dau

dureri de cap şi o greaţă grozavă. Dar niciunul din zvonurile acestea nu mi se părea demn de crezare.

Sătui de aşteptare, ostaşii începură să se ţină de petreceri, de sfadă şi de bătăi, aşa cum se întâmplă adesea la beţie. Împins de milă pentru unii dintre cei mai rău loviţi, îmi arătasem de câteva ori meşteşugul deprins de la Kiron. Puneam la loc oase frânte, încheieturi zdruncinate, oblojeam cu buruieni striviturile, îi ajutam pe cei îmbuibaţi cu prea multă mâncare şi băutură să verse. Celor uimiţi de priceperea mea – neaşteptată la un tânăr – le spuneam că o datoresc tatălui meu, zeul Apollon, istorisindu-le întâmplările aflate de la maică-mea. Cât îi îngrijeam, se prefăceau că mă cred. Odată lecuiţi, mă luau în râs, uneori cu vorbe de-a dreptul deşănţate. Dacă aş fi fost puternic, i-aş fi izbit cu pumnul. Aşa, mă mulţumeam să-mi potolesc mânia lăsându-i în plata zeului.

De câteva ori îl întâlnii pe Ochos. Mă privea urât. Într-o zi încercă să mă lovească doar ca să-şi arate puterea. Mi-a luat apărarea un vlăjgan mai voinic decât el, căruia îi pusesem la loc o încheietură zdruncinată.

— Să nu te atingi de Asklepios, Ochos, că îţi rup oasele. Un vraci ca el nu mai e în toată oştirea! Până şi Machaon al vostru e un nepriceput pe lângă micul meu Asklepios...

— Aşa?! zâmbi strâmb Ochos.

— Aşa!

La scurtă vreme după întâmplarea asta, mă trezii cu o strajă care mă chemă la palatul craiului Agamemnon. Am plecat însoţit de ostaşii care veniseră să mă ia. Nu ştiam ce mă aşteaptă.

Când pătrunsei în odaia în care zăcea craiul, străjuit

de soldaţi şi de roabe, mă oprii, într-o clipă de supunere şi umilinţă, aşa cum şedea bine fiului unui bazileu mărunt ca Eumenicbes, şi mă înclinai adânc de tot, cu ochii în pământ. Nu-i ridicai până nu-i auzii glasul, venind din fundul odăii luminate de flăcările focului din vatră.

— Apropie-te, flăcăule, îmi spuse. Vino aici, să te văd, arată-ţi numele şi îndreptările ce te fac să te lauzi că vei izbuti ceea ce vracii n-au reuşit, tu, un ostaş de rând, fără tuleie în barbă.

M-am apropiat.

— Nu m-am lăudat cu astfel de lucruri, mărite doamne.

— Încerci zadarnic să mă minţi! Oameni aleşi au mărturisit că i-ai luat în râs pe vraci, spunând că niciunul dintre ei nu se poate măsura cu tine. Îţi poruncesc să o faci. Altfel...

Şi glasul, deşi slăbit de boală, îi suna plin de ameninţare.

Îmi dădui seama că nu mai aveam scăpare. Alături de crai, zării un chip cunoscut privindu-mă cu ochi batjocoritori. Îl recunoscui cu nespusă uimire pe Ochos, potrivnicul meu de la întrecerea cu pumnii. Lângă el şedea un bărbat slăbănog, îmbrăcat cu o haină lungă şi albă şi împodobit cu panglicile sfinte ale preoţilor. Era însuşi Machaon...

Uneltirea era vădită. Îmi luai inima în dinţi şi, ca împins de o voinţă cerească, mă hotărâi să încerc. Dacă izbuteam, socoteam că avea să-mi surâdă norocul.

— Sunt fiul zeului vindecător şi ucigător totodată, Apollon, cu părul de aur.

Printre ostaşi şi roabe trecu un freamăt.

— E fiul mezin al lui Eumeniches, bazileul din miazănoapte, stăpâne, lămuri rânjind Machaon.

Îmi ridicai mândru fruntea:

— Uită-te bine la mine, doamne, şi adu-ţi aminte de tatăl meu pământesc. Ţi-a fost de ajutor odinioară, ţie şi părintelui tău, când aţi jefuit coastele Cretei, insula din mijlocul mării albastre. Adu-ţi aminte şi priveşte-mă: semăn eu, oare, cu Eumeniches?

Bazileul ridică greu capul. Ostaşii cei mai bătrâni izbucniră într-un glas:

— Nu seamănă cu Eumeniches, nu seamănă!

— Adevărat. Blestematul acela e voinic şi negru la păr şi la faţă. Îmi amintesc bine de tatăl tău, flăcăule. Dar asta nu e o îndreptare destul de puternică.

— S-a lăudat că te lecuieşte şi i-a luat în râs pe vraci…

— E o scornire, dar dacă doreşti, mă încumet, îţi cer un singur lucru: să ai încredere, îi spusei. De nu izbutesc, îţi dau chezăşie sângele şi trupul meu. Dacă vrei să te faci sănătos, porunceşte ostaşilor, slujitorilor şi roabelor să mă lase singur cu tine şi vei vedea.

Îmi făcu pe plac, poate sătul de zăcere, poate din slăbiciunea oamenilor mari pentru îndrăzneală. Rămăsei singur cu el şi îl privii în voie. Bazileul era înalt, slab, vânos şi cu chip ca de pasăre prădalnică, pe care se citeau semnele suferinţei şi ale zăcerii. Nasul vulturesc i se ascuţise şi ochii mari, negri, i se afundaseră în cap. Era aidoma cu chipul de aur pe care aveam să-l văd la Mykene peste zece ani şi mai bine…

După câteva clipe de şovăire, mă apropiai de dânsul. Ceea ce făcui, mi se părea pe atunci pornit din

îndemnul unui zeu. Dădui la o parte scoarţa măiestru cusută, cu care se acoperea, îl cercetai, şi-mi apăsai uşor mâinile pe ochii, pe pieptul şi pe pântecele lui umflat. Umflat ca al unui bou care păscuse prea multă iarbă proaspătă şi verde, îmi veniră în minte unele din învăţăturile lui Kiron, cel atât de priceput în bolile vitelor şi oamenilor.

— Zeul îmi spune, stăpâne, că în săptămânile din urmă ai petrecut la ospeţe cu carne şi pâine din belşug.

— Aşa este, flăcăule. Tot m-au poftit căpeteniile mele la mese, cu vin şi cu carne cam multă...

Din nou îmi trecu prin minte, ca o străfulgerare, asemănarea cu vitele prea îndopate. Am prins curaj:

— Îţi jur pe Apollon că te voi vindeca. Dar să-i închini, după asta, jertfe de boi şi de capre...

Fiindcă nu era mare lucru pentru un domn atât de bogat, făgădui. Ceea ce se petrecu după aceea, voi mărturisi doar aici, scriind cu semne sfinte şi tainice. Am cerut – deschizând puţin uşa de la marea sală – să mi se aducă apă încropită. Când mi-au adus-o roabele, am amestecat-o cu untdelemn curat, luat dintr-o lampă de lut. Ochisem pe masă un corn uriaş de bou, ferecat sus într-o lucrătură frumoasă de argint şi scobit, menit să se soarbă din el vinul pe la ospeţe. Cu tăişul ascuţit al pumnalului, i-am retezat vârful şi am rotunjit puţin marginile găurii. Aveam de gând să mă slujesc de el aşa cum văzusem că fac văcarii cu vitele umflate de prea mult nutreţ verde, ameninţate să le crape pântecele. Am făcut ceea ce-mi pusesem în gând, deşi marele crai s-ar fi putut simţi jignit văzându-mă – cu toate că, aşa cum îl aşezasem, nu putea să mă

vadă – turnându-i în trup apă amestecată cu ulei. L-am încredinţat însă că aşa îmi poruncise Apollon şi – slavă zeilor! – totul a mers bine.

Am poruncit apoi să i se dea o vreme mâncare uşoară, după o anumită socoteală.

Chiar a doua zi craiul se mai înzdrăveni. Peste alte câteva, se ridică de pe patul de boală şi coborî din palatul lui, întărit, în tabără, pe malul golfului Aulis. M-am amestecat în mulţime şi l-am privit. Cu glas mare şi aspru dădea de zor porunci cârmacilor de corăbii să cerceteze, încă o dată, câlţii şi să mai înfunde crăpăturile dintre scândurile navelor, să schimbe curelele roase ale vâslelor şi să se gătească temeinic de drum. În afară de porunci împărţea cu dărnicie sudălmi – căci era rău de gură – şi la nevoie lovituri.

În zilele care au urmat, mă întâlnii din întâmplare de câteva ori cu dânsul. De fiecare dată mă închinai adânc, dar se feri să mă privească drept în ochi, fulgerându-mă doar pieziş. Nu-mi dădu niciun semn de bunăvoinţă. De altfel, nici nu mă aşteptam la aşa ceva de la el, ştiindu-l cărpănos şi deschizându-şi cu greu sipetele pentru vreun dar, chiar când era dator să o facă. Totuşi, peste scurtă vreme, la ceasul când se îngâna ziua cu noaptea şi când focurile la care se fierbea sau se frigea cina spuzesc ţărmul, mă pomenii căutat de un slujitor.

— Tu eşti Asklepios al lui Eumeniches? mă întrebă şi, fără să mai aştepte răspunsul, urmă: Craiul îţi trimite darul acesta de preţ, demn de zeul Apollon şi îţi mulţumeşte pentru binele pe care i l-ai făcut...

Zicând acestea, scoase din traista ţesută măiestrit o cupă de bronz, cam mititică, împodobită pe margini cu

flori şi mi-o înmână. Pe urmă adăugă:

— Ca semn de înaltă cinstire, Agamemnon a poruncit să te mute cu oamenii tăi, pe cea de a doua corabie a sa şi să vi se dea tot timpul hrană şi vin de la dânsul. Vindecarea sa minunată e semn că Apollon doreşte plecarea armatei. O să-i închine jertfele de boi şi de capre făgăduite... când o să vie şi vremea.

De îndată ce isprăvi cele ce avea de spus, se apropie de mine şi mă întrebă aproape în şoaptă ca să n-audă soldaţii care se adunaseră în jurul nostru:

— Ce i-ai făcut, pe Zeus?

— Asta-i o taină între mine şi zeu. Nu e dat urechilor tale să o ştie.

— Atunci o fi adevărat că te tragi din Apollon? înseamnă că Eumeniches... şi rânji.

Îl făcea să rânjească vesel gândul că un bazileu înfumurat ca Eumeniches are un fiu de sământă zeiască. Vorbele lui, deşi rostite încet, fuseseră desigur prinse de cei care ne înconjurau. Izbucniră în râsete groase:

— De-aia n-a venit la război tatăl tău, Asklepios! Să nu i se mai nască în lipsă alţi pui de zei! grăi unul.

— Te-a bătut fericirea! adăugă un altul. Te-a bătut fericirea pe corăbiile lui Agy! O să te umfli de mâncare şi băutură!

Un ostaş mai darnic scoase din traistă o pâine mare şi mi-o întinse în bătaie de joc, fără să se sfiască de loc de trimisul regelui.

— Ia-o cu tine, băiete, o să-ţi prindă bine.

Al patrulea îmi dărui un burduf făcut dintr-un ied născut înainte de vreme, plin cu vin.

— Să închini în cinstea soţilor pe care o să-i părăseşti

de dragul belşugului care te-aşteaptă.

Cum nu-i plăceau glumele, slujitorul lui Agamemnon se grăbi să plece, dar nu o făcu înainte de a-mi da desluşiri asupra corăbiei şi celui care avea să poruncească pe ea. Nava se numea „Sprintena”. Căpetenia, Eheos, era o rudă de aproape a craiului.

Minunata vindecare a lui Agamemnon îmi aduse şi altceva în afară de biata cupă de bronz. Acum mă cunoştea aproape întreaga tabără. Ostaşii întorceau după mine ochii, urmărindu-mă cu privirea. Eram poftit la focurile lor de seară. Mi se cerea să povestesc „minunea” înfăptuită şi ca îndemn mi se puneau înainte cele mai bune bucăţi de carne şi pâinea cea mai bine coaptă. Aheii iubitori de poveşti aşteptau de la mine să le satur urechile cu amănunte vesele, dacă s-ar fi putut. Când pomeneam de ajutorul dat mie de Apollon, zâmbeau neîncrezători.

— Nu vrei să ne spui! Asta e tot! Ar trebui să fii mai vorbăreţ, flăcăule. Ni se pare că te-am hrănit degeaba cu carne şi cu pâine...

Curând, faima de care mă bucurasem se stinse. Oştirea îşi mută gândul la altele: la bătăile zilnice dintre soldaţi, la bogăţiile şi ostenelile care o aşteptau dincolo de mare şi mai ales la femeile din neamul Atrizilor, venite de curând la Aulis.

Trebui să mă întorc din nou, cu oarecare neaşteptată dezamăgire, la brânza iute şi la pastrama de capră pe care ni le dăduse, mie şi celor zece păstori schimbaţi în ostaşi ai mei, chelăriţa din palatul lui Eumeniches. Tabăra era prinsă din ce în ce mai mult de pregătirile de plecare şi mica mea faimă se topise repede, ca zăpada subţire de primăvară. Se călăfătuiau cu grijă

navele, pânzele se coseau, curelele de vâsle roase sau vechi se înlocuiau cu altele noi. Faurii cu şorţuri de piele băteau tăişul lăncilor şi al săbiilor. Pielarii îmbrăcau cu piei, de curând tăbăcite, scuturile, căci se zvonea că troienii au arcuri cu săgeţi puternice, în stare să străbată prin paveze şi să-i ucidă pe cei care se apărau în dosul lor. Îngrijeam din nou numai soldaţii de rând, scăpaţi plini de vânătăi şi de zgârieturi din încăierările care urmau beţiilor. Socoteam că munca aceasta nu-mi aduce nicio slavă.

Pregătirile erau aproape sfârşite. Ultimii bazilei sosiseră din palatele lor. Niciodată Ahaia nu mai văzuse atâta mulţime de căpetenii cu faimă adunate la un loc.

Voi toţi, ahei iubitori de poveşti, îi cunoaşteţi pe ei şi isprăvile lor de mai târziu: de la bătrânul Nestor, stăpân peste bogatul Pylos, la Ulysse, cel care domnea într-un ostrov stâncos şi sărac, de la furiosul Ajax, la numeroşi alţii, mai nechibzuiţi decât el, până la Achile, care îşi întârziase cât putuse sosirea. Zvonurile spuneau că viteazul se ascunsese de solii lui Agy în iatacurile femeilor, îmbrăcat în rochie şi aşezat la războiul de ţesut. În cele din urmă se arătase şi el în tabăra din Aulis.

Agamemnon îşi purta trupul slab şi vânos pretutindeni, împărţind fără preget ocări soldaţilor de rând, lovituri de picior slugilor care dormeau ascunse prin corturi până la amiază, făgăduieli nemăsurate acelor căpetenii care se arătau mai puţin doritoare să purceadă grabnic la luptă.

Ar fi trebuit să plecăm. Soarta vrăjmaşă sau vreun zeu ne erau însă potrivnice. Vânturi neprielnice băteau

de aproape trei săptămâni dinspre mare cu putere şi valurile înalte, învolburate, repezindu-se spre ţărm, împiedicau ieşirea corăbiilor în larg. Boala lui Agy întâi, apoi vremea duşmănoasă făcuseră să se nască în mintea lesne crezătoate a ostaşilor păreau că înşişi zeii şi în primul rând Poseidon, se pun stavilă plecării. Cea mai mare parte a armatei era nedeprinsă cu marea şi astfel de zvonuri se prindeau lesne de sufletele slabe. Cei care mai plutiseră pe mare, insularii şi locuitorii de pe ţărmuri, îl învinuiau pe Agamemnon că alesese pentru începutul expediţiei un timp neprielnic. În fiecare an, la vremea aceasta, băteau în Aulis vânturi aspre. Unii dintre războinici se gândeau să plece pe la casele lor şi, ca din întâmplare, aceşti ostaşi făceau parte din cetele aduse de partida potrivnică războiului. Expediţia peste mare era ameninţată cu destrămarea încă înainte de a începe.

Auzii însă că Agamemnon cerea să se ia hotărâri grabnice. Sus, în palatul său de piatră, se adună sfatul căpeteniilor. Fu, într-adevăr, un sfat de taină. Niciuna din părerile rostite acolo nu străbătu timp de o zi şi de o noapte dincolo de ziduri. Abia în cea de-a doua, prin tabără se zvoni că zeii cereau sacrificiu omenesc: doar astfel puteau să fie îmbunate vânturile potrivnice. Trecuseră mulţi ani de când grecii nu mai aduseseră jertfe de oameni. Vechea sălbăticie era adormită, dar nu stinsă cu totul. Într-o vreme în care se pregăteau războaie, căpeteniile credeau că e bine să o deştepte. Câteva zile tabăra se frământă în zvonuri nedesluşite, până când din ele începu să prindă chip unul singur: însăşi fecioara Iphianassa, fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei fusese aleasă drept jertfă de zei...

Ca şi mine, mulţi dintre ostaşi o ştiau. Pe Iphianassa o văzuseră mergând printre corturi cu paşi legănaţi, nesfiindu-se să-şi strecoare privirile către tinerii de neam, mulţumită de glumele grosolane care răsunau în urma ei preamărindu-i frumuseţea. Unii se cutremurau, vorbind de soarta ei, mai ales cei care lăsaseră acasă iubite sau copile. Alţii, stăpâniţi de teamă faţă de cer, nici nu încercau să cârtească. Ostaşii trimişi cu mine de Eumeniches se înveseliseră.

— Ne gătim să ne întoarcem acasă, tinere stăpân. Doar nu-ţi închipui că Agamemnon o să-şi jertfească fiica de dragul Elenei?

— Dar dacă o face de dragul războiului şi al prăzii?

Auzind vorbele acestea, rostite de cel mai bătrân dintre ei, în inimi le pătrunse îndoiala. Eu însumi rămăsei pe gânduri. Nu mi se părea cu neputinţă ca Agamemnon să pecetluiască hotărârea de a cuceri Illionul vărsând sânge din sângele lui şi în felul acesta făcându-i pe toţi părtaşi la o nelegiuire. Credea însă cu adevărat Agamemnon că jertfirea fecioarei putea să-i deschidă drumul mării spre bogatul Illion? Avea atâta putere prorocul Calchas. cel care spunea că ştie să tălmăcească, fără greş, dorinţele nemuritorilor din ceruri?

Eu, Asklepios, şi toţi cei pe care îi văzusem alături de mine, de la principele Eumeniches la cel mai netrebnic rob, crescusem în credinţa faţă de zeii văzduhului, ai mării, ai izvoarelor. Eram încredinţat de puterea lui Apollon, a lui Zeus, a Herei. Totuşi, mintea mea, încă necoaptă, nu era în stare să priceapă de ce era nevoie de sânge pentru ca zveltele corăbii să se desprindă de malurile la care le ţineau ţintuite vânturile vrăjmaşe.

Ceva mă făcea să bănui că la mijloc e o urzeală pe care n-o desluşeam. Ceva mă îndemna să încerc s-o ajut, cu slabele mele puteri, pe Iphianassa, fecioara care mă fulgerase, poate în glumă, cu ochii ei ca apa mării.

Mi-am luat inima în dinţi şi am pornit să urc drumul pietros către palatul închis cu ziduri al Atrizilor. Nu aveam niciun plan. Hrăneam doar nădejdi deşarte: să o scap, dacă era închisă, să o îndemn să fugă, să-l hotărăsc pe Agamemnon să nu făptuiască un astfel de omor...

Soarta a făcut însă ca lucrurile să se întâmple altfel. Am intrat în palat pe poarta cea mare, spunând străjerilor că am fost poftit grabnic la crai. Trecui dintr-o sală în alta, dintr-o cămară în altă cămară. Rătăcii mult prin palatul aproape gol, până când mi se păru că recunosc locurile. Eram într-un fel de sală lungă şi îngustă, întunecoasă, cu tavan jos. În fund, printr-o uşă întredeschisă, se zărea lumină şi se auzea zvon de glasuri. M-am apropiat cu îndrăzneală, hotărât să împing uşa şi să cer oamenilor de dincolo de ea să mă îndrume pe calea cea bună. Mă opri sunetul aspru şi răstit al unei voci femeieşti:

— Cum, ticălos bătrân, după ce pleci de acasă pentru cine ştie câtă vreme de-acum înainte, lăsându-mă singură cu toate pe cap, vrei să dai pierzării pe fiica mea scumpă? N-ai mai scornit nimic altceva ca să-ţi pui în mişcare armata de trântori? Vrei să învii obiceiuri uitate de mult? Şi asta pe seama sângelui meu? Află că n-am s-o îngădui!

O voce de bărbat, mai puţin poruncitoare ca altă dată, străbătută chiar de o urmă de teamă, încerca s-o

împace:

— Dar, Clitemnestra, asa e voinţa cerească tălmăcită de...

— Tălmăcită de beţivii tăi de proroci! Dacă ai poftă ca un sânge nevinovat să vă lege pe toţi, n-aveai decât să cauţi vreo roabă, sunt din astea destule!

— Ştii bine cât e de greu să afli pe aicea, prin tabără, vreo roabă fecioară. Şi datina veche, e drept, vrea o fecioară...

— Şi ai găsit-o tocmai pe dânsa? Dacă-ţi închipui că o să vă las pe voi, căpeteniile, să-mi jertfiţi copila, nu eşti decât un...

Cuvântul pe care i-l spuse Clitemnestra lui Agamemnon îl trec mai bine sub tăcere, mai ales că el se apără pe dată:

— Sunt mai deştept decât crezi, Clitemnestra! Nici nu-mi trece prin gând să reînvii un obicei căzut în părăsire. Mă împing însă bazileii potrivnici războiului, socotind că n-o să vărs sângele neamului meu.

— Şi aşa o să se întâmple! Îmi pun capul jos că nu te atingi tu sau altcineva de Iphianassa...

— Nici vorbă de asta, regină! Ascultă ce plan iscusit am pus la cale. Cu aur l-am câştigat de parte-mi, în ascuns, pe beţivul de Calchas. Mâine, în ziua sortită jertfei...

Cred că aici ochii i-au căzut pe uşa întredeschisă, înainte de a urma vorba, Agamemnon voi să se încredinţeze că nu-l ascultă nicio ureche nedorită. Uşa scârţâi şi în prag apăru craiul. În spatele lui se iţea regina Clitemnestra.

— De mult eşti aici, flăcăule Asklepios?

Un îndemn tainic sau privirea rea şi bănuitoare a

Clitemnestrei mă făcu să spun alte cuvinte decât cele pe care le pregătisem în minte, în tot timpul drumului de n-aş fi izbutit să dau de Iphianassa. Voiam să-i spun: „Am auzit de la un bătrân pescar din Aulis că în câteva zile vânturile potrivnice se vor potoli şi corăbiile vor putea să-şi întindă pânzele către Troia. Amână uciderea Iphianassei până când n-o să mai fie nevoie de ea”. În locul acestor vorbe, m-am auzit minţind:

— Acum am intrat, slăvite! Îl caut pe Eheos, ruda măriei-tale. M-a chemat la palat, pentru o suferinţă ascunsă. Negăsindu-l, rătăcii drumul prin atâtea cămări...

Îmi aruncă o privire bănuitoare, dar se prefăcu mulţumit de răspunsul pe care i-l dădusem. Glumi pe socoteala rudei sale şi mă bătu cu bunăvoinţă pe umeri, sfătuindu-mă să-l lecuiesc grabnic pe viteaz, nu cumva să-l prindă ziua plecării bolind, împinse bunăvoinţa şi mai departe: chemă la sine un slujitor, poruncindu-i să-mi arate calea spre Eheos.

În timp ce mă pregăteam să plec, Clitemnestra se apropiase de dânsul, şoptindu-i ceva.

— Stai o clipă, flăcăule, mă opri Agamemnon din drum. O să mergi până la Troia pe una din navele mele, aşa cum ţi-am vestit-o. Ostaşii lasă-i pe alta, că nu-i loc şi pentru ei...

Din fericire Eheos nu era de găsit. Slujitorul împinse bunăvoinţa până la a mă însoţi în tabără. Deşi voinic, se plânse de osteneală şi îmi ceru să-l găzduiesc pe pragul cortului meu până dimineaţa.

Îl simţii toată vremea la pândă, ca şi cum ar fi primit poruncă să mă supravegheze.

Veni şi ziua. Tabăra întreagă era cuprinsă de

fierbere. Ostaşi de rând şi căpetenii se îndreptau spre altarul de piatră împodobit de sărbătoare cu panglici. În jurul lui şedeau numai fruntaşi din neamul lui Atreu şi preoţi. Dincolo se înghesuia mulţimea tulburată, dar şi doritoare să vadă. Slujba începu cu jertfe de animale: cuţitul sacrificatorului se înfigea în inimă sau în gâtlej. Sângele ţâşnea stropind hainele albe ale celor mai apropiaţi. Cărnurile erau aruncate pe jarul aprins şi văzduhul se umplea de fum iute, înţepător. Răsunau rugăciunile. Ostaşii din garda lui Agamemnon îşi loveau scuturile de aramă cu săbiile scoase din teacă şi mulţimea făcea la fel ca dânşii. Toţi erau parcă apucaţi de beţie, înnebuniţi de gândul sângelui tânăr care avea să se verse pentru izbânda lor în război. Fumul, sângele, strigătele şi zgomotul de arme dădeau locului înfăţişarea unui câmp de bătaie. Sosi şi victima, tăcută, acoperită de sus până jos cu văluri dese, astfel că nu i se vedea nici chipul, nici trupul. Merse ca în vis, înconjurată de slujitoare, până la altar. Clitemnestra nu se vedea. Se spunea că stă închisă în palat, doborâtă de durere, jelind într-una. Altarul pe care avea să aibă loc sacrificiul omenesc se vedea cu greu, deşi era aşezat la un loc mai înalt. Aerul era tulburat de fumul învolburat de vânt, împrejurimile pietrei sfinte năpădite de oamenii lui Agamemnon, de fruntaşi, de preoţi şi de slujitoare. Mulţimea rămăsese nemişcată, gâfâind greu, ca într-o singură răsuflare. Încercai să-mi fac loc cu coatele printre trupurile împietrite, dar nu izbutii să ajung prea aproape. Slujitorul lui Agamemnon mă urmărise pas cu pas. Acum, umărul lui era lipit de al meu. Văzui doar cuţitul de piatră ridicându-se. Zece mii de răsuflări se opriră. Urechile aşteptau să audă

strigătul de moarte. Mi s-a părut că simt izbitura. Am văzut vălurile albe roşindu-se şi trupul depărtat clătinându-se şi prăbuşindu-se pe piatra altarului. Strigătul de moarte nu l-am auzit nici eu, nici altcineva, căci se topise în miile de strigăte scoase în aceeaşi clipă de oaste. Preotul îşi întindea mâinile peste mulţime, aruncând asupra ei sângele fecioarei, legând-o cu el mai strâns decât cea mai tainică legătură.

Pe neaşteptate, vântul care bătea dinspre mare cu mânie, învolburând sulurile cenuşii de fum care se ridicau de pe altare, se potoli.

Mergeam plutind pe mare. După două zile de drum, cu vânt slab şi soare necruţător – tatăl meu, Apollon, nu ne pierdea din ochi – pielea îmi era roşie şi arsă, ca şi a multora din ostaşii din corabie, oameni de munte, care abia acum se deprindeau cu călătoria pe apele netede. Învăţasem şi eu cântecul vâslaşilor şi-l cântam din toate puterile, laolaltă cu ceilalţi. O făceam ca să păstrăm rânduiala mânuirii lopeţilor şi să mai uităm de oboseală.

— Trageţi la vâsle Puternic
Pe nava bunului Domn!
Marea e verde şi Goală!
Şi ne îndeamnă la
Somn!
Care din noi e
Nemernic
Se lasă şi pe
Tânjală
Pe nava bunului
Domn!...

şi aşa mai departe, de la început, până răguşeam şi ni se uscau gâtlejurile. În timpul versului cel lung scoteam vâsla grea din apă, o ridicam şi o împingeam înapoi cufundând-o, pentru ca, rostind versul cel scurt dintr-o singură răsuflare şuierătoare, să tragem lopata spre noi şi să dăm imbold vasului. Nu ştiu cine le făcuse, dar vâslaşilor le plăceau versurile şi melodia. Le începeau ori de câte ori i se părea vreunuia că suntem pe cale să ne pierdem locul nostru în şirul de vase.

Crezusem la început, cu slaba minte a tinereţii necoapte, că poftirea lui Agamemnon pe una din corăbiile sale era o răsplată. Căpetenia vâslaşilor, măritul Eheos, ruda de aproape a lui Agamemnon, mă întâmpinase cu un zâmbet rău şi batjocoritor.

— M-am făcut sănătos, Asklepios, şi fără ajutorul tău. Mă simt ca şi cum n-aş fi fost niciodată bolnav.

Îmi spusese doar atât, ocolind cu grijă orice alte cuvinte privitoare la minciuna pe care i-o îndrugasem craiului despre dânsul. O vreme m-am frământat: fără îndoială, Agamemnon îşi dăduse seama că trăsesem cu urechea. Nu mă pedepsise pe loc, fiindcă nu socotea lucrul însemnat, dar trimisese un slujitor de încredere să mă supravegheze.

Sau se pregătea să-mi întindă o cursă? Despărţirea mea de ostaşii daţi de Eumeniches era o altă pricină de îngrijorare. Ei ar fi putut să mă apere, mi-ar fi fost credincioşi şi ar fi sărit ca unul la porunca mea. Aşa, eram singur, între cincizeci de străini devotaţi lui Eheos şi lui Agamemnon. Cine i-ar fi putut împiedica să mă zvârle în mare, hrană peştilor hulpavi? Mai apoi, văzând că nu mi se întâmplă nimic, mă liniştii. Ziua

vâsleam, noaptea trăgeam corăbiile la ţărmuri, pregăteam la foc mâncarea de seară şi ascultam poveşti despre marea cea verde, despre insule şi ostroave, despre ţări şi popoare ciudate...

În a cincea sau a şasea zi de drum, cerul şi marea s-au întunecat deodată, s-au pornit vânturi, furtună şi valuri. Ar fi putut să spună vreunii că e isprava lui Poseidon şi mulţi înclinau să o creadă. Dar singurul dintre vâslaşii noştri, care mai călătorise prin aceste meleaguri, ne-a spus că aici se ridică vijelii mari, ce pot împinge corăbiile până dincolo de capătul lumii, spre fluviul Egyptos şi spre marea Okeanos.

Zarea era vineţie. Cerul negru, brăzdat de fulgere, ne ameninţa de sus cu foc. Apa ne deschidea în faţă hăuri fără fund. Semnalul ridicat pe corabia din frunte ne dădea de veste să îndreptăm provele spre cel mai apropiat pământ. Năvile aici se învălmăşeau şi se ciocneau, aici se risipeau ca un stol speriat. Din mulţimea de corăbii câteva au fost izbite de stânci si date la fund, altele răsturnate.

Nouă furtuna ne-a sfărâmat vâsla cea mare care slujea drept cârmă. Pânzele şi lopeţile nu ne mai erau de niciun folos. Nepriceput în treburile mării, Eheos îşi pierduse cu totul capul. Cârmaciul, mai îndrăzneţ, încercă să dea el porunci, dar vuietul valurilor îi acoperi glasul. În beznă, vijelia ne rupse de celelalte corăbii, împingându-ne pe noi singuri spre larg.

Zile şi nopţi ne-au bătut valurile, ducându-ne tot mai departe în largul mării, spre limanuri pe care niciunul dintre noi cei cincizeci nu le cunoştea. Am ridicat zadarnic pânzele, am bătut zadarnic din lopeţi, fără să mai cântăm de data asta, fiindcă glasurile noastre,

oricât de puternice, n-ar fi putut să acopere furtuna. Mâinile ne-au căzut de osteneală. Pânza s-a rupt şi s-a zdrenţuit de tot. Catargul s-a frânt şi el. Ne-am lăsat în voia furtunii care bântuia fără oprire. Apa sărată intra în corabie. O scoteam cu palmele făcute căuş sau cu coifurile de aramă. Ni se părea că am isprăvit, când vreo creastă spumoasă şi înaltă umplea la loc fundul navei cu apă. Puterea furtunii mai slăbise, dar vântul ne împingea mereu într-o direcţie necunoscută. Cerul era mereu neguros şi trist. Hrana, puţină pe navă, se sfârşise aproape. Vâslaşii, neamuri şi cunoscuţi între ei, începuseră să mă privească chiorâş ca pe o piază-rea. Îi aţâţa mai cu seamă Eheos, dând vina nenorocului pe mine. Voia în felul acesta să facă uitată nepriceperea lui în a conduce o corabie şi spaima care-l cuprinse în primele ceasuri ale furtunii.

— Hai, roagă-te tatălui tău să iasă din nori şi să ne aducă lumină, dacă eşti odraslă de zeu! Îmi zvârlea el în batjocură.

— Apollon nu vrea să ajungem la Troia şi atunci ne abate din cale spre cine ştie ce ţărmuri stâncoase! Îi cânta câte unul din strună.

— Tu, rudă cu zeii, fă-le vreun semn să ne scape odată de vânt şi de furtună! mă îndemna un al treilea.

Astea nu erau cele mai blânde cuvinte, fiindcă, porniţi către ceartă cum sunt, corăbierii aveau la îndemână ocări şi mai mari, vorbe de-a dreptul spurcate. De-ar fi auzit cerul asemenea sudălmi, i-ar fi mâniat şi mai mult pe cei de acolo împotriva noastră.

Hrana şi băutura se isprăviseră de tot. Nu ne chinuia atât foamea: setea era aceea care ni se părea de neîndurat. Într-un târziu, mi-am adus aminte de

burduful cu vin tare care rămăsese uitat sub banca mea de vâslaş. L-am scos. Rămăsese întreg. Apa sărată nu intrase prin pielea bine dubită şi vinul îşi păstra aroma şi tăria. Le-am dat tovarăşilor de drum să se înfrupte, începând bineînţeles cu Eheos. Ne-a ajuns la toţi câte un gât zdravăn, destul ca să ne mai întărească şi destul ca să-i îmbuneze pe mulţi şi să le potolească ocările. Doar Eheos şi alţi câţiva erau nemulţumiţi şi mă priveau tot cu duşmănie. Furtuna bântuia încă, dar slab. Eram uzi până la piele şi flămânzi, dar ceva mai voioşi şi mai cu nădejde.

Şedeam la prova corăbiei singur. Ceilalţi zăceau istoviţi şi uşor toropiţi de vinul băut pe nemâncate. Stam singur la provă şi priveam, când văzui sticlind spre stânga o geană de foc. Clipi şi se stinse. N-o mai văzuse niciunul. Nădejdea mi se aprinse din nou. Credeam – cu adevărat – că părintele meu, Soarele, s-a îndurat, în sfârşit, de odrasla lui pierdută pe mare. Mă aruncai în genunchi pe banca din mijlocul năvii şi începui să-l chem cu mari strigăte pe Apollon, numindu-l „tată" şi cerându-i să-şi mântuie fiul de la pieire şi odată cu el şi pe tovarăşi. Ceilalţi se ridicară, gata să mă blesteme din nou, când norii se sparseră. Ca şi cum m-ar fi ascultat, soarele îşi arătă faţa. Valurile erau mai mărunte, dar tot ne mânau înainte. După soarele ivit în stânga navei, mergeam spre miazăzi. Cam pe la amiază zărirăm pământul, ca o dungă joasă şi întunecată pe orizont, apoi înverzind de vegetaţie. Puserăm mâna pe vâsle şi cu puterile rămase prinserăm să lopătăm cu nădejde.

Întâi apa mării se tulbură şi deveni mâloasă şi caldă. Ne apropiam de ţărmul pe care, printre păduri şi lacuri

mlăştinoase, se deschidea gura unui fluviu, iar mai departe, spre mâna dreaptă ca şi spre mâna stângă, se deschideau alte guri. Niciunul dintre noi nu mai călătorise atât de departe şi nici nu mai văzuse astfel de locuri. Ne-am oprit şi am coborât pânza. Doar câteva lopeţi mai băteau apa, să ţină corabia pe loc, altfel apele fluviului, ciocnindu-se cu valurile mării, ar fi zvârlit-o cine ştie unde. Eheos, după ce-şi aţinti o vreme ochii spre pământ, se întoarse spre noi.

— Ostaşi, ne spuse, dacă vreunul a auzit vreodată de un pământ ca acesta, să vorbească. Eu unul nu ştiu încotro ne-au dus zeii şi marea.

— Să fie Creta? îndrăzni unul. Am auzit de insula asta din mijlocul mării.

Cârmaciul, singurul dintre noi care mai călătorise pe mare izbucni în blesteme:

— Asta e Creta, păcătosule? Insula Creta e înaltă, pietroasă şi albă. Ţărmurile ei sunt împân zite de vase! Se vede că ochii tăi n-au zărit până acum decât ograda părinţilor şi staulele vitelor! Cu ce oameni, stăpâne, m-ai trimis pe mare?!

— Mi-a spus odată un călător, îndrăzni altul, că departe, dincolo de mare, e coasta pe care trăiesc popoare cu capete de câine, ascunse printre stânci.

— Cap de câine e capul fiului tatălui tău, nepriceputule! se amestecă şi Eheos în vorbă. Unde zăreşti tu stânci? E o coastă joasă, de lut. Nu vezi cât de mâloasă e apa mării şi cât de aproape de noi sunt păpurişul şi pădurea?

Mâniaţi de ocări, ostaşii săriră cu gura, şi ei iuţi la mânie:

— Spune, tu, dacă eşti vrednic! Tot dai la porunci

fiindcă eşti neam cu stăpânul şi nu din tărie! Îi strigă unul.

— Ne-ai rătăcit pe mare, departe de oaste, şi strigi să-ţi ascunzi neputinţa! Nu te mai înfoia şi nu mai zvârli la sudalme, că suntem mai mulţi decât tine!

Era un vuiet de voci şi mâinile se ridicau, când eu, cel mai tânăr, hotărâi să vorbesc. Pământul neted şi jos, fluviul mâlos cu guri numeroase, marea tulburată de nămol, toate îmi aduseră aminte de poveştile cântăreţului călător, sosit la ospăţul dat de Eumeniches înainte de pornirea mea la război. Spusei:

— Cale de multe zile pe mare, spre miazăzi, e capătul lumii, Egyptos. E ţara în care stăpâni sunt zeii şi care-i udată de fluviul venit tocmai din ceruri. Fluviul e mare şi lat şi-şi varsă noianul de ape în mare, prin guri numeroase. Soarele dogoreşte, şi oamenii toţi au pielea măslinie, unii o au mai închisă, neagră ca vatra veche, şi arsă, mereu afumată... Cred că ne-ai dus cu pricepere, doamne Eheos, ştiind că pe mare nu-i altă scăpare de vânturi decât fuga înainte. Vrei să ne-ncurci, dar ştii prea bine că suntem în ţara Egyptos. Mie, părintele meu Apollon, îmi dete de ştire de drumul pe care-l urmezi, când ieşi dintre nouri...

Era o mână de ajutor întinsă de mine. Destul de sprinten la minte, Eheos înţelese.

— Aţi văzut corăbieri de uscat? se răsti el, la fel de trufaş. Băietanul acesta v-a dat de ruşine Lopătaţi drept în faţă, şi staţi cu armele gata.

Am intrat încetişor, cu băgare de seamă, pe gura fluviului, încordându-ne vâslele din toate puterile, să înfrângem puterea apelor, hotărâţi să tragem la mal printre trestii. Ajunsesem în mijlocul fluviului, când ne

trezirăm înconjuraţi de corăbii ciudate. Erau joase, puţin ridicate, mânate de vâslaşi negri la piele, îndemnaţi de paznici cu bice. Pe lături arcaşi despuiaţi ne ţinteau cu săgeţile încordate în arcuri, gata să tragă. Am apucat scuturile şi suliţele, hotărâţi să ne vindem scump pielea. Bărcile joase ne-au agăţat coastele navei cu cârlige şi funii. Rămâneau departe de ascuţişul armelor noastre.

Istoviţi de pe mare şi puţini cum eram, n-am fi putut niciodată birui. Nu puteam nici să scăpăm cu fuga. Un ostaş gol, împodobit cu un lanţ de aur la gât, ne făcu semn să ne dăm prinşi. Cu o rotire largă a braţului, ne arăta bărcile care ne înconjurau de pretutindeni. Ca şi cum n-ar fi fost destule, din desişul de trestii se iveau mereu altele.

Descurajaţi, lăsarăm armele jos. Pe urmă, fiindcă arcurile întinse nu se coborau, dar nici nu-şi slobozeau săgeţile, începurăm să aruncăm suliţele, scuturile şi săbiile în fundul corăbiei noastre. Într-o clipită, zeci de străini săriră în navă şi ne văzurăm înhăţaţi, legaţi cu curele groase de piele de mâini şi de picioare, zvârliţi în bărcile lor ca nişte buşteni.

Nava noastră, goală acum, se legăna uşurel pe valurile mărunte şi mâloase, iar noi zăceam nemişcaţi, amorţiţi şi plini de teama zilei de mâine.

Am ajuns în ţara Egyptos.

CARTEA a III-a

EGYPTOS

Am petrecut în ţara Egyptos ani mulţi, mai grei la început, mai uşori şi mai dulci mai pe urmă, după ce mă obişnuisem cu pământul, cu soarele şi cu mulţimea de zei a locurilor. Am călătorit în sus şi în jos pe fluviu, am văzut oaze de verdeaţă în pustiurile de piatră şi nisip, am trecut dincolo de pragurile fluviului, cu caravanele plecate să aducă aur şi pietre preţioase şi leacuri rare din ţinuturile dinspre miazăzi şi dinspre apus. Am văzut şi ţara Nubiei. Am ajuns până la etiopieni. Am străbătut apoi imperii de care nu auzisem niciodată. Niciuna din călătoriile mele de mai târziu nu mi s-a părut însă mai ciudată şi nu mi-a rămas mai adânc întipărită în minte decât cea dintâi. Nepăsarea, rod al tinereţii, mi-a ajutat atunci să îndur arşiţa şi legăturile de piele de la picioare şi mâini. Curio zitatea mi-a păstrat ochii larg deschişi pentru tot ce era nou şi nemaivăzut.

Tovarăşii mei mai vârstnici, pregătiţi pentru lupte şi prăzi, doritori de ospeţe, bogăţie şi faimă, n-aveau ochi decât pentru propria lor nenorocire. Singur eu, din cei cincizeci, nu-mi simţeam stinsă setea de viaţă, semn timpuriu al viitoarei mele nemuriri.

Bărcile joase ale oamenilor fumurii pluteau printre maluri întortochiate, făcându-şi drum prin adevărate păduri de papură şi trestie înaltă şi deasă. Plante şi

flori necunoscute pentru noi se împleteau, se strecurau unele pe sub altele, năzuind spre lumină. Clipocitul rar şi leneş al vâslelor purtate de robi gonea din desişuri păsări negre sau albe, cu ciocuri lungi şi picioare roşii; Le-am recunoscut pe unele, la fel cu cele care vin din Ahaia odată cu sfârşitul lunilor de iarnă, de dincolo de mare, dinspre miazăzi: berze, gâşte de apă, cocori. Pe altele nu le mai întâlnisem niciodată. Din apă se iveau spinările unor animale umflate ca nişte burdufuri, cu ochi rotunzi şi fălci largi şi puternice. Mă ridicasem în capul oaselor, să văd totul. Mă uimeau mai ales acei bivoli uriaşi ai fluviului şi mirarea mea, pe care nu învăţasem încă să o ascund, îl făcu pe supraveghetorul nostru să zâmbească şi să-mi arate, cu un gest al cărui înţeles nu-l pricepui la început, biciul lung de piele pe care îl ţinea în mână şi legăturile de la mâinile şi picioarele mele.

— Vezi-ţi de treabă, băiete, îmi suflă unul din ahei, să nu te pomeneşti cu vreo plesnitură de bici, cât eşti tu de odraslă zeiască...

Dar supraveghetorul nu părea însufleţit de duşmănie. Mă dumirii în cele din urmă că biciul şi curelele erau făcute din pielea acelor animale de apă şi dădui din cap. Bucuros că fusese înţeles, îşi arătă într-un zâmbet dinţii albi ca laptele şi plesni din bici pe deasupra robilor negri ca să-şi arate puterea. Am ridicat spre el mâinile umflate cu legăturile prea strânse, i-am arătat picioarele înţepenite, pe urmă, cu degetele ridicate, i-am arătat cât de puţini eram, aheii prinşi, faţă de numărul ostaşilor fumurii şi al robilor cu pielea ca tăciunele. S-a gândit puţin şi pe urmă a dat poruncă să fim dezlegaţi eu şi unul din ceilalţi greci.

Cred că era curios să vadă ce vom face. Mi-am frecat mâinile şi picioarele, pe urmă am făcut acelaşi lucru cu grecul dezlegat. Când durerea mi-a mai trecut, am păşit şovăitor spre supraveghetor şi m-am ploconit în faţa lui. A priceput că-i mulţumesc şi a zâmbit încă o dată. Era rotund şi gras, cu o burtă lucioasă, revărsată peste şorţul care-i încingea mijlocul. Când, mai târziu, în drumul nostru pe fluviu, l-am cunoscut bine, s-a arătat vesel şi vorbăreţ, rău doar când slujba sau lipsa de râvnă la vâslit a robilor negri i-o cereau. Am arătat apoi către mine şi am rostit: „Asklepios”. Şi-a lipit palma de piept şi a spus de două-trei ori: „Hapi”.

Prietenia noastră a început de la încercarea de a ne înţelege prin semne şi de la privirea lui bucuroasă când vedea că pricep ce vrea să-mi spună. După ce a văzut că stăm liniştiţi, i-a dezlegat şi pe ceilalţi trei. Eram cu totul cinci ahei în întâia barcă a oamenilor din Egyptos, ceilalţi veneau în urmă pe alte bărci, asemănătoare cu a noastră. În coada convoiului plutea nava noastră.

Liberi de legături, soarta ni se părea mai uşor de îndurat. Când a sosit seara, Hapi a dat poruncă să ne lege din nou ca şi cum s-ar fi temut să nu fugim, deşi era limpede că nu aveam nicio putinţă de fugă. Ne-ar fi înghiţit desişul de trestii şi mâlul, dacă am fi scăpat de săgeţile arcaşilor.

Am mers multe zile prin bălţi, poposind noaptea, hrănindu-ne cu pâine de grâu şi bând un fel de vin limpede, păstrat în ulcioare de pământ, până am ieşit la lumină, pe albia fluviului. Pe urmă, am călătorit de două ori câte cinci zile pe fluviul lat şi mâlos, printre ogoare şi sate. Ici şi colo se ridicau stâlpi înalţi de piatră, aşezaţi în şiruri – aşa cum stau luptătorii înainte

de luptă – chipuri uriaşe, cioplite, de oameni şi animale, palate de zece ori mai înalte decât ale bazileilor noştri. Mi se părea că intrasem în ţara zeilor atotputernici, depărtaţi şi străini. Forfota muncitorilor de pe mal, bărcile care pluteau în susul şi în josul apei, plesniturile de bici care se abăteau asupra robilor, legăturile de piele de la picioare ne arătau însă că suntem în acelaşi timp şi în ţara oamenilor.

Eu numărasem zilele de drum tot timpul. Era cea de-a şaisprezecea, când o corabie mai mare decât toate cele pe care le văzusem până atunci se ivi din susul fluviului. Venea iute, mânată de peste cincizeci de vâslaşi tuciurii, încordaţi pe lopeţi şi ajutaţi de iuţeala curentului. Hapi nici nu mai avu vreme să dea măcar o poruncă şi prora ei puternică ne izbi în coastă şi ne clătină primejdios. Zdruncinătura îl azvârli pe şeful vâslaşilor în apa mâloasă. De câteva ori ieşi la suprafaţă şi se scufundă. S-ar fi înecat: niciunul dintre egiptenii care ne păzeau nu dădea semne că se încumetă să-i vină în ajutor; robii negri rânjeau, amintindu-şi poate de loviturile usturătoare de bici. Fără să mai stau pe gânduri am sărit. Din câteva izbituri cu braţele eram lângă el. Nu puteam să-l apuc de păr, căci avea capul ras peste tot. L-am lovit cu pumnul, să-l ameţesc şi pe urmă l-am târât până la barcă. Zece mâini ne-au tras înăuntru. Când Hapi şi-a revenit, nu mi-a spus niciun cuvânt de mulţumire, dar vedeam din privirile lui că îmi este recunoscător. Întâmplarea a avut însă o urmare neaşteptată: conducătorul flotei a venit pe luntrea noastră, l-a lovit mânios pe Hapi cu toiagul. Noi, aheii, ne-am trezit din nou legaţi fedeleş şi azvârliţi pe fundul de lemn al

bărcii. Se temea, oare, căpetenia că vom încerca să fugim? Abia mult mai târziu am aflat de ce nimeni nu-i sărise în ajutor celui căzut în valuri: fluviul mişună de zei lacomi de carne de om...

A douăzecea zi, spre ceasul de mijloc al zilei, când soarele stă în mijlocul cerului, am început să zărim în depărtare, pe malul din dreapta al fluviului, o cetate de o mărime şi întindere nemaivăzută.

— Nu, Nu, strigau oamenii fumurii, arătând spre palatele, templele şi porţile cetăţii.

Bărcile încărcate cu mărfuri şi oameni, împodobite şi vopsite în galben, cărămiziu şi albastru, purtând corturi de rogojini sau de pânză, se înmulţiseră. Ni s-a pus alt rând de legături la mâini şi la picioare. Ostaşii de pază şi-au apucat scuturile, lăncile şi şi-au aşezat peruci groase de câlţi pe capetele rase. Hapi şi supraveghetorii din celelalte bărci au început să mânuiască mai vioi biciul de piele, iar mişcările vâslelor au devenit mai grăbite.

Pe malul întărit cu piatră al cetăţii ne-a primit o mare mulţime de oameni: ostaşi cu arme şi peruci, robi şi oameni de nimic, încinşi cu câte o bucată de pânză în jurul şoldurilor, femei cu obrajii vopsiţi – unele aveau chipuri, braţe şi piept frumos; mi-am aruncat ochii mei tineri spre ele, – bătrâni îmbrăcaţi în haine lungi, albe ca zăpada care cade uneori pe munţii Ahaiei. După cinstea care li se dădea şi după înfăţişarea mândră a oamenilor înveşmântaţi în alb, mi-am închipuit că sunt preoţii zeilor. Nu mă înşelasem. Unii dintre egipteni ne priveau cu ochi reci şi duşmănoşi. În privirile altora nu citeam decât curiozitatea pentru un fel de oameni rar văzuţi pe aceste meleaguri. Câteva femei mai

îndrăzneţe ne aruncau ocheade, semn că umerii laţi şi statura ostaşilor noştrii nu le lăsau nepăsătoare. Se uitau chicotind la bărbiile noastre nerase de atâtea zile, bălaie sau roşcovane. Ca oriunde aiurea, bărbaţii le împingeau înapoi, nemulţumiţi de purtarea lor. Nu eram decât nişte robi.

Scurta mea prietenie cu Hapi, şeful vâslaşilor, nu-mi prinse rău. Hapi mă împinse înainte cu o lovitură în coaste, dată ca şi cum mi s-ar fi cuvenit pentru lipsa mea de grabă. Cei dintâi dintre noi, doisprezece la număr, între care şi eu, căzurăm în a patra parte din orice pradă care se cuvenea zeului Amon, adevăratul stăpân al cetăţii Nu. Apoi slujbaşii regelui luară alţi doisprezece, de data aceasta pe alese, din cei mai voinici şi mai zdraveni. Ceilalţi, fură împărţiţi între slujbaşii oraşului, căpeteniile corăbiilor care ne prinseseră şi egiptenii de neam, după o socoteală cunoscută de dânşii. Pe mulţi greci nu i-am mai văzut de atunci înainte. Am auzit doar de unii că au fost trimişi fie în pustiuri arzătoare, la tăiatul blocurilor de piatră, fie departe de fluviu, să păzească turmele care păşteau pe câmpie. Cei cuveniţi faraonului au ajuns oşteni în gardă. Unul dintre ei, singurul cu care mai aveam să dau ochii cât am trăit în ţara Egyptos, a urcat chiar câteva din treptele strălucirii omeneşti, atâtea câte erau cu putinţă pentru un fost rob şi un venetic.

Ne-au dus şi ne-au lăsat într-una din nenumăratele curţi ale templului. Nu mai aveam legături la picioare, dar nu era cu putinţă să fugim; ne-am fi rătăcit printre nesfârşitele şiruri de stâlpi mari de piatră care ne înconjurau. De două ori pe zi, dimineaţa şi seara, ni se

aducea hrană, neîndestulătoare pentru nişte oameni învăţaţi cu carne grasă şi vin dulce cum eram noi: pâine de grâu, legume crude, fructe. Noaptea dormeam la picioarele coloanelor. Tot acolo ne adăposteam ziua de arşiţa nemiloasă a soarelui. Când timpul hărăzit aşteptării trecu, veni unul din preoţi, însoţit de câţiva slujitori ai templului. Era chel cu desăvârşire şi purta obişnuitul strai alb. Ne-a împuns cu toiagul în coaste şi ne-a silit să ne ridicăm din umbra coloanelor. Cu siguranţă era un om blând. Altfel ar fi dat poruncă slujitorilor să ne facă să sărim în sus cu plesnituri de bici. Nu părea de loc uimit de înfăţişarea noastră, neobişnuită pentru oamenii din ţara sa. Ne-a cercetat braţele şi picioarele bombănind tot timpul cu o voce scârţâitoare, bătrânească, în necunoscuta lui limbă. Ne-a vârât degetele în gură să ne caute dinţii, ne-a întors pleoapele şi ni s-a uitat în albul ochilor, a făcut semn robilor să ne despoaie şi ne-a cercetat părţile bărbăteşti.

În sfârşit, ne-a privit pe fiecare lung, ca şi cum ar fi vrut să ne citească în minte şi în suflet. Când a sfârşit, m-a despărţit, cu toiagul, de ceilalţi tovarăşi ai mei. Mi-a făcut semn să-l urmez.

Timp de câteva luni, nu l-am mai văzut pe preotul cel chel. Am locuit într-una din cămăruţele întunecoase din preajma templului, împreună cu câţiva dintre slujitorii mai mărunţi. Îşi petreceau toată ziua însemnând pe nişte foi mari, făcute din frunzele unui fel de plantă înrudită cu papura, chipuri de oameni şi de animale sau figuri care nu semănau cu nimic. Alături de ei, am început să deprind, treptat, limba locuitorilor din ţara Egyptos. Mai ales unul părea să mă aibă în grijă. Era

scrib în „casa lui Amon” şi îl chema Hermaker. Îmi arăta câte una din figurile desenate de el şi-i pronunţa numele, punându-mă şi pe mine să-l repet. Alteori învăţam cum se numesc părţile trupului, bucatele, roadele pământului, stelele cerului. Cred că preotul căruia îi fusesem dăruit întreba din când în când despre mine, fiindcă m-a chemat la el abia când deprinsesem binişor graiul ţării şi aş fi fost în stare să-i răspund la întrebări.

— Cum te numeşti? m-a întrebat.

I-am spus numele meu grecesc: Asklepios al lui Phoebus, dar l-a tradus, pe dată, în limba lui, ceea ce m-a făcut să cred că mai întâlnise oameni din neamul meu: „Asu, fiul Soarelui”.

Ghicisem drept, fiindcă a început pe dată să-mi vorbească în limba de acasă. Rostea cuvintele rar, greoi, de parcă le-ar fi uitat şi se străduia să şi le amintească.

— Vrei să spui că eşti fiul Soarelui. Ştiu că oamenii din ţara Keftiu, aşezată la miazănoapte, îl numesc Phoebus pe zeul luminii. De altfel ai părul galben, ca soarele. Soarelui, noi îi spunem Ra, şi îl venerăm sub înfăţişarea unui taur. Cred că nu vrei să spui că tatăl tău este un taur...

Am păstrat tăcere şi lucrul l-a mulţumit.

— Altădată, a urmat preotul, îi dăm un nume deosebit, Aton. Aton e însă un zeu care a murit demult şi pe care nu-l mai ţin minte decât puţini. De altfel, numele lui e blestemat. Cine îl spune e pândit de primejdii. În cetatea şi în templul acesta stăpân este berbecul Ammon. Fiindcă eşti robul lui, te voi chema Ammon-Asu...

Şi a adăugat:

— O să mă însoţeşti întotdeauna de acum înainte...

M-am înclinat în faţa lui aşa cum văzusem că fac scribii, în semn de mare respect. Pe urmă a mai zis:

— Numai să nu încerci să fugi…

Vorbise de parcă mi-ar fi citit gândurile: dorinţa de a scăpa din robie mi se înfipsese în minte din clipa în care oamenii fumurii mă pecetluiseră cu legături strânse la mâini şi la picioare.

Pentru a-mi arăta soarta care-i aşteaptă pe sclavii fugari, m-a dus într-una din curţile cele mai însorite, fără pic de umbră, ale templului. Aici, legat de nişte inele de bronz înţepenite în piatră, zăcea gol un rob. Nu era egiptean, nici aheu, nici negru. Avea ochii închişi. Pielea îi era albă. Suferinţa îi ascuţise şi mai mult nasul coroiat, ca un cioc de pasăre, şi îi scobise obrajii năpădiţi de o barbă cârlionţată. Fusese lăsat de dimineaţă până în amurg în bătaia soarelui, fără o picătură de apă, fără o palmă de umbră.

— E un sclav al lui Ammon. A încercat să fugă. Nomazii pustiului l-au adus înapoi, la stăpânul său. Dacă nu moare, o să fie trimis în carierele de piatră…

Pe stăpânul meu îl chema An-Hotep sau pe scurt Anu şi împlinea cincizeci de ani. Nu mi-a spus niciodată altfel decât Aton-Asu, deşi pentru ceilalţi eu eram doar Ammon-Asu, robul. Anu era unul dintre preoţii cei mai învăţaţi ai templului şi făcea parte din tagma medicilor vindecători. Petrecuse peste patrusprezece ani în „Casa celor vii”, acolo unde se învăţa ştiinţa medicinei. În grija lui era sănătatea celor mai însemnaţi slujitori şi chiar a unor membri ai familiei regale. Bănuise Anu că năzuiam să vindec şi eu suferinţa oamenilor? Îmi citise

gândurile? Îi plăcuseră mâinile mele lungi şi subţiri, de mă alesese dintre toţi ceilalţi robi?

Eram însărcinat să-i duc pretutindeni lădiţa cu leacuri şi cuţite de bronz şi de piatră. O vreme doar asta mi-a fost slujba. Scribul Hermaker urma să mă înveţe seară de seară scrierea sfântă şi limba egiptenilor. Era tot mai uimit de uşurinţa cu care le deprindeam pe amândouă.

— Mie, îmi spunea el, mi-au trebuit şapte ani ca să învăţ două mii de semne. Pe tine zeii te-au hărăzit cu o minte şi cu o mână sprintenă. De asta te iubeşte preotul Anu, deşi eşti venetic.

Simţeam fără încetare în jurul meu o supraveghere ascunsă. Libertatea cu care eram dăruit nu era decât o părere. Trebuie să mărturisesc că gândurile de fugă fuseseră la început mai puternice. Treptat, dorinţa mea de a şti mă făcu să le amân: „Mai târziu, mai târziu – îmi spuneam – când voi învăţa tot ce se poate de la Anu şi când voi cunoaşte mai amănunţit ţara.”

Preotul Anu începuse, încet, să mă iniţieze în arta de medic. Îmi dădea răbdător lămuriri: mă punea să învăţ părţile corpului, numele organelor dinăuntrul lui şi rostul fiecăruia, ce boli îl lovesc şi care sunt leacurile potrivite pentru fiecare suferinţă. Mă învăţa şi alte lucruri:

— Duhul zeului sălăşluieşte adesea în trupul celor firavi, îmi spunea Anu. Între minte şi trup nu întotdeauna este o potrivire. Prima se coboară sau creşte spre folosul sau dauna celuilalt. Sufletul poate stăpâni trupul şi poate să-i poruncească supunere.

Zi de zi mă minunam de ştiinţa lui. Cunoştea graiul mai multor popoare şi, mult mai târziu, când

ajunsesem unul din robii lui de credinţă, mi-a dezvăluit de unde ştia şi limba neamului meu.

— De la oamenii din ţara Keftiu aruncaţi de mare pe ţărmul Egiptului. Alteori, unii din ei vin cu daruri la regele nostru, doritori să-i câştige prietenia.

În arta vindecării cunoştea taine vechi, pe care ceilalţi medici le uitaseră de mult, taine scrise pe foi mari de papirus, în limba de demult a Egiptului. Le-am văzut şi eu şi am învăţat după ele...

Şapte ani l-am însoţit pe Anu pretutindeni, purtându-i lădiţa cu leacuri şi cuţite. Şapte ani am învăţat de la el şi-am vindecat eu însumi oameni. Am văzut bărbaţi uşuraţi de povara bolii cu ajutorul fierturilor de ierburi. Orbi făcuţi să vadă o lumină mai tulbure, dar oricum mai bună decât întunericul, cu ajutorul unui cuţitaş de piatră. Femei ajutate să nască. Molime stârpite. În ţara Egyptos, cei înstăriţi, fruntaşii şi nobilii au o sănătate şubrezită de o climă nesănătoasă şi de dulceaţa unei vieţi uşoare şi îmbelşugate. Neamul egiptenilor de rând are o viaţă scurtă din pricina muncilor grele şi a hranei puţine. Pe deasupra, molime neaşteptate izbesc cu tărie în casele cele mai sărace, până le lasă cu totul pustii. La noi oamenii mureau mai adesea loviţi de vreun duşman, sfârtecaţi de fiare sau înecaţi de furia mării. Când nu ştiam de ce au pierit, dădeam vina pe soartă sau pe zei. La egipteni am aflat că nimeni nu se prăpădeşte fără o pricină.

M-am oprit îndelung asupra bolilor care ating faţa, capul şi gâtul, oasele, măruntaiele, membrele, pielea. Ştiu că mintea îşi are lăcaşul în cap, că sângele este împins în trup de inimă şi încă multe altele. O rană se închide mai degrabă dacă e spălată şi cusută cu ac şi

fir de aţă, ca o haină ruptă. Carnea crudă, alifiile cu miere, amoniac, sare de mare sau sare de aramă, fierturile, băuturile pregătite doar prin stropirea buruienilor cu apă clocotită, leacurile amestecate în lapte de femeie sau în ulei, toate îmi sunt cunoscute. Am deprins mânuirea cuţitului de piatră sau de bronz şi-am învăţat ce trebuie tăiat şi ce trebuie lăsat pe loc dintr-o parte bolnavă. Ştiu să înfig cuţitul de cremene, mic cât o aşchie, într-un ochi tulbure şi să-i dau înapoi limpezimea printr-o singură mişcare. Cunosc bolile bărbaţilor, ale femeilor, ale copiilor...

Am stat în ţara Egyptos şapte ani încheiaţi şi am văzut multe. Ţara aceasta începe de la ţărmul mării şi merge urcând, spre miazăzi, ca o fâşie îngustă strânsă dintr-o parte şi alta de un pustiu de piatră şi nisip în care nu creşte nimic, nici copaci, nici iarbă, nici măcar buruieni sălbatice, în jos e mărginită nu atât de ţărmul mării, cât de bălţile pe care le formează la vărsarea sa în mare fluviul Egyptos, care curge acolo prin şapte guri. În sus e hotărnicită de munţi care sugrumă valea fluviului şi îi împiedică curgerea cu nişte praguri înalte de piatră, de pe care apa se prăbuşeşte cu zgomot şi cu spumă. De acolo înainte corăbiile sau bărcile mai mari nu pot străbate, şi singurul drum e pe uscat, prin văgăuni sălbatice şi pustii. Prin mijlocul ţării curge fluviul Egyptos, socotit de băştinaşi ca zeu, lat şi domol, purtând o apă mâloasă şi hrănind în el animale necunoscute prin părţile noastre, crescute mai mari din cauza căldurilor neîncetate. Un lucru nemaivăzut în altă parte a lumii este că o dată pe an fluviul îşi sporeşte bogăţia apelor şi trece dincolo de maluri, acoperind tot ceea ce fusese mai înainte câmp sau

ogor lucrat. Aceste revărsări lasă în urmă nămol gras şi negru. De la el îşi trage numele însăşi ţara aceasta, căreia i se zice „Hem” sau „Hemi”, adică negru. Revărsările sunt cele care dau pământului rodnicia în grâne de tot felul şi în alte roade, căci pe acolo nu cade niciodată ploaia. Oamenii sunt slabi de vârtute şi aplecaţi mai mult către muncă decât către război. Sunt împărţiţi în tagme. Cea mai numeroasă este a plugarilor. După ea vin la rând a războinicilor şi a preoţilor, amândouă alcătuite din egipteni de neam mai ales. În fruntea tuturor stă marele lor bazileu, coborâtor ca şi mine din Soare. Regele e zeu încă înainte de moarte. El dă recolte bogate sau spor în prăsila vitelor, apără de molimă sau de scăderea apei fluviului, face să rodească pântecul femeilor – chiar şi al altora, nu numai alor sale – în sfârşit, de el atârnă tot ce înlesneşte viaţa. E drept, aşadar – socotesc egiptenii – să ia pentru sine o parte din grâne şi din vite, să-şi pună supuşii la munci pentru temple şi morminte, iar femeilor să le ia fiii şi să-i trimită la oaste. Poporul din ţara Hemi se mai închină şi la alţi zei, mereu alţii în fiecare ţinut al regatului. Atât cei mari cât şi cei mărunţi iau chipul unor animale sau fiare, care aheilor nu li s-ar părea să aibă în ele ceva divin: berbecul Ammon, taurul Apis, vaca Hathor, şacalul Anubis, şobolanul Şmunu, eretele Horus, crocodilul Sebak hipopotamul Seth, pisica Bastit...

Ţara egiptenilor poate fi, pentru toţi cei care o văd, o dovadă în sprijinul părerii mele de azi: oricine poate deveni zeu. Nu are însemnătate acolo dacă eşti câine sau mâţă, pasăre de baltă cu cioc lung sau şoim. Calea nemuririi, deschisă tuturor acestor dobitoace, nu e

închisă în ţara atâtor zei decât oamenilor de rând. Pentru cei de viţă, dintre cel mai de frunte este regele, fiul lui Ra, lucrul nu e nici greu, nici cu neputinţă. Peste tot se ridică temple, şi mai ales morminte, în care zac trupuri îmbălsămate, unele vechi de sute de ani. Aşa cum îmi povestea în Ahaia cântăreţul pribeag, Egiptul poate părea unui străin o ţară a morţilor.

Regatul a fost puternic odinioară. Anu, preotul, spunea că orânduirea ţării durează împietrită de mii de ani, dar că acum totul a apucat pe povrnişul coborâtor, ca un om care, trecând de vârsta bărbăţiei, intră în aceea a bătrâneţii.

Pe măsură ce cunoşteam mai mult poporul egiptenilor, vechile mele credinţe şi păreri se zdruncinau. Descopeream un regat şi o putere mai mare decât a tuturor aheilor la un loc. Zei necunoscuţi şi bicisnici luau locul celor pe care îi ştiam. Hotarele dintre nemurire şi viaţă se ştergeau. Nu-mi pierdusem cu totul credinţa. Dacă nu aş fi fost fiul lui Apollon, îmi ziceam, aş fi rămas doar un biet rob. Pe vremea aceea gândeam că sângele şi înrudirea sunt mai de preţ decât orice. Aşa învăţasem în Ahaia. Mai târziu am înţeles că învăţătura din Ahaia nu era cu totul adevărată.

Împlineam şapte ani de robie şi de ucenicie. Arta medicilor din ţara Egyptos nu mai avea pentru mine aproape nimic ascuns, când Anu mi-a poruncit să mă purific, să-mi rad proaspăt capul şi să îmbrac haina lungă şi albă a tagmei pe care o slujeam. Am coborât timp de douăzeci de zile fluviul, de la cetatea Nu, pe care aheii o numesc Teba, până lângă mare. Am călătorit prin oraşul lui Ptah, zeul focului, numit

Menefert, am pogorât la Ein-Ra, cetatea lui Ra. Ne-am închinat în sanctuare şi ne-am ploconit înaintea statuilor de zei, de animale şi de regi. Nu cunoşteam ţinta din urmă a călătoriei noastre. Drumul nu mi l-am încheiat în vreo cetate bogată, ci lângă o piramidă veche, căzută în ruină, îngropată de nisipul adus de vântul de apus. Feţele ei, cât se mai vedeau, nu erau netede, ci alcătuite în chipul unor trepte uriaşe. La poalele piramidei, un mic templu de cărămidă, cu un singur paznic. Nefer – aşa se numea păzitorul – s-a aruncat la picioarele stăpânului meu.

— Fiul lui Hotep e bine venit. Credeam că ne-ai uitat.

— Fii liniştit, Nefer. Nu l-am părăsit încă pe zeu.

— Tânărul care e cu tine e străin, a grăit cu oarecare teamă păzitorul.

— Toţi suntem străini pe pământ, prietene, şi toţi suntem una. Du-ne la mormântul părintelui nostru...

Am coborât în adâncurile piramidei, ocolind cu grijă cursele puse pentru jefuitori şi nepoftiţi, prin coridoare înguste şi întortocheate. De prin firidele luminate de facla lui Nefer, ne priveau ochii de sticlă ai ibişilor albi împăiaţi. La intrarea cămării de taină, slujitorul s-a dat deoparte.

— Nu-mi e îngăduit să pătrund înăuntru...

Am intrat doar eu şi Anu. În chilia îngustă, pe o lespede lunguiaţă era aşezat un sicriu de lemn împodobit cu inscripţii.

— „Eu, Hotep – mi-a citit Anu – am fost vraci la palatul marelui rege. Am făcut bine celor de frunte şi n-am fost răsplătit. Am făcut bine celor sărmani şi ei mi-au păstrat numele. Din om, am fost schimbat în zeu. La mormântul meu vor veni în veac suferinzii.”

Preotul Anu m-a pus să rostesc jurământul medicilor egipteni, deşi eram doar un rob venetic.

Când am sfârşit, Anu mi-a spus cu o tristeţe pe care nu o înţelegeam:

— În curând, vei fi liber, Asu. În curând ne vom despărţi.

Nu mai am prea mult de povestit despre ţara Egyptos, cu toate că mintea mea cunoaşte atâtea, încă nu le-aş isprăvi nici în şapte zile şi şapte nopţi. Am străbătut-o doar împreună cu învăţătorul meu Anu, sau singur, de-a lungul şi de-a latul. Am fost în pustiu, în oaze, în munţii de răsărit. În bălţile de la miazănoapte. Am umblat după leacuri – buruieni, săruri rare, venin de şerpi – la nomazi, la popoarele care se hrănesc cu hoituri, la neamurile de pe coasta mării zbuciumate. Aş fi putut, nu o dată, să încerc să fug, dar îmi spuneam, atras de nestăpânita dorinţă de a afla lucruri noi: „Mai târziu, mai târziu. Încă nu ai învăţat destul, Asklepios. Încă nu ştii destul ca să-i poţi uimi şi fermeca pe aheii cei lesne crezători. Doar stăpân pe ştiinţa Egiptului îţi vei câştiga printre ei renumele de fiu drept al zeului Apollon”. Aveam nevoie de încă o îndreptăţire, în afara naşterii mele minunate. Zeii uită adesea să dea fiilor lor, odată cu viaţa, şi nemurirea. Cu aceasta din urmă sunt mai zgârciţi decât cu sămânţa lor.

Preotul Anu îmi prevestise că voi fi liber şi îl credeam. De libertate se lega putinţa întoarcerii acasă, printre ai mei.

Eram iarăşi la Nu, oraşul lui Ammon, când regele cel mare al ţării căzu bolnav. Anu, care urcase în anii scurşi pe treapta celor mai înalţi vindecători, fu chemat pe neaşteptate să-l lecuiască.

Obiceiul ţării Egyptos era acesta: când faraonul se îmbolnăveşte, soarta lui e încredinţată marelui preot al lui Ammon, care este în acelaşi timp întâiul dintre medici. Marele preot îşi spusese părerea, ne destăinui slujitorul regesc venit să ne înştiinţeze. Nu mai era nimic de făcut după părerea întâiului medic. Strămoşii îl chemau pe faraon la ei. Fiul cel mai mic al regelui, Meneptah, nu se împăcase însă cu gândul morţii părintelui său – fie că îi era drag, fie din altă pricină – şi îi trimisese vorbă lui Anu să vină degrabă. Avea încredere mai mare în stăpânul meu decât în marele preot.

— Vei vedea, fiule Asu, cum ştiinţa noastră se amestecă şi se împleteşte cu domnia, cu războiul şi cu pacea, rosti Anu, după ce află cuvintele care i le spunea prin gura crainicului mezinul Meneptah şi după ce slujitorul, ostenit de drum, se retrăsese să fure câteva ceasuri de odihnă.

— Moartea faraonului schimbă ceva din temeiurile pe care e aşezată împărăţia Egiptului?

— Poate, Asu. Nu-ţi destăinuiesc mai multe. Nu e cuminte pentru tine să pătrunzi în tainele celor mari.

— Îngăduie-mi încă o întrebare: zac zeii de boli omeneşti?

— Marele faron e un zeu de un fel deosebit: jumătate zeu, jumătate om. Pe măsură ce partea omenească din el, supusă îmbolnăvirii şi morţii, se stinge, se aprinde cealaltă divină, până când ajunge la o strălucire deplină, asemănătoare cu a Soarelui.

— Şi când se cunoaşte asta?

— Nu se cunoaşte, Asu, decât atunci când trupul ajunge pe mâna spurcaţilor îmbălsămători.

Chipul meu era atât de nedumerit, încât cu toată solemnitatea clipei Anu a zâmbit uşor. În mintea mea, nemurirea şi moartea se împotriveau una alteia. În mintea lui Anu se împleteau şi erau acelaşi lucru. Am îndrăznit să mai pun o întrebare:

— Şi cât de aproape e faraonul de starea asta atât de fericită?

— Nu ştiu, fiule. Vom vedea. Să nu scoţi o vorbă şi în cămara regelui să stai cu faţa acoperită. Să ţi-o descoperi când ţi-oi porunci eu, doar atunci.

Palatul regelui era aşezat departe de cetatea sfântă a lui Ammon, în susul fluviului. Ne-am dus până acolo în două bărci mânate de robi negri, încărcate cu dregători şi preoţi de toate treptele, slujitori de rând ai zeului sau preoţi vindecători, urmaţi fiecare de sclavul său, purtând lădiţa cu leacuri. Alaiul nostru nu era prea bogat, deoarece marele preot şi preoţii mai de frunte ai lui Ammon plecaseră încă de câteva zile spre palatele regelui. Am ajuns acolo repede, căci bicele supraveghetorilor cădeau pe spinările ude de sudoare ale robilor şi bărcile zburau aproape. Palatul era uşor, clădit din trunchiuri de palmier vopsite în roşu şi negru, cu pereţi de lut acoperiţi cu zugrăveli multicolore. Faţă de templul berbecului Ammon nu avea nicio măreţie, dar era încărcat cu podoabe scumpe, aduse din pustiu, din ţara Ophir, din ţara fenicienilor, de la Mittani sau de la Hatti. Mişunau prin el robi şi roabe desculţe, soldaţi din gărzile regelui, cu scuturi de lemn aurit şi suliţi, cu capetele acoperite de peruci grele, purtători de evantaie făcute din pene colorate de păsări, scribi însărcinaţi să însemneze cuvintele sfinte ale faraonului şi o mulţime de oameni fără rost. Pe măsură ce ne

apropiam de iatacul regelui, trecând prin săli tot mai bogate, se făcea linişte, forfota scădea, încăperile erau străbătute doar de preoţi tăcuţi, de rang înalt, de oameni de neam mare sau de ostaşi din gardă. În faţa unei uşi am întâlnit o veche cunoştinţă. Era cel care cârmuise corabia noastră plecată de pe ţărmul Ahaiei spre Troia, ruda de aproape a lui Agamemnon, măritul Eheos. Păzea, înarmat şi îmbrăcat cu o haină scumpă, la gât îi atârna un colan greu de aur împodobit cu un cărăbuş, cioplit într-o singură piatră nestemată verde. M-am înclinat adânc, dar s-a prefăcut că nu mă vede. Stăpânul meu Anu a intrat fără zgomot să tăinuiască împreună cu marele preot, iar noi am rămas afară în sala lungă şi întunecoasă. Abia atunci grecul care se prefăcuse că nu mă cunoaşte s-a apropiat de mine şi m-a chemat la el cu un semn.

— Ce faci, robule? m-a întrebat în limba egiptenilor când m-am dus spre el.

Avea în glasul şoptit destulă trufie ca să-mi pot da seama că ajunsese la o treaptă înaltă.

— Am venit cu stăpânul meu, preotul Anu. Sunt în slujba lui de şapte ani.

— Ştiam.

De data aceasta vorbise în limba noastră de acasă.

— Ştiai?

— Eu am făcut ca marele preot să nu se împotrivească venirii lui Anu. Am făcut-o tocmai fiindcă ştiam că ţi-e stăpân.

— E un vraci priceput.

— Chiar prea priceput. Meneptah îl iubeşte şi are încredere în el. Am auzit că ai învăţat arta vindecării.

— Am învăţat-o. Dar tot rob am rămas. Tu?

— Eu am fost slobozit din sclavie şi am ajuns căpetenia străjii palatului. Mai sunt cu mine vreo douăzeci din ai noştri. M-a ajutat la asta fiul cel mare al regelui, Khaemonast.

— Ai uitat Ahaia.

— Pentru oamenii cu vază e bine oriunde. Am luptat cu regele departe, în Fenicia şi la hotarele ţării Mittani. Acolo l-am salvat pe Khaemonast de ia moarte. Am dobândit robi şi roabe, pământ, grâu şi aur. O să te umplu şi pe tine de aur, dacă mă asculţi. O să-ţi dau o corabie care să te poarte pe mare, până-n Ahaia.

— O să vii şi tu?

— Poate, mi-a răspuns cu un rânjet pe care nu l-am priceput. După ce vom isprăvi ce mai avem de făcut în ţara Egyptos...

Vorbeam pentru prima dată, după multă vreme, limba grecească, aspră, bărbătească şi graiul părintesc îmi trezi dorul de casă, de ţară, de părinţi. Setea de ştiinţă, bunătatea lui Anu, lucrurile nebănuite pe care le descopeream mi-l adormiseră, dar nu mi-l stinseseră de tot. Limba grecească mi se părea mai dulce decât cea mai dulce poamă a Egiptului. Oamenii din ţara Egyptos au o altfel de vorbire, mai puţin mlădioasă, cu vorbe rupte din gât şi altfel rostite. O deprinsesem bine, dar nu-mi intrase în sânge. Eheos m-a tras mai adânc în umbra dintre doi stâlpi apropiaţi unul de altul şi mi-a şoptit cu gura apropiată de urechea mea, temător să nu ne audă nimeni, deşi nu era niciunul pe acolo care să ne înţeleagă.

— Regele lor e lovit de o boală ciudată. Nu mai vorbeşte, nu mai mişcă. Zace ca mort. Vracii, sau ce dracu or fi momâile astea, nu se pricep s-o gonească!

Sau mai degrabă au primit poruncă de la marele preot să n-o lecuiască. Cred că Meneptah, fiul cel mic al faraonului, a simţit ceva. El a cerut să fie chemat stăpânul tău Anu.— Adevărat ai vorbit, e măiestru în astfel de boli.

— Totul e să nu fie măiestru. De-ar da zeii cei buni să-i tremure mâna!

Am rămas uimit, dar mi-am ascuns mirarea şi am întrebat:

— Asta înseamnă că vrei ca regele să treacă din viaţa asta într-alta? Ce bine ar urma pentru el sau pentru poporul Egiptului?

— Pentru mulţime? Niciunul. Pentru rege? Ar deveni zeu mai repede şi s-ar muta într-o casă frumoasă, de piatră. Pentru noi însă...

Fiindcă mă arătam nedumerit, îmi dădu şi alte lămuriri:

— Dacă faraonul de-acum ar pieri, ar veni în locul lui fiul dintâi, Khaemonast, care mă ţine mai aproape de sufletul lui, adus de marele preot. Regele s-a luptat mult departe de ţară, cu regele din Hatti. Era mai mult plecat. Stăpânirea era a marelui preot. Ammon primea a patra parte din pradă: robi şi roabe, podoabe şi turme nenumărate. Bătrânul faraon s-a întors, ostenit de războaie. Vrea să încheie pace şi să cârmuiască el singur...

— Pacea e bună, am rostit eu într-o doară.

— Pentru unii ca noi e tot ce poate fi mai rău, Asklepios. Eu m-am ridicat în război. Khaemonast şi marele preot vor războiul.

— Tot nu pricep.

— Slab eşti de minte în lucruri din astea! Fiul cel

mare îi iubeşte pe ahei. A primit soli de la Agy. I-a făgăduit răsplată bogată dacă trimite oameni aici, să lupte pentru ţara Egyptos. Când o să fim destui şi puternici, punem mâna pe ţară. Rămânem aici ca stăpâni, dacă vrem, sau ne ducem acasă. Ascultă-mă. Ştiu unde e tezaurul lor. Îl încărcăm pe corăbii şi plutim spre Ahaia, cu navele pline de aur, argint şi aramă, de vase şi haine de preţ, cum n-are nici Agamemnon.

— Dacă vor voi zeii...

— Şi tu. Am aici o otravă pe care trebuie să i-o torni regelui, fără ca alţii să bage de seamă, în leacul pe care o să-l pregătească Anu. Auzi?

— Şi dacă nu vreau?

— O s-o facă altul în locul tău. Şi tu o să zaci pe vecie acolo unde se taie blocuri de piatră. Primeşte, sau mai bine te străpung chiar acum, să nu ne trădezi taina.

Eram încredinţat că ar fi făcut-o fără şovăire.

Am luat vasul cu otravă, mic cât să-l ascunzi în palmă.

— Deie Zeus din ceruri să iasă cum e mai bine...

Eheos s-a arătat mulţumit. Socotea că trecusem de partea lui. Nu se înşela cu totul: dorul de casă îmi strecurase în minte gânduri necurate.

Peste câtăva vreme preoţii mai mărunţi au ieşit din iatacul regelui. Rămăsese înăuntru doar marele preot cu stăpânul meu Anu. Pe urmă m-au chemat şi pe mine, ca slujitor şi ca ajutor al medicului. Am intrat cu ochii acoperiţi să nu văd strălucirea celui care era fiul lui Ammon, al lui Ra şi urmaşul unui nesfârşit şir de regi. La porunca lui Anu l-am privit. Era un om ca toţi ceilalţi. Zăcea nemişcat, în întregime gol, pe un pat acoperit cu o învelitoare frumos ţesută. M-am aplecat

spre Anu şi i-am spus în limba ahee pe care doar el o pricepea:

— Stăpâne, viaţa acestui om şi vieţile noastre sunt în cumpănă.

— De ce spui asta, Asu?

— Oameni mai puternici ca noi vor moartea regelui.

— Osiris şi dreptatea ne poruncesc să ne îndeplinim datoria, chiar cu primejdia capetelor noastre.

Îmi aduc bine aminte că marele preot l-a întrebat pe Anu ce şi în ce limbă vorbim.

— L-am cercetat pe rob dacă a luat toate cele de trebuinţă.

Şi a adăugat pentru mine:

— Să începem...

Împreună, am rostit jurământul pe care medicii vindecători îl fac Soarelui într-o limbă veche de trei mii de ani, uitată de mulţime şi cunoscută doar preoţilor:

— Seth s-a ascuns în desişul de trestii din deltă
Pândind pe Osiris,
Zeul cel bun a pătruns în desişul de trestii din deltă,
Să caute floarea de nufăr a lunii căzută în apă,
Seth a sărit pe furiş lovind pe Osiris
Cu securea de piatră.
Zeul cel bun a căzut pe pământ ca o floare de nufăr
Ruptă cu lujer cu tot şi zvârlită deoparte.
Seth a înfipt cuţitul de piatră tăind bucăţi pe Osiris
Şi l-a zvârlit pretutindeni în ţara Egyptos,
Risipind pe Osiris.
Vulturul Horus şi maica lui, Isis, le-au căutat, le-au

strâns laolaltă,
Le-au lipit laolaltă.
Dar zeul Osiris zăcea nemişcat şi fără suflare în deltă.
„Dă-ne din apa ta vie, zeule Soare,
Să-l înviem pe Osiris” aşa i-au cerut marelui Soare.
Zeul le-a spus unde să meargă, ce ierburi să strângă şi cum să le fiarbă,
Cum să le toarne peste Osiris.
Zeul cel bun s-a întors printre noi să dea viaţă
Plantelor verzi uscate de gura lui Seth.
Noi, îţi jurăm, zeule Soare,
Să îngrijim pe loviţii de boală şi jale
Cum a-ngrijit pe Osiris vulturul Horus şi Isis,
Celor bolnavi să le dăm dragostea noastră, odată cu ştiinţa, Zeule Soare!

Marele preot al lui Ammon s-a apropiat. Nu-i plăcea jurământul şi invocaţia către Soare, dar aşa era datina şi nimeni nu i se putea împotrivi. Încercase el să-i contopească pe Ammon şi Ra într-un singur zeu, dar până atunci nu izbutise. Credinţele înrădăcinate sunt greu de schimbat.

L-a binecuvântat pe Anu. Mie mi-a aruncat o privire ciudată şi mi-a spus:

— Mi se pare că eşti din acelaşi neam cu căpetenia străjii.

M-am închinat adânc:

— Adevărat, prea înalte.

— Oamenii din ţara Keftiu sunt robi de credinţă.

În vorbele lui suna, doar pentru mine, o ameninţare înfricoşătoare. Cine eram eu să mă împotrivesc puternicilor? Mă apucase şi dorul de patrie. Dar nu

puteam să ucid. Poate ar fi fost de ajuns ca Anu să lase boala să-şi urmeze drumul, să nu se amestece. Vocea îmi tremura când am rostit către Anu:

— Stăpâne...

Învăţătorul meu nu m-a lăsat să sfârşesc. Îmi citea, oare, gândurile?

— Ascultă, Asu. Omul acesta fiindcă încă e om, îşi încredinţează viaţa în mâinile noastre. Înţelegi? Suntem datori să-l ajutăm să nu ajungă prea curând zeu. Am jurat-o Soarelui. Dă-i băutura adormitoare...

Din ulceaua gata pregătită i-am turnat bolnavului în gură câţiva stropi, după o socoteală hotărâtă dinainte. Marele preot mă privea cu mulţumirea ascunsă.

Operaţia sfântă – cum o numeau preoţii – a ţinut mult. Anu a pipăit îndelung capul regelui cu mâinile, ca şi cum ar fi căutat locul răului. A spălat ţeasta rasă a faraonului cu fierturi turnate de mine din şipuri de gresie şi a şters-o cu bucăţi de pânză de in. A rostit de trei ori numele lui Hotep, învăţătorul şi părintele nostru al tuturor. Pe urmă, cu un vârf ascuţit de piatră – cel mai dur şi mai ascuţit pe care îl aveam – a început să taie întâi pielea capului. Bolnavul zvâcni puternic de câteva ori, dar îi ţinui zdravăn capul lipit de patul de lemn. Nu era greu, fiindcă regele era bătrân şi lipsit de putere. În cele din urmă, băutura adormitoare îl linişti. Abia atunci, cu alt vârf ascuţit, a făcut în ţeastă o gaură. Şi, pornind de la dânsa, a început să taie osul cu un cuţit zimţat. Lucra încet, cu răbdare, în vreme ce eu opream sângele care curgea din pielea desfăcută slujindu-mă de o piatră adusă anume pentru asta. Când Anu izbuti să taie o bucată de mărimea unei scoici mijlocii, luă o lopăţică de argint şi desprinse osul

tăiat de la locul lui. Sub învelişul ca de mătase al creierului se vedea o umflătură măricică.

— Vezi? Aici este tot răul, a rostit încet Anu şi a tăiat şi învelişul alb.

Pe urmă şi-a băgat degetele subţiri înăuntru şi a scos un cheag de sânge. Am cusut pânzele de mătase care învelesc creierul şi am prins pielea la loc cu fire subţiri de in. Am înfăşurat capul regelui cu fâşii înguste de pânză asemănătoare cu acelea de care se slujesc spurcaţii îmbălsămători. Marele preot privea tot mai mulţumit nemişcarea faraonului.

Eram, şi Anu şi eu, istoviţi de grijă şi oboseală, dar am rămas o zi şi o noapte în iatacul regelui care începuse treptat să-şi revie în simţiri. În lungile ceasuri de veghe, i-am destăinuit lui Anu totul. Nu mi-a spus nimic. M-a mângâiat doar uşor pe capul meu ras.

— Stăpâne...

— Să nu-mi mai spui astfel, de azi înainte. Numeşte-mă, cât vom mai fi împreună, „învăţătorule”.

Într-o vreme a venit să-l vadă pe rege Meneptah, un flăcău firav, încă necopt, cu nişte ochi mari şi adânci.

— Înconjoară-l pe cel suferind doar cu oameni de credinţă, Meneptah. Ai grijă de viaţa lui.

— Şi voi păziţi-o pe a voastră. Doar voi, voi singuri puteţi să vi-o păziţi! ne-a răspuns feciorul mezin.

Când am ieşit de acolo, Anu a rostit către toţi cei care aşteptau:

— Regele o să trăiască încă mulţi ani. Ammon l-a avut în grija lui.

Nu ştiu ce au simţit cei care doreau schimbarea faraonului cu fiul său Khaemonast, dar şi marele preot şi căpetenia străjii, Eheos, şi-au alăturat glasurile de

mulţumire celorlalţi. Se temeau ca nu cumva eu sau Anu – deşi mărturia mea de rob n-ar fi fost luată în seamă – să dăm ceva în vileag?

Peste câteva zile, faraonul începuse să înţeleagă, să se mişte şi să vorbească. Nu mai era mult şi avea să înceapă să dea porunci.

Treizeci de zile am rămas la palat, în apropierea faraonului. De câteva ori drumul meu s-a încrucişat cu al lui Eheos. Mă privea cu ură şi o dată nu s-a putut stăpâni să nu-mi spună:

— Mai bine ascultam de porunca lui Agamemnon şi te zvârleam hrană peştilor...

Treptat, faraonul s-a înzdrăvenit de tot. Am fost chemaţi în sala cea mare, plină de demnitari ai curţii, de ostaşi şi de preoţi. Erau de faţă şi solii de pace veniţi de la Hatti. Marele preot i-a dăruit lui Anu încă un colan de aur, făurit dintr-un şarpe încolăcit, semn al înţelepciunii şi în acelaşi timp al puterii ucigătoare şi vindecătoare a veninului. Pe urmă, Khaemonast, fiul care voia să-i urmeze grabnic la tron părintelui său, a început un cântec de mulţumire lui Ammon, alcătuit de el însuşi:

— Lui Ammon, stăpânul meu în Karnak,
Marele zeu, întâiul în Nu.
Celui ce-aude rugile noastre plecate.
Celui ce dă răsuflarea celor pieriţi,
Lui şi numelui său îi înalţ laude multe,
Până la cer şi-n cuprinsul pământului său.
Păziţi rânduiala lui Ammon!
Strig tuturor puterea lui Ammon,
Fie că vin de pe fluviu, din jos sau din sus,

Fie că sunt
Oameni de rând sau de neam,
Bătrâni sau copii, flăcăi sau fecioare.
Puterea lui Ammon o strig,
Peştelui care înoată în apă,
Păsării zburătoare din aer,
Celor ce-l ştiu şi nu-l ştiu pe marele Ammon.
Păziţi rânduielile lui!
Tu eşti marele Ammon, domn al tăcerii,
Vii la chemarea celui sărman şi a celui puternic,
Vii să mă mântui de spaimele mele.
Tu eşti marele Ammon, stăpânul din Nu,
Mântuitorul celor din ţara lui Seth duşmănosul,
Ammon, zeule Ammon...

De pe tronul pe care şezuse înţepenit ca o mumie, faraonul a dat semn de bucurie şi a întins greoi mâna să-şi mângâie feciorul pe creştet. Khaemonast a zâmbit prefăcut. Meneptah l-a fulgerat cu privirea şi a vrut să se ridice, dar un semn al faraonului l-a oprit.

Marele preot a încuviinţat din cap cântecul de laudă al lui Khaemonast şi ne-a poruncit să plecăm îndată înapoi. Vorbele de pace între Egyptos şi Hatti aveau să înceapă în grabă. Barca uşoară care trebuia să ne poarte, mai mult dusă de curentul apei decât de vâsle, căci coboram fluviul, era trasă la mal şi ne aştepta. Am plecat fără să-l văd pe Eheos, căpetenia străjii, cel care voia să jefuiască tezaurul regelui şi să stăpânească ţara Egyptos.

Barca iute şi îngustă era mânată numai de doi oameni vânjoşi. Se grăbeau, să nu ne prindă pe drum întunericul de care se tem toţi oamenii din ţara Egyptos. Am întrerupt tăcerea:

— Ai nădejde în ocrotirea faraonului şi a lui Meneptah, învăţătorule, de te întorci liniştit la Nu, acolo unde toată puterea e în mâna marelui preot?

— Ştii cum se scrie numele regelui? m-a întrebat. Cu semnul Soarelui şi cu semnul zeului Seth, aducătorul morţii. O parte din rege e bună, alta e rea. Ne va lăsa să pierim, dacă asta ne este soarta. Poate ne-a şi uitat...

Ca să nu fiu copleşit de tristeţe, Anu a schimbat vorba:

— Luna o să se rotunjească în curând. Ai să fii slobod. Te vei întoarce în ţara ta, Aton-Asu?

— Aşa aş dori.

— De ce n-ai încercat să fugi până acum? Ţi-a fost teamă să nu ţi se întâmple ca robului pe care ţi l-am arătat acum şapte ani, ucis do puterea soarelui?

— Mi-a fost teamă, învăţătorule, i-am răspuns. Dar nu numai de asta n-am încercat.

— Ştiu, fiule Anu. Cunoaşterea unor lucruri ascunse celorlalţi te-a furat şi te-a ţinut lângă mine. Când vindeci un suferind, te simţi aproape de zei. Am ghicit de la început că vei fi un vraci adevărat. După mâinile tale subţiri şi îndemânatice. Poate eşti chiar fiul zeului Soare, al lui Aton, slăvitul şi hulitul în acelaşi timp. Ţi-am dat tot ce ştiam din ştiinţa mea. Aceasta, de acum, a fost ultima învăţătură.

S-a oprit, însă după un timp a urmat:

— Mai am să-ţi dau încă una, fiindcă eşti sau s-ar cuveni să fii odrasla unui zeu.

Şi-a scos de la gât lanţul făurit în chip de şarpe încolăcit şi mi l-a petrecut mie după grumaz.

— Să ţii întotdeauna minte darul acesta: veninul

ucide şi vindecă în acelaşi timp, şarpele e înţelept sau viclean. Trebuie să alegi înţelepciunea şi vindecarea, iar celelalte să le arunci. În şarpe e un zeu. dar care nu poate să te ajute decât o singură dată.

Am întins amândouă mâinile înainte, după obiceiul oamenilor din ţara aceea, închinându-mă în faţa lui. Ultimile cuvinte pe care le-am auzit de la el au fost:

— Ştii unde suntem acum, fiule? În barca Soarelui...

Unul dintre vâslaşi s-a ridicat pe neaşteptate şi l-a izbit cu vâsla, doborându-l. Celălalt se străduia să păstreze barca în mijlocul apei, să n-o răsucească şi să n-o răstoarne curentul. Am sărit cu spaimă în picioare, barca uşoară s-a clătinat şi vâslaşul care îl lovise pe Anu s-a prăbuşit cu un strigăt în fluviu. Pe celălalt l-am răpus cu cuţitul după o luptă scurtă şi l-am zvârlit şi pe el în valuri. Se şi iviseră capetele şi boturile lungi ale crocodililor sfinţi de lângă Nu. Am mânat spre malul acoperit cu trestii. Anu trecuse dincolo, în ţara zeului cu cap de şacal, cântăritorul bunelor şi relelor. Anu era şi el fiul unui zeu, al lui Anubis poate.

Credinţa, deşartă sau adevărată, a poporului din ţara Egyptos, este că sufletele călătoresc spre tărâmu] celălalt într-o barcă alunecând pe o apă nesfârşită. Trupul trebuie să rămână neschimbat, căci numai în felul acesta pot oamenii să aibă parte de o viaţă veşnică. Pentru aceasta îşi îmbălsămează morţii cu miresme şi-i învelesc în fâşii late de in alb. Anu n-avea să aibă parte de îmbălsămare, dar poate nici nu şi-o dorise cu adevărat. Preoţii ştiu mai bine decât muritorii de rând dacă este sau nu, o viaţă fără sfârşit şi un alt tărâm. Oricum ar fi fost, l-am aşezat pe Anu în fundul bărcii, i-am. Învelit capul cu veşmântul, să nu-i

ciugulească, ochii păsările de noapte, şi am împins barca uşoară a Soarelui spre mijlocul apei. Fluviul avea s-o ducă spre Nu, spre deltă şi spre mare...

Am rămas ascuns printre trestii. Îmi era cu neputinţă să mă întorc la palat sau la cetatea templelor. Nimeni n-ar fi crezut că doi slujitori ai lui Ammon au încercat să ne ucidă, pe Anu şi pe mine, după ce fuseserăm dăruiţi cu atâta milă de cei mari. Eram rob şi colanul de la gâtul meu ar fi putut să-i facă pe unii să spună că eu l-am ucis pe Anu, ca să-l jefuiesc.

Dimineaţa au apărut pe fluviu bărci încărcate cu slujitori şi cu ostaşi din garda regelui. Veneau dinspre Nu, unele, altele dinspre palat. Pe acestea, din urmă le conducea chiar Eheos. M-am simţit, nu ştiu de ce, mulţumit. Barca în care aşezasem, trupul lui Anu ajunsese la liman. Întâlnindu-se în mijlocul apei căpeteniile s-au sfătuit. Căutau pe robul nerecunoscător care îl jefuise şi îl ucisese pe bunul preot Anu, tămăduitorul regelui, fiul iubit al lui Ammon, prietenul marelui preot, pe Anu, care era sortit unor mari demnităţi şi unor deosebite cinstiri...

Apollon mi-a fost îndurător în ziua aceea, orbindu-i cu puternica lui lumină pe ostaşii şi pe robii care umblau după mine, de nu m-au zărit în desişul de trestii. Altfel n-aş mai fi stat astăzi aici, să însemn totul cu semnele sfinte învăţate de mine în Egyptos, pe foile mari de papirus.

Bărcile încărcate cu ostaşi ai faraonului răscoliseră ziua întreagă păpurişul de pe maluri, făcând larmă şi împungând cu suliţele desişurile de trestie. Mă ascunsesem cât putusem de bine în mâlul şi în ierburile de apă de pe ţărm, cu toată teama pe care o

aveam de crocodilii sfinţi, lacomi de carne omenească. Socoteala pe care mi-o făcusem – aceea că bărcile încărcate cu oameni şi zgomotul aveau să sperie fiarele – se arătase dreaptă. Nu o dată trebuise să mă scufund, ţinându-mi răsuflarea până îmi simţeam urechile pocnind şi o gheară strângându-mi sufletul. Eram încă de copil meşter la scufundat în apa râurilor din Ahaia şi felul acesta de joacă îmi scăpă viaţa.

Bărcile se vânturaseră în jurul locului în care Anu fusese omorât. Aşadar, uciderea nu era o întâmplare, ci o faptă pusă la cale în palatul regelui. Cei care mă căutau erau trimişi de cei ce dăduseră poruncă să fim ucişi. Abia spre seară bărcile prinseră să se îndepărteze una câte una. Cea din urmă trecuse aproape de tot de mine. Auzisem vocea cârmaciului spunându-i ostaşului de lângă el:

— Cred că pe robul ăla blestemat l-a înghiţit râul. Îl căutăm în zadar, ostaşule. N-a rămas colţ pe care să nu-l fi scotocit.

La fel de limpede auzisem răspunsul, însoţit de un hohot de râs:

— Şi dacă nu s-a înecat, tot o să moară. În sus şi în jos îl aşteaptă străjile lui Eheos şi slujitorii lui Ammon. În deşert o să-l ucidă Ra cu razele lui de foc, sau o să-l sfâşie copiii lui Anubis-Şacalul...

Cu lovituri grăbite de lopeţi s-a îndepărtat şi ultima barcă. Oamenilor din ţara Egyptos nu le place întunericul nopţii, le e teamă de el fiindcă, după credinţele lor noaptea foieşte de duhuri vrăjmaşe. De asta, când dorm, îşi acoperă capul: să nu le pătrundă prin nări sau prin gură spiritele rele. Eu unul cred, însă, că mai degrabă acesta e un obicei pornit de la preoţi,

care se învelesc de teama ţânţarilor ce se înalţă noaptea în roiuri din fluviu.

Crocodilii aveau să se întoarcă. M-am hotărât să ies din apa mâloasă. Tremuram de frig şi pielea îmi era umedă şi rece. Găsii un colţ de pământ uscat şi mă trântii pe el, printre tufişuri. Trebuia să-mi chinui mintea pentru a găsi planul cel mai bun de scăpare, căci nu doream să cad în mâinile preoţilor sau ale străjilor lui Eheos.

Singurul drum deschis, dar nu lipsit de primejdii, era deşertul. Fără să vrea duşmanii îmi dăduseră îndrumarea cea mai bună. Străbătându-l mereu spre miazăzi, dar fără să pierd din ochi fluviul, puteam nădăjdui să ajung în pământul Nubiei, vrăjmaşă ţării Egyptos, în care robii negri căutau scăpare. Pe fugari îi văzusem adesea aduşi dindărăt de ostaşi, biciuiţi, însemnaţi cu semnul sclavilor nesupuşi, trimişi la carierele de piatră sau lăsaţi fără umbră, apă şi hrană în bătaia soarelui de foc, până mureau. Unii – puţini – nu se mai înturnau. Scăpaseră, pieriseră de sete şi de foame în deşert sau îi sfâşiaseră şacalii.

N-aveam de ales. Întoarcerea însemna moarte sigură şi grabnică, mai înainte ca să pot dezvălui cuiva tainele pe care le ştiam. Drumul spre miazăzi însemna necunoscutul. Hotărâi totuşi să mă îndrept spre Nubia. Mai înainte de a porni, ridicai mâinile spre Phoebus, gata să apună la marginea deşertului, şi rostii către el o rugă fierbinte:

Tată Apollon cu faţa de aur, ajută-mi de data aceasta,
Nu mă uita lăsându-mă pradă uşoară pustiei şi

morţii,
Dacă ţi-s fiu, zămislit din tine şi maica mea bună,
Şi mai păstrezi amintirea iubirii cu dânsa pe vremuri
Doar te-a iubit şi ţi-a dat tot ce-o femeie frumoasă
Poate să dea de la dânsa atunci când iubeşte pe unul.
M-am chinuit îndestul până-n ziua de astăzi:
Tată-meu vitreg Eumeniches mă trimisese la Troia cu ură,
Bună nădejde având c-o să mor pe acolo, în lupte.
Gata am fost să mă-nec sau să mor de sete pe mare,
Iar, mai apoi, suferii în robie la Teba din ţara Egyptos.
Aş fi pierit de nu-mi trimiteai pe bătrânul acesta,
Dar îl pierdui; şi iată-mă singur, urmărit ca o fiară.
Dacă m-auzi şi vrei să-mi dai o nădejde în soartă,
Fă-mă să văd vreun semn şi arată-ţi puterea zeiască.

Şi Apollon se înduplecă. Îndată ce-mi sfârşii rugăciunea pieri dintr-o dată dincolo de zare. Arşiţa zilei se schimbă în răcoare, lumina lăsă loc întunericului, prielnic celor care se ascund.

Am înţeles că va trebui să umblu doar noaptea. M-am întors cu băgare de seamă spre fluviu. Mi-am căutat o bâtă zdravănă, pe care am cules-o de pe apă, am băut îndelung, până mi-am umplut pântecul, şi am pornit-o la drum. Aveam la mine doar o desagă, în care purtam cupa dăruită odinioară de Agamemnon, şi lanţul de aur al lui Anu. Preotul fusese ucis pe undeva între Nu şi palatul regesc. Din fericire, ieşisem pe malul

dimpotrivă al fluviului, mai puţin populat şi mai sălbatic. Până m-am depărtat de ţinutul locuit, cu sate şi ogoare, am mers doar noaptea. Ziua mă ascundeam prin văgăuni sau morminte părăsite, ştiind că în acestea din urmă nimeni nu s-ar fi încumetat să pătrundă. În morminte eram ameninţat de blesteme, de mumii, de zugrăveli înspăimântătoare şi de magia semnelor cu care scriu egiptenii. Toate îmi păreau mai puţin de temut decât oamenii. Morţii, mai îndurători decât viii, îmi dădeau hrana lor: grâu vechi, întărit de ani, poame uscate ca piatra, bere închisă în răcoarea ulcioarelor şi care îşi mai păstra ceva din gustul amărui. Şi prăjiturile morţilor, pregătite din făină de grâu şi miere, împodobite cu migdale erau bune, deşi dulceaţa lor leşioasă făcea sete. Numai podoabele lor nu-mi erau de folos. Pe măsură ce înaintam spre miazăzi, conducându-mă după stele şi având grijă să nu mă îndepărtez prea mult de fluviu, satele se arătau tot mai rare. Mormintelor de lut, în care puteam nădăjdui să pătrund, le luau locul înalte morminte de piatră, cu intrările închise de câte o stâncă sau tăinuite atât de bine încât nimeni nu le-ar fi putut da de urmă. Regii din trecut – căci ale lor erau mormintele pline de semeţie – îşi făcuseră din morminte o pavăză care să-i apere şi după moarte. Începui să sufăr de foame şi, lucru şi mai greu de îndurat, de sete. Ţinutul era din ce în ce mai pustiu, mai stâncos, mai uscat, mai aspru. Dimineaţa adunam roua de pe stâncile netede, seara dezgropam cu bâta mea – căreia îi ascuţisem un capăt – rădăcinile care păstrau ceva umezeală şi le rodeam. Odată am vânat o pasăre, lovind-o cu o piatră şi am mâncat-o aşa crudă, de parcă devenisem şi eu o fiară.

De câteva ori m-am apropiat de fluviu şi am băut, lăsând la o parte orice teamă, căci setea era mai puternică decât orice. Toate astea au durat zile nenumărate şi nopţi nenumărate. Sandalele mi s-au rupt, picioarele mi-au crăpat şi mi-au sângerat, limba îmi era grea şi gura amară de scârbă. M-aş fi culcat fără putere şi aş fi aşteptat să mor dacă nu mă însufleţea o nădejde.

Vor fi unii care să întrebe ce năzuinţi mă mânau înainte, tot mai departe de deltă, de mare, de Ahaia. Îmi făurisem un plan nebunesc, întemeiat pe tot ce aflasem până atunci de la unii şi de la alţii despre lumea în care trăiam. Aheii spun că pământul e ca o tipsie rotundă plutind pe marea Okeanos. În ţara Egyptos se povestea că uneori – mi-o spuseseră robii de acolo – de pe malul dinspre soare-răsare al Nubiei pornesc corăbii bogate, pline de aur, fildeş şi pietre de preţ, spre ţara Mittani, spre Hatti, aceasta din urmă ştiută de preoţi, vecină cu Troia. Vechi povestiri egiptene vorbeau despre corăbieri cu faţa albă cum e creta stâncilor din deşert, care poposesc la rândul lor pe ţărmul nubian. După mintea mea de atunci, aceştia nu puteau fi decât fenicieni sau troieni, căci de alte popoare albe la piele, în afară de greci şi de cei numiţi mai sus, nu mai auzisem. Dacă aheii mai erau pe acolo, puteam să ajung până la ei, pe uscat şi pe mare. Iar Troia e aproape de ţărmul Ahaiei, de Sparta, de Mykene, de casă.

Într-o dimineaţă m-am apropiat iarăşi de fluviu. Eram sfârşit de sete şi de trudă. Voiam să beau o gură de apă, să rod un pumn de rădăcini mâloase şi pe urmă să dorm. Am auzit de departe vuietul apei prăbuşindu-se

ca într-o prăpastie. De pe o stâncă am zărit ţărmul fluviului străjuit de o cetate. Ajunsesem lângă Siena, la hotarul dintre ţara Egyptos şi Nubia. Nădejdea mi se aprinse şi mi se stinse: pretutindeni mişunau ostaşi de pază. O ceată numeroasă prinsese să urce către mine.

Cu ultimele puteri, m-am năpustit, clătinându-mă, înapoi în deşert, cu soarele tot mai arzător în creştet, mergând fără odihnă, fără grijă de colţii de piatră care-mi sfâşiau picioarele şi de nisipul fierbinte. Simţeam duşmănia şi ura tuturor zeilor, chemarea lumii de dincolo, dar am năzuit înainte, fără altă ţintă decât să mă îndepărtez de pământul templelor, al mormintelor, al robilor. Nu ştiu cât am alergat astfel, până m-am prăbuşit istovit.

Când m-am deşteptat, era noapte. Lângă mine ardea un foc de vreascuri. O mână îmi strecurase între dinţi gâtul unei tigve pline cu lapte acrit şi o faţă prietenoasă îmi zâmbea, cu gura până la urechi. Era N’Gola. Îl scăpasem odată de moarte şi acum îşi plătea datoria.

CARTEA a IV-a

NUBIA

Pe N’Gola îl cunoscusem la Nu. Era sclav nubian al lui Ammon şi slujea marelui preot. Îi purta acestuia apărătoarea de soare făcută din pene uşoare de struţ. În spatele lui N’Gola mergeau totdeauna doi păzitori înarmaţi cu lănci. Seara îl ferecau în lanţuri. Şi, totuşi, fugise. Nomazii deşertului – oameni care n-au nici case, nici sate, ci doar corturi – l-au prins. Pentru fiecare rob capturat, egiptenii dau o răsplată şi nomazii sunt bucuroşi chiar de un astfel de câştig blestemat. Paznicii l-au biciuit pe N’Gola până au crezut că murise şi l-au lăsat acolo unde căzuse. Ne întorceam pe înserat, eu purtând cutia cu leacuri, când Anu, bătrânul preot şi vraci, s-a împiedicat de el. S-a aplecat puţin, l-a cercetat şi mi-a spus că trăieşte, poruncindu-mi să-l iau în spinare şi să-l lecuiesc, cum mă voi pricepe. Era cel dintâi suferind pe care Anu mi-l încredinţa doar mie, fără să-mi dea niciun sfat. A făcut-o fiindcă era un sclav netrebnic, fără preţ, şi moartea lui n-ar fi însemnat nimic? A făcut-o fiindcă se bizuia pe mine? Nu ştiu, dar i-am ascultat porunca şi am dus-o la capăt. Când N’Gola s-a înzdrăvenit, au venit slujitorii marelui preot şi ni l-au luat, cu toate că legea ţării Egyptos ni-l dăruia nouă. Dar muritorii nu ţin seama de lege şi tare mi-e teamă că nici zeii. Marele preot l-a trimis pe sclavul nubian la carierele de piatră, cu

poruncă straşnică să fie ţinut tot timpul în lanţuri şi să i se dea munca cea mai grea, la căratul blocurilor de piatră. Egiptenii fac acest lucru astfel: după ce stânca este tăiată după măsurile date de meşteri, zeci de robi o ridică treptat cu pârghii de lemn şi pun sub ea trunchiuri rotunde pe care să alunece lespedea. Alţii o ţin cu funii groase, ca mersul ei să fie lin şi ca nu cumva piatra să se rostogolească şi să-şi ştirbească muchiile. Totuşi, adesea funiile se rup şi stânca alunecă, scăpată din prinsoare, strivind dedesubt pe cei care i se nimeresc în cale. Astfel de întâmplări nu sunt rare, căci lucrătorii sunt istoviţi şi nepăsători, iar cei care au grijă de carierele de piatră folosesc adesea frânghii putrede, prea vechi sau rău împletite. Preţul pentru funiile noi îl păstrează pentru dânşii. Dacă moare vreun rob, vina nu este decât a celui care nu a ştiut să se ferească la vreme. N'Gola scăpase totuşi de acolo. Cu o unealtă de tăiat piatra îşi rupsese lanţurile de la picioare. Trecuse fluviul înot, înfruntând crocodilii şi, urmând aproape acelaşi drum ca şi mine, ajunsese în ţara şi în satul său.

Lucrurile acestea mi le-a povestit chiar el, mândru şi cu mulţime de amănunte, în timp ce eu muşcam înfometat dintr-o bucată de carne de gazelă friptă pe jar şi îmi potoleam setea cu lapte acru. După ce am sfârşit de mâncat, m-am cufundat într-un somn aducător de odihnă. Spre uimirea mea, dimineaţa eram totuşi atât de istovit, că n-aş fi putut merge mai departe. Nubienii mi-au făcut o targă din lăncile şi scuturile lor mari din piele de bivol şi m-au luat cu ei. Îşi lăsaseră bărcile, scobite într-un singur trunchi de copac, dincolo de pragurile fluviului. M-au purtat apoi

în susul curentului, spre satul lor. Folosesc toţi, scufundându-le adânc în apă, vâsle scurte pe care nu le sprijină decât în mâinile lor şi cântă împreună, aşa cum făceam şi noi pe corabia marelui crai. Astfel izbutesc să înfrângă tăria apelor şi nu se tem chiar dacă se izbesc de stânci, atât de zdravene sunt bărcile lor. Când ajung la un prag al fluviului, încarcă în spinare luntrile şi le trec dincolo de cascadă. Acolo, le pun iar pe apă, până ating ţinta dorită.

Am trecut pe lângă sate arse şi goale de oameni. Din când în când, N'Gola, care părea a fi căpetenia cetei, mi le arăta rostind un singur cuvânt: „Hemi”, ceea ce era totuna cu oamenii şi ţara Egyptos. Am priceput că între Egipt şi Nubia se întinde un ţinut vitregit de soartă, supus năvălirilor din ambele părţi, veşnic pândit de moarte şi foc. N'Gola dădea vina doar pe egipteni, dar auzisem la Nu despre expediţii neaşteptate ale oamenilor negri. Mă păzii însă cu grijă să-i pomenesc lui N'Gola de aceste lucruri. Prădau la fel şi aheii la Troia. Pentru o astfel de luptă plecasem de acasă, nu de dragul bălanei Elena. Mă simţeam aşadar puţin îndreptăţit să-i judec pe unii sau pe alţii. Socoteam că războiul e în firea lucrurilor – doar aşa învăţasem de la cei mai bătrâni – şi că puterea şi vitejia sunt demne de cinste.

Hrănit cu lapte, fructe şi peşte fript la fiecare popas de seară, prinsesem puteri. La sosirea în satul lui N'Gola, eram aproape pe deplin înzdrăvenit. Pe mal ne-au ieşit în întâmpinare femei guralive şi copii gălăgioşi. Erau despuiaţi de tot, spre deosebire de bărbaţii înveşmântaţi în câte o piele de fiară. Femeile purtau brăţări grele de aramă la mâini şi la picioare. La gât

aveau colane făcute din dinţi albi. După primele semne de bucurie prilejuite de întoarcerea războinicilor şi-au îndreptat ochii asupra mea. M-au înconjurat cu uimire, vorbind în limba lor şi privind curioşi pielea mea albă şi părul galben, care începuse să-mi crească pe ţeasta până atunci rasă după obiceiul egiptean. Îşi dădeau seama că nu sunt „Hemi”, fără să ştie însă cărui neam ciudat şi nemaivăzut aparţin. Femeile îşi ţineau de mână pruncii, pe care înfăţişarea neobişnuită a „străinului” îi înspăimântase. Fetele tinere râdeau pe furiş şi-şi întorceau ochii una către alta. Cele mai multe erau bine făcute. Aveau ochi negri-cafenii, buzele pline şi pielea lucioasă.

N’Gola le-a potolit tuturor curiozitatea. Arătă întâi departe, spre miazănoapte, apoi către mine, vorbind repede şi repetând mereu „Hemi”. Făcea apoi din nou semne către mine şi către el, spunându-le, desigur, că îi eram prieten.

— Ce zic? l-am întrebat în limba ţării Egyptos pe care o ştia.

— Fetele spun că ai pielea albă ca elefanţii bătrâni şi părul galben ca aurul.

— Fiindcă sunt fiul Soarelui N’Gola!

A râs şi el şi le-a tălmăcit cele rostite de mine. O fată înaltă şi subţire a grăit ceva şi toate au izbucnit în râs.

— Tu, cel mai mare mincinos, crede Ma’doula îmi tălmăci N’Gola. Cum poate Soarele să aibă un fiu? Dar tu eşti prietenul meu şi vraci priceput.

Şi căpetenia, fiindcă N’Gola era căpetenia satului de colibe, se răsti la ele şi le izgoni. Plecară râzând, fără să pară de loc speriate, tot aruncându-mi ocheade furişe.

Cât trăisem în Egyptos mă ţinusem departe de neamul femeilor, căci aceasta este o lege a preoţilor vindecători din ţara fluviului. În templele lor nu vei întâlni niciodată preotese. Sunt, e drept, roabe. Dar îndeplinesc munci mărunte şi preoţii le socotesc necurate. Slujba este făcută doar de bărbaţi, în clipa în care devenisem rob, Anu, preotul vraci, mă vestise că trebuie să ţin legea aceasta, deşi eu nu eram preot.

— Nimeni, spunea Anu, nu poate să stăpânească învăţătura de taină dacă nu este pe deplin deosebit de ceilalţi oameni. Menirea vraciului este să fie singur.

Îmi ţinusem la Egyptos făgăduiala, uşurată de faptul că întâlneam rar femei. Cele pe care le cerceta stăpânul şi învăţătorul meu Anu erau atinse de aripa bolii, a suferinţei şi a morţii. Femeile de rând mă priveau uneori îndrăzneţ, dar plecam ochii, fiindcă nu eram decât un rob. Egiptenele de neam poate m-ar fi iubit, dar preotul mă vestise că nu sunt numai uşuratice, dar şi pline de şiretenie.

Aici, în satul lui N'Gola, obiceiurile erau însă altele. Dragostea părea să facă parte din viaţă. Bărbatul îşi iubea femeia şi femeia, bărbatul. Sfiala mincinoasă părea necunoscută. Războinicii veneau la foc şi mă priveau îndelung, de parcă ar fi dorit să se obişnuiască cu mine. Femeile şi fetele mergeau până acolo încât mă atingeau, încercând să vadă dacă nu sunt făcut cumva din altfel de carne, în afară de deosebiri, la nubieni mai sunt şi alte lucruri cu totul altcum aşezate decât la grecii depărtaţi şi la egiptenii vecini.

Celor curioşi de obiceiuri ciudate le voi spune în cuvinte puţine cum trăiesc nubienii. La ei muncesc doar femeile, săpând ogoarele, cultivând câteva

cereale, adunând fructe şi pregătind mâncarea. Bărbaţii vânează, prind peşte sau stau de vorbă atunci când e pace. La război sunt viteji şi neînfricaţi. Cei mai depărtaţi de fluviu au păşuni bogate în iarbă, pe care cresc mulţime de vite, mai mari şi mai frumoase decât cele din Egyptos. În munţi, ţara este şi mai sălbatică şi are chiar un alt nume: Etiopia, ţara „feţelor arse”. Acolo au oraşe în care trăiesc căpetenii puternice şi un rege de care ascultă şi despre care voi povesti mai târziu, căci am ajuns să-l văd.

Cu toţii însă, în afară de agonisirea hranei de fiecare zi, n-au altă grijă. Cei de lângă fluviu sau de la câmpie îşi cumpără podoabele din munţi, ca şi armele de metal. Îşi câştigă nevestele dând pentru ele blănuri de leu sau panteră, deşi preţul acesta arată mai mult vitejia bărbatului decât bogăţia lui. Femeile dansează împreună cu bărbaţii, lucru care în Ahaia ar părea de necrezut dacă nu l-aş fi văzut cu ochii mei. Instrumentele de cântat şi le fac astfel: scobesc un trunchi de copac şi îl acoperă cu o piele de bivol bine întinsă, pe care o izbesc apoi după măsură cu palmele. Acasă la ei sunt oameni veseli, râd şi cântă cu orice prilej. Robii negri din ţara Egyptos nu zâmbeau niciodată.

Limba lor n-am putut s-o deprind căci e deosebită de a noastră şi chiar de a egiptenilor. Se spune că ţara a fost odinioară puternică şi bogată în aur. Războaiele necurmate cu egiptenii şi cu alţi vecini, ca şi luptele pe care le poartă între dânşii au făcut-o să decadă. Totuşi, urmele vechii măriri nu s-au şters şi eu unul aveam să mă întâlnesc cu ele.

Viaţa curgea liniştit, zi după zi, dar zeii din cer

hotărâseră altfel: să nu-mi dea pururi odihnă.

Nici acum, la anii aceştia, n-am pace. Bătrân şi bolnav, stând singur cu o fiică, nu mai pot să mă mişc. Picioarele m-au lăsat, dar mâinile nu, aşa că aştern pe foi de papirus, cu semnele sfinte ale egiptenilor, tot ce-am trăit. Aş dori ca povestea aceasta, fie de-o cred sau nu, să-i ajute pe oameni să înveţe cum să ajungă şi ei zei. Dar drumul spre divinitate e lung şi greu, făcut din singurătate şi bucurie, din depărtare şi din apropiere de oameni, căci nimic din ce este uman nu este străin zeilor şi nimic divin străin oamenilor.

Mă întremasem de tot. Eram zdravăn şi rănile mi se curăţaseră. Braţele şi pieptul mi se întăriseră. Ochii, umflaţi de nisipul deşertului, erau iarăşi limpezi. Pletele îmi crescuseră din nou. Soarele Nubiei îmi făcuse părul şi mai galben şi pielea aurie, ca a leilor. De câteva ori mă întâlnisem pe uliţele satului sau în piaţă cu fata care, la sosirea mea, mă făcuse în glumă „cel mai mare mincinos”, fiindcă pretindeam că mă trag din soare. De câte ori o vedeam, îi zâmbeam ca să-i arăt că nu-i port duşmănie. Uneori îmi răspundea, alteori se ferea şi fugea din calea mea. Într-o zi, cuprins de nu ştiu ce îndemn, mi-am desfăcut de la mână o brăţară lată, nu prea de preţ, pe care o căpătasem de la N’Gola, şi i-am dăruit-o. A primit-o după o scurtă codire şi s-a împodobit cu ea. A prins-o însă la încheietura piciorului. Era singurul lucru pe care îl purta pe dânsa şi m-am gândit că nu-i şedea de loc rău...

Într-una din dimineţi găsii în faţa colibei în care locuiam o grămadă de fructe şi o tigvă plină cu lapte proaspăt. L-am întrebat pe N’Gola ce înseamnă asta. Drept răspuns, mă bătu pe umeri şi-mi spuse:

— Am'Asu o să trebuiască să vină în curând cu noi la vânătoare de fiare.

N-am înţeles nimic, şi fiindcă în fiecare dimineaţă cineva îmi aducea darurile, mă hotărâi să pândesc singur pentru a-l descoperi pe binefăcătorul necunoscut. În mintea-mi, încă necoaptă, se năşteau tot felul de gânduri. Cel mai atrăgător era că fructele, laptele, băutura sunt prinoase oferite mie ca fiu al unui zeu, şi acesta căpăta rădăcini.

Noaptea se împletea cu ziua când în faţa colibei se auziră paşi uşori şi o umbră se strecură lângă uşă. I-am sărit în faţă. Era o fată. Din braţe i se rostogoliră poame şi tigva cu lapte căzu la pământ. Răsufla repede, speriată. Am liniştit-o cu un semn. Mi se părea că priviri iscoditoare mă supraveghează, dar nubienii dormeau cu toţii. Fata ţinea ochii plecaţi şi în lumina dimineţii nu-i puteam desluşi prea limpede trăsăturile. Dintr-o dată mi-am dat seama că era cea care râsese de mine şi cea căreia mai târziu îi dăruisem brăţara. I-am rostit numele: „Ma'doula", şi s-a bucurat. Eu însă eram puţin dezamăgit. Fata nu dădea niciun semn de adoraţie, aşa cum s-ar fi cuvenit zeului care începusem să cred că sunt. Dimpotrivă: după primele clipe de stingherire, începuse să mă privească drept în faţă şi pe buze îi înflorise un zâmbet. Mi-a arătat brăţara pe care o purta prinsă la glezna dreaptă şi a făcut-o să sune uşor, ca pe o jucărie. Mi-a spus şi numele: „Am'Asu" şi pronunţându-l după aceea pe al ei: „Ma'doula". Am încuviinţat: brăţara era un dar de la Am'Asu pentru ea, Ma'doula. Pe urmă şi-a ridicat mâinile subţiri şi le-a întins spre mine. A repetat gestul acesta de câteva ori, murmurând din nou „Ma'doula –

Am'Asu", şi fără să prind de veste a sărit într-o parte şi a pierit.

Am intrat în colibă nedumerit, dar simţind în adâncul inimii că gesturile Ma'doulei erau semne de iubire. Aşteptasem să fiu luat drept zeu şi, în schimb, nubienii mă socoteau doar un om, la fel ca şi dânşii. Nu mai eram nici măcar un prilej de uimire. Mi-am alinat dezamăgirea gândindu-mă la umbra zveltă care pierise printre colibe. Clinchetul uşor al brăţării care îi împodobea glezna îmi suna încă în urechi. Ma'doula era înaltă şi subţire, cu trăsături fine, nas drept, buze subţiri, o frunte rotundă şi netedă; dacă n-ar fi fost pielea ei neagră, puteam să o socotesc frumoasă. Nu semăna întru totul cu celelalte fete din sat. De altfel, mai târziu, N'Gola mi-a spus că mama ei venea dintr-un trib străin, dinspre soare-apune. Culoarea pielii atât de dosebită de aceea a aheilor şi chiar de a poporului Hemi, care are pielea gălbuie, mi se părea că ne desparte. Nu-mi putusem niciodată stăpâni gândul că nubienii sunt altfel făcuţi decât noi. Frumuseţea grecească e cu atât mai preţuită, cu cât pielea e mai albă, ochii mai albaştri şi părul mai galben. Zeiţele şi zeii noştri aşa sunt făcuţi. Mulţi dintre ahei seamănă cu ei, dar la fel de mulţi au obrazul măsliniu şi părul negru. Legendele noastre povestesc că aheii au venit pe pământul pe care îl stăpânesc dinspre miazănoapte, un ţinut păduros şi cu soare mai puţin arzător. Au găsit în Ahaia un popor deosebit, pe care l-au supus şi cu care s-au amestecat treptat. Admiraţia pentru un anumit fel de frumuseţe o moştenisem şi o învăţasem de la ai mei. Dispreţul pentru o piele neagră mi se strecurase, fără să-mi dau seama, în minte în Egyptos,

unde negrii sunt doar robi. Până şi înţeleptul Anu îi privea ca pe nişte oameni aşezaţi pe treapta cea mai de jos. Eram tânăr şi neştiutor încă. Nu aflasem că toţi oamenii sunt la fel.

Toată ziua, satul a fost însufleţit. Se pregătea o sărbătoare, văzusem aceasta după grămezile de fructe şi după focurile aprinse pe locul bătătorit din mijlocul satului. Spre seară au început să bată tobele. Mic şi mare, locuitorii s-au adunat în jurul focurilor. Eram aşezat între N'Gola şi un bătrân plin de urme de răni pe care nu-l mai văzusem până atunci, dar care îmi dădea semne de mare prietenie. S-a adus carne friptă, peşte, poame de pădure şi o băutură ameţitoare făcută din suc de fructe lăsat la dospit. Femeile mai întâi, după aceea bărbaţii, au dănţuit în sunetul tobelor ceasuri în şir. Căpeteniile şi cei mai în vârstă urmau să ospăteze şi priveau şirurile de dănţuitori. Mi s-a părut ciudat dansul: fete tinere îşi mişcau şoldurile, bătând pe loc din picioare. În faţa lor aştepta un şir de bărbaţi, cu feţe vopsite, purtând suliţe şi scuturi. Femeile înaintau cu paşi mărunţi, se trăgeau înapoi, înaintau din nou, pentru ca după zeci de asemenea mişcări să se prefacă, prin gesturi pe care izbutii până la urmă să le înţeleg, că le aduc daruri. Dansatorii se întovărăşeau cu un cântec monoton din care desluşeam două nume: „Ma'doula" cântat de femei; şi „Am'Asu", cântat de războinici. Când luna s-a ridicat în crucea cerului, femeile au plecat. Au rămas doar bărbaţii. Am îndrăznit să-l întreb pe N'Gola, înveselit de mâncare şi băutură, ce însemnau toate acestea.

— I-ai dăruit o brăţară de preţ Ma'doulei. Ea ţi-a dăruit hrană. La noi acestea sunt semne de dragoste: o

vrei de soţie şi ea te vrea de bărbat.

— Dar n-am de gând să iau nevastă la voi şi să rămân pe vecie aici, i-am răspuns lui N'Gola. Ştii bine că vreau să plec mai departe, spre cetatea de scaun a regelui vostru, şi de acolo, dacă este cu putinţă, spre ţara mea.

Nu păru câtuşi de puţin neliniştit.

— Când o să pleci, Ma'doula o să-şi găsească alt soţ. E frumoasă şi de neam bun. Bătrânul care stă lângă tine şi care îi e tată a fost un războinic vestit. N-o să ducă lipsă de gineri.

N'Gola mă văzu că şovăi şi adăugă:

— Dacă nu vrei, mai ai timp să-ţi schimbi gândul. Dar asta ar însemna o jignire pentru bătrân şi pentru fată.

Teama de a fi izgonit era amestecată în sufletul meu cu dorinţa din ce în ce mai puternică de a avea o femeie a mea. Am lăsat lucrurile să se desfăşoare de la sine. E bine să cinsteşti obiceiurile tuturor neamurilor. Bătrânul de lângă mine, tatăl Ma'doulei, nu înţelesese nimic din ceea ce vorbisem cu N'Gola.

Ospăţul urmă înainte, până în zori. O parte din nubieni se ameţiseră. Băutura îi făcea să fie mai veseli şi mai nestăpâniţi decât până atunci. Când lumina începu să se îmbie cu întunericul, N'Gola se ridică. După el, se ridicară toţi ceilalţi. Tatăl Ma'doulei făcu un semn şi un tânăr războinic îmi aduse o lance zdravănă, cu vârful lung şi lat, mai ascuţit ca o sabie grecească. N'Gola mi-a tălmăcit, încă o dată, înţelesul serbării:

— Ma'doula te vrea de bărbat. Tu, Am'Asu, să-i aduci tatălui ei o piele de leu, să-şi încălzească oasele bătrâne, şi atunci tu eşti al ei şi ea este a ta.

Îmi veni iar în gând să mă împotrivesc. Nu fusesem

niciodată meşter la vânătoare. Mă înfricoşam chiar de lupi şi mistreţi, animale mai puţin grozave decât leul. Cred că am făcut o mişcare de spaimă, fiindcă N'Gola adăugă:

— Dacă dai înapoi, înseamnă că îţi este frică. Şi noi ştim că lui Asu nu-i e frică. Nu s-a temut să mă vindece, cu toate că asupra mea apăsa blestemul lui Ammon. Nu s-a temut să străbată pustiul, fără nicio armă, fără hrană şi fără apă, şi acum o să dea înapoi în faţa unei fiare?

Am simţit din nou vechea mea mândrie răzvrătindu-se. Aceeaşi mândrie care mă împinsese în arenă împotriva uriaşului Ochos. Aceeaşi care mă făcuse să mă arunc în apa foind de crocodili şi de hipopotami, pentru a-l mântui pe Hapi. Aceeaşi care mă făcuse să înfrunt mânia lui Khaemonast, fiul faraonului, a marelui preot, a grecului Eheos, căpetenia străjilor.

Am luat, fără o vorbă, lancea.

Pornirăm într-un şir lung, înarmaţi cu suliţe grele. Războinicii – afară de mine – aveau scuturi de nuiele împletite, acoperite cu piele de bivol. Eu veneam îndată după N'Gola, care mergea în frunte. Drumul a durat o veşnicie. Când s-a făcut dimineaţă deplină, ajunsesem într-o câmpie acoperită cu tufişuri şi cu ierburi înalte.

— Aşteaptă aici! mi-a spus N'Gola. O să-ţi trimitem leul.

Şi s-au risipit în dreapta şi-n stânga, într-un cerc larg.

Am rămas singur. Războinicii cunoşteau culcuşul fiarei şi căutau să o îndrepte spre mine. Am auzit strigăte depărtate şi răgete venind tot mai aproape. Ierburile foşniră uşor şi mă trezii faţă în faţă cu

vânatul. Era un leu uriaş, mai lung decât mine, mai mare decât orice fiară din codrii Ahaiei. Avea ochii galbeni, ca de pisică. O coamă stufoasă şi neagră îi împodobea capul puternic. Se oprise. Ar fi vrut să mă ocolească, dar strigătele îl încolţeau tot mai apropiate de el venindu-i din spate, din dreapta şi din stânga. Singura stavilă în drum eram eu. Se chinci la pământ, pregătindu-se să sară. Ar fi trebuit, poate, s-arunc înspre el cu lancea, dar nu fusesem vreodată meşter în asta. Mi-era teamă că nu-l voi nimeri. Am aşteptat. Cred că zeul Apollon – biruitorul de lei – îmi dădu putere şi un sfat bun. Când leul sări, proptii bine-n pământ suliţa lungă. Vârful ei lat i se înfipse adânc în coşul pieptului. Lemnul, gros şi tare, se îndoi sub greutatea trupului uriaş şi se frânse. Nu mă ferisem destul de repede ca fiara să nu mă atingă pieziş. Am scăpat cu o singură izbitură grozavă de labă, care-mi sfâşie carnea de pe umărul stâng. Lovitura m-ar fi ucis dacă mă nimerea în cap sau în piept. M-am clătinat. O durere ascuţită mă străbătu şi sângele ţâşni, înroşindu-mi braţul. La pământ, fiara se zvârcolea în chinurile morţii. Cred că totul ţinuse o clipă, fiindcă îndată auzii foşnete şi se iviră nubienii şi N'Gola, dând chiote de mirare şi strigându-mi bucuroşi numele:

— Am'Asu! Am'Asu! Am'Asu!...

Am priceput uimirea lor abia când am aflat de la N'Gola că de obicei vânătorul aruncă cu lancea şi leul rănit este sfârşit de ceata întreagă. Niciunul din nubieni nu s-ar fi încumetat să-l ucidă singur.

Mi-am îndreptat mulţumirile către Soarele ocrotitor, rostind cu glas tare, în limba de acasă:

— Iată-mă, Phoebus, erou din neştiinţă şi teamă. Tu

mi-ai trimis îndrăzneala aceasta!
Războinicii tăcuseră, luând vorbele mele în grai necunoscut drept un descântec. Apoi izbucniră din nou în strigăte de uimire şi se apucară să joace în jurul leului un danţ de biruinţă. Duşmanul, spaima turmelor, a copiilor rătăciţi şi a femeilor întârziate seara pe ogoare, era răpus. I-au legat picioarele cu frânghii şi l-au ridicat cu o prăjină, să-l ducă în sat. Cu o clipă înainte leul fremătase de viaţă. Sub piele muşchii se încordaseră viguroşi. Ieri alergase şi sărise după gazele. Pe ochii galbeni, care se încrucişaseră cu ai mei, începuseră să se aşeze gâze mărunte. Mă cuprinse o neînţeleasă părere de rău. Dintre toţi oamenii, eu singur, biruitorul, eram întristat. Regretam întâlnirea şi moartea. Mi-ar fi părut acum bine ca leul să mă fi ocolit şi să se fi topit în ierburi. Nu simţeam nicio mândrie şi femeia dobândită cu preţul acestei ucideri nu mă mai atrăgea. Sau eram poate ostenit şi spaima ascunsă până atunci ieşea la iveală din străfunduri?
Ne-am îndreptat spre sat în ritmul monoton al unui cântec care îmi preamărea curajul şi-mi făgăduia ca răsplată o fată neagră.
Mirarea şi bucuria femeilor şi copiilor din sat au fost şi mai mari decât ale războinicilor. Leul era duşmanul strămoşesc, fiara care pândea în prejma izvoarelor, care se strecura în staule şi ucidea caprele, care îi făceau să se înfioare noaptea în colibele lor strâmte şi întunecoase.
L-au jupuit. Se minunau de blana deasă şi mătăsoasă. Preţul blănii era întreit, căci avea o singură spărtură, în dreptul inimii. N’Gola era bucuros şi

mândru de prietenul său cu părul de aur, care tremura încă, neobservat de nimeni.

Ceremonia căsătoriei care a urmat la puţină vreme a fost simplă. La noi, în Ahaia, cu astfel de prilejuri ospeţele se ţin lanţ, zile în şir. Vaci grase, porci şi capre cad pradă veseliei nuntaşilor. Nenumărate burdufuri de vin se golesc cât e ziua de mare. Cântăreţi pricepuţi laudă frumuseţea soţiei şi vitejia în lupte a bărbatului. Mirele bea mai mult decât toţi, uitând ceasuri în şir de fata pe care şi-o aduce în palat să-i fie soţie. Este un semn de slăbiciune neiertată să intre la mireasă înainte ca ultimul oaspete să fi părăsit masa. Tot semn de slăbiciune este să nu râdă laolaltă cu toţi de glumele grosolane care se fac pe seama farmecelor fetei. Nu vreau să spun că în asemenea căsătorii nu este câteodată la mijloc şi iubire, dar în căsătoriile noastre prea des se ţine socoteala de neam şi de zestre, de prietenii şi de vrăjmăşii moştenite. Un bazileu poate să se însoţească doar cu o fiică de bazileu şi averile schimbate – turme de vite, vase de aramă şi argint, arme, veşminte ţesute cu măiestrie – sunt chezăşia înţelegerii între oameni de acelaşi rang. Doar sclavii se căsătoresc între ei după voie, fără să dea şi fără să primească nimic, ca unii ce nu au decât trupul şi inima lor. Dacă aş fi rămas în Ahaia, aş fi avut parte de o nuntă potrivită cu bogăţia tatălui meu Eumeniches şi a maicii mele Ixiona. Aici căsătoria mea era asemănătoare cu aceea a unui rob. Dar ce altceva eram eu unul decât un sclav fugar? Ar fi fost destul ca războiul dintre Nubia şi ţara Egyptos să se sfârşească, să se încheie o pace, puţin trainică, destul ca faraonul sau marele preot să ceară înapoi sclavii fugari, şi

regele nubienilor ar fi dat poruncă să fiu trimis din nou în robie. Ar fi ascultat-o N'Gola? Poate că da, fiindcă nu o dată aflasem că-n vreme de linişte chiar regele Nubiei îşi vinde supuşii, pe vin şi uleiuri de preţ, negustorilor din josul fluviului.

Mulţumită lui Ares, războiul ţinea, cu ciocniri mărunte pe hotar. Se zvonea până aici – pe ce cale nu ştiu – că faraonul bolea şi asta oprea ca războiul să se aprindă mai tare sau să se încheie pacea.

Mult trebuie să mă fi iubit Ma'doula, ca să-şi lege viaţa de mine, străin pripăşit pe acolo, de neam cu totul deosebit de ei, gândind mereu la întoarcere, pândit totdeauna de primejdia trimiterii înapoi în robie!

La nubieni femeile trăiesc mai mult departe de soţi, îngrijindu-şi copiii, lucrând peticele de ogoare, tăbăcind piei, culegând fructe şi pregătind mâncarea.

În fiecare zi Ma'doula făcea focul, frigea carnea animalelor vânate de mine, cocea în spuză turte de orz, sau rădăcini bune de mâncat. Către seară aducea în colibă un braţ de ierburi proaspete culese pentru noi, cu care pregătea patul. Mai vânasem un leu şi blana lui moale aşternută pe maldărul de ierburi parfumate i se păruse la început fără folos. Curând se deprinse. Nu se culca ghemuită la picioarele mele, ca alte femei nubiene. O luam alături de mine, să-i fie mai cald, căci serile sunt reci, pe cât e ziua de caldă, îmi spunea „Asu” şi acesta era singurul cuvânt pe care-l înţelegeam din sporovăiala ei neîntreruptă, în care-mi povestea o mie de lucruri. Îi plăcea să vorbească şi să cânte, întovărăşind melodiile ei ciudate cu bătăi din palme şi cu clinchet de brăţări. Părea fericită, deşi alegerea ei o înstrăinase de ceilalţi nubieni. N-am iubit-

o de la început, dar am fost bun cu dânsa, fiindcă suferisem multă vreme de singurătate. Îi vorbeam în limba mea de acasă, deşi ştiam bine că nu mă înţelege. Râdea, arătându-şi dinţii mărunţi şi albi ca zăpada. Râsul ei semăna cu clinchetul brăţărilor.

Asta a fost la început. Apoi am băgat de seamă că râde din ce în ce mai rar şi că melodiile vesele se schimbă cu altele, tărăgănate. Cred că simţise că nu o iubeam cu o dragoste adevărată, căci nu mai era la fel de voioasă ca mai înainte şi uneori mă privea lung, cu ochii aproape trişti. Mi-a devenit dragă abia mult mai târziu, atunci când m-a însoţit de bunăvoie în drumul meu la cetatea de scaun a regelui nubian.

În sat mulţi mă priveau ca pe un prieten, îmi lăudau agerimea la vânătoare şi se temeau de mine căci N'Gola le spusese că sunt un mare vrăjitor. Aveam însă şi duşmani, câştigaţi fără vreo vină din parte-mi. Ţin minte o întâmplare. Tribul pornise să vâneze bivoli de apă, animale greoaie pe pământ, dar sprintene în fluviu, mari şi urâte. Egiptenii le divinizează, dar nu se dau în lături să facă din pielea lor bice pentru robi. Nubienii iubesc carnea lor grasă, cu miros de mâl, deşi vânătoarea prezintă mari primejdii. Fiindcă bivolii de apă trăiesc mai mult în fluviu, trebuie să-i cauţi acolo. Cinci-zece bărci, fiecare cu patru-cinci oameni, pornesc de la mal spre locurile unde animalele caută hrană sau se scaldă. Se avântă în mijlocul turmei şi se străduiesc să despartă un bivol. Iscusinţa stă în lovitura de suliţă. Arma trebuie zvârlită cu putere şi de la depărtarea potrivită ca animalul rănit să nu răstoarne barca. Este un loc în care, odată nimerit bivolul de apă, sângele ţâşneşte din plin, înroşind valurile şi slăbind animalul.

Zadarnic se afundă, căci nu poate rămâne mult sub apă. Alte şi alte suliţe se înfig în el, până îl doboară cu totul. Atunci trebuie prins şi legat, căci altfel cade la fund şi cursul fluviului îl poartă în locuri neştiute. La o astfel de vânătoare, la care luam parte în barca lui N'Gola, mi-a şuierat pe la ureche o suliţă grea, azvârlită din spate. Am scăpat ca prin farmec de moarte. Lancea fusese aruncată, chipurile, într-un bivol de apă, dar animalul se cufundase cu o clipă mai înainte ca arma să pornească. Pe deasupra, căzuse prea aproape de mine şi prea departe de bivol. M-am întors dintr-o dată. Într-o barcă apropiată, ridicat în picioare, un tânăr nubian mă privea descumpănit şi rău. Cunoşteam privirea aceasta, aceeaşi şi la albi şi la negri. Aşa mă priviseră în Egyptos marele preot şi căpetenia străjii când vestisem că faraonul nu se prăpădise. Era o privire ucigaşă, dar una de om care nu îndrăzneşte s-o facă pe faţă.

La întoarcerea în sat îi împărtăşii bănuielile mele lui N'Gola. Băgase şi el de seamă cum zvârlise cu lancea tânărul, pe care îl chema Mem'be, ceea ce în limba de acolo înseamnă „şarpele". N'Gola a rămas pe gânduri şi apoi mi-a spus:

— Fereşte-te de el, dar fereşte-te mai mult de altul.

Am început să caut privirile oamenilor ori de câte ori stam cu ei împreună la foc, în piaţa bătătorită a satului. În afară de Mem'be, încă unul îşi întorcea ochii într-o parte, ferindu-se de căutătura mea. Era N'omo, vraciul tribului, un bătrân descărnat, cu pielea atârnându-i în cute la gât şi pe burtă, un om cu o mare putere în sat. Chipul şi pieptul îi erau vopsite cu pământ alb, la gât îi spânzurau nenumărate talismane.

Locuia într-o colibă mai mare, ridicată într-o latură a satului. În faţa ei, înfipte în pari, vegheau hârci de animale albite de soare. Descânta, vindeca, arunca blesteme, făcea vrăji pentru ca pământul să rodească, femeile să nască prunci, vânătorile să fie îmbelşugate.

Am încercat să mă apropii de el, dându-i totdeauna bucata mai bună, rădăcina cea mai bine coaptă, fructul cel mai zemos. Nu o făceam din teamă. Mă mâna dorinţa de a nu-mi mai trezi şi aici vrăjmăşii neaşteptate, ca şi curiozitatea pentru orice fel de vraci şi pentru vrăjile lor. Căutam să aflu câte ceva din arta lui, căci Anu socotea că poţi învăţa de la orişicine. N-am izbutit. N'omo primea darurile mele mormăind, dar mă izgonea ori de câte ori mă apropiam de coliba în care îşi ţinea leacurile şi-şi tăinuia cu grijă ierburile vindecătoare. Nu m-a lăsat niciodată să văd cum descântă sau cum încearcă să vindece. Am înţeles din asta că se teme să nu-i fur din ştiinţă şi că îşi închipuie că râvnesc să-i iau locul.

Trecuse o vreme. Mă băteau gânduri de drum. De mai multe ori îl întrebasem pe N'Gola încotro se află cetatea de scaun a regelui lor, dacă e departe şi dacă vin acolo corăbii din ţări străine. N'Gola se mira:

— Ştiu că vrei să pleci de la noi, Am'Asu. Nu e bine aici? Mâncarea e bună şi Ma'doula e frumoasă...

Ori de câte ori începeam deschis vorba despre plecare, nu-mi răspundea decât atât:

— Aşteaptă aici. Aşa e porunca...

N-aveam încotro. Trebuia să aştept.

Într-una din zile în sat izbucni larmă, strigăte mari şi vaiete de femei. Unul din bătrâni, mare şi gras – sunt şi la nubieni din aceştia – fusese găsit în colibă zăcând pe

spate, horcăind. L-au ridicat cu greu şi l-au dus sub copacul sfânt din mijlocul satului. Curios, m-am dus şi eu. Se strânseseră mulţi în jurul lui. Venise şi N’omo, mai spoit ca niciodată. Îl cercetă, şi pe urmă, aruncându-mi o privire furişă, începu să sporovăiască, tot arătând către mine.

N’Gola, care era şi el de faţă, se întunecă.

— Ce spune N’omo? l-am întrebat încet.

— Că e o vrajă pe care tu ai aruncat-o. Omul acesta e unchiul după mamă al lui Mem’be şi fratele vraciului. N’omo zice că tu eşti vinovat.

— Vrăjitorul minte. Nici nu l-am văzut pe omul ăsta până azi. Spune-le, N’Gola.

Căpetenia mi-a răspuns gânditor:

— N-au să te creadă. Vrăjile pot fi trimise şi prin văzduh...

O singură privire aruncată bolnavului îmi fusese de ajuns ca să ştiu ce are. Mai văzusem astfel de boli în ţara Egyptos, venite din prea multă băutură la oamenii bătrâni şi graşi, necumpătaţi la vin şi la mâncare. Sângele, împins în chip obişnuit de inimă prin întreg trupul, se adună în creier şi îl toropeşte. Bunul Anu mă învăţase cum să le vindec. Nubienii nu cunosc însă decât două feluri de boli: acelea produse de răni şi acelea produse de farmece duşmănoase. Ori de câte ori nu văd sânge, e vina unui vrăşmaş care a aruncat deochiul sau o vrajă.

N’omo sporovăia înainte. Desluşii printre vorbele lui numele lui Mem’be, care era de faţă, şi pe care înţelesei că îl ia mărturie pentru adevărul învinuirilor sale. Tânărul privea încruntat şi dădea din cap a încuviinţare, tot arătând şi el către mine.

— Mem’be zice că tu i-ai furat-o pe Ma’doula cu farmece. Tu i-ai îmbolnăvit unchiul, fiindcă voia s-o hotărască pe fată să se întoarcă la Mem’be, îmi tălmăci înainte pe şoptite N’Gola.

— Nu sunt vinovat, dar ştiu ce boală e asta şi cum să o vindec! i-am suflat lui N’Gola.

— Mai bine nu le spuneam că eşti vraci. Dacă se prăpădeşte bătrânul, N’omo o să dea vina pe tine. Dacă te-apuci să-l vindeci, n-o să fie mai bine. Cine ştie ce-or să mai scornească! Îi aţâţă pe oameni împotriva ta.

— Nu poţi să-i stăpâneşti?

— Sunt căpetenie doar la război şi la vânătoare. În împrejurări ca asta, vrăjitorul e mai puternic ca mine. Şi mie îmi e teamă de dânsul, recunoscu ruşinat N’Gola.

Nubienii deveneau din ce în ce mai duşmănoşi, mai gălăgioşi şi mai ameninţători. Am zărit o clipă şi chipul înspăimântat al Ma’doulei, amestecat în mulţime.

„Fie ce-o fi şi ce-or voi zeii!” mi-am spus. „Mai bine să-l scap. Văd eu ce e de făcut mai pe urmă”.

Mi-am smuls cuţitul de la cingătoare, m-am aplecat deasupra bătrânului care tot horcăia cu ochii închişi şi i-am înţepat o vână de la braţ. Un sânge negru şi gros ţâşni cu putere în ţărână, aproape de focul care ardea veşnic pe vatra satului. Horcăiturile au prins să se liniştească, răsuflarea a devenit mai uşoară. Mă aşteptam ca mulţimea să se potolească, dar, spre uimirea mea fără margini, furia celor din jur s-a înteţit şi mai tare, ca şi cum aş fi făptuit un păcat de moarte. Nimeni nu se mai îngrijea de bolnavul care prindea să-şi revină în fire. Urlau şi zbierau, vânturau pe

deasupră-mi suliţele lor lungi, aţâţaţi tot mai tare de vrăjitor. Am întâlnit încă o dată ochii lărgiţi de spaimă ai Ma'doulei şi am auzit prin larma de glasuri cuvintele lui N'Gola rostite în limba egipteană:

— Au să te omoare, Am'Asu! Au să te omoare! Ai spurcat vatra satului şi ai pângărit focul cu sânge de om! Păcat de moarte!

Înfricoşat şi el de păcatul pe care-l înfăptuisem, N'Gola se trăsese înapoi, lăsându-mă singur. Strângeam încă în mână cuţitul şi mă pregăteam să-mi vând scump viata, deşi n-aveam nicio nădejde de scăpare. O sută de mâini se întindeau către mine, să mă apuce şi să mă târască dincolo de hotarul satului, ca să mă ucidă. Peste capetele şi umerii celor care mă înconjurau, începură să curgă pe neaşteptate, ca o ploaie, lovituri de ciomag. Mâinile mi-au dat una câte una drumul. O ceată de războinici străini, în fruntea cărora şedea unul împodobit cu un coif de pene de struţ vopsite în roşu, îşi făcea drum către mine. Căpetenia cea mare îmi puse mâna pe umăr, rosti câteva cuvinte, care-i făcură pe toţi să lase armele în jos şi să se tragă înapoi. Pe urmă îmi vorbi într-o limbă egipteană stricată:

— Acum, tu omul regelui nostru. Regele vrea să te vadă.

Scăpasem ca prin minune şi de astă dată. Mi-am ridicat ochii spre Soare. Era în mijlocul cerului, acolo unde se opreşte o clipă înainte de a-şi porni coborârea, clipă în care avusesem noroc şi soarta îmi fusese prielnică.

Un lucru era neîndoielnic: după ce trimisul regal îmi puse mâna pe umăr, niciunul din cei din jur nu mai

îndrăzni să se atingă de mine. Cu puţin înainte, m-ar fi ucis fără şovăială. Se petrecuse ceva de neînţeles.

Am plecat liniştit, prefăcându-mă nepăsător, deşi inima îmi bătea în piept gata să-l spargă. La zece paşi mai în urmă venea după mine Ma'doula. Mergea cu capul plecat, privind în pământ. Altcineva nu m-a mai urmat. Am intrat în colibă şi, istovit, m-am trântit pe pielea de leu. Mi-am dat abia atunci seama că fusesem mai aproape ca niciodată de moarte. Mă simţeam gol pe dinăuntru, ca un burduf uscat din care s-a scurs ultima picătură de vin. Rând pe rând mă cuprindeau furia împotriva vraciului N'omo, a lui Mem'be, a tuturor, şi îngăduinţa pentru oamenii aceştia cărora fără să vreau le făcusem rău. Lui Mem'be îi luasem femeia iubită, fără măcar s-o iubesc. Vraciului îi ameninţam – aşa credea el – puterea şi trecerea în trib. Celorlalţi le călcasem obiceiurile sfinte. Erau vinovaţi că îi stăpâneau neştiinţa şi spaima de necunoscut? Doar bătrânului gras şi beţiv, prăbuşit sub puterea rachiului, îi dădusem un lucru care nu avea să-i slujească prea mult: viaţa. Tot va cădea până la urmă, răpus de băutură. Pe urmă, gândurile mi s-au întors de la ceilalţi către mine însumi. Mă gândeam în adâncul inimii mele: ce va mai fi de acum înainte şi care mi-e soarta? Iată, atât am dorit plecarea aceasta spre cetatea de scaun a regelui Nubiei şi acuma, odată sosită, îmi pare că visurile pe care mi le-am făcut sunt zadarnice. Dacă tot ce spun aheii şi egiptenii despre pământ este doar o poveste? Întâlnisem doar oameni şi lucruri necunoscute, nebănuite. Văzusem că pământul e de multe ori mai întins decât toată Ahaia. Poate nu străbătusem nici a zecea parte din întinderea

lui. Fluviul Okeanos înconjurând uscatul era poate o legendă. Legendă şi corăbiile pline cu oameni albi care trăgeau la ţărmul dinspre soare-răsare al Nubiei. Neliniştea mă făcea şi mai singur. Aş fi voit să vorbesc, să întreb, să capăt răspunsuri chiar mincinoase. Dar în jurul meu era pustiu. Numai Ma'doula mă aştepta afară, chincită la intrarea colibei. Aş fi chemat-o să intre şi să stea lângă mine, pe pielea de leu şi pe patul de ierburi, dar ştiam că şi pe ea o împiedică să se apropie o putere necunoscută. N-a venit nici când s-a lăsat seara. Când am strigat-o, a scuturat speriată din cap şi n-a vrut să intre. În schimb, au venit după un răstimp N'Gola şi căpetenia cetei trimisă de rege. S-au ferit şi ei să m-atingă, au împins departe de ei fructele şi băutura oferite de mine. N'Gola mi-a vorbit. Tot timpul căpetenia cealaltă, de un rang mult mai mare, l-a aprobat dând din cap, în semn că înţelege ce-mi spune prietenul meu în limba din ţara Egyptos.

— De acum înainte Am'Asu eşti omul stăpânului nostru, marele Sa'abakh, rege în Saaba. Nimeni n-are voie să se atingă de tine, nici tu să n-atingi pe nimeni. Marea căpetenie o să te ducă la marele rege Sa'abakh, al cincilea cu numele acesta. Eu l-am vestit mai demult că la noi a sosit un om de departe, care a trăit în ţara din josul apei celei mari, la curtea regală, şi a slujit preoţilor. Fii sănătos şi să-mi porţi şi de acum înainte iubire. Dacă regele te întreabă, răspunde-i. De nu, taci şi ascultă.

— Şi Ma'doula? întrebai.

— Poate să rămână aici. Mem'be o să vâneze un leu. O vrea de soţie. Poate să meargă cu tine. Atunci, pentru noi, Ma'doula moare. Nu are voie să se mai

întoarcă niciodată.

— De ce, N'Gola? am insistat eu.

— Aşa e obiceiul. Dacă ea o să vină cu tine, să ai grijă de dânsa, Am'Asu. Femeile sunt slabe...

Afară începuse o petrecere cu dansuri şi cântece dată în cinstea trimişilor marelui Sa'abakh. N'Gola şi căpetenia străină au plecat. Nubienii parcă uitaseră tot ce se petrecuse dimineaţa. Pe prag Ma'doula mă străjuia. Adormise. Am învelit-o uşurel cu blana de leu şi eu m-am culcat pe pământ, înăuntru.

Drumul spre cetatea de scaun a lui Sa'abakh, a ţinut câteva săptămâni. Ceata întreagă era alcătuită din vreo douăzeci de războinici, sub conducerea căpeteniei împodobite cu pene roşii. Ne îndreptarăm întâi spre miazăzi, având steaua ce stă nemişcată în spatele nostru, apusul la dreapta şi răsăritul la stânga, pe urmă cotirăm spre partea din care Apollon răsare din mare. Însoţitorii mei erau iuţi la mers, cum nu mai văzusem alţii. Eu, însă, şi biata Ma'doula ţineam cu greu pasul cu dânşii.

Ţinutul era locuit, cu sate aşezate la o zi de cale unul de altul. Toate erau alcătuite la fel, din colibe rotunde aşezate în cerc în jurul unei pieţe de pământ bătătorit, şi înconjurate cu un gard de mărăcini, menit să apere satul de atacurile fiarelor. Pe măsură ce ne depărtam de fluviu şi urcam spre munte aerul se făcea mai tare şi nopţile mai reci. Când poposeam în sate şi cătune trimişii căpătau lapte şi fructe. Uneori vreun şef mai bogat le dădea câte o capră grasă, pe care o mâncau friptă pe jumătate la jar. Eu trezeam pretutindeni prilej de uimire, căci niciunul nu mai văzuse vreodată un om alb. Femeile şi copiii şi-o arătau zgomotos, pe faţă.

Bărbaţii se prefăceau nepăsători. Mulţi credeau că sunt zugrăvit din cap până în picioare cu pământ alb. Mă înconjurau, mă priveau, până când căpetenia cu coif de pene roşii îi izgonea. Dar atât. Vraja aruncată asupra mea mă ocrotea pretutindeni. Nu mă atingea nimeni. Nimeni nu-mi dădea o bucată de carne sau o poamă din mână. Mi le puneau înainte aşteptând să le iau singur. Căpetenia împodobită cu pene roşii era tăcută, stăpânită de mândria marelui rang şi de însărcinarea primită de la rege. De altfel, curând mi-am dat seama că nu prea ştia limba ţării Egyptos şi nu-i plăcea s-o vorbească. Se mulţumea să mă întrebe în fiecare dimineaţă:

— Tu bine? Mâncat, dormit destul?

Iar la popasuri îmi arăta pe degete numărul zilelor:

— Douăzeci… tu vezi marele rege.

Ma'doula se ţinea departe de mine, doar seara venea mai aproape şi se culca alături, fără să mă atingă. Eu purtam pielea de leu vânată pen-dânsa, o desagă în care ascunsesem cupa primită în dar de la Agamemnon şi colanul de aur cu şerpi al lui Anu, şi la cingătoare un cuţit scurt. Ma'doula căra după ea, într-o plasă de fibre, câteva lucruri: o bucată de cremene, ascuţită ca un cuţit, ace făcute din oase de peşte şi o piatră rotundă, netedă care avea zugrăvit pe ea, cu pământ alb şi roşu, semne asemănătoare cu cele văzute pe trupul vrăjitorului N'omo, din satul lui N'Gola.

Pe măsură ce ne apropiam de ţinta călătoriei, noaptea se făcea mai rece. Nici ziua nu mai era atât de cald, căci urcam treptat către munţi. Poposeam totdeauna în sate. Aprindeam focuri mari la care ne

mai încălzeam. Noaptea însoţitorii mei se îngrămădeau în colibe lipsite de ferestre. Eu aveam întotdeauna o colibă numai pentru mine, căci nimeni n-ar fi îndrăznit să se culce alături. Ma'doula tremura, goală, aşa cum plecase de acasă. Prin sate vedeam femei acoperite cu haine făcute din piei sau dintr-o ţesătură albă de pânză. Felul locurilor schimbase şi obiceiurile, făcându-i pe oameni să preţuiască îmbrăcămintea. Însăşi făptura oamenilor era alta: mai înalţi, mai zvelţi, cu nasuri drepte şi buze subţiri. Pielea le era mai puţin întunecată la culoare, asemănătoare cu pământul ars al vetrelor. I-am numit „feţe arse”. Această parte a ţării purta şi un alt nume: Etiopia.

La un popas, i-am croit cum m-am priceput Ma'doulei dintr-o jumătate de piele de leu o haină să şi-o pună pe şolduri şi pe spate. Când văzu că îi aştern haina la picioare, bătu bucuroasă din palme şi se apucă să încheie bucăţile, cusându-le cu un ac din os de peşte şi cu un fir gros, împletit din fibre de ierburi. Era tare mândră de îmbrăcămintea pe care o căpătase şi care se potrivea foarte bine cu brăţara de aramă pe care o purta la gleznă.

Am mers înainte, pe poteci pietroase. Satele se schimbaseră. Colibele erau clădite din pietre lipite cu lut. Ici şi colo, pe înălţimi, mi se păru că zăresc urme de ziduri prăbuşite.

Într-o bună zi, pe la prânz, după ce urcasem pe munte, căpetenia întinse mâna arătându-mi o îngrămădire de clădiri alburii şi rosti un nume: Saaba. În drumul coborât pe care apucarăm, am trecut pe lângă o adevărată cetate de piatră, prăbuşită în ruină şi pustie de oameni. Era cam la vreo două-trei mii de

paşi de potecă. De la depărtarea aceasta desluşii turnuri căzute la pământ, blocuri mari de piatră rostogolite pe coastă, porţi care nu mai erau decât nişte găuri căscate. Aş fi vrut să mă abat într-acolo, dar căpetenia şi războinicii se împotriviră, cu semne de spaimă:

— Acolo vechea Saaba. Bătrânii ziceau ei Ofir. A fost ridicată de duhuri...

Mi se păru ciudat şi de neînchipuit ca oamenii aceştia, cunoscând doar puţine unelte, să fi putut ridica vreodată o asemenea cetate. Întrebai zadarnic. Singurul răspuns pe care-l primii era acelaşi: duhurile o ridicaseră cu multe „luni” şi „sori” înainte. Dar eu ştiu bine că spiritele nu pot să clădească şi nici nu au nevoie de cetăţi şi de case. Trăiseră pe aici, în vremea de demult, alte popoare? Ajunseseră până în mijlocul Etiopiei arhitecţii faraonilor sau înşişi egiptenii îşi trăgeau spiţa de pe aceste meleaguri? Viaţa îmi era alcătuită din întrebări fără răspuns. Oricum, ruinele erau semn că legendele despre trecuta mărire a ţării nu erau numai poveşti. Poate că odată locuiseră aici străinii pe care apa cea mare îi aducea pe corăbii, în căutarea aurului şi a pietrelor de preţ. Plecaseră, însă Ofirul căzuse în ruină şi corăbiile poate nu mai trăgeau la ţărmuri.

Gândurile acestea îmi spulberau nădejdile făurite în drum. singurele care mă însufleţiseră în fuga mea către Nubia.

CARTEA a V-a

SAABA

De departe, cetatea Saaba strălucea albă în lumina necruţătoare a soarelui. Părea oraşul de scaun al unui mare rege, stăpân peste o ţară puternică. Depărtarea, lumina şi strălucirea sunt însă înşelătoare. Pe măsură ce ne apropiam, înfăţişarea lucrurilor se schimba. Zidurile, de pământ bătut, vopsite cu var alb, erau pe alocuri prăbuşite. Ruinele fuseseră întărite cu palisade din trunchiuri, spărturile erau umplute cu grămezi de mărăcini ţepoşi, şanţul, odinioară adânc, se surpase, buruienile îl năpădiseră. Am pătruns în cetate pe porţile larg deschise, fără să fim întâmpinaţi de nicio strajă. Casele, pătrate, mărunte şi strâmte erau aşezate la întâmplare. Printre ele şerpuiau ulicioare înguste, murdare, pline de copii despuiaţi, care se jucau în pulbere laolaltă cu mâţe, câini slăbănogi, capre râioase.

Trezeam şi aici aceeaşi uimire ca în Nubia şi tot ca acolo femeile şi bărbaţii se temeau să se apropie de mine şi să mă atingă, deşi dorinţa de a o face li se citea în ochi. Locuitorii Saabei se deosebeau de nubieni. Erau mai firavi şi aveau pielea deschisă la culoare, trăsăturile mai fine, buzele mai subţiri. Însăşi limba lor suna mai altfel decât cea a băştinaşilor din satul lui N'Gola. La unii din ei era vădit amestecul de sânge. De câteva ori am zărit, printre etiopieni, chiar

oameni din ţara Egyptos, poate fugari ca şi mine.
Până seara m-am odihnit într-o colibă joasă şi răcoroasă. Ferestrele – nişte deschizături înguste – şi uşa zdravănă de scânduri o făceau să arate mai mult a închisoare decât a casă de oaspeţi. Cu puţin înainte de apusul soarelui, căpetenia cetei care mă însoţise din satul lui N'Gola până la Saaba m-a vestit că trebuie să mă înfăţişez regelui Sa'abakh. M-am curăţat cum am putut de pulberea drumului şi am îmbrăcat o cămaşă largă, făcută dintr-o ţesătură uşoară de in. Ca să-mi dau o înfăţişare mai arătoasă, am scos din desagă colanul dăruit de Anu şi mi l-am petrecut pe după gât.
Am mers din nou îndelung, prin alte uliţe întunecoase, până când însoţitorul meu, întinzând mâna, mi-a arătat o îngrămădire dezordonată de clădiri mai înalte, în jurul cărora ardeau focuri uriaşe de vreascuri, rostind: „Tellik ghebi”. Dându-şi seama că nu-l pricepeam, m-a desluşit în limba egipteană:
— Palatul cel mare. Acolo, Sa'abakh.
Coliba de sfat era împodobită bogat: arme, prăzi luate în lupte, chipuri de idoli cioplite în lemn atârnau pe pereţi şi de stâlpii de sprijin ai tavanului. Măşti vopsite ţipător mă aţinteau de pe ziduri cu ochii lor roşii, galbeni, verzi, de nestemate. Într-un ungher, un morman de colţi de elefant dezvăluia bogăţia în fildeş a ţării.
O mulţime de bărbaţi şi femei se înghesuiau înăuntru. Printre ei desluşii războinici înarmaţi cu suliţe şi arcuri, vraci zugrăviţi pe faţă cu semne albe, păzitori cu bice şi cu bâte. S-au dat la o parte, lăsându-mi drum de trecere. Vraja mă stăpânea mereu. În cale, am atins din greşeală pe unul dintre ei, cu mâneca hainei. A

sărit în lături strigând înspăimântat.

În fundul încăperii, pe o podină mai înaltă, şedea regele. Îl înconjurau bătrâni şi căpetenii. Mai în spate se vedea o ceată de femei tinere.

Sa'abakh era aşezat pe un jilţ de lemn întunecat şi lucios, încrustat cu fildeş, cu aur nelucrat şi cu pietre de preţ. Regele se ţinea ţeapăn. Mâinile i se odihneau pe genunchi, ca la statuile din Egyptos. Tronul fusese croit după acela pe care domnea Ram-Seth. Voia să arate astfel că puterea lui e la fel de mare şi de întinsă ca a faraonului, sau totul era doar o întâmplare?

În timp ce aşteptam în picioare, la zece paşi de el, m-a privit îndelung, fără o vorbă. Rangul lui îl împiedica să-şi arate uimirea, dar şoaptele celor care îl înconjurau îmi învederau cât de neobişnuit apăream în ochii acestor oameni. La un semn, un slujitor s-a apropiat şi m-a luminat cu o făclie. Flacăra jucăuşă pâlpâi şi focul ei se oglindi în colanul pe care îl purtam la gât. Au izbucnit strigăte înăbuşite:

— Arue! Arue!...

Mulţimea a început să freamăte. Pe chipul regelui, un flăcău mai tânăr ca mine, s-a aşternut nedumerirea, amestecată cu un respect de neînţeles. S-a ridicat de pe tron şi m-a chemat la sine. Când am ajuns lângă el, mi-a pus amândouă mâinile pe umeri şi a rostit cu voce tare:

— Sa'abakh illun. În numele lui Sa'abakh...

Îndată după aceasta, am fost înconjurat de curioşi. Mă atingeau, îmi cercetau chipul şi părul, mâinile şi picioarele. Vraciul, care cu câteva clipe mai înainte sărise în lături fiindcă mâneca hainei mele se ştersese de el, îşi umezise degetul arătător şi mă freca de zor

pe obraz. Când văzu că nu se duce culoarea, scuipă într-o parte, ca şi cum ar fi vrut să alunge un blestem.

Vraja se risipise. Eram din nou un om ca toţi ceilalţi. Tumultul se potoli cu greu. În cele din urmă, se lăsă totuşi tăcerea. Lângă mine se strecurase un egiptean. Am vrut să-l întreb cine este, ce căuta la Saaba, dar cu un gest tainic m-a îndemnat să tac. Am tăcut. Datina cerea ca regele să vorbească primul. Eu nu aveam altceva de făcut decât să ascult şi să răspund.

Sa'abakh se aşezase de mult pe tronul lui bătut în aur şi nestemate, încrustat cu fildeş, înţepenise iarăşi cu mâinile pe genunchi şi cu capul drept, în stânga şi în dreapta se legănau evantaie leneşe de frunze. Căldura se făcuse înăbuşitoare. Regele a început să cuvânteze. Tălmaciul îmi desluşea spusele lui, ori de câte ori regele se oprea.

— Sa'abakh, marele stăpân din cetatea cea albă Saaba, urmaşul a zece regi din neamul Aruemedara, încoronat în oraşul sfânt Aksum, domn peste ţara Amhara, peste ţara Nubiei, îndreptăţit să poruncească în Egiptul de sus, îi doreşte bun sosit la palatul său străinului care poartă pe piept chipul şarpelui sfânt Arue...

Aşadar, iată ce trezise uimirea mulţimii şi ce îmi prilejuia bunăvoinţa lui Sa'abakh, mă gândii eu. Glasul egipteanului răsuna monoton:

— ...şi îţi porunceşte să-i răspunzi cinstit, fără ascunzişuri, la tot ce te va întreba.

Mă scuturai din visare şi îmi încordai voinţa.

Iată ce întrebări îmi puse regele negru – dacă nu mă înşală ţinerea de minte – şi ce răspunsuri, în parte adevărate, în parte mincinoase, i-am dat:

— Străine, care-ţi e ţara şi neamul? Răspunde-ne drept, fără teamă.

— Viu de departe, mărite, din ţara frumoasă numită Ahaia,
Foarte bogată în turme de vaci şi de tauri şi-n oameni
Tari de virtute, deprinşi la războaie şi lupte cu lancea.
N-ai auzit despre dânsa; e departe de-aici, peste marea
Care desparte în două pământul făurit de zeii puternici.
Tată-meu vitreg e-acolo un rege cu vază, ca tine,
Mare stăpân peste ogoare bogate şi potop de oştire...
Nu-i sunt fiu bun, dar m-a crescut de mic în palatu-i,
Neamul rni-e mai presus de-o înrudire regească; doar mama
Îmi spuse, atunci când pornii de-acasă pe mare cu alţii,
Că-s zămislit din iubire de fată cu Soarele, zeul Apollon.
Zeul venise la dânsa sub chip de balaur năprasnic,
Asta mă face să port colanul în formă de şarpe.
Drept mărturie îmi stă părul meu galben cu totul de aur,
Cum nu mai are pe lumea aceasta vreunul din oameni.
M-am fost pornit la război înspre Troia, cetate de seamă

Şi-n vrăjmăşie cu noi. Dară nava cu care plecasem pe apă
A fost împinsă de vânturi vrăjmaşe până în ţara Egyptos.
Cei de-acolo, cu dispreţ pentru zeul ce-mi este părinte,
Lacomi de robi pentru muncile grele la scosul de piatră,
M-au azvârlit în robia în care stătui ani o mulţime.
Când îmi veni la-ndemână, fugii, urmărit de oştire duşmană.
Iată-mă acum printre voi, cu-o nădejde mai bună în soartă.
Căci auzii mai demult de purtarea-ţi şi de mila cea mare
Ce-o au nubienii pentru robii fugiţi din Egyptos.

Tălmăcirea se făcea încet. Din când în când prindeam cuvinte cunoscute: Keftiu, Ra, Illu, Hemi, însemnând Ahaia, Apollon, Troia, Egyptos... Apoi ascultai din nou vorbele regelui:

— Spune, străine, căci ştii dacă ai fost în robie amară
Chiar în oraşul de scaun al zeului Ammon, Nu, cel de piatră,
Ş-ai cunoscut preoţime şi oameni cu vază la templu şi curte.
Aşa am aflat de la N'Gola, un om de nădejde al nostru,
Care-i acuma puterea ţării Egyptos şi gândul ce-o poartă
Faţă de noi nubienii – războiul sau pacea? Şi ce

pregăteşte?

Ce răspuns să le dau? Să le arăt adevărul, cum îl credeam sau să scornesc vreo minciună? Anu, preotul, îmi repetase că sunt dator să rostesc adevărul, dar adăugase:

— Uneori, adevărul e bine să-l ascunzi...

Tălmaciul mă privea ţintă, ca şi cum ar fi voit să-mi trimită o povaţă, dar nu putui să o desluşesc. Totuşi, am ales, fără să stau să chibzuiesc prea mult, adevărul, socotind că regele ştie mai multe şi vrea să mă încerce:

— Eu am văzut de curând la hotarul ce vă desparte

Mulţimi de oşteni bine gătiţi cu arme lucioase şi care,
Dar n-aş putea să vă spun dacă vor să aprindă războiul
Sau le e teamă de voi şi de ostile voastre viteze la lupte.
Cred că ar face-o curând, dacă stăpânul ce şade la Teba
N-ar fi bolnav, zărind de o vreme între viaţă şi moarte.
Fii are doi: unul râvneşte războiul, dar altul, mezinul,
Vrea pace cu voi, etiopii, şi cu cei dinspre soare-apune...

În timp ce se tălmăceau vorbele mele, m-am uitat împrejur. Văzui semne de aprobare şi auzii încuviinţări. Dacă aş fi ştiut limba, aş fi înţeles mai bine. Poate spuneau „Drept a grăit străinul acesta”, fiindcă aşa

spuse apoi şi regele lor.

— Drept ai grăit până acum, străine venit din ţări depărtate,
Ştim de la alţii că ţara Egyiptos acum e slăbită de boala
Regelui ei şi că unii aşteaptă să moară degrabă bătrânul.
Veşti de acestea ne vin prin fugari şi prinşii în lupte.
Numai să ştii: nubienii nu se închină la soare sau stele.
La noi, strămoşii sunt zei. Ziua stau în morminte, dar noaptea
Merg peste tot; de aceea le aducem prinoase de hrană.
Văd că şi tu îl cinsteşti pe balaur, zeul nostru mai mare,
Strămoşul spiţei de regi din care mă trag, Arue...
Încă un lucru să spui desluşit; după aceea du-te în pace
Tu şi femeia-ţi, în casa pe care ţi-o dăm de la noi, locuinţă.
Am auzit că eşti vraci iscusit, dar nu văd la tine niciunul
Din semnele care arată darul acesta la oameni!
— Mare stăpân, am deprins la Egyptos fiertul de ierburi, dar vraja
Îmi e ascunsă de tot. Egiptenii nu spun la străini de acestea.
Văd lângă tine bătrâni pricepuţi. Eu unul nici pe departe

N-aş îndrăzni să măsor nepriceperea mea tinerească şi mintea-mi
Cu vrăjitorii ce stau lângă tronu-ţi. Râvnesc doar atâta:
Un trai liniştit sau voie să plec mai departe...

Răspunsurile mele plăcuseră vracilor. Ştiind că viu din Egyptos, ţară vestită în farmece, se temuseră desigur că voi încerca să-mi fac vreun loc lângă rege. Mai mult, lauda pe care le-o adusesem, recunoscând marea lor pricepere, avusese darul de a-i face să mă privească cu ochi buni.

Trecusem încercarea. Mi-o spuse în taină şi egipteanul tălmaci, când ieşirăm din palat:

— Ai vorbit bine, ai o minte ascuţită. O să trec în curând pe la tine să-mi povesteşti ce-i în Egyptos, căci e mult de când am plecat de-acolo.

Regele îmi dărui o colibă, tain de făină, lapte şi carne. Ma'doula avea să gătească mâncarea. La cererea mea de a mi se îngădui să plec mai departe nu mi se dăduse niciun răspuns. N-o tălmăcise oare egipteanul sau Sa'abakh se făcuse că n-a auzit-o? Cine ştie ce planuri îşi făurea regele! Avea poate de gând să mă ţină pe acolo sau să mă trimeată cu oaste în ţara Egyptos!

Eram obosit de douăzeci şi una de zile de drum, dar nu izbuteam să adorm. Ma'doula se strecurase în colibă, şi cânta uşurel şoptindu-mi fără încetare numele:

— Asu, Asu, Asu...

Adormii târziu. Zeii îmi trimiseră vise. Sau erau doar gândurile mele rămase treze, în timp ce eu dormeam?

Văzui întinsurile stâncoase ale Ahaiei, casa noastră şi câmpurile pe care alergasem în copilărie. Pe urmă, cu o rostogolire neobosită, marea albastră şi valurile spărgându-se unul de altul, înviind şi iarăşi spărgându-se. Era o mare fără ţărmuri, marea Okeanos, curgând neîncetat, nesimţit, în jurul uscatului nostru, întinsă până la tărâmul de dincolo, plin, pentru noi, aheii, de zei şi de suflete moarte, care, ca şi în Etiopia, trebuiau îmbunate cu jertfe. Pentru cei din ţara Egyptos, tărâmul străbătut de şacalul Anubis, de Toth cel cu cântarul, stăpânit de Osiris şi de maica lui Isis, locuit de sute de mii de mumii adunate de veacuri prin peşteri: oameni, păsări, câini, mâţe, crocodili. De la un capăt la altul al pământului, egiptenii vedeau pe bolta cerească trupul zeiţei Nuth. Picioarele şi mâinile ei începeau şi sfârşeau în marea spre care îi atârna părul despletit. În Ahaia, credeam că bolta cerească este un drum pe care aleargă Apollon în carul său de război, tras de telegari înaripaţi. Etiopienii aceştia nu ştiau nimic despre cer şi nici nu voiau să se întrebe. Poate credeau că e o câmpie presărată cu pietre nestemate – stelele – şi cu bulgări de foc – soarele şi luna. O voce abia auzită mă chinuia: „Unde e adevărul, Asklepios, unde e adevărul? Eşti om, fiu de zeu, fiu de şarpe, vraci, rob, sau un biet venetic zvârlit pe meleaguri străine de vânturi?”. Pe urmă, în faţa ochilor mei adormiţi, în dosul pleoapelor strânse, se perindară ţări necunoscute, cu oameni ciudaţi, aşa cum nu întâlnisem nici în Egyptos, nici în Nubia, nici la Saaba. Chipurile lor se ştergeau, se împleteau ca în ceaţă şi glasurile lor mă chemau de departe: „Asklepios, Aton-Asu, Ammon-Asu, Asu...”

M-am deşteptat speriat de toate aceste vedenii. Lângă mine şedea Ma'doula, neliniştită de somnul meu tulburat, şi mă striga pe nume.

Viaţa e un lucru ciudat. Ma'doula prinse să-mi fie dragă, nu mult, dar mai dragă decât înainte. Zile întregi şedeam numai cu dânsa. Începui să o învăţ, încetul cu încetul, limba Egiptului. Învăţa greu, dar nădăjduiam să ne putem înţelege.

Aşteptam cu răbdare sosirea egipteanului. Plănuiam să aflu de la el ce soartă îmi pregăteşte regele Sa'abakh şi dacă voi putea, mai curând sau mai târziu, să plec din ţara aceasta. Eram însă dator să iau bine seama: nu puteam şti cât de deschis îmi va vorbi tălmaciul. Putea să folosească cuvintele mele împotrivă-mi. Dar putea să se schimbe şi într-un prieten. Întârzie mult: câteva săptămâni. Pesemne că nu găsea prilejul potrivit să-şi ţină făgăduiala. Nu mai nădăjduiam să-l văd când, într-o zi, pe înserat, veni şi se aşeză împreună cu mine la vorbă. La început mă întrebă el şi primi pe larg răspunsurile cuvenite. În timp ce mă asculta, oftând din când în când, se juca, zgâriind semne pe pământ şi ştergându-le unul după altul. Ca din întâmplare desenă şi cercul cu raze al soarelui.

— Preotul mă numea din când în când AtonAsu, am strecurat eu nepăsător.

Egipteanul tresări.

— Eşti şi tu dintre închinătorii lui Aton?

I-am răspuns pe dată că nu, dar că auzisem despre Aton, un zeu pe care egiptenii îl izgoniseră de mult şi ai cărui credincioşi fuseseră stârpiţi.

— Află că au mai rămas unii. Se ascund. Sunt şi pe

aici o seamă. Au fugit de Ammon. Părintele lui Sa'abakh, şi Sa'abakh i-au primit ca pe nişte meşteşugari buni şi de trebuinţă. Şi eu sunt dintre dânşii. Învăţătorul tău făcea poate parte dintre noi. Altfel nu l-ar fi pomenit pe Aton, căci la Nu zeul e blestemat şi rostirea numelui său, plină de primejdii. Multă încredere a avut în tine, un străin!

— De multe ori îmi spunea „fiule”. Anu îmi era ca un părinte. Fără el m-aş fi prăpădit în carierele de piatră sau muncind la înălţarea mormântului regesc. Cum şi cui aş fi putut să-l vând?

— N-au mai rămas mulţi închinători ai lui Aton. Câţi mai sunt în Egyptos nădăjduiesc, aşteptând întoarcerea zeului, urmă egipteanul. Preoţii au aflat despre mine numai din propria-mi vină! Îmi este ruşine să mărturisesc, dar eram beat de bere când am strigat într-o circiumă că stăpânirea lui Ammon se va prăbuşi încă o dată şi deasupra ţării o să răsară din nou un singur zeu. Aton! Am fugit. M-ar fi silit să dezvălui numele celorlalţi credincioşi. Sunt slab, n-aş fi putut răbda chinurile. Băutura mă face să vorbesc ce nu trebuie. Din fericire, etiopienii nu ştiu să pregătească băutura amăruie din orz.

Glasul lui trăda mai degrabă părere de rău, pentru această neştiinţă, decât bucurie.

— Preoţii blestemaţilor berbeci, tauri şi crocodili, au iscoade peste tot şi m-ar fi pedepsit cu străşnicie dacă ar fi pus mâna pe mine. Iată de ce am plecat din Egyptos aici, unde nimeni nu mă întreabă la ce zei mă închin. Mi-am părăsit nevasta. S-o fi măritat cu altul...

De aci înainte îmi răspunse cu bunăvoie la toate: ce putere au etiopienii, care sunt obiceiurile lor şi ce

gânduri nutresc împotriva ţării Egyptos.

— Regele de acum s-a urcat nu demult în scaun. E lacom de prăzi şi ar vrea să aprindă războiul, dar aşteaptă o vreme prielnică. O parte din bătrâni sunt de părere să amâne năvala cât faraonul cel mare e în viaţă. Sa’abakh e tânăr şi fără minte ca un ied de curând fătat. Îi arde de zburdălnicii. Socotesc că n-o să asculte decât de pornirile lui bătăioase.

— Vai de el! Fiul lui Ra a încheiat pace cu Hatti. O să aibă oaste destulă să se împotrivească lui Sa’abakh.

Egipteanul ridică însă din umeri:

— Închinătorului lui Ammon n-o să-i slujească la nimic ostaşii greu înarmaţi şi carele de luptă. Pentru asemenea război, îi trebuie oameni sprinteni.

Îmi desluşi apoi cum poartă etiopienii războiul: prin izbiri neaşteptate, fiindcă se tem să dea piept de-a dreptul cu oastea egipteană. Când se văd înfruntaţi de o putere mai mare se trag înapoi. Dacă ei sunt mai tari, pacea le este cumpărată. Dacă sunt slabi, o cumpără ei, cu aur, pietre de preţ şi robi. O înfrângere a etiopienilor înseamnă sfârşitul lui Sa’abakh.

— Dar egiptenii nu pot să-i urmărească până în munţii şi pustiurile pe care le locuiesc, îmi dădui eu cu părerea.

Egipteanul râse:

— Nu pot, e drept, dar sunt în stare să ridice împotriva regelui căpetenii nesupuse. Tinerelul se teme straşnic de asemenea uneltiri. Căpeteniile de triburi vor câştig: dacă nu-l dobândesc din Egyptos, se întorc împotriva regelui. Atunci vrăjitorii îl ucid şi aduc în locul lui un urmaş. Alteori el însuşi dă vina neizbânzilor pe vraci. Bieţii de ei, n-au viaţă prea

lungă...

Făcusem bine că ocolisem întrebarea regelui Sa'abakh privind puterea mea de vrăjitor. Altfel m-ar fi amestecat şi pe mine la înfrângerile sau biruinţele lui. Un singur lucru nu ştiu să-mi spună egipteanul: care avea să-mi fie soarta? Un al doilea îl tăinui: la întrebările mele despre oamenii albi care vin de peste mare şi despre „cetatea duhurilor" se închise într-o tăcere din care nu l-am putut scoate. În cele din urmă se ridică şi înainte de a pleca îmi spuse:

— Dacă vrei să mai vin, să nu-mi ceri niciodată să vorbesc despre vechea Saaba. „Cetatea duhurilor" e apărată de blesteme. Cine calcă în ea cade mort. Tot aşa se întâmplă şi celor care vorbesc despre oamenii albi care vin pe corăbii. Tainele acestea sunt legate între ele. Să-ţi fie destul cât ţi-am spus. Dacă ai gânduri de fugă, păstrează-le doar pentru tine. Nu le destăinui nimănui, nici mie, nici măcar femeii negre care este cu tine. Sa'abakh are iscoade pretutindeni...

Mă temeam mai mult de oameni decât de zei şi de duhuri şi dorinţa mea tinerească de a şti îmi dădea ghes să caut dezlegarea. Hotărâi să aflu ceea ce doream înfruntând orice primejdii, căci secretul care înconjura cetatea şi legenda oamenilor albi trebuia să fi fost însemnat. Care era legătura între ruinele Ofirului şi legendele despre corăbierii veniţi să caute pietre şi aur?

Treptat, etiopienii se obişnuiseră cu mine. Pielea mea albă şi numele Am'Asu nu-i mai mirau.

Se învăţaseră şi cu plimbările mele prin oraşul lor. Mă vedeau adesea împreună cu vracii sau cu căpeteniile şi începeau să-mi dea cinstea care îi

înconjura pe aceştia. Curiozitatea femeilor şi a copiilor ţinu timp mai îndelungat, dar până la urmă se potoli şi ea. Mă cunoşteau până şi câinii şi nu mai lătrau furioşi după mine decât atunci când eram îmbrăcat cu blana de leu. Doritor să atrag cât mai puţin băgarea de seamă, mă îmbrăcam de obicei într-un veşmânt de pânză albă. Regele mă mai poftise de câteva ori, pe urmă se plictisise, îşi pierdea vremea cu sfaturi nesfârşite: mereu veneau la Saaba căpetenii de triburi, punând la cale războiul, târguindu-se ceasuri în şir cu privire la împărţirea prăzii pe care încă nu o luaseră, sau tocmindu-se în privinţa numărului de oameni pe care să-i aducă în luptă.

Se apropia anotimpul marilor ploi. După el avea să urmeze, după câte se şoptea prin Saaba, războiul. Vestea mi-o întări egipteanul.

— Regele o să te ia şi pe tine la luptă, dacă sfatul marilor căpetenii o să hotărască o năvală în Egyptos. Vrea să te ţină alături de dânsul...

Ştirea nu-mi pricinui nicio bucurie, dar mă împinse mai degrabă la fapte. Vroiam să plec mai departe şi pentru aceasta trebuia să dezleg taina corăbierilor şi a cetăţii Ofir. Am ales pentru asta ultima noapte cu lună plină înainte de venirea iernii. Spunându-i Ma’doulei să mă aştepte liniştită, m-am strecurat afară din cetate. Am urcat pe cărarea de piatră, apoi am părăsit-o, luând-o pieptiş spre oraşul căzut în ruină. Luna lumina ciudat, alb. Era nespusă tăcere. Se zăreau doar focurile aprinse în Saaba. M-am îndreptat către ziduri, ocolind blocurile uriaşe rostogolite din ele. Blocurile erau atât de mari, încât nicio sută de oameni nu le-ar fi putut clinti din loc. Fuseseră urnite şi zvârlite departe de

vreun cutremur. În Etiopia pământul se zdruncină ades, iar departe, în mijlocul ţării, ar fi munţi care scuipă foc şi piatră topită, fierbinte. Printr-o spărtură, am intrat înăuntru. Era destulă lumină ca să pot desluşi străzi, palate şi temple risipite peste tot, despărţite între ele de mari pieţe. Lumina de lună mărea totul, dând umbrelor adâncime, prelungindu-le şi făcându-mă să văd ruinele aproape uriaşe.

Oraşul părea părăsit de când lumea. Nicio urmă de război sau de distrugere făcută de mână de om. Casele, palatele şi templele erau goale. Din uliţă în uliţă am ajuns în centrul cetăţii. Un bloc pătrat, cioplit dintr-o piatră cenuşie, cum nu mai văzusem niciodată până atunci, odihnea singuratic în pustiul unei pieţe întinse. M-am apropiat. Luna, care îşi arunca lumina pe una din feţe, scotea la iveală desene ciudate, rânduite ca într-o poveste, încercai să le înţeleg: egiptenii scriau şi ei cu semne care nu erau altceva decât chipurile lucrurilor. Am văzut un şir lung de oameni cu capete rotunde şi mari venind dinspre o întindere nesfârşită. Ţărmul la care ajungeau era stâncos, presărat de munţi. Pe el se ridica o cetate pe care o asemuii cu oraşul căzut în ruină. Fiinţe asemănătoare la chip cu egiptenii li se închinau în genunchi, cu mâinile întinse în semn de supunere. Apoi, marea însemnată cu valuri şi străbătută de peşti, pe care pluteau corăbii. Aceiaşi oameni ciudaţi, cu capete rotunde şi cu trupuri abia conturate, însoţiţi de egipteni şedeau pe malul ei. Pe mare pluteau corăbii mânate de bărbaţi înveşmântaţi în haine lungi. Şi unii şi alţii schimbau între ei daruri. Alunecând pe cer, luna descoperea treptat o altă faţă a pietrei, pe care şedea săpată plecarea ciudaţilor

străini. Păreau că se înalţă la cer, dând porunci egiptenilor, care le primeau.

Mi-am dat seama că întreaga poveste, al cărei sfârşit şi început nu-l citisem încă în piatră, era săpată pe celelalte două feţe şi plănuiam să aştept rotirea lunii, ca să o desluşesc în întregime. Stăpâniseră oare cei din ţara Egyptos munţii aceştia sau de aici îşi trăgeau obârşia? O legendă spunea că oamenii Hemi coborâseră spre fluviu dintr-o ţară săracă şi pietroasă, cu veacuri şi veacuri mai înainte, pe vremea zeilor.

Cufundat în contemplarea desenelor şterse, înfăţişând întâmplări petrecute de mult, cuprins de uimire şi de neînţelegere amestecate cu spaimă, nu băgasem de seamă că cerul se întunecase treptat. Zgomote surde de tobe, venind de la Saaba şi izbucnind dintr-o dată, mă treziră. Ridicai ochii: pe cer pluteau, se îngrămădeau, se ciocneau nori negri. Câteva fulgere brăzdară cerul, luna se ascunsese. Se făcu întuneric şi ploaia se dezlănţui cu putere neînfrântă. Ropotul tobelor se curmă, la fel cum începuse. Sosise anotimpul ploilor mari. Am alergat pe întuneric, căutând drumul de întoarcere. Şiroiam de apă, veşmântul larg de pânză îmi era ud leoarcă, mi se lipea de trup, împiedicându-mă din fugă. Trebuia să mă grăbesc, să nu mă apuce dimineaţa. La lumina fulgerelor recunoşteam locurile prin care trecusem. Până la urmă am izbutit să ies din cetate şi să ajung la poteca schimbată acum într-un torent de apă. În sat am pătruns cu uşurinţă, căci negrii se trăseseră toţi la adăpostul şubredelor lor locuinţe. Întins lângă focul aprins în grabă de Ma’doula, mă încălzeam şi mă zvântam cugetând la înţelesul celor citite pe piatra

cenuşie. Adevărat, plutiseră odinioară pe marea dinspre răsărit corăbii. Dar dacă mai veneau şi acum, nu ştiam şi poate nici n-aveam cum şi de unde să aflu. Totuşi, hotărâi să ajung cu orice preţ şi cu orice primejdii la marea învecinată pe care navigau odinioară corăbii cu oameni albi.

Au trecut săptămâni după săptămâni de ploi nesfârşite. În sat viaţa parcă se oprise în loc. Umbre ude treceau rar pe uliţele prefăcute în râuri de apă şi noroi. Uneori egipteanul venea pe la mine să se încălzească. În aceste zile şi nopţi de ploi, mi se arătă încă un lucru, căruia la început nu-i dădui însemnătate. Ma'doula se schimbase: slăbise la trup, faţa îi era trasă, ochii parcă îi ardeau în cap. Suferea mereu de frig şi focul de vreascuri ude nu ajungea să-i izgonească din mădulare răceala. Ploile necontenite şi noroiul umed îi îngheţau picioarele. Ori de câte ori se întorcea în colibă – aducând lemne sau hrană – era scuturată de friguri. Tânjea după ţara ei caldă şi uscată, după apa călduţă a fluviului, după soare. Şedea mai tot timpul lângă foc, tuşind şi ştergându-şi ochii înroşiţi de fumul înţepător. Se mai înviora doar atunci când egipteanul încerca să o încredinţeze că vremea aceasta nu va ţine o veşnicie şi că soarele şi căldura se vor întoarce. În zilele acelea – după plecarea oaspetelui – începea să-mi cânte uşor un cântec făcut de dânsa, întovărăşindu-l cu bătăi din palme. Zilele petrecute împreună şi străduinţele mele o făcuseră să înceapă a vorbi puţin limba egipteană, astfel că într-o bună dimineaţă îmi tălmăci, stângace, vorbele pe care le îngâna cântând:

— La pârâu a venit să bea apă
un pui de gazelă din pustiul M'ba.
La pârâu a venit să bea apă
leul cel tânăr.
Leul i-a spus: „Vino cu mine, pui de gazelă,
lasă pustiul M'ba şi vino cu mine.”
„Viu, i-a răspuns gazela cea zveltă.
Viu chiar dacă vrei să mă sfâşii...”

Atât îmi amintesc din cântecul Ma'doulei, căci timpul m-a făcut să-i uit sfârşitul. Îl ascultam odată cu ploaia care răsuna pe acoperişul de paie. Despre ploile acestea spun unii că ele sunt cele care umflă izvoarele fluviului Egyptos. Când se sfârşeşte iarna în Etiopia, apele multe adunate se prăvălesc la vale. În calea lor către mare trec peste maluri şi acoperă ogoarele, lăsând pe ele un mâl bogat. Cu cât e apă şi mâl mai din belşug, cu atât anul e mai roditor. Egiptenii, sunt mulţumiţi. Etiopienilor însă vremea aceasta nu le e de niciun folos.

În vremea lungilor sfaturi de seară cu egipteanul, aflam lucruri noi. Se împrietenise cu mine, era mai deschis la suflet şi uneori amărăciunea care-l cuprindea în ţară străină îl împingea să blesteme Saaba, Egiptul, pe sine însuşi şi soarta care îi fusese dată. Într-una din aceste seri, când ploaia cădea parcă şi mai nepotolită, îi făcui prietenului meu tălmaciul o bucurie neaşteptată.

Într-un mare urcior de pământ, pusesem de câteva zile grăunţe de orz încolţite, acoperite cu multă apă, şi urmasem cu sfinţenie toate operaţiile prin care egiptenii pregătesc băutura lor obişnuită. E amăruie şi mai slabă ca vinul. Băută fără socoteală se urcă uşor la

cap şi îmbată. Tălmaciul nu mai gustase de mult bere – de când plecase din Egyptos, căci nubienii nu se pricep să o facă – şi vederea ei îl înveseli dintr-o dată. Îl îndemnai să soarbă cât de des, căci aveam din destul şi mă ascultă fără să şovăie. Când îl crezui ajuns cu totul sub puterea băuturii, adusei din nou vorba de legenda oamenilor albi, veniţi pe ţărmul de răsărit cu corăbii, adăugând:

— Fără îndoială, tu nu ştii nimic. O fi o taină prea mare pentru tine, egipteanule.

Băutura şi mândria îi dezlegară limba:

— Nu-i o poveste cum crezi tu, Asu. E drept, e o taină, dar mie nu-mi sunt ascunse nici unele din tainele nubienilor. Trăiesc doar de mult printre dânşii...

Am ascultat cu încordare cele ce-mi spuse din lăudăroşenie – adevăr amestecat tot mai mult cu bâlbâieli de beţiv. Ca să prindă curaj, sorbea tot mai des şi mai lacom din oala cu băutură amăruie. În cele din urmă adormi, toropit de puterea ascunsă în oală. L-am întins lângă foc şi l-am lăsat să doarmă cât a vrut.

Se trezi abia dimineaţă, văitându-se de durere de cap: încercă să-şi aducă aminte ce vorbise cu mine, fără să izbutească. L-am liniştit, spunându-i că-mi povestise – pentru a nu ştiu câta oară – de viaţa lui în ţara Egyptos.

— N-am vorbit de corăbii? mă întrebă bănuitor.

— Desigur, i-am răspuns. Ai vorbit îndelung de corăbii, dar ai vorbit de corăbiile care plutesc pe valurile fluviului. Cum de nu-ţi mai aduci aminte?

— Nici de oameni albi?

— Te-ai mirat încă o dată de pielea albă a aheilor. Ai uitat şi aceasta?

Încredinţat că nu pălăvrăgise altceva, plecă, tot ţinându-şi capul cu mâinile. Dar după această întâmplare, mă ocoli o vreme cu toată pofta pe care o simţea pentru băutura egipteană...

Se apropia sfârşitul iernii. Ma'doula bolea, dar eu eram cufundat în planurile mele de plecare, din care nu-i destăinuisem nimic. Bâlbâielile egipteanului îmi dăduseră speranţă, şi-mi frământam mintea cum să aleg calea cea mai bună.

Odată, pe când priveam gânditor la jarul din vatră, Ma'doula m-a întrerupt din visare:

— Asu vrea să plece.

— Nu-i adevărat, Ma'doula.

— Am simţit eu. Asu, Ma'doula ghiceşte ce-i în inima ta. Asu o să plece la sfârşitul ploilor.

Îmi era dor de casă, tânjeam după tot ce lăsasem în urmă, ştiam că niciodată n-am să mă obişnuiesc cu viaţa dintr-o ţară străină.

— Menirea lui Asu e să plece, repeta încăpăţânată femeia neagră.

— De unde ştii tu, Ma'doula?

— Mi-a spus N'omo vrăjitorul: „Am'Asu nu-i de-ai noştri. O să plece curând. Şi tu o să rămâi singură”.

— Dacă regele Sa'abakh mă lasă să plec, te iau cu mine, Ma'doula, i-am vorbit într-o doară. Vrei?

Cu o uşoară tristeţe, pe care zadarnic voia să o tăinuiască, mi-a răspuns:

— Ma'doula nu mai are ţară şi casă, părinţi, fraţi şi surori. Nu te mai are decât pe tine, Asu, zeul meu alb...

N-aş fi dorit să o las la Saaba. S-ar fi prăpădit de tristeţe. Dar teamă mi-era că n-o puteam lua cu mine. Cine ştie pe unde avea să mă mai azvârle iar soarta!

Plănuiam să-i găsesc vreun rost la Saaba. Nu o dată mi-o ceruse tălmaciul egiptean, făgăduind şi jurând pe Aton că va avea grijă de ea. Până să iau o hotărâre, o minţeam, deşi îmi era dragă. Cei dragi sunt însă greu de înşelat cu minciuni.

— Ştiu că vrei să mă laşi aici. Ştiu că omul din ţara Hemi mă doreşte. E bun, deşi îi cam place băutura care îmbată. Oricând pot să-l iau de bărbat. Dacă faci asta, Sa’abakh o să înţeleagă că vrei să pleci. N-o să te lase. Dacă mă părăseşti pe aici, mă va pedepsi că nu ţi-am trădat planul...

Ma’doula avea dreptate. Cu gândul la mine. uitasem de dânsa.

Ploile se răriră treptat. Începea să iasă mai des soarele. Cetatea prindea să se trezească la viaţă. Pământul se zvânta repede şi din el ieşeau aburi de apă. Regele îşi aduna iar sfetnicii în sala cea mare. Auzisem că hotărâse în sfârşit războiul cu ţara Egyptos. Cele mai multe dintre căpeteniile de triburi aveau să-l însoţească.

Într-o seară, Ma’doula, întoarsă acasă, îmi spuse:

— Asu, regele vrea să te ducă cu el la război, O să plece când luna o să fie rotundă a doua oară.Lucrul de care mă temeam se împlinise.

Luna se rotunji, apoi descrescu treptat şi se făcu o seceră de aur aruncată pe cer. Se vedea uneori printre fâşiile de nori care mai alergau pe sus. Anotimpul ploilor se sfârşise; în curând potecile aveau să fie uscate. În ţara Egyptos avea să urmeze revărsarea fluviului, cu serbările care o întovărăşeau totdeauna. Cred că regele Sa’abakh ţinea seama şi de asta, vrând să înceapă atacul la o vreme în care egiptenii sunt cu

mai puţină grijă – chiar în cetăţile de la hotare – şi să arunce în felul acesta spaima în vrăjmaş. Pe ce cale aflase toate astea Ma'doula? Şi de unde auzise că regele vrea să mă ia cu dânsul? Nu ştiu. N-aveam chef să m-apuc de războaie. Nu eram făcut pentru ele. Jaful şi moartea aveau să se abată peste ţărani, cu femeile şi copiii lor. Satele aveau să fie arse de războinicii lui Sa'abakh. Nici oastea din Hemi nu era mai de ispravă, gata să ia şi ea de la plugari vite şi grâne de hrană sau să-i silească să care poveri.

Căutam o scăpare.

De câteva zile, tobele cele mari băteau ziua şi noaptea. În Saaba regele şi bătrânii săi sfetnici puneau totul la cale, în vreme ce în piaţă urmau unele după altele dansurile războinice jucate doar de bărbaţi înarmaţi.

Regele mă chemă la sine şi-mi porunci să merg cu oastea. Îmi dădu chiar un rang, pe lângă el, arme şi un coif făcut din pene colorate. Aveam să fiu printre primii care vor păşi la luptă, arătându-le drumul. Locul meu era în ceata vracilor care trebuiau să facă farmece de izbândă. Am încuviinţat, fiindcă nu aveam încotro, dar planul de fugă mi se cocea în minte.

Luna descrescuse, pe urmă pierise cu totul. Când avea să se ivească din nou pe cer, întâi ca o seceră subţire de aur, etiopienii aveau să înceapă pregătirile de plecare.

Pe piatra din cetatea moartă, corăbiile sculptate veneau când luna era pe jumătate. Plecau când ea era plină. Întârzierea putea să fie în legătură şi cu aceasta: regele aştepta să se încheie târgul ascuns, după o datină veche de veacuri. În beţia lui, egipteanul îmi

destăinuise cum se petrece: cât stau străinii pe ţărm, locul este sub stăpânirea vrăjii aruncate de rege. Niciun localnic nu vorbeşte cu cei veniţi pe corăbii, nici nu se apropie de ei. Aurul şi pietrele, fildeşul şi lemnul de preţ sunt lăsate într-un loc anume. Străinii vin, le cercetează şi lasă în schimb mărfurile lor – parfumuri, mirodenii, ierburi de leac şi obiecte lucrate – după o socoteală hotărâtă din vechi. După ce corăbiile se pierd în depărtare, etiopienii sosesc şi-şi ridică cele cuvenite. Apoi, locul rămâne pustiu până la anul care vine, la aceeaşi vreme.

N-aveam aşadar timp de pierdut. Ma'doula se mai întremase, de când venise căldura. Am încercat să o întăresc cu fierturi de buruieni, dar ierburile trebuincioase se găseau greu şi rar. Nu numai trupul, dar şi sufletul ei era bolnav. Era tot mai tristă şi vorbea rar, rămânând adesea pe gânduri. Deşi nu aflasem pe unde e drumul, îmi strângeam pe ascuns provizii de hrană. În afară de acestea, aveam de gând să-mi iau doar cupa dăruită odinioară de Agamemnon, colanul împodobit cu un şarpe şi un cuţit ascuţit de aramă.

Serbările se înteţeau. Se aducea la ospeţe tot mai mult rachiu făcut din sucuri de fructe, care îmbată uşor. După aceea etiopienii dormeau adânc.

Într-o astfel de noapte egipteanul veni din nou. Nu scoase toată seara o vorbă şi nici nu primi să guste din urciorul cu care îl îmbiam. Privea însă din timp în timp la Ma'doula. Femeia îşi îngâna încet cântecul despre pustiul M'ba, legănându-se uşor. Între noi bărbaţii domnea o tăcere grea. Într-un târziu, egipteanul se ridică să plece. Mai înainte de a ieşi, spuse ca pentru sine.

— În două zile Sa’abakh porneşte. Drumul mării duce drept spre locul din care răsare dimineaţa Aton...

Îmi închipuiam că Ma’doula nu auzise nimic, dar mă înşelasem. În colibă răsună glasul ei cântător:

— Ştiu că Asu pleacă spre mare şi de acolo departe, acasă la el. Ma’doula nu mai are nici casă, nici neamuri. Nu vrea să fie roaba omului din ţara Hemi. Ma’doula merge cu tine. Oriunde.

Vorbele ei mă înduioşară. Îi făgăduii să-i împlinesc dorinţa, deşi drumul avea să-mi fie mai greu cu o femeie.

— Bine, Ma’doula. Asu o să te ia cu el. Dar calea e lungă şi drumul plin de primejdii, chiar pentru un bărbat în plină putere. Poate că regele o să trimită după noi războinicii săi să ne prindă.

— Ma’doula merge cu tine, repetă dânsa. Mâine o să fie petrecere mare, mare de tot, înainte de plecarea la război. Beţi de rachiu, vor dormi toţi îndelung. Tu pleacă înainte de acolo. Ma’doula te aşteaptă la marginea Saabei.

Ştiam unde: într-un loc în care şanţul era mai puţin adânc şi zidul putea fi trecut printr-o spărtură, care nu trebuia lărgită prea mult.

Am făcut întocmai. La miezul nopţii m-am ridicat de la ospăţ, întovărăşit de râsete.

— Lui Am’Asu i s-a făcut somn, îmi tălmăci egipteanul.

Paznicii zăceau beţi, lângă focuri, sforăind. Am trecut cu băgare de seamă printre ei şi m-am furişat înspre locul în care mă aştepta Ma’doula. Era acolo, tupilată la pământ, tremurând de frig sau de frică – etiopienii se tem de întuneric, prin el umblă duhuri şi fiare – dar

înfrângându-şi slăbiciunea inimii ei de femeie. Ne-am strecurat prin spărtura de zid, pe urmă am trecut şanţul. Nimeni nu luase seama la fuga noastră. Era destulă lumină de lună, aşa că am găsit uşor drumul. Am mers toată noaptea cât am putut de repede. Din când în când Ma'doula încerca să-mi ia desaga şi plasa de fibre în care pusesem hrană şi apă, căci la ei femeile poartă poverile, dar nu i-o dam. Spre dimineaţă eram destul de departe. Alergam înainte, fără să ne oprim, ca să punem cât mai multă depărtare între rege şi noi. Făceam rare şi scurte popasuri, în care mâncam şi dormeam pe rând, pândind când unul când celălalt sosirea urmăritorilor. Aşa am mers timp de două zile, fără să întâlnim pe nimeni.

Când se făcu a treia oară dimineaţă, zărirăm în vale întinderea verde a mării. Dincolo de ea, se ridica proaspăt Soarele, ca şi cum vroia să mă întâmpine pe mine care-i eram fiu, zămislit dintr-însul şi mama. L-am privit cu îndoială, şi pentru întâia oară nu m-am închinat lui. Plecam spre alţi zei.

Pe plajă erau trase vreo patru corăbii de formă ciudată: rotunde, cu o singură vâslă la spate, drept cârmă. Pe lângă ele, se învârteau oameni în haine lungi până-n pământ şi căciuli mici de pâslă pe capete. Încolo, nu mai era nimeni. Doar mai departe, de după nişte stânci, se vedeau ridicându-se spre cer fumuri. Ma'doula întinse mâna spre ele, rostind un singur cuvânt „Amhara", adică etiopienii. Erau într-adevăr trimişii regelui, aşteptând plecarea corăbiilor. Trebuia să ne furişăm fără să ne vadă şi să-i rugăm pe corăbieri să ne ia cu ei. Aveau să ne primească? Şovăiala – dacă ar fi avut vreuna – plănuiam să le-o

înfrâng folosind pentru asta şi pofta lor de câştig.

Vrui să cobor, dar observai la Ma'doula o teamă de neînţeles. Mă urmase atât şi acum nu mai voia să meargă cu mine? Îi era dor de acasă, sau meleagurile străine o înspăimântau?

Am întrebat-o. Mi-a răspuns:

— Nimeni nu poate să calce pe mal fără să moară...

Nu vedeam nicăieri ostaşi de-ai lui Sa'abakh. Oamenii de pe lângă corăbii nu păreau înarmaţi.

— Adu-ţi aminte de întâiul drum cu tine, adăugă Ma'doula. Nimeni nu putea pe atunci să te atingă. Aici e la fel: regele aruncă asupra locului o vrajă. Nimeni nu poate s-o nesocotească fără să moară.

Nu credeam în lucruri de felul acesta: oamenii mor de răni, de boală, de bătrâneţe sau ucişi de animale de pradă. Şi în ţara Egyptos preoţii aruncau vrăji rele pe mormintele celor puternici, pentru ca hoţii să nu le despoaie de averile ascunse. Dar eu cred că vrăjile nu erau destul de tari şi nici preoţii nu se încredeau cu totul în ele. De aceea trupurile regilor şi ale celor de neam, împodobite cu aur şi pietre nestemate, erau închise în cripte tainice, cu intrările zidite. În adâncul mormintelor, meşterii săpau culoare întortocheate în care profanatorii să se rătăcească şi să piară de foame şi sete. Pietre mari, puţin sprijinite, erau gata să cadă pe cel care ar fi încercat să deschidă uşa mormântului. Auzisem chiar că miresme omorâtoare sunt închise în vase lăsate anume şi pângăritorul moare pe dată. Mintea omenească încerca să apere de jaf mormintele prin mijloace omeneşti. Nu înseamnă, oare, că puterea blestemului nu era de ajuns? Văzusem nenumărate morminte de regi prădate de mult, în vremuri de

tulburări şi războaie. Am încercat s-o liniştesc pe Ma’doula:

— Vraja nu are putere asupra mea, căci eu însumi sunt vraci, mai mare ca alţii. Traiul împreună cu tine a trecut şi în trupul tău puterea pe care o am.

Ma’doula şovăia încă. Am luat-o de mână şi am coborât drept în vale, cu băgare de seamă.

Când ne-au văzut corăbierii s-au strâns laolaltă, aşteptând să ajungem aproape. Dădeau mari semne de nelinişte, căci lucrul era cu totul neobişnuit.

Aveau feţe turtite, cu pielea uşor măslinie şi ochi lungi, aplecaţi către tâmple. Graşi cei mai mulţi, mai mărunţi decât mine, mă priveau drept în faţă, neştiind ce vreau de la dânşii. Unii din ei îşi luaseră arme din nave, suliţe, arcuri şi scuturi rotunde. Le-am vorbit întâi pe greceşte, pe urmă Ma’doula le spuse ceva în limba nubiană. Dădeau din cap şi îşi aruncau unii altora priviri. Când încercai în graiul ţării Egyptos, unul din ei ieşi înainte şi-mi zise:

— Limba aceasta o ştiu, căci am fost într-o vreme scrib la Babilon, în cămările regelui. Scribii de acolo cunosc şi limba şi scrisul din Egyptos.

— Din Egyptos sosesc şi eu, străine, îi răspunsei, şi vreau să trec peste mare. Sunt vraci vestit. Nubienii nu-mi preţuiesc ştiinţa.

— Fii sănătos! În ţara noastră medicii au multă vază, căci toţi când zac bolnavi vor iar sănătate. Dar niciodată un om n-a călcat pe ţărmul acesta cât noi suntem încă aici. Nimeni n-o să vrea să te ia cu sine. Dacă ar afla etiopienii, nu ne-ar fi bine la niciunul din noi. Rânduiala durează de veacuri. Cine ar cuteza să o schimbe?

— Dacă mă luaţi, vâslesc laolaltă cu alţii. Mă pricep şi la aceasta.

Străinul se întoarse către cei ce erau lângă dânsul şi le tălmăci vorbele mele. Ca şi cum ar fi fost ceva vrednic de râs, izbucniră cu toţii în hohote. Ochii li se făceau şi mai mici, şi mai oblici, şi faţa li se brăzda toată de cute.

— Ne-ai câştigat cu gluma pe care ai spus-o! N-avem ce face cu braţele tale, pe noi ne duce vântul drept către casă.

Continuau să râdă şi le zâmbii şi eu. Îmi păreau oameni de treabă şi potoliţi la fire. Unul din ei, îmbrăcat bogat, se puse la vorbă cu cel ce ştia limba Hemi. Ceilalţi dădeau din cap a împotrivire. Se certară mult până căzură la înţelegere.

Abia atunci, fostul scrib în cămările regelui din Babilon se înturnă spre mine:

— Bărbatul de colo are corabia cea mai mare. De data aceasta nu e prea mulţumit de câştig. Mirodeniile s-au scumpit şi preţul pietrelor şi al aurului e mai mic. El te-ar lua, dar să-i vinzi pe femeia care-i cu tine. Crede că ia pentru dânsa preţ bun în oraşul Ur, căci sclavi negri nu sunt pe acolo şi patesiului nostru îi plac femeile de neam străin mai mult decât ale noastre.

Am scuturat din cap cu putere. Mai bine pieream decât s-o vând pe Ma’doula ca roabă. Ea însă înţelese aproape totul şi spuse:

— Ma’doula nu e roabă, dar, dacă ne treceţi pe mare, mă vând. Lăsaţi-mă însă cu Asu.

Mie îmi zise încet, să n-audă ceilalţi:

— Eu tot o să mor, Am’Asu. Am atins pământul blestemat şi tot o să mor. Măcar să-ţi fiu de folos cu

atât...

Dar nu era nevoie de asta. Mi-am adus dintr-o dată aminte de drumul meu cu Anu, în barca Soarelui. Am scos din desagă lanţul de aur cu şerpi dăruit atunci.

„În el e un zeu, mă înştiinţase preotul, care are o mare putere. Dar nu poate să te ajute decât o singură dată”.

Capetele împletite ale şerpilor ascundeau în ele o taină. Am apăsat pe ele, le-am desfăcut şi dinăuntru am rostogolit în palmă o piatră mare cam cât o nucă, sculptată în formă de cărăbuş. Era verde şi limpede ca apa mării şi arunca luciri tremurătoare.

Străinii s-au strâns în jurul meu, cu gesturi şi vorbe de mare mirare. Piatra a trecut din mână în mână şi s-a întors la mine. Acum neguţătorii mă priveau cu mai mult respect. În frunte se înghesuia negustorul cel gras, cu ochii plini de o lăcomie nestăpânită. Fără să mai aştepte, voi să înhaţe piatra, dar am strâns de îndată pumnul. Negustorul strigă ceva şi îndată văzui un slujitor – asta părea după îmbrăcămintea săracă – aducând o tăbliţă de lut şi un băţ ascuţit la vârf. Cu jumătate de gură, tălmaciul rosti:

— Ninurta te trece marea pe tine şi pe femeie, în schimbul pietrei.

— Primesc.

Ninurta dădu în grabă alte porunci şi slujitorul se apucă să scrie pe tăbliţă semne ciudate, cu totul altele decât cele deprinse de mine în Egyptos. Când scribul sfârşi, Ninurta scoase din haina lui lungă o pecete şi o puse pe lutul umed, poftindu-mă cu un semn să fac şi eu ca dânsul. Blana de leu pe care o purtam pe spate mai avea nedesprinse de ea labele mari de dinainte ale

fiarei. Am luat una din ele şi-am apăsat-o pe lut, în chip de pecete.

— Leul! Leul! Aşa o să-ţi spunem! grăi tălmaciul. De altfel, ai coamă ca leii. Târgul e încheiat, dar nu ştiu dacă e bun pentru tine, adăugă el cu voce mai înceată. S-ar fi cuvenit să te mai tocmeşti...

Ninurta ne ascunse îndată în corabia lui, făcându-ne semn să nu ne mişcăm de acolo până la plecare. Se temea să nu ne zărească ostaşii lui Sa'abakh.

Vântul de dimineaţă porni să bată mai tare dinspre uscat către mare. Corăbierii dezlegară odgoanele şi împinseră navele pe valuri. Odată mai la larg, s-au lăsat în voia vântului, pornind de-a dreptul către linia zării.

Ţara spre care pluteam se chema Summer. Nu auzisem de dânsa niciodată. Auzisem doar de Babilon, cetatea în care zicea că trăise o vreme tălmaciul Ankdu. Babilonul se învecina cu Assurul, acesta cu Hatti. Despre Hatti ştiam că e aproape de Troia. Ankdu nu ştia nimic despre Troia şi doar puţin despre Assur.

— Cei de acolo sunt răi, nu facem negoţ împreună. Le place războiul şi jaful. Noi suntem paşnici. Unii cultivă pământul, în vreme ce alţii caută aramă în pietre şi o pun la topit. Sus, înspre miazănoapte, se găseşte un metal mai tare ca bronzul. Dar e rar şi scump, mai scump ca argintul. Oamenii spun că vine din cer, îmi povestea guralivul Ankdu.

Departe de a-mi risipi din gânduri, poveştile lui mă întristau. Pe ce pământuri mă aruncase iar soarta? În loc să mă apropii, mă depărtam mai tare de ţară. Aveam să mă prăpădesc pe acolo sau să fiu azvârlit în robie. I-am mărturisit lui Ankdu temerile mele.

— Nu-ţi face griji, străine. Tăbliţa de lut e o învoială. Semnul de leu te sileşte să te ţii de făgăduiala făcută. Tot astfel şi pe stăpânul corăbiei pecetea îl sileşte să nu-şi calce cuvântul. Avem judecători drepţi. Orice hoţie e pedepsită. Pentru o înşelăciune de negoţ, nu păţeşti mai nimic: ţi se taie mâna cu care ai pus pecetea sau limba şi treci în robie.

N-aveam de gând să calc învoiala, dar nu mă putui stăpâni să nu fiu cuprins de o teamă. Dacă erau oameni cinstiţi, ce nevoie aveau de însemnări din acestea? La noi în Ahaia, cuvântul dat era destulă chezăşie. Nimeni n-ar fi îndrăznit să nu şi-l ţină. Dacă vreunul o făcea, nu i se tăia o mână sau limba. Ruşinea era destulă pedeapsă. Ce încercări ne mai aşteptau pe mine şi pe blânda Ma'doula?

Mult mai merserăm zile de-a rândul pe marea cea verde,
Fără vreo grijă, doar vântul să ne mâne din spate
Şi să nu pierdem din ochi steaua cea bună, lăsată spre stânga.
Noaptea la pupă puneam o făclie aprinsă, s-arate cu focu-i
Drumul năvii din frunte, mai iute şi mai mare ca toate.
Corăbierii şi eu eram zdraveni cu toţii, afar-de femeia
Venită cu mine pe mare, ştiind c-o să piară pe-acolo.
Nici nu mânca, nici nu bea, biata de dânsa, sfârşită

De tot de puteri când dintr-o dată zărirăm

uscatul...

CARTEA a VI-a

SUMMER

Marea fusese aproape toată vremea zbuciumată de valuri înalte, cu crestele albe de spumă. Corăbiile neguţătorilor plutiseră, însă, fără şovăială pe ea, mânate din spate de acelaşi vânt care bătea ziua şi noaptea. Poate că oamenii din ţara tăbliţelor de lut aveau o socoteală a lor pentru măsuratul drumului, fiindcă, după săptămâni de navigaţie, Ankdu mi-a spus:

— Am intrat în Marea Soarelui-Răsare. Acum, cârmim spre miazănoapte.

Nu se vedea nicăieri pământ. Apa se schimbase şi valurile mari lăsaseră locul unora mai mărunte. Mult s-au bucurat corăbierii din Summer de sfârşitul călătoriei, dar mai mult decât ei s-a bucurat Asklepios al lui Eumeniches. Nădăjduiam că pe uscat Ma'doula o să-şi mai vie în fire. Pământul Îl zărirăm dimineaţa. Spre seară, corăbiile intrară una după alta pe gura largă a unui fluviu. Intrarea era străjuită de o cetate, pe jumătate năruită, Eridu. Neguţătorii plătiră acolo o vamă şi traseră la mal pentru odihnă. În susul curentului, navele noastre fără vâsle n-ar fi putut urca, dar summerienii au un fel al lor de a le duce până unde vor. Le leagă cu funii groase. La acestea se înhamă

oameni care le trag mergând pe mal. Cârmaciul potriveşte astfel vâsla cea mare de la corabie, încât ţine drumul drept înainte.

Ţinutul era împărţit în ogoare, străbătute de şanţuri pline cu apă. Vedeam de departe oameni scoţând din şanţuri apă cu ajutorul unor roţi mari sau cu cumpene şi udându-şi pământurile. Ţara semăna cu Egyptos: era hrănită de fluviu. Am trecut de câteva ori pe lângă sate şi mici orăşele, clădite din lut, după cât putui să-mi dau seama, cu case pătrate, ca nişte cuburi, vopsite cu galben, cu alb sau cu albastru. Zidurile care înconjură aceste aşezări sunt tot din lut, de aceea sunt scunde şi groase. Pe unele cred că ar putea să meargă uşor un car de război.

Se apropia ziua în care aveam să ajungem la ţintă. Către sfârşitul călătoriei, neguţătorul Ninurta se hotărî într-o seară să-mi vorbească prin tălmaci.

— Ascultă, străine! Sclava pe care mi-ai vândut-o nu-mi pare în stare prea bună. Ştiu că ai aur, plăteşte-mi mai bine în aur şi păstreaz-o pe roabă.

— Ce roabă? Ţi-am dat o piatră nestemată.

— Da, dar în învoială e trecută şi roaba. Citeşte învoiala.

— M-ai înşelat, a fost vorba numai de piatră.

— Nici gind. Uite aici – şi îmi vârî în ochi tăbliţa – o piatră verde şi o roabă neagră, ca preţ al călătoriei. N-aveai decât să nu-ţi pui sigiliul. Dacă nu vrei să-mi dai roaba, plăteşte-mi în aur.

Ceilalţi summerieni ascultau nepăsători. Singur tălmaciul Ankdu părea supărat de înşelătoria neguţătorului, dar nu-mi lua partea pe faţă. Împotriva tăbliţei de lut niciunul din ei nu avea putere.

— N-am aur, i-am răspuns, şi nici nu-i drept să-mi ceri ceva pe deasupra învoielii. În ţara mea cuvântul dat e destulă chezăşie.

— Se poate, dar aici eşti în altă ţară.

— Mai e un obicei în Ahaia: să-ţi aperi cu arma drepturile.

— Noi nu-l cunoaştem. Dă-mi sclava sau dă-mi aur.

Ca să fiu mai convingător am apucat mânerul cuţitului de la brâu şi am tras pe jumătate arma din teacă. Ninurta nu părea să fie iubitor de încăierare. Dădu înapoi, urmând să trăncănească:

— Asta-i neguţătorie? Pungăşeală curată! O să mă plâng lui patesi şi el o să mi te dea pe tine ca sclav, dacă femeia se prăpădeşte până atunci.

Tălmaciul se amestecă şi el în vorbă, certându-se cu Ninurta. Din când în când se întorcea către mine:

— Neguţătorul Ninurta n-are dreptate. Întâi, trebuia să se uite mai bine la marfă. Care om, când cumpără un bou, un asin sau o cămilă, nu cască ochii cât poate? Dacă s-a înşelat, el singur o vinovat.

— Bine, dar nu i-am vândut nicio roabă, ştii bine, mă împotrivii eu.

— Ce ştiu eu, n-are nicio însemnătate. Însemnătate are numai ce scrie pe tăbliţă.

Spunând acestea, Ankdu dădea din mâini a neputinţă.

Temerile mele începeau să se împlinească, dar eram hotărât să nu o dau pe Ma’doula.

— Dacă nu-i dau roaba?

— Atunci te cheamă la judecată în faţa lui patesi. Şi poţi s-o plăteşti scump. Fără îndoială, o să-i dea dreptate lui Ninurta. Tu eşti doar un străin.

— N-are decât să mă cheme. Dreptatea e aceeaşi pentru toţi, summerieni sau străini. Până atunci, dacă se atinge de fată – el sau altul – îl străpung pe loc cu cuţitul.

Ajunserăm în sfârşit şi la Ur: acolo era capătul călătoriei. Înainte de a coborî pe ţărm, stăpânul corăbiei mai făcu încă o încercare să mi-o ia pe Ma'doula, dar i-am arătat tăişul cuţitului. Ne-a lăsat să plecăm, ameninţând cu pumnul, blestemând şi strigând că o să se răzbune. Mai înviorată parcă, de cum pusese piciorul pe pământul statornic, Ma'doula mă întrebă:

— Încotro mergem acum, Asu?

Nici eu nu ştiam.

— Oriunde, Ma'doula. O să dormim sub un pom sau la umbra unui zid. Mâine o să caut de lucru. Doar se descarcă destule corăbii în Ur.

În aceeaşi clipă mă auzii strigat pe nume:

— Azuz! Azuz!

M-am întors. Era tălmaciul Ankdu.

— Vino cu mine, Azuz, o să-ţi dau găzduire. Am nădejde că zeii o să-mi răsplătească facerea de bine.

Nu ştiu dacă avea nădejde în zei sau râvnea la colanul meu de aur. Oricum ar fi fost, l-am urmat. Ma'doula ducea cu sine plasa de fibre în care căra, în afară de puţina ei avere, piatra zugrăvită cu semne albe pe care o adusese din satul ei.

Summerianul Ankdu locuia aproape de apă, într-o margine a cetăţii, acolo unde stau în toate oraşele săracii. Oamenii cu stare au case înăuntrul zidurilor, mai la adăpost de primejdii. Pesemne că la Ur nu mai fusese de mult război, căci o mulţime de colibe

mărunte, înghesuite unele în altele, se înălţaseră în afara fortificaţiilor. Ankdu avea o nevastă grasă şi albă la piele, gătită cu podoabe de sticlă şi de pământ ars. Esthar – aşa o chema pe femeie – părea de alt neam decât bărbatul ei, căci o auzii sporovăind într-o limbă care suna altfel decât summeriana. Femeia ne primi fără să bombăne şi fără să-şi ocărască soţul pentru oaspeţii neobişnuiţi aduşi pe nepusă masă.

Pentru noi se găsi o odăiţă spoită pe dinăuntru cu lut şi aşternută cu rogojini împletite din papură. Singura mobilă din odaie era un scăunel pe care era aşezat un urcior cu apă. Mai târziu ne-am aşezat toţi patru – măsliniul Ankdu, alba şi grăsana Esthar, neagra Ma’doula şi eu, bălanul Asklepios – în jurul unei cine uşoare: pâine de orz şi curmale.

— Ţi-a fost de folos neguţătoria la etiopi? l-am întrebat după ce ne astâmpărasem foamea.

— N-am făcut negoţ. Nu sunt bogat şi nu pot să duc şi să aduc marfă scumpă. M-am tocmit doar ca supraveghetor al încărcăturii de pe corabia lui Ninurta. Mi se cuvine, ca plată, un shekel de argint pentru dus şi unul pentru întors.

Dar nu-l văzusem nicicând supraveghind încărcătura. Cum îi eram oaspete, nu mi-am arătat neîncrederea în vorbele lui. Mai tăifăsuirăm o vreme. Lui Ankdu îi plăcea să-şi depene amintirile. Călătorise mult cu caravanele. De trei ori trecuse marea spre coasta Etiopiei. Mulţumită chefului nepotolit de vorbă al gazdei mele, am aflat din prima seară mulţime de lucruri despre Summer.

— Summerul, povestea Ankdu, a fost puternic. Oraşele lui, douăsprezece la număr, erau cele mai

bogate de pe pământ; ogoarele, cele mai roditoare; femeile, cele mai frumoase. Regii – lugalii, cum le zicea Ankdu – se luptau unii cu alţii. La adăpostul războaielor, pe pământul lui Enlil năvăliseră popoare străine şi supuseseră pe rând oraşele, întristat de moarte, Enlil a plecat făgăduind că se va întoarce. De atunci a trecut de zece ori un veac şi despre zeu nu s-a mai auzit nimic. Mulţi dintre „oamenii cu capete negre" şi-au uitat limba şi s-au amestecat cu popoarele Akkad. Până şi eu – adăugă Ankdu – mi-am luat o nevastă de alt neam. Stăpânul nostru e zeul Marduk, şi stă în Babilon. Totuşi, îl aşteptăm mereu pe Enlil...

Povestea îl întristă pe Ankdu, şi-l făcu să lăcrimeze. Ca să-şi mai aline durerea, începu să îngâne încet un cântec de jale, în limba cea veche:

Odinioară, ţara Summer era locuită de zei,
Apoi a fost locuită de oameni.
Enlil dărui lui Nummud cetatea bogată Eridu,
Babtibira o dădu lui Gusin,
Larak lui Endur-bilhursag,
Gippar lui Utu, viteazul,
Surrupak lui Sudu...

Melodia monotonă urmă mult timp, până când Ankdu fu cuprins de somn.

Peste un număr de zile fui chemat la palatul lui patesi, stăpânitorul pus la Ur de regele din Babilon. Mă pârâse Ninurta, neguţătorul. Eram dator să mă înfăţişez la judecată împreună cu Ma'doula.

Plecarăm, însoţiţi de Ankdu, care se oferise să ne fie ajutor şi călăuză.

— Sunt un mic slujitor la curtea lui Gudea, unul din

micii slujitori de taină, îmi mărturisi Ankdu.

Am aflat mai târziu că făcea parte dintre cei numiţi „ochii şi urechile lui patesi”, adică iscoade.

Îmi schimbasem îmbrăcămintea. O haină lungă de pânză şi o căciulă rotundă de pâslă îmi dădură o înfăţişare mai puţin obişnuită. La sosire, blana de leu şi părul meu galben treziseră mirare. Auzisem în urma mea rostindu-se numele: „Tammuz, Tammuz” – un erou de-al lor care luptase cu un leu şi îl răpusese.

— E mai bine să te înfăţişezi la palat îmbrăcat ca toţi ceilalţi, lăsând la o parte mândria, suna sfatul lui Ankdu.

L-am ascultat, caci în ţară străină e cuminte să urmezi obiceiurile pământului.

Urul fusese odinioară întins. Faima lui trecută se cunoştea după ruinile de palate şi de temple încă în picioare. Acum, abia o parte din oraş mai era locuită. Vechea incintă fusese micşorată şi zidurile de cărămidă nearsă drese. Multe turnuri zăceau însă prăbuşite. Se vedea bine că locuitorii de azi nu mai aveau priceperea la clădit a străbunilor şi nici mijloacele lor. Partea cea mai îngrijită din Ur era palatul-fortăreaţă în care trăia patesi.

Am trecut prin nenumărate curţi despărţite între ele cu ziduri de lut, până într-o curte mai largă, unde Ankdu îmi făcu semn să aştept. Ostaşi am văzut puţini, mai mult paznici cu bâte. Uneori plesneau câte un sclav, ca să-l grăbească la treabă. Acum am să spun mai pe scurt câte ceva despre patesi, lucruri pe care le aflasem din poveştile de seară ale prietenului meu, tălmaciul.

Cetatea fusese una dintre cele mai mari din

Summmer, dar nu cea mai de seamă. De mult, cu sute de ani în urmă, un popor sălbatic din Răsărit, gutii, întemeiase în Summer un regat puternic şi zdrobise stăpânirea de la Akkad. Regele lor se aşezase în Lagaş, un oraş mai spre miazănoapte, dar Urul rămăsese reşedinţa lui cea mai iubită. Măreţia lui trecută se mai păstra pe alocuri, învederată de statui cioplite în piatră. Semănau cumva cu cele din Egyptos: erau făcute din blocuri negre de bazalt în care mâinile, trupul şi picioarele abia erau însemnate. Doar capul fusese cioplit cu grijă, ca să semene aievea cu regele căruia i se ridicaseră statuile. Parte din ele erau în picioare. Cele mai multe zăceau răsturnate, rupte, lovite cu ciocanul şi dalta. Răzmeriţe şi războaie zdruncinaseră stăpânirea gutilor şi a regelui lor, Gudea. Statuile sfărâmate erau mărturie. Gutii se topiseră în poporul Summerului. De la ei rămăsese doar felul de a se îmbrăca al unora, cu haine lungi până în pământ şi căciuli groase de pâslă, menite să apere capul de arşiţa soarelui. Patesi de astăzi, un fel de căpetenie a oraşului, avea puteri întinse, dar atârna de regele din Babilon, Kassit-illah. Năzuia să refacă vechea mărire a Urului? Aşa credeau unii, fiindcă îşi luase numele viteazului legendar Gudea şi ridicase de la pământ unele din statuile ciuntite. Kassit-illah era slab. Se mulţumea să primească la vreme birurile. Îl făcuse pe slujitorul lui, Gudea, căpetenia armatei, stăpân pe numeroase ogoare şi totodată judecătorul cel mai mare din Ur. Doar preoţii zeilor putea să-i stea împotrivă.

Mă oprisem în faţa unei porţi de lemn tare, cu două canaturi, cioplită cu chipuri de lei înaripaţi, grosolan

desenaţi de mâini nedibace. În vreme ce aşteptam, Ankdu mă preveni:

— Hotărârile lui patesi, oricare ar fi ele, nu pot fi schimbate. Bagă-ţi aceasta bine în cap!

Ne chemară înăuntru. Sala în care intrarăm era lungă şi îngustă, cu acoperişul proptit de stâlpi de lemn, pe jumătate întunecoasă, dar plină de lume. Patesi ţinea scaun de judecată şi pricina mea nu era singura. Gudea şedea jos, pe o scoarţă ţesută din lână, îmbrăcat într-o haină de aceeaşi croială cu a celui pe care şi-l alesese drept străbun. Era înconjurat de judecători mai mărunţi, de scribi care cunoşteau legile, de slujitori de tot felul.

Când a venit rândul pricinei dintre mine şi Ninurta, un slujitor citi învinuirea de pe o tăbliţă de lut. Aveam dreptul să mă apăr. Am povestit ce vânt mă adusese la dânşii. Ascultau în tăcere, căci le plac poveştile, chiar cele adevărate. Mai pusei de la mine destul: că am auzit de puterea lui Gudea încă în ţara Egyptos, că oamenii din ţara noastră sunt în luptă cu Troia, o ţară vecină cu Hatti; că venisem anume să-nvăţ de la vracii din ţara aceasta şi încă multe altele, pe care nu mi le mai aduc aminte. La sfârşit, arătai cum fusesem înşelat de negustor, căci nu cunoşteam semnele scrisului lor. Îi plătisem cu dreptate, dar el, lacom, râvnea la femeia care venise cu mine.

Patesi se arăta mulţumit. Cu semne din cap încuviinţa poveştile mele, pe urmă şopti ceva şi auzii pe tălmaci:

— Marele Gudea, a cărui putere se întinde în Ur, îţi dă voie să stai în cetate. Fă-ţi meseria de vraci. Dacă poţi învaţă şi de la alţii. Fiind străin, jumătate din

câştig eşti dator să i-l dai lui patesi…

La o bătaie din palme, doi slujitori cu gârbace au împins înainte un om cunoscut: neguţătorul Ninurta.

Îl ascultară şi pe el. Scribii cercetară tăbliţa, întărită cu sigiliul neguţătorului şi cu laba de leu. Apoi întrebările începură din nou.

— Ai dat omului ăstuia o piatră de preţ drept plată pentru drumul pe mare?

Încuviinţai.

— Şi spui că roaba era cuprinsă în învoială?

— Nu era cuprinsă, prea înalte. Piatra e doar plată destulă pentru trecerea peste mare.

— Tăbliţa spune altfel.

— Altfel o fi spunând, dar neguţătorul mi-a ascuns tot ce scrisese într-însa.

Câţiva, luaţi mărturie, întăriră vorbele mele. Aşteptam, plin de nădejde, să mi se facă dreptate. Judecătorii mai mărunţi glăsuiră iar. În limba lor cerură neguţătorului să înfăţişeze nestemata, care din mână în mână ajunse la rege. Gudea o privi cu plăcere nespusă, cântărind-o în palmă. Pe urmă rosti iar câteva cuvinte şi tălmaciul vorbi, întâi în limba lor – pentru neguţător şi pentru ceilalţi – pe urmă în limba egipteană, pentru mine:

— Judecata regelui nostru e dreaptă! Preţul pietrei e o sută de shekeli de argint. Preţul drumului e un shekel de argint. Preţul curmalelor mâncate şi al apei băute pe drum e un shekel de argint. Să i se dea neguţătorului doi shekeli.

Începusem să mă bucur, crezând că aici sunt judecătorii cei mai cinstiţi de pe lume.

— Piatra de preţ, urmă Ankdu, marele Gudea o

primeşte cu bunăvoinţă ca dar de venire în ţară din partea străinului Azuz. Cât despre sclava trecută la învoială, Gudea o ia în palatele sale, unde va avea tot ce-i doreşte inima.

Au smuls-o pe Ma'doula de lângă mine, cu toate că încercai din răsputeri să mă împotrivesc. Braţe vânjoase ne-au despărţit unul de altul şi strigătele Ma'doulei s-au pierdut în curând dincolo de uşile sălii de judecată. Pe mine m-au împins afară, m-au întins la pământ şi m-au lovit cu gârbace, ca plată pentru că tulburasem liniştea. Mai înţelept decât mine, Ninurta se făcuse de mult nevăzut.

Astfel se încheie judecata cea dreaptă a lui Gudea, patesi în cetatea Ur.

Pe drum, sprijinindu-mă, Ankdu nu mai înceta să mă dojenească:

— Te-am înştiinţat doar că hotărârea lui Gudea e lege! Ţi-a făcut dreptate, dreptate i-a făcut şi neguţătorului, dreptate şi-a făcut şi lui însuşi. Patesi e sărac, sărac. Nu mai e ca străbunul său. Acela stăpânea zece oraşe şi fluviul până la poalele munţilor. Bine că ţi-a îngăduit să rămâi. De altfel îi lasă să trăiască în Ur pe toţi care doresc. Are nevoie de oameni.

— Vreau să o iau înapoi pe Ma'doula, grăii eu.

— Pe femeie n-ai să o poţi smulge cu sila. Dacă se plictiseşte de dânsa, Gudea ţi-o dă el singur înapoi. Dar ca să pleci trebuie să plăteşti zece shekeli de argint. Şi cu doi...

— Care doi? am întrebat.

— Aceia pe care-i datorezi neguţătorului care te-a adus pe mare. Dar fii fără grijă, dobânda nu-i mare: e

hotărâtă de lege. Dacă nu faci rost de argint, poţi să vinzi ce mai ai prin desagă, adăugă Ankdu cu un zâmbet şiret.

Se gândea fără îndoială la colanul de aur pe care îl ascunsesem.

Zile întregi după aceea, am rătăcit pe lângă zidurile palatului lui Gudea. Noaptea mă tupilam pe lângă ele, aşteptând să aud cântecul Ma’doulei sau încercând să găsesc vreo trecere. Era o întreprindere nebunească, dar eram încă destul de tânăr ca să nu mă tem de întreprinderi nebuneşti. De nu mai ştiu de câte ori îl rugasem pe Ankdu să încerce să afle ce este cu Ma’doula. De fiecare dată scutura din cap:

— Aş vrea să te ajut, Azuz, dar îmi este cu neputinţă. Acolo unde stau femeile regelui nu pătrunde nimeni. E un obicei adus de strămoşii lui Gudea din ţara lor de baştină şi până acum urmaşii nu l-au părăsit şi nici nu l-au schimbat. Zadarnic, zadarnic te frământi. Mai bine linişteşte-te, căci în Ur sunt destule femei pentru tine.

Nu-l ascultam. Urmam înainte să caut. Nădăjduiam să aflu ceva despre roaba luată mie de Gudea. Încercările mele, pândele mele au rămas săptămâni şi săptămâni zadarnice. Eram străin şi necunoaşterea limbii din Ur ridica o piedică în calea căutărilor. Abia acum, când o pierdusem, îmi dădeam sema cât îmi era de dragă Ma’doula, cu toată pielea ei neagră, pe care la început, în adâncul inimii mele, o dispreţuisem. Nu puteam să uit ochii ei, măriţi de spaimă, şi strigătele ei:

— Asu, Asu, leul meu, nu mă lăsa! Nu mă lăsa!

Dacă aş fi putut să ajung până la Gudea, l-aş fi străpuns cu cuţitul. Dar regişorul era bine păzit de

slujitori şi de ostaşi. Totuşi, vorbele lui Ankdu s-au împlinit: Gudea mi-a trimis-o înapoi pe Ma'doula.

Patru slujitori o purtau pe o targă. Era vie, dar aproape sfârşită. Cămările ferecate cu gratii ale lui Gudea o uciseră, ca pe o sălbăticiune închisă într-o cuşcă. De când a fost adusă în casa lui Ankdu a mai trăit doar cât să-mi spună:

— Numai pe tine te-am iubit, leul meu galben.

Ca semn de rămas bun, a îngânat încă o dată cântecul ei nubian:

La pârâu a venit să bea apă un pui de gazelă
din pustiul M'ba...

dar n-a putut să-l ducă la capăt.

În aceeaşi seară – căci obiceiul pământului nu îngăduie ca morţii să fie păstraţi, ci e poruncă să fie degrabă încredinţaţi ţărânei – Ankdu mi-a ajutat să o pun într-un mormânt săpat în afara cetăţii. Am învelit-o într-o pânză nouă, dată de Estbar, sub cap i-am aşezat piatra vopsită cu semne albe – sufletul strămoşilor ei negri – am acoperit groapa cu bulgări şi am bătătorit bine locul, să nu se mai cunoască. Ankdu m-a învăţat să mă spăl de şapte ori pe mâini cu apă curată, căci umblasem cu morţii şi trebuia să mă curăţ.

I-am rostit de şapte ori numele şi am adăugat de la mine, în limba ahee, de şapte ori un blestem pentru Gudea şi pentru dreptatea lui regească.

Aş fi plecat pe îndată din Ur, dar eram legat locului cu lanţuri grele de argint. Datoram doisprezece shekeli. Era mult. Bogaţii au câteva sute, marii stăpâni de moşii o mie, săracii niciunul. De altfel, şi Ankdu mă lăsa să înţeleg că sărăcia nu-i mai îngăduia să-mi dea

de mâncare şi găzduire pe degeaba şi mă tot îndemna să schimb colierul de aur pe argint sunător. M-a dus la un zaraf. Bătrânul locuia într-o casă măruntă, dar bine păzită de slujitori numeroşi şi zdraveni. A privit colierul, întâi la lumina zilei, apoi la aceea a unui opaiţ, l-a sunat de o piatră, l-a zgâriat cu un cui ascuţit. Îndeplinea totul cu grijă, fără să se grăbească. La sfârşit, ne-a aruncat o privire mânioasă, a scuipat dispreţuitor într-o parte şi a prins să bombăne.

Ankdu s-a întunecat la faţă.

— Colanul e de aramă, spoit doar pe deasupra cu aur, Azuz. Nu face niciun sfert de shekel.

— E bun şi ăsta, Ankdu. Primeşte-l drept arvună pentru ceea ce îţi datorez...

De la întâmplarea asta, bunăvoinţa tălmaciului şi a femeii lui pentru mine a pierit cu totul. Parcă le şedeam în ochi. M-am hotărât să-mi caut un rost pe lângă vreun medic şi în felul acesta să-mi câştig şi hrana, şi argintul trebuincios pentru a-i plăti lui Ninurta, şi dacă se va putea şi lui Gudea. În Ahaia, Kiron lecuia fără nicio plată, doar din dorinţa de a face bine. Preoţii greci se rugau zeilor pentru sănătatea oamenilor de neam. Ospăţul care urma vindecării sau înmormântării şi faima erau socotite îndestulătoare. În Egyptos preoţii-medici nu primeau nimic. În schimb suferindul plătea templului în grâu sau în vite, dacă era bogat, sau se îndatora să muncească un număr de zile lui Ammon, dacă nu avea altă avere decât braţele. Vrăjitorii din Nubia şi din Etiopia aveau, de pe urma farmecelor şi buruienilor de leac, parte de hrană şi de cinstiri amestecate cu o frică tainică, în Ur, ca şi în întreg regatul Babilonului, obiceiul era altul. Medicii nu

lecuiau pe nimeni dacă nu li se punea în palmă preţul cuvenit.

Tot Ankdu mi-a găsit un învăţător şi un stăpân. M-am tocmit cu patru shekeli pe an. În doi ani şi jumătate puteam nădăjdui să strâng argintul care îmi trebuia. La plecare, îi mulţumii lui Ankdu pentru prietenie, găzduire şi hrană, dar, fiindcă nu părea să dea mare preţ vorbelor mele de recunoştinţă, adăugai că mai îmi rămânea blana de leu.

— E bună şi aceea, îmi spuse, căci leii sunt rari pe la noi. Preţuieşte cel puţin un shekel.

I-am dăruit-o şi ochii i s-au mai luminat. Esthar nu mi-a îngăduit să-mi iau rămas bun de la dânsa. Era supărată că nu-i lăsasem ei brăţările de aramă ale Ma’doulei, pe care le râvnea. Dar n-avusesem inima s-o despoi pe moartă de podoabele cu care trecea în ţara duhurilor.

Pe viitorul meu stăpân, medicul Şara nu-l văzusem până atunci. Vorbele se purtaseră prin Ankdu şi înţelegerea se făcuse tot prin el. Chiar de când păşii peste pragul casei lui Şara îmi dădui seama că acolo nu mai intrase de mult un shekel, nu de argint, dar nici măcar de aramă. Era vădit că treburile lui Şara nu mergeau de loc bine: casa îi era săracă, nevasta urâtă şi rea. Nu se vedea picior de rob sau de slugă. Medicul trecuse de vârsta tinereţii, dar nu ajunsese încă la cea a bătrâneţii. Trupul îi era uscat, cum rar se întâlneşte la orăşenii din Ur, faţa, scofâlcită şi acoperită cu zbârcituri. Mai mult decât toate îl pocea un ochi scos. Vreo două degete de la mâna stângă îi lipseau, deşi nu părea să fi luat parte la lupte. Lipsa ochiului şi a degetelor era pentru Şara nu un semn de vitejie în

război, ci de nepricepere în ale medicinei. Dacă un bolnav de vază pierde un ochi, i se scoate şi vraciului care nu l-a vindecat unul. Un deget pierdut, dintr-o bubă sau rană rău îngrijită, duce la tăierea unui deget al vraciului. La oamenii de rând şi la robi, obiceiul acesta n-are putere, dar medicul trebuie să plătească despăgubire potrivită cu pierderea pricinuită. Aşadar, câştig puţin şi primejdie multă. De aceea vracii de acolo se feresc să folosească vârful cuţitului. Nici nu cunosc atât de bine trupul omului ca egiptenii, a căror ştiinţă vine de la îmbălsămare. Medicii din Ur şi din întreg Summerul preferă alifii şi unsori sau băuturi vindecătoare. Cel mai des întrebuinţate sunt sarea scoasă din apa mării, salpetrul, laptele de animale sau chiar de femeie, pielea de şarpe uscată şi făcută pulbere, coaja de arbori, răşina de pin, amestecate cu ulei sau cu vin de-al lor, cenuşa căpătată prin arderea unui anumit lemn. Doctoriile le pregătesc după formule însemnate pe tăbliţe de lut, ca nu cumva să greşească amestecul. Mai mult decât în toate acestea au încredere în descântece şi în vorbe de vrajă, pe care le însoţesc lovind cu beţişorul „pukku” într-o tobă de lemn numită „mikku”. Când bolnavul nu arată semne că s-ar putea vindeca, se feresc să-i dea îngrijiri, aruncând vina pe zei, şi îl trimit la templu. Zeii nu pot fi ciuntiţi sau lăsaţi fără vedere de către oameni...

Treptat, deprinsei în casa stăpânului meu şi câte ceva din limbă şi scris, mai uşor decât cel din Egyptos, dar nu izbutii niciodată să le stăpânesc bine. Când aveam mare nevoie, îl chemam pe Ankdu. Era bucuros să-mi dea o mână de ajutor şi să primească răsplata cuvenită.

Eram şi slugă şi ucenic. Dimineaţa căram apă de la fluviu, aprindeam focul în vatră, puneam oala la fiert şi făceam toate treburile casei. La anumite răstimpuri, mergeam cu vraciul să strângem ierburi de leac. Îmi spunea, aproape cântând, numele lor, felul în care se pregătesc. Serile învăţam pe dinafară reţete de leacuri şi de descântece vechi ale căror înţelesuri nu le ştia nici stăpânul. Le învăţase şi el de la alţii în tinereţe. Când greşeam, mâna osoasă a medicului mă plesnea peste gură.

Bolnavii lui Şara erau puţini şi săraci. Plata: lapte, vin de palmier, câte un coş cu fructe sau o jumătate de măsură de orz, mai rar o bucată de pânză. Aveam mâncare şi adăpost, dar despre cei patru shekeli făgăduiţi meşterul nu sufla nicio vorbă. Cum era să plătesc datoria către Ninurta şi răscumpărarea datorată lui Gudea? Mă gândeam tot mai mult să încerc măiestria adusă de mine de la preoţii medici din Egyptos, deşi mă temeam să nu-mi pierd pe la Summer vreo bucată din trup. Eram silit la aceasta, căci deşi nu se împlinise aproape anul, nu aveam vreo nădejde să văd aruncându-mi-se în palmă shekelii. Pricina era lesne de înţeles: nu-i avea nici Şara.

Iată cum s-a întâmplat de mi s-a schimbat soarta într-una mai bună. Ţara Summer e prăfoasă şi apa din fluviu e mâloasă, murdară. Cei de la Ur se spală cu dânsa şi o beau. Ochii le sunt adesea bolnavi, mulţi dintre ei îşi pierd chiar vederea. La unii limpezimea ochiului scade, astfel că lumina nu mai poate să pătrundă în el. Medicii din Egyptos ştiau uneori să le dea la aceştia văzul, un văz tulbure, dar totuşi mai bun decât întunericul. Printr-o tăietură făcută în albul

ochiului scoteau cu băgare de seamă acea parte care se întunecase, apăsând cu mâna, astfel că ce nu era bun din ochi ieşea afară, ca un sâmbure dintr-o fructă. M-aş fi încumetat şi eu să încerc în Summer operaţia la ochi. O făcusem de multe ori în Egyptos sub supravegherea preotului Anu. Nu mă mâna lăcomia de bani, ci dorinţa de a-i arăta „Chiorului” – cum îi spuneau toţi meşterului meu în ale medicinei summeriene – căci nici cunoştinţele mele nu sunt tocmai de dispreţuit. I-am mărturisit gândul care mă muncea:

— Învăţatule, eu m-aş pricepe să vindec pe unul care şi-a pierdut vederea.

Când auzi „năzdrăvănia” care îmi trecea prin cap, Chiorul izbucni în ţipete.

— N-ai decât să-i dai drumul, băiete, dacă vrei să fim doi cu câte un ochi în casa asta! N-o să ne mai calce casa nici plugarul cel mai prăpădit. Ba chiar o să murim de foame! Sau o să ne alunge din oraşul nostru. Goneşte gândul pe care ţi l-au trimis Amtar, duhul morţii, şi Asag, duhul bolilor rele! În Ur vracii n-au o soartă prea fericită, băiete!

Deosebii în supărarea lui două lucruri: teama de a-şi pierde şi ultima urmă de trecere, căci, oricum, eram ucenicul lui, dar şi mila pentru tinereţea mea. Bătrânul nu era cu totul lipsit de inimă. Dacă se înrăise, era vina sărăciei şi a necazurilor cu care se întâlnise în meseria de vraci.

Atrasă de strigătele lui, se ivise şi nevastă-sa, fiinţa cea mai nesuferită din câte văzusem vreodată. Ishnuna era veşnic murdară, mesteca tot timpul fructe sau dulciuri cu miere, astfel că se îngrăşase, iar ochii, şi

aşa mici, i se înfundaseră adânc în grăsime. Lăcomia ascunsă a Eshtarei era nimic pe lângă aceea neruşinată şi vădită o Ishnunei.

— Doar vracii netrebnici ca tine, bărbate, n-au soartă fericită în oraşul nostru, şi nici altundeva pe lume! Uite la Ummuz, la Annun şi la alţii din tagma ta, cum ştiu să-şi agonisească avere, case ca lumea, argint, pietre albastre şi robi. Până şi Gudea îi cheamă, pentru el şi pentru nevestele sale şi-i lasă să plece încărcaţi cu de toate!

— Pe cei pe care îi sluţeşte sau îi pune să dea gloabă, nu-i numeri?

— Aceia îşi merită soarta! Dacă eşti nepriceput sau fricos, să nu te faci vraci! Sunt destule meserii: ţesător, scrib, corăbier sau ostaş!

Eram gata să pufnesc în râs, gândindu-mă cum ar fi arătat Şara cu suliţă şi scut, dar m-am stăpânit.

— M-am făcut vraci, fiindcă străbunicul, bunicul şi tata au fost şi ei vraci. Dacă mi-ai fi dăruit un fiu, îl învăţam şi pe el. Nu trebuia să-mi iau un ucenic străin.

— Acum dă vina pe mine! zbieră Ishnuna. Mai degrabă eşti vinovat tu, bărbate! Nu eşti bun de nimic. Trândăveşti! În casa asta, doar eu muncesc ca o roabă, din zori şi până în amurg! Blestemată să fie ziua în care te-am luat de bărbat! Mai bine rămâneam fată la mama!

Vraciul îmi aruncă o privire stingherită. Ţipetele ascuţite ale femeii se auzeau în toată casa, şi dincolo la vecini.

— Şi acum îl împiedici pe omul ăsta să-ncerce să câştige ceva! Dacă şi-o pierde un ochi. Îl priveşte! Şi aşa îi are fără culoare, spălăciţi ca o apă!

Mă aplecai cu respect înaintea ei.

— N-avea nicio teamă, Ishnuna. Paguba, de o să fie, să rămână a mea. Câştigul îl împart cu dreptate în trei: o parte pentru învăţătorul meu, a doua parte pentru soţia lui, a treia pentru mine.

Spunând acestea, plecă blestemându-şi atât bărbatul pentru slăbiciunea lui, cât şi ucenicul care, deşi stăpânea o asemea artă, o ţinuse atâta vreme ascunsă.

După plecarea ei, Chiorul îmi vorbi, cu un glas mai blând şi mai prietenos ca până atunci:

— Mai bine să nu te lăcomeşti la argint şi să păţeşti ca mine. Nu te lua după ea. Ascultă-l mai bine pe Şara. Doi ochi văd mai limpede decât unul singur!

Bătrânul medic ursuz, acrit de sărăcie şi nerecunoştinţa bolnavilor, pe care se străduia totuşi să-i vindece după priceperea lui, îmi apărea dintr-o dată mai cumsecade decât până acum. Dar nu mă hotărâi să iau în seamă vorbele lui, încrezător în puterile mele şi grăbit să plec din Summer.

Dorinţa mi s-a împlinit: am plecat însoţit de faimă şi bogat în argint. Am ajuns însă la Troia, lipsit de toate, aproape sfârşit de putere.

Am ales pentru operaţia plănuită pe un bătrân cămătar din Ur. Era orb de o mulţime de vreme, împrumuturile îl îmbogăţiseră. Avea argint, pământ, case şi robi. L-am lăsat să afle că aş îndrăzni să-l facă să vadă lumina şi că-s meşter în operaţii de ochi. Vorbele le-a purtat mai ales Ankdu. Cred că a avut un amestec şi Ishnuna, grăsana nevastă a vraciului chior, care începuse să povestească vecinilor palavre despre mine, umflând, cu mintea ei de femeie şireată, puterea

şi ştiinţa pe care o aveam, dar având grijă să spună că le datoram bărbatului ei.

Într-o dimineaţă îl zării venind spre noi pe bătrânul cămătar orb. Era purtat de subsuori de doi robi. În urmă se înghesuiau copiii lui, nepoţii şi câteva femei.

Eu, Şara şi Ankdu tălmaciul aşteptam aşezaţi pe rogojini în odaia de oaspeţi, prefăcându-ne nepăsători. Auzeam tot ce se petrecea afară.

Un glas o întrebă pe gazdă:

— Spune, femeie, aici stă vraciul străin care zice că poate să dea vedere orbilor?

— Aici, băiete, sună glasul ascuţit al femeii. Unde în altă parte? Ai auzit poate şi tu cât e de meşter: un patesi vestit i-a dat în dar o piatră de preţ, pentru că l-a scăpat de orbire. Vraciul a închinat-o lui Gudea, rugându-l să-l lase să stea în oraşul nostru.

— Am auzit de nestemata aceea, cârâi şi glasul bătrânului cămătar. Gudea a preţuit-o la o sută de shekeli. Cine poate plăti atâta? Doar vreun rege, nu unul ca mine. Eu sunt sărac.

— N-o să-ţi ia ţie cât unui stăpânitor de ţări şi cetăţi. Cât despre sărăcie, ştie lumea că ai de toate! izbucni iar vocea femeii Ishnuna. Îi jupoi pe datornici şi le iei de două ori mai mult decât grăieşte legea. Ai argint, pământuri şi robi, copii şi nepoţi cu grămada.

— Mi-au dat zeii.

— Nu ştiu dacă averea ţi-au dat-o cei din ceruri. Mai degrabă cred că ai dobândit-o singur, prin şiretenie. Mai sunt unii care te ştiu de când n-aveai în casă decât două oale ştirbite la gură! Oricum ar fi, la ce-ţi foloseşte ce-ai agonisit, dacă nu vezi cu ochii? Intră şi vorbeşte cu vraciul şi-o să te înţelegi din preţ, dacă

vrei să zăreşti lumina!

Înfrânt de gura nepotolită a femeii, bătrânul cămătar porunci slujitorilor săi să fie purtat înăuntru. Odată cu el pătrunse în casă toată droaia. Cu multă grijă şi cu mişcări lipsite de grabă, îl cercetai pe bătrânul lipsit de vedere. Puteam să-l vindec şi i-am spus-o.

— Cât o să-mi iei?

— Ce e mai scump ca vederea? începu de lângă mine Ankdu. Nimic, ascultă la mine...

— Nimic, nimic, adăugă Şara. Eu aş da şi patru, nu, zece sau chiar douăzeci de shekeli să-mi redea cineva ochiul pierdut din cauza răutăţii oamenilor şi nu a nepriceperii mele.

— Zece shekeli?

— Am spus douăzeci! grăi vraciul chior.

— Sunteţi lipsiţi de ruşine! Nebuni! Haide, luaţi-mă de aici, robilor! Mai bine să mor decât să dau vreodată atâta argint!

Bătu din palme, ca şi cum ar fi cerut sclavilor să-l poarte pe braţe şi să-l scoată afară. Eu aveam de gând să iau mai puţin, dar Chiorul îmi făcu – cu singurul lui ochi – un semn nebăgat în seamă de ceilalţi. Uimirea îmi fu şi mai mare când văzui că nici orbul, nici robii, nici neamurile sale n-aveau de gând să plece. Începea aşadar tocmeala pentru preţ. Neamul de neguţători din ţară aceasta nu schimbă un lucru pe altul, pe argint sau aur, până nu stă de vorbă îndelung. Vânzătorul arată cât vrea, cumpărătorul dă de zece ori mai puţin. Vorba merge astfel, unul scăzând treptat, celălalt urcând, până cad la învoială. Se ceartă, strigă, dar sfârşesc prin a se înţelege de minune.

Nu ştiu cât se pricepea meşterul chior să vindece

bolile, dar de tocmeală era bun, mai ales că-l îndemna de la spate şi nevasta să nu se lase. Cât despre Ankdu, tălmaciul, îmi ridica până în slăvi laude, ca şi cum aş fi fost o marfă scumpă. După ce trecu o bună parte din dimineaţă, căzură la înţelegere: şase shekeli, câte trei de fiecare ochi, dacă zăreşte lumina şi poate să meargă nedus de nimeni de mână. De nu, răsplata să-mi fie după legea din Ur. Am primit şi s-au adus veşnicele tăbliţe de lut, să se treacă pe ele învoiala. Când să plece, bătrânul mai cârâi ceva: voia ca înainte de dânsul să-i vindec un rob ce zăcea de o boală asemănătoare.

— Mănâncă degeaba pâine în casa mea, ne lămuri cămătarul.

Rămăsei nedumerit văzând că vraciul cel chior care se tocmise atâta, primi fără nicio vorbă de împotrivire să împlinesc dorinţa cămătarului. Când plecară cu toţii, îmi spuse:

— Robul e pe deasupra. Stăpânul lui nu dă nimic dacă-l vindeci. Dacă nu-l faci bine, nu datorezi nici tu vreo despăgubire.

— Bătrânul tot o să se aleagă cu câştig. În loc de un rob netrebnic, unul de folos.

— Se poate. Dar mai presus de orice, cămătarul vrea să se încredinţeze dinainte dacă te pricepi să vindeci astfel de boli. Are toată dreptatea, doar aşa ceva nu s-a mai auzit în ţara Surnmer: orbii să vadă!

Am primit, nu fiindcă – aşa cum gândea vraciul – voiam să-mi încerc mai înainte măiestria pe sclav. Pentru mine şi robii erau oameni ca şi ceilalţi şi aveau dreptul la viaţă şi la lumină. Şi eu zăcusem în robie, în ţara Egyptos. Poate veţi crede că nu spun adevărul,

dar mă gândeam cu mai multă plăcere la binele pe care aveam să i-l fac bietului sclav decât la shekelii de argint pe care aveam să-i iau de la stăpânul lui.

Sosise şi ziua hotărâtă. Robul cămătarului era slab, acoperit cu bube. La unul din picioare avea o rană urâtă, plină de puroi. Ochii lui albi, fără văz, priveau sticloşi în gol.

Îmi pregătisem din vreme uneltele care-mi erau trebuincioase, cuţite de bronz cu vârful tăios şi ascuţit şi fâşii curate de pânză înălbită. Bolnavul tremura din toate mădularele, fiindcă nu ştia prea bine ce nou chin îl aşteaptă.

I-am luat mâna şi i-am strâns-o.

— Nu te tulbura, bătrâne. Nu doresc să-ţi fac niciun rău.

Cred că a avut încredere – zeii îmi dăduseră darul acesta: oamenii aveau încredere în mine – fiindcă a început să se liniştească. Le-am arătat celor care veniseră cu el cum să-l ţină de mâini, de picioare şi de cap, astfel ca să nu mai poată să facă nicio mişcare. Aveam nevoie să pot lucra liniştit. Vracii din ţara Egyptos au băuturi care amorţesc durerile sau îşi adorm bolnavii, uitându-li-se în ochi. La Summer am fost silit să mă lipsesc de asemenea mijloace, căci pe acolo nu cresc florile amorţitoare de dureri, iar robul, fiind orb, nu putea să asculte de privirea mea.

Când am înfipt cuţitul, robul a dat un strigăt slab. A doua oară n-a mai strigat. Durerea simţită fusese mai mică decât spaima. Suferise altădată dureri şi mai mari, căci avea pe spinare urme vechi lăsate de bice.

N-am să înfăţişez cu amănunţime cum se desfăşoară operaţia aceasta. E o taină care şi în Egyptos începuse

să se piardă. Am lăsat-o să se piardă şi eu, mai târziu, din lipsă de ucenic vrednic de ea.

După ce am sfârşit, cu fâşiile de pânză de in pregătite de mai înainte, i-am legat strâns de tot sclavului ochii şi capul, lăsându-i desfăcute doar nările şi gura. Fiindcă tot era acolo, i-am curăţat şi i-am spălat şi rana de la picior. Din ulcelele lui Şara am luat o alifie bună pentru bubele care îl acopereau şi i-am dat-o. Şara m-a privit urât, dar n-a îndrăznit să zică nimic.

Ochii i-am ţinut legaţi trei zile. Pe rob l-am păstrat la mine în odaie. După ce i-am desfăcut învelitorile, l-am lăsat să se deprindă încet cu slaba lumină care venea de la o lampă de lut în care ardea ulei de palmier. Nu-i îngăduiam să iasă afară. Opream pe oricine să intre la dânsul, în afară de meşterul meu cel chior. Şara se minuna văzând că robul se mişcă prin casă, fără să se lovească de ziduri, şi era tare bucuros la gândul shekelilor de argint care aveau să-i cadă în palmă dacă izbuteam să-i redau vederea şi bogatului cămătar. Când s-au împlinit şapte zile – număr fără însemnătate la greci, dar sfânt în Egyptos şi de două ori mai sfânt la Summer – l-am scos pe înserate pe rob din odaie şi i-am vorbit:

— Du-te acum. Ţi-am redat vederea.

A plecat fără să-mi mulţumească, lucru care m-a uimit fără margini. Priveam după el, văzându-l cum merge cu oarecare şovăială şi aşteptam ca dintr-o clipă în alta să se întoarcă şi să mi se azvârle, recunoscător, la picioare. În mintea mea credeam că e drept să mă aştept la recunoştinţă. Dar robul n-a făcut nici cea mai mică mişcare de întoarcere. Păşea înainte,

uşor gârbovit, fără să-i pese de mine, îndreptându-se spre curtea stăpânului său. M-am înapoiat în casă întristat. Nu pricepeam. Meşterul m-a privit ţintă cu singurul lui ochi şi, dând dovadă de o pătrundere de care nu-l crezusem în stare, mi-a spus:

— Te aşteptai să-ţi cadă la picioare şi să ţi se închine ca unui zeu?

— E drept, i-am răspuns, aşteptam măcar un semn cât de mic de mulţumire.

— Puţin mai cunoşti viaţa, băiete! Se vede că eşti tânăr. Dar tinereţea e o boală care trece fără să-ţi dai seama. Şi viaţa e tot o boală de felul acesta: pe nesimţite se apropie de sfârşit. Află de la mine că unii o îndură cu greu şi abia aşteaptă să se vindece de dânsa...

Atunci n-am înţeles ce voia să spună Şara.

Peste câteva zile, bătrânul cămătar a venit la mine, cerându-mi să-i dau şi lui vederea, ca robului. Totul s-a petrecut ca înainte, numai că după ce i-am înfăşat cu alb ochii şi faţa, cămătarul fu dus la el acasă. Îi era silă să rămână în odăiţa mea strâmtă şi joasă din casa vraciului. De două ori pe zi treceam să-l văd. Abia în a şaptea zi, către seară, i-am desfăcut legătura. N-a dat niciun semn că zăreşte lumina, aşa că l-am legat la loc. Începusem să fiu neliniştit, pentru mine şi chiar pentru el. A opta, a noua, a zecea zi, nimic nu se schimbase. Într-a unsprezecea zi îi desfăcui de tot fâşiile cu care îi înconjurasem strâns capul şi ochii. Eram în sala cea mare a casei. În vatră ardea un foc zdravăn, la care se pregătea mâncarea întregii familii. Îi pândeam cu grijă mişcările. De jur împrejur erau robi, neamuri, prieteni. Cu mine veniseră meşterul vraci Şara şi tălmaciul

Ankdu. Cămătarul nu făcu nicio mişcare, abia clipi din ochi şi privi uşor într-o parte ca şi cum n-ar fi fost obişnuit cu strălucirea focului. Erau însă lucruri pe care doar eu le puteam băga de seamă.

— Nu văd nimic, zise către toţi cămătarul. Vraciul Azuz nu şi-a împlinit făgăduinţa, sunteţi mărturie cu toţii. Îl las să aleagă: sau îşi pierde amândoi ochii, ca mine, sau să-mi fie vândut mie ca rob. Cum doreşte.

Atunci apucai din foc o creangă aprinsă şi mă prefăcui că i-o zvârl în faţă. Cămătarul sări speriat într-o parte. Toţi izbucniră în strigăte de uimire. Şara Chiorul urla cât îl ţinea gura:

— Cum, păcătos şi netrebnic ce eşti! Te prefaci că nu vezi? Ai vrea să capeţi ca sclav pe omul acesta? Asta îţi este răsplata pentru binele pe care ţi l-a făcut cu un preţ atât de ieftin? Te lăcomeşti la shekelii pe care îi datorezi, ştiu eu bine! Adu încoace argintul pe dată, că altfel, fiul acesta de zeu, căci desigur e fiul lui Tammuz, şi Tammuz îi e tată, te pârăşte lui Gudea şi-o să dai de cinci ori pe-atâta!

Ankdu îmi ţinea şi el partea.

Speriat, cunoscând dreptatea lui Gudea, blestematul şi zgârcitul bătrân dădu poruncă să se aducă argintul şi îl cântări drept.

Chiorul avusese dreptate: voise să ne tragă pe sfoară, dar spaima de creanga aprinsă dăduse înşelăciunea pe faţă.

— Afară de asta mai eşti dator lui Marduk: să-i faci doi ochi de argint pentru tine şi doi ochi de argint pentru rob, adăugai eu.

Ştiam că nu avea cum să se împotrivească şi doream să-l pedepsesc pentru zgârcenie. Ne-am luat shekelii şi

am plecat. La poarta casei am întâlnit un chip cunoscut: robul căruia îi redasem vederea. Era încovoiat sub povara unei cobiliţe, de cave atârnau două vase de lut, pline cu apă. Abia mergea, sfârşit de oboseală. Îmi aruncă o privire urâtă, din ochii lui vindecaţi, şi bolborosi un blestem pe care îl auzii desluşit. La fel de bine îl auzise şi Chiorul. Îmi arătai nedumerirea.

— Înţeleg să nu-mi mulţumească, dar de ce mă blestemă?

— Înainte, mă lămuri Şara, îi dădeau de mâncare degeaba şi îl lăsau în pace. Acum, dacă vede, l-au pus iarăşi la muncă, din zori până când se lasă noaptea. Vezi că n-avea pentru ce să-ţi fie recunoscător. Munca de rob nu-i o fericire prea mare.

Nu conteneam să învăţ: dreptatea regilor mi-o arătase, în ţara Egyptos, Khaemonast şi în ţara Summer însuşi Gudea; recunoştinţa pentru binele făcut prietenului, Eheos, cârmaciul corăbiei pe care venisem din Ahaia în Egyptos; mulţumită pentru lecuire cămătarul din Ur, care voia să-mi ia ochii sau libertatea, numai ca să nu-mi plătească shekelii datoraţi. Robul, căruia îi dasem lumina în locul orbirii de care suferea, a fost mai cinstit: mi-a zvârlit doar un blestem. Găsisem însă dragostea lui Anu şi mai târziu pe a Ma’doulei, o femeie cu care abia ştiam să schimb la început câteva cuvinte. Se cumpăneau între ele?

Învaţă-mă, Zeus, de ce se petrec toate acestea cu noi
muritorii,
Care este rostul dorinţelor noastre şi ce ne mână în

viaţă,
Când am putea să trăim liniştiţi, fiecare la casele noastre?

Vorbele străine rostite de mine cu glas tare, în limba de acasă, îl uimiră pe Şara Chiorul. Îl minţii:

— E o rugăciune de mulţumire către zeii din patria mea pentru ajutorul lor.

Cuvintele mele erau numai în parte neadevărate. Zeii îmi arătaseră, încă o dată, cât de neînţeles e sufletul omului...

— Faci bine, Azuz. Zeii nu trebuie uitaţi niciodată. Ai încheiat cu ei vreo învoială? Dacă da, să ţi-o ţii neapărat.

Poporul din Summer încheie învoieli pentru toate: între oameni şi oameni, dar şi între oameni şi zei. Îi ceri prin rugăciuni zeului pe care îl crezi mai puternic să-ţi împlinească o dorinţă sau să te ajute într-o lucrare, îi făgăduieşti în schimb o jertfă sau daruri. Dacă zeul nu-şi ţine cuvântul, nu îi eşti dator cu nimic, întocmai ca în orice neguţătorie. Şi e bine să ai mare grijă să nu dai ceva înainte, căci dacă zeul nu se ţine de vorbă arvuna e pierdută.

Nu, nu făgăduisem nimic zeilor. Chiorul se linişti. Shekelii rămâneau întregi şi niciunul dintre ei n-aveau să cadă în mâinile preoţilor.

Odată ajunşi acasă, îi pusei meşterului chior, în palma dreaptă, doi shekeli pentru dânsul şi, în palma stângă, doi pentru nevastă-sa. Ea, apărută din dosul uşii ca un uliu, îi înhăţă pe toţi patru. Bătrânul se întristă şi singurul lui ochi se umezi.

— Lasă, învăţătorule, nu fi întristat. Ia de la mine încă un shekel, cel de-al cincilea, şi păstrează-l bine,

doar pentru tine! îi spusei, şi vorbele mele îl bucurară.

Shekelul dispăru ca prin farmec în cutele largii lui haine. Nu ştiu ce a făcut cu dânsul, dar zile de-a rândul veni târziu acasă. Singurul lui ochi clipea strălucitor şi vesel, ca aprins de lumina vinului.

Trecură alte luni. Suferinzii ne căutau şi în casa bătrânului medic fără un ochi apăru îndestularea: rogojini mai de preţ, vase de bronz şi de aramă, veşminte şi hrană din belşug. Stăpâna se îngrăşase încă pe atâta. Chiorul prinsese şi el carne pe dânsul şi şedea tolănit mai toată vremea. Cumpărase un sclav tânăr, pe care Ishnuna îl punea la muncă. Odată cu îngrăşarea, femeia se mai îmbunase. Glasul ei ascuţit se făcea auzit tot mai rar. Se îndopa cu o băutură făcută din orz, care îmbată, sau mesteca din fructul florii de mac, o floare ce dă visuri plăcute celor ce o folosesc. Plătisem de mult cei doi shekeli negustorului care mă adusese la Summer din Nubia. Vărsăm după dreptate vistieriei şi birul pe care îl datoram. Adunasem şi shekelii – zece la număr – cu care puteam să-mi răscumpăr plecarea din Ur şi aveam, pus deoparte, argint pentru călătorie. Din Ur porneau deseori caravane spre miazănoapte, la Babilon. Îmi pusesem în gând să merg cu una din ele. Aveam bune nădejdi: de vreo lună sosise la Ur o ceată de negustori din ţara Assur, un regat aşezat la miazănoapte de Summer şi aproape de Hatti. Assurul se războise ani mulţi cu Kassit-illah, stăpânul din Babilon. Acum încheiaseră o învoială de pace şi de negoţ. Veniseră aici ca să schimbe – ziceau – mărfuri aduse de ei pe robi, pe aur şi pe pietre scumpe. Căutau de asemenea mirodenii, uleiuri şi ţesături lucrate în Ur.

Îi rugasem să mă ia şi pe mine la plecarea lor şi căzusem la înţelegere din preţ. Vorbeau o limbă asemănătoare cu a Babilonului şi a Urului, dar cu totul deosebită de vechea summeriană în care erau scrise pe tăbliţe de lut numirile leacurilor şi ale bolilor. Erau oameni înalţi, cu pielea deschisă la culoare, dar arsă de soare şi de vânt. Aveau ochi negri ca noaptea şi nasuri încovoiate, asemeni ciocurilor unor păsări. Bărbi încreţite în inele, mari şi aspre, le cădeau până pe piept. Aduceau mai mult a războinici decât a negustori. Toţi erau îmbrăcaţi peste haina lor lungă cu zale grele. Purtau arc cu săgeţi şi o sabie lungă, atârnată totdeauna la şold. Aveau de vânzare drugi grei dintr-un metal cenuşiu, mai tare decât arama şi bronzul, acelaşi metal din care erau făcute armele căpeteniilor. Îl socoteau mai de preţ decât argintul.

Pe când eram în tabăra lor, pentru învoiala amintită mai sus, unul, înalt şi puternic, luă în glumă un scut din Summer, de aramă bătută cu ciocanul, şi cu o singură lovitură de sabie îl sparse în două. Am cercetat tăişul săbiei: n-avea nicio ştirbitură. Văzând cât sunt de mirat, au izbucnit în hohote mari de râs. Voiau să schimbe metalul acesta pe grâne. În Assur – spuneau ei – duceau lipsă de grâu.

— De ce nu-l căutaţi mai aproape de voi, la Babilon, la Kiş, la Lagaş? i-am întrebat.

Au râs şi mai cu poftă:

— Aici e mai ieftin.

Mi se păru ciudat. Iarna fusese săracă în ploi. Lucrul acesta se vedea şi în Summer: apa fluviului scăzuse cu câţiva coţi şi multe din canalele din care plugarii îşi udau ogoarele erau uscate şi goale. Gudea poruncise

slujitorilor săi să adune cât mai multe bucate. Anul fusese însă neroditor. Ogoarele, udate cu prea puţină apă, dăduseră un rod neîndestulător. Unele grâne păliseră şi se uscaseră. Recolta viitoare se arăta şi mai săracă. Fără să-i pese de foamete, patesi aduna grâul şi orzul în hambarele lui. Ovăzul îl păstra cu grijă în magazii, deşi nu avea care de luptă. Inima şi mintea lacomă ale lui Gudea ascundeau o taină. Oamenii de rând murmurau: aveau să rămână fără pâine la anul, erau împovăraţi de datorii, strânşi în chingi de cămătari. Totuşi Gudea nu ţinea seamă de asta. Zilnic vedeam slujitorii plecaţi după biruri întorcându-se cu saci încărcaţi pe spinările asinilor şi ducându-i la curte. Pe zi ce trecea, vremurile erau mai tulburi: şi în alte oraşe din preajmă se simţea lipsa. Săracii sufereau îndeosebi. Pentru robi hrana se redusese la jumătate. Umblau vorbe de răzvrătire şi noaptea se iveau cete de tâlhari.

— Vin vremuri grele, Azuz, îmi spuse într-o seară vraciul cel chior. Să ascundem cea mai mare parte din argint în pământ. Cu ce rămâne să cumpărăm grâne...

Şara se gândise bine, dar nu-şi făcuse o socoteală înţeleaptă când îi încredinţase cumpărăturile Ishnunei. Se tocmea o dimineaţă pentru o baniţă de grâu şi până la urmă se trezi că nu se mai găsea de cumpărat niciun prisos.

Gudea tot nu slăbise strângerea birurilor. Nu-i păsa de suferinţele plugarilor şi ale meşteşugarilor, tare pe gărzile lui şi poate bizuindu-se şi pe ajutorul assirienilor. Cu toate că întărise paza de la porţi şi de pe uliţe, într-o bună zi răzvrătirea izbucni ca o flacără. Gudea trimisese dis-de-dimineaţă la tabăra din Assur

un şir lung de robi. Erau datornici care fuseseră robiţi de cămătari, plugari care nu vărsaseră vistieriei birul cuvenit, văduve şi orfani rămaşi fără apărare. Pe drum, ostaşii lui patesi au fost întâmpinaţi mai întâi cu pietre. Apoi, ca prin minune, în mâinile mulţimii se iviră arme şi se încinse încăierarea. Scăpaţi din lanţuri, prinşii îşi uniră mânia cu mânia celor care îi eliberaseră şi împreună se rostogoliră ca un torent năvalnic pe uliţele cetăţii, spre porţi, spre hambare, spre casele nobililor. Cete de oameni de la ţară, cu bâte, cu furci, cu sape pândeau de câteva zile pe la porţile cetăţii. Răzvrătirea dinăuntru le deschise drumul.

Au urmat zile de tulburări: săracii nu mai ascultau de bogaţi, argintul nu mai avea preţ, slugile se ridicau împotriva stăpânilor, robii fugeau. Aşa a făcut şi robul lui Şara şi al Ishnunei, sătul de ocările grasei lui stăpâne. Pe uliţe colindau săteni şi orăşeni răzvrătiţi, casele cămătarilor se aprindeau, pământul era presărat cu tăbliţe de lut sfărâmate. Urul zumzuia ca un roi.

Era prilejul potrivit pentru fugă. Nimeni nu m-ar mai fi oprit la porţi să mă întrebe dacă Gudea mi-a îngăduit sau nu să părăsesc Urul. Cei zece shekeli – răscumpărarea – puteam să-i păstrez pentru mine. În uşă bătu o mână nerăbdătoare. I-am deschis cu băgare de seamă, în timp ce Şara şi Ishnuna mă implorau să nu-i las pe tâlhari să pătrundă în casă. Erau însă doar Ankdu şi Eshtar.

— Veniţi cu noi, gâfâi Ankdu înspăimântat şi ostenit de alergătură.

— Unde? l-am întrebat.

— La palat. Gudea o să ne dea adăpost. Ţi-am spus

doar că sunt unul dintre slujitorii lui.

La auzul veştii, Ishnuna nu-şi putu stăpâni bucuria. O îmbrăţişa şi o săruta pe Eshtar cu atâta dragoste de parcă i-ar fi fost soră bună. Eu mi-am arătat îndoiala:

— O să rămânem închişi acolo.

— Nu mult, Azuz. E o taină pe care nu vreau să ţi-o destăinui, dar Gudea aşteaptă ajutor străin.

Gândul mi-a zburat la neguţătorii assirieni. Dar ceata lor nu era atât de numeroasă ca să-i poată mfrânge pe răsculaţi. Eu unul n-am vrut să mă ascund în cetatea întărită din mijlocul Urului. Atunci, Ankdu, tremurând, a dat pe faţă pricina pentru care se hotărâse să mă „scape” şi pe mine. Se temea să străbată singur printre cetele mânioase ale celor răzvrătiţi: îi urmăreau pe toţi slujitorii regeşti, mari sau mici, şi îi ameninţau cu răzbunări grozave.

Şovăielile mi le-a înfrânt amintindu-mi că am o datorie de recunoştinţă faţă de el, ca şi cum nu i-o plătisem îndeajuns.

Vremea pe care trebuia s-o petrec la Ur se împlinise. În drumul nostru spre palat, am străbătut o bună parte din oraş. Ne lăsară să trecem prin uliţe fără să ne împiedice. Din vreme în vreme, câte unul mă recunoştea şi-mi striga:

— Vino cu noi, bunule Azuz!

Scuturam din cap:

— Mai târziu, prieteni, mai târziu!

Lângă mine, Ankdu, Şara şi cele două femei se făceau mici şi îşi ascundeau ochii ori de câte ori ne apăreau în cale bărbaţi înarmaţi. Le era zadarnic teamă: nimeni nu lua seama la ei schimbaţi cum erau de o îmbrăcăminte ponosită şi săracă.

Pe măsură ce ne apropiam de palat, mulţimea se făcea însă mai deasă. Prins în ea, mă pomenii despărţit de Ankdu, de Şara şi de femei. N-aveam să-i mai văd niciodată. Eram târât de un şuvoi de oameni care se rostogolea spre palat. Se auzeau zvonuri că porţile zac sparte şi că alţii mai vrednici pătrund înăuntru, luându-şi partea din hambare şi din nenumăratele bogăţii tăinuite. Era adevărat: zidurile de pământ ale palatului, neîntărite de mult, erau, ici şi colo, prăbuşite. Porţile, date în lături. Prin curţi, ostaşii care încercaseră să se lupte fuseseră daţi morţii. Alţii fugiseră, părăsindu-şi stăpânul. Robii şi săracii cărau din cămări bucate şi haine, îndemnându-i pe noii veniţi să facă la fel.

Mă trezii, pe neaşteptate, faţă în faţă cu un chip cunoscut: în fruntea unei cete înarmate, şedea bătrânul rob pe care îl vindecasem, dându-i vederea. Mă străpunse aducerea aminte a nerecunoştinţei lui. Nu cumva se schimbase în poftă de răzbunare pentru răul pe care i-l făcusem fără voie? Era de ajuns să dea un strigăt, să facă un semn, şi ceata m-ar fi sfâşiat în bucăţi. Mă recunoscuse şi el. Dar nici strigătul, nici semnul nu îndemnă pe ceilalţi să se năpustească asupra mea. Dimpotrivă. Robul veni către mine, grăindu-mi:

— Abia acum pot să-ţi mulţumesc, vraciule pentru vedere. Ea mi-a îngăduit să mă răzbun pentru anii de chinuri şi trudă! Altfel nu mi-aş fi văzut duşmanii în faţă şi n-aş fi putut să-i izbesc!

Am trecut mai departe, mergând din cămări în cămări, din curte în curte. Sala cea mare, în care odată mă primise Gudea, era pustie. Trupul răsturnat de pe jilţul regesc zăcea cu faţa în sus. Gudea privea mirat

tavanul: pe frunte şi pe jumătate din faţă se închegase sângele, izvorând dintr-o rană adâncă. M-am aplecat asupra lui: fusese izbit cu o sapă şi doborât. Pieptul îi era sfărâmat. Colanul, brăţările, inelele din degete îi erau smulse. Semăna nespus de mult cu statuile strămoşului său. Avea faţa zdrobită şi înţepeneala lor de piatră. M-am grăbit să părăsesc sala dreptăţii, acum pustie şi goală. Gudea n-avea să-mi mai ceară shekelii de argint ca să mă lase să plec din oraşul lui.

Dinspre dreapta se auzeau strigăte de luptă şi tumult. Ştiam că într-acolo era o parte mai bine întărită a fortăreţei, în care stăpânul păstra bogăţiile de aur şi argint. Câţiva din ostaşii de pază se retrăseseră acolo şi se apărau de mulţimea rău înarmată, dar plină de ură.

Am rătăcit o vreme prin curţile părăsite, căutând-o pe Ma'doula ca în vis. Abia târziu mi-am amintit că trimişii lui Gudea mi-o aduseseră aproape moartă acasă...

O luai înspre partea dinspre miazănoapte, către tabăra neguţătorilor. Mulţimea nu-i izbise încă, deşi îi privea ca pe nişte prieteni ai lui Gudea şi deci ca duşmani. Assirienii se găteau de drum. Încărcau pe asini poverile, struneau cămilele şi încercau încă o dată legăturile robilor pe care li-i vânduse patesi. Nu păreau bucuroşi. Poate că negustoria nu le adusese câştig, ci doar osteneală. Drugii de fier pe care-i mai aveau cu dânşii pieriseră. Pământ proaspăt răscolit, peste care puneau mereu să treacă robi şi asini, îmi arăta că-i îngropaseră acolo, ca şi cum mai aveau de gând să se întoarcă. Totul dădea la iveală dorinţa lor de a călători cu repeziciune spre miazănoapte, acolo unde le era

ţara. M-au primit cu rânjete, care nu-mi păreau bune, dar nu mi-au spus nimic, arătându-mi prin semne unde mi-e locul la drum. Înainte de plecare, l-am văzut pe unul dintr-înşii, care părea a fi mai de frunte, cercetându-i pe robi. Câţiva din ei, slăbiţi de boli sau cu răni la picioare, au fost daţi deoparte, o turmă cu ochi îngroziţi. De la o sută de paşi, un grup de arcaşi din Assur şi-a încordat arcurile lungi şi şi-a slobozit săgeţile într-înşii. Fiecare săgeată se înfigea într-un trup, străbătându-l dintr-o parte într-alta. Orice ţintă lovită trezea la arcaşi bucurie, dată pe faţă prin strigăte de încuviinţare. Când n-a mai rămas în picioare niciunul din sclavii prea slabi pentru drum, arcaşii s-au dus să-şi ia înapoi săgeţile. Le puneau în tolbele agăţate la spate, pline de sânge sau ştergându-le de poalele hainelor lungi. Pe urmă, s-a dat semnalul şi toţi am pornit-o înainte, prin Urul în flăcări.

Până să iasă din oraş, ceata oamenilor din Assur a fost atacată de câteva ori de răzvrătiţi. Plugari cu palmele bătătorite, olari, ţesători, fauri erau amestecaţi cu ostaşi de rând din Summer, trecuţi de partea răsculaţilor. Voiau să-i elibereze pe robi. Ori de câte ori năvala mulţimii îi strângeau prea de aproape, assirienii se opreau şi, dindărătul marilor scuturi, azvârleau cu săgeţi. Suliţele de lemn ale summerienilor sau bolovanii zvârliţi de ei se loveau cu zgomot de pavezele sau zalele războinicilor, fără să facă prea mult rău. Abia într-o ciocnire mai mare, la poarta cetăţii, assirienii avură pierderi: trei sau patru războinici ucişi, atinşi de suliţe în gât, acolo unde nu-i mai apărau zalele, scutul sau coiful, şi vreo treizeci-patruzeci de robi rupţi din şir şi sloboziţi de răzvrătiţii

atacatori, (grosul taberei, cu o parte din sclavi şi asini, izbuti să treacă şi să se îndepărteze de Ur.

Străbăturăm spre miazănoapte ţara Summer: pretutindeni focuri aprinse, sate pustii, oraşe bânuite de foame şi răzmeriţe. Nimeni nu ne împiedica să mergem înainte. Assirienii erau grăbiţi, ocoleau aşezările, îşi părăseau animalele bolnave şi robii istoviţi, dar nu lăsau niciodată în viaţă nici vite, nici oameni. Înnoptam fără foc, strecurându-ne parcă printr-o ţară duşmană. În dimineaţa celei de-a cincea zi, în depărtare se ridică un nor de pulbere venind în întâmpinarea noastră. Assirienii se opriră puţin, aşteptând ceva, pe urmă zoriră înainte. Se zărea o mare mulţime. Mai de aproape desluşii care de luptă, ostaşi înzăuaţi din Assur, şiruri de oameni şi vite încărcate cu poveri. Am priceput atunci că „neguţătorii” nu erau decât iscoade trimise înainte, să pipăie drumul şi să aducă veste dacă războiul are sorţi de izbândă. Poate că ajutorul pe care îl aştepta Gudea era tocmai oastea Assurului. Pentru ea strângea grâu în hambare, pentru caii de la carele ei de război aduna orz şi ovăz în gropi. Seceta, foametea, înţelegerea assirienilor cu Gudea, toate fuseseră vestite ţării Assur şi aceasta pornise războiul. Vai de Summer şi de oamenii lui! Vai de Babilon şi de regele Kassit-illah! Assurul duşman părea să fie mai tare...

În fruntea oastei assiriene mergea, într-un car plin de podoabe, o căpetenie de seamă sau regele lor. Mă îngrozii când văzui atârnate de o parte şi de alta a carului său capete tăiate de bărbaţi, dar şi de copii şi femei. Conducătorul cetei de iscoade se plecă înaintea celui din car, sărutându-i piciorul. Abia după aceea îi

vorbi, lămurindu-i desigur tot ce făcuse până atunci şi dându-i veşti despre Ur. Veştile nu-i plăcură războinicului împodobit. Era mâniat că oamenii lui îl lăsaseră pe Gudea pradă răzvrătiţilor sau pentru că i se risipiseră grânele şi nutreţul pe care se bizuia în război? Îl văzui smulgând suliţa aşezată lângă el în car şi străpungându-l dintr-o parte în alta pe cel care fusese căpetenia iscoadelor. Apoi, nepăsător, trecu să cerceteze ceata de robi.

Pe drum îmi părăsisem îmbrăcămintea summeriană, greoaie la mers. Eram gol, cu mijlocul numai încins cu un şorţ de pânză. Pe umăr purtam desaga mea obişnuită. Părul şi barba îmi crescuseră mari. Nu eram nici liber, nici legat, ca robii. Făptura mea îi păru ciudată regelui lor şi cu un gest porunci să-i fiu adus înainte. Voiam să păşesc fără grabă când mă pomenii izbit. Ostaşii din Assur mă zvârliră cu faţa în ţărână, la picioarele cailor, gata să-mi sfărâme capul cu copitele. Am încercat să mă ridic, dar un picior îmi apăsa grumazul şi simţii în spinare, intrându-mi adânc în carne, vârful ascuţit al unei suliţe care mă ţinea la pământ. În urechi îmi sunară hohote de râs. Regele lor strigă câteva vorbe şi apoi, cârmind carul de luptă, trecu duruind pe aproape de mine, gata să mă zdrobească. Mă simţii ridicat, despuiat de şorţ şi de desagă. Mâini zdravene mă ţineau, în timp ce pe alături, treceau, unul după altul, care încărcate cu războinici, gonind înainte. Dintr-unul, un vizitiu mă plesni în goană cu biciul de piele cu bumbi de metal la capăt. Plesnitura îmi sfâşiase adânc obrazul din dreapta.

Port şi acum urma de bici, ca amintire a învoielii

făcute cu cei din Assur şi întărite cu argint.

CARTEA a VII-a

ASSUR

Soarta mă azvârlise iar departe de ţărmurile nădejdilor mele şi mă amestecase într-o jalnică turmă de robi. Bărbaţi şi femei, răpiţi de prin sate, ni se alăturau zilnic. Assirienii îi păstrau doar pe cei în putere. Bătrânii, bolnavii, copiii neputincioşi erau săgetaţi, împunşi cu suliţele, tăiaţi cu săbiile. Ziua mergeam mânaţi din urmă, ca vitele. Abia când se lăsa amurgul poposeam în locuri dinainte pregătite. Drept hrană, ni se azvârleau bucăţi de carne pe jumătate putrezită, sau câte o oală mare plină cu fiertură de mei. Ca să bem, ne duceau la râuri sau la canale de irigaţie. Însetaţi de arşiţă, ne culcam pe burtă, ne afundam capetele în apa stătută şi mâloasă şi sorbeam până ne umflam, îngrămădiţi unii într-alţii, ne străduiam apoi să adormim şi să uităm că mâine începe o altă zi.

Când se ridicau zorile, plecam mai departe. Eram legaţi cu ştreanguri de gât. Alte frânghii la picioare ne sileau să mergem în aceeaşi măsură. Cel care se clătina, şovăia sau se oprea era sugrumat de mersul înainte al celorlalţi. Uneori îi târam leşul după noi sute şi sute de paşi, până când vreunul din ostaşii de pază se îndura să-l descăpăţâneze. Calea ne era însemnată cu leşuri. Se înmulţiseră lupii, hienele, şacalii. Anubis era mai îmbuibat ca niciodată.

Cât am mers prin Summer şi Akkad n-am văzut decât pârjol, ruine, pustiu şi spaimă. Satele erau date în pradă şi din colibele de lut nu mai rămăseseră decât ruine. Pe uliţe, trupurile ucise zăceau în grămezi. În câteva locuri am zărit piramide de capete tăiate, clădite cu grijă. Pe cer se roteau fără încetare stoluri de corbi. Peste tot trecuseră oştile regelui din Assur.

Groaza şi moartea ne înconjurau, gonindu-ne mereu înainte. Nu aveam prea multe veşti despre război, dar nu rămâneam nici cu totul neştiutori. Regele din Babilon, Kassit-illah, îndrăznise să iasă la luptă în faţa zidurilor. Oastea lui fusese sfărâmată. Rămăşiţele se trăseseră la adăpostul cetăţii, întărită cu două rânduri de ziduri şi cu şanţuri adânci de apă. Kassit-illah aştepta, împreună cu nobilii, cu femeile şi cu războinicii pe care îi mai avea. Se şoptea că are grâu, ulei, vite pentru mai bine de doi ani.

Babilonul nu l-am văzut decât de departe, în timpul unui scurt popas. Jumătate din robi au fost luaţi şi duşi într-acolo, la muncă. Ostaşii din Assur erau mânioşi, nemulţumiţi şi înverşunaţi de zăbavă. Făgăduiau cu strigăte mari să treacă pe toţi locuitorii din Babilon prin ascuţişul săbiilor şi, fiindcă prilejul de a se ţine de vorbă se arăta îndoielnic, se răzbunau pe prinşi.

Odată trecuţi de oraşul lui Kassit-illah, furăm mânaţi spre miazănoapte cu grabă şi mai mare. Odihna de noapte era scurtată. Cei osteniţi erau sculaţi şi aşezaţi în şir, cu biciul. Cei slabi, omorâţi fără cruţare. Din repeziciunea mersului nostru, ca şi din alte semne – cete de ostaşi assirieni cu care ne încrucişam, goana carelor purtând ştafete, chipurile încruntate ale căpeteniilor – desluşeam că războiul nu avea izbânda

repede pe care o aşteptau oamenii din ţara Assur.

Trecurăm şi hotarul Babilonului, înfăţişat de pietre înalte, cioplite în chip de vulturi şi lei cu capete de om. Pământul se făcuse mai muntos şi mai sărac. Canalele de irigaţie rămăseseră de mult în urmă. În locul ogoarelor întinse, se iveau, ici şi colo, petice strâmte de pământ rău lucrat. Colibele erau tot sărace. Şi pe aici, în ţara Assur, stăpâneau groaza şi, prietena ei bună, moartea, deşi peste aceste meleaguri nu trecuse urgia războiului. Se simţea o mână apăsătoare conducând totul cu fierul şi cu biciul. Poporul nu părea nici fericit, nici îndestulat de jafurile nobililor săi înveşmântaţi în zale grele. Ţărani acoperiţi cu zdrenţe soioase se ascundeau sau fugeau la vederea convoiului nostru. Pe bună dreptate: ostaşii îi înhăţau, îi scoteau de prin cotloane, îi puneau la corvezi grele sau îi biciuiau până căpătau hrană şi băutură. În ochii supuşilor regelui din Assur sticlea teama fiarelor hăituite. Erau galbeni, palizi, bolnavi şi înfometaţi. Prea puţini se deosebeau de starea noastră de robi.

Din loc în loc, străjuiau depărtările fortăreţe şi turnuri de pază. Din ce în ce mai dese, aceste întărituri dădeau de veste că ne apropiam de cetatea cea mare.

Ţara se chema: Assur. Cetatea: Assur. Zeul: Assur. Un singur cuvânt, repetat iarăşi şi iarăşi, cu încăpăţânare monotonă, însemna totul. Nu cumva şi pe rege îl chema tot Assur? Gândul acesta m-a făcut să zâmbesc. Tovarăşul meu de ştreang mi-a aruncat o privire uimită. Nu aveam de ce să mă veselesc.

Assurul ne înghiţi lacom. În spatele nostru căzu poarta uriaşă, ferecată cu aramă. Totul părea făurit pentru război şi pentru spulberarea nădejdilor.

Pretutindeni, ziduri groase şi înalte, turnuri şi şanţuri. Poduri păzite şi uşi închise cu drugi puternici şi cu zăvoare. Ostaşii înarmaţi, înzăuaţi păreau singurii locuitori ai oraşului.

Ne duseră într-un fel de ţarc. Acolo ne numărară şi ne înscriseră pe tăbliţe de lut, cu o grijă neobişnuită. Mai mult: ne scoaseră ştreangurile de la gât şi legăturile de la picioare. Ni se aduse hrană mai bună. Apă aveam din belşug să bem şi să ne curăţăm de pulberea drumului. Înţelesei că preţul nostru fusese unul în drum şi că era altul în cetate.

După ce ne-am mai întremat, şi aceasta a ţinut o vreme, ne-au împărţit în cete mici, după vârstă şi putere. Paznicii ne-au poruncit să ne aşezăm în picioare, într-un singur şir. Prin faţa noastră aveau să treacă căpeteniile, războinicii, preoţii din Assur, pe care regele îi dăruise cu noi, robii. Măriţii aveau dreptul să-şi aleagă robi după plac.

Încă din prima zi se opri lângă mine un războinic bogat înveşmântat. Îl însoţeau slujitori şi ostaşi mai mărunţi. Îşi şi luase câţiva sclavi: adolescenţi frumoşi şi fecioare. Mă cercetă cu un dispreţ vădit şi cu o curiozitate tăinuită.

— Nu eşti din Summer, robule. Văd după chipul şi după purtarea ta.

Chipul îmi era într-adevăr străin: niciunul dintre cei din tot ţarcul, prinşi sau liberi, nu avea păr galben şi ochi albaştri. Purtarea îmi fusese neobişnuită: îl privisem pe războinic în ochi fără să-mi plec fruntea cu umilinţă.

— Ai ghicit! i-am răspuns.

— Spune-mi, ce ştii să lucrezi? Să ari, să culegi sau

te pricepi la vreun meşteşug mai ales?

— Sunt vraci şi medic. Îi vindec pe oameni de boli.

Cei din Assur râdeau de lucruri care altora nu li s-ar fi părut de râs. Îi văzusem hohotind când se prăbuşeau istoviţi robii sau când, însetaţi şi înfometaţi, bătrânii li se târau la picioare. Assirianul râse şi de răspunsul meu.

— N-ai nimerit bine, străine! La noi, bolnavii şi slăbănogii n-au căutare. Zeul Assur alege din oameni pe cei mai zdraveni. Pe suferinzi şi pe neputincioşi îi lasă să moară. Văd că nu eşti bun de nimic şi că ai braţe slăbănoage, dar tot te-aş lua pentru mine, pentru înfăţişarea ta neobişnuită. Regele nostru, fiul lui Assur şi al Lunei, mi-a dat, pentru vitejia mea, zece robi. Tu să fii cel din urmă.

Fiecare ceată de robi era dată în grija unui păzitor înarmat cu un gârbaci. Al nostru ascultase la început nepăsător cuvintele războinicului de neam, apoi prinsese să fie neliniştit. Se muta de pe un picior pe altul, arunca în dreapta şi în stânga priviri deznădăjduite, ca şi cum îl ameninţa vreun pericol şi nădăjduia vreo izbăvire. Ivirea întâiului paznic, mai mare peste întregul ţarc, îi adusese o uşurare vădită. Îl mai văzusem de câteva ori pe acesta şi înfăţişarea lui spânatică şi bătrânicioasă, obrazul aproape femeiesc, vocea subţirică şi spartă mi se păruseră de râs. Slujitorii mai mărunţi îi ştiau însă de frică. Faţă de noi, robii, dovedea răutăţi neaşteptate şi o cruzime dibace. Trufia lui obişnuită pierise însă de data asta cu totul. Se ploconea adânc, din gură îi ieşea un şuvoi nepotolit de vorbe, glasul miorlăia şi tremura strident. Pe măsură ce întâiul paznic se făcea mai umil, figura

războinicului se întuneca.

Zvârli şi el o întrebare, sub care păzitorul se încovoie şi mai tare, dar fără să-şi pună lacăt la vorbire. Assirianul de neam se răsuci şi plecă mai departe, urmat de slujitorii lui, de robii pe care şi-i alesese, şi de văicărelile paznicului. Se îndepărtase îndestul, când vocea miorlăitoare se rupse, se schimbă în şuierul unei porunci. Doi oameni mă înhăţară şi mă târâră cu ei într-un colţ mai îndepărtat al închisorii noastre. Fui ţintuit la pământ, lângă un morman de jar pe care se înroşea o sculă de aramă. O zărisem în treacăt şi nu bănuiam care îi era rostul. Paznicul cel mare o apucă grijuliu şi mi-o apăsă cu putere pe umăr. Carnea sfârâi şi se aprinse. O durere mă săgetă până la inimă şi îmi pierdui cunoştinţa.

M-am trezit în întuneric. Pe lângă mine se mişcau, încet, umbre de oameni. Graiuri diferite îmi sunau în urechi. Sus de tot, o pată rotundă, albăstruie-închis închipuia un cer de noapte spuzit de stele.

— Ce-i cu temniţa asta? cerui lămuriri, cu glasul încă slăbit.

Folosisem, fără să-mi dau seama, limba din Summer şi tot în summeriană auzii cârâitul unui răspuns răguşit:

— Temniţă. O să te obişnuieşti.

— De ce m-au adus aici?

— Eşti robul regelui lor blestemat, şi încă un rob nesupus.

Auzind exclamaţia mea, summerianul din umbră se miră.

— N-o ştiai? Doar ţi-au pus pe umăr pecetea de sclav răzvrătit. Miroseai a friptură. Ce-ai făcut de ţi s-a dat

pedeapsa asta?

— Nimic. Poate fiindcă nu m-am azvârlit în pulbere înaintea carului regesc, mi-am amintit eu după o vreme.

Celălalt chicoti bucuros.

— Uşor ai scăpat! La alţii, pentru vini mai neînsemnate, Assur-Apal porunceşte să le taie mâinile, urechile, să le ardă ochii, ba chiar să-i descăpăţâneze.

Pe urmă, vocea din umbră se întristă la fel de fară pricină precum se întristase cu o clipă mai înainte:

— Uşor ai scăpat, dar poate te aşteaptă chinuri mai grozave, când măria-sa vine de la războiul în care a plecat. Cel mai rău e să te uite aici…

Şi regele Assur mă uită pe mine, ca şi pe ceilalţi robi din groapă. Aproape toată vremea domneau întunericul şi frigul. Lumina pătrundea rar, atunci când soarele trecea drept pe deasupra noastră, dar pământul jilav de pe fundul închisorii noastre nu apuca să se zvânte. Cu duhoarea de hoit şi de scârnăvie mă obişnuisem. Mai greu mi-a fost să mă deprind cu obiceiul de a dormi îngrămădiţi unii într-alţii – în nopţile răcoroase – fără grijă de bubele pline de puroi care acopereau cele mai multe trupuri. Curând a trecut şi asta: eram şi eu acoperit de plăgi mustinde şi puturoase. O dată pe zi ni se cobora cu o frânghie mâncarea şi apa trebuincioase vieţii. Cu altă frânghie, mai zdravănă, erau trase sus trupurile celor morţi. Hoiturile zăceau printre noi îndelung, până când duhoarea lor devenea cu neputinţă de îndurat. Abia atunci, la strigătele şi la chemările noastre, paznicii se îndurau să ne uşureze de chin. Noi, cei vii, ne agăţam cu deznădejde de orice clipă dăruită de soartă, chiar

atunci când trupul nu mai era decât o zdreanţă şi mintea prindea să ni se tulbure. Mă încordam din toate puterile, mă încăpăţânam să trăiesc, să nu ajung în starea de nepăsare care se arată înainte de trecerea în lumea de dincolo. Barba şi părul îmi crescuseră, muşchii mi se topiseră, pielea mi se subţiase şi crăpase de umezeală. Mâinile îmi tremurau ca ale bătrânilor, orice dorinţă de a mânca îmi pierise, dar mă sileam să înghit hrana puturoasă cu care ne miluia regele Assur-Apal. Cu toată slăbiciunea corpului, unele dintre simţuri mi se ascuţiseră peste măsură. Vederea îmi era pătrunzătoare chiar pe întuneric, aşa cum o au fiarele de noapte. Auzul prindea zgomote nelămurite, peste care altădată aş fi trecut. Mi se părea că rostogolirea zarurilor de oase pe care le jucau lângă gura închisorii păzitorii noştri se petrece doar la un pas de mine. Deasupra noastră se schimbau stelele nopţii. După ele puteam să cunoaştem trecerea nepotolită a vremii.

Cum n-am murit atunci, ştie numai Apollon! Şi totuşi, în fundul acestei fântâni, prefăcuţi aproape în animale, nu eram cu totul rupţi de lumea din afară. Din când în când, un proaspăt tovarăş de moarte ne aducea veşti. Unul, pe jumătate sfârtecat de bice, avu totuşi puterea să rânjească: Assur-Apal se întoarse de la război fără izbândă.

— Leul din Assur s-a întors cu coada între picioare, ne împărtăşea el printre gemete. Babilonul n-a căzut, Akkadul s-a răsculat, în Summer s-a ridicat fiul lui Tammuz. Propovăduieşte venirea unui veac fără robi şi fără stăpâni, în care oamenii să fie de-o seamă.

Nu toţi îl ascultau: în inima întunericului, la hotarul cu veşnicia, dăinuia încă umilinţa şi teama.

— Aşteaptă să te scoată de aici fiul lui Tammuz. Singura nădejde este îndurarea lui Assur...

— Sau frânghia hoiturilor...

— Tăria lui Assur e zdruncinată, urmă noul venit. Regele a pierdut jumătate din oştire. A treia parte din caii de ham au pierit.

Altă dată a fost aruncat printre noi un rob orbit, îi străpunseseră ochii cu cuţitul. Atât. A murit curând după aceea, dar a apucat să ne povestească despre furia lui Apal, care poruncise să fie ucişi o mie de robi din Akkad şi Summer şi, pe bărci lăsate în voia fluviului, trimisese la Babilon o mie de capete, doar se va înspăimânta Kassit-illah şi se va supune.

— Kassit-illah o să taie o mie de oameni de la Assur şi o să le trimită hoiturile descăpăţânate pe măgari, lui Apal, a mormăit o voce înţeleaptă.

M-am încumetat să pun şi eu o întrebare.

— De ce te-au orbit?

— Am înălţat ochii asupra dănţuitoarelor despuiate. Doar regele se poate desfăta cu o asemenea privelişte.

Alteori, rămâneam săptămâni întregi fără nicio veste. Învăţasem însă înţelesul fiecărui zgomot care ne venea din lumea de afară: paşii ostaşilor de gardă, mai uşori sau mai apăsaţi, strigătele lor de noapte, semn că sunt treji, arătau că puterea lui Assur-Apal peste cetate dăinuieşte mereu; rostogolirea zarurilor, râsetele şi sudălmile vădeau că viaţa e aceeaşi; sunetul de ţimbale şi surle vestea petrecerile. Auzeam ţipetele femeilor duse cu sila în iatacurile regelui, duruitul carelor când regele pleca la vânătoare de fiare, urletele robilor schingiuiţi.

O vreme nu mai fusese zvârlit în groapă nimeni. Cel

mai bătrân dintre noi – era în groapă după socotelile lui de mai bine de un an – spunea că asta înseamnă că ostaşii din Assur nu mai plecaseră la război.

— Robii se împuţinează şi se scumpesc. Poate or să-şi aducă aminte şi de noi...

Dar întregul pământ ne uitase. Tot mai dese erau ecourile petrecerilor la palat şi Assur-Apal se cufunda în ospeţe şi chefuri. Nu mai aveam vreo nădejde să ies de acolo decât legat de frânghia cu care se scoteau morţii.

Pe neaşteptate izbucniră afară zgomote neauzite până atunci: vaiete de moarte, chiote de femei speriate, zăngănit de săbii ciocnite una de alta, duruit de care de luptă repezite în goană, nechezat de cai răniţi. În palat se dădea o luptă pe viaţă şi pe moarte. Năvăliseră în cetate duşmanii şi aveau să ne scape? înăuntru căzu deodată un trup. Era un ostaş din Assur, înzăuat, care bufni de pământ cu zgomot înfundat. Zăcea nemişcat. L-am pipăit: era mort. Îşi frânsese în cădere, şira spinării, dar avea şi faţa plină de sânge, izbit de sabie. Spre seară tumultul luptei s-a îndepărtat şi s-a stins. Două zile am stat fără hrană şi apă. În cea de-a treia, la marginea gropii s-au arătat chipuri bărboase, ni s-au aruncat scări şi frânghii să ne tragă afară. În inima mea şi în a celor de lângă mine s-a aprins o nădejde nebună, în parte împlinită şi în parte înşelată.

Ne-am trezit sus: o ceată de arătări cu mâinile tremurânde. Întâi vreo zece, apoi mereu alţii, scoşi de ostaşii din Assur de prin gropi şi tainiţe. Curtea avea urme de luptă. Toţi cei căzuţi, rămaşi sub ziduri, erau assirieni. Prăbuşiţi unii peste alţii, încleştaţi de moarte

şi de furie, zdrobiţi sub sfărâmături de care, aşteptau nici ei nu ştiau ce. Nu pricepeam ce se petrecuse. Mânaţi şi împinşi înainte cu strigăte şi cu vârful suliţelor, treceam prin curţile palatului: pretutindeni acelaşi prăpăd înfăţişat ochilor noştri nedeprinşi cu lumina, ci cu o lume de umbre şi de pete alburii. Am fost aduşi înaintea regelui. Mă aşteptam să-l văd pe Assur-Apal, dar în locul lui şi pe tronul lui era altul. Chipul mi s-a părut cunoscut, dar cu greu aş fi fost în stare să spun de unde îl ştiam. Rând pe rând eram îmbrânciţi la picioarele căpeteniilor care îl înconjurau şi rând pe rând eram cercetaţi. Căutau să-şi dea seama dacă mai suntem buni de ceva. Cei prea slăbiţi şi prea bolnavi erau zvârliţi într-o parte.

Ostaşi înzăuaţi îi luau şi-i purtau de acolo la moarte ca pe nişte guri de prisos ce erau. Printre ei a plecat şi bătrânul rob care trăise un an în groapă, nădăjduind în milostivirea stăpânilor. Clipea des din pleoapele înroşite şi roase, şi nu înţelegea ce se petrece cu el. Când s-a pomenit înhăţat de soldaţi, a prins să schelălăie încet, ca un câine. Inima mi s-a oprit străpunsă de o nesfârşită părere de rău pentru tot şi pentru toate. Mi-am întors privirea în lături şi mi-am încleştat pumnii. Unghiile lungi mi s-au înfipt în palmă. Când au ajuns la mine, proaspătul rege a făcut un semn şi el însuşi şi-a aţintit ochii asupra mea. Părul meu bălan, lung până la umeri, barba blondă, cârlionţată, i-a amintit parcă de ceva vechi.

— Nu eşti tu vraciul care n-ai vrut să te arunci în pulbere la picioarele lui Apal? mă întrebă el.

Robii, căpeteniile, războinicii au tresărit, uimiţi de cinstea pe care mi-o arăta stăpânitorul.

Glasul aspru, răguşit, mi-a sunat în urechi venind de departe şi de demult. Era războinicul care poftise să mă ia pentru sine, în ţarcul sclavilor, atunci când sosisem la Assur, cetatea de scaun a ţării Assur.

Am încuviinţat.

— Acum fiul mincinos al zeului nostru cel mare, Assur, ticălosul Apal, scârnăvia lumii, e mort. Zeul Assur m-a ales pe mine să fiu rege. Sclavii, femeile şi toate averile blestematului Apal sunt ale mele, ale lui Assur-Nabu...

Din spatele tronului un preot a început să psalmodieze pe nas o cântare de slavă:

— Assur-Nabu e stăpân în palat,
Ale lui sunt cămările pline cu aur,
Femeile regelui mort se bucură de îmbrăţişările sale,
El dă poruncă să fie ucişi nesupuşii,
El îi clădeşte zeului nostru Assur movile de trupuri,
Îi arde miresme de preţ şi-i aduce uleiuri.
Toţi îl slăvesc pe Assur şi pe fiul iubit,
Regele Nabu-Assur, marele Nabu-Assur...

Nabu a grăit din nou:

— Zeul va primi cu dreptate tot ce i se cuvine şi încă multe pe deasupra. Războinicii vor avea din nou robi şi roabe, cai, podoabe şi veşminte.

Zâmbetul de mulţumire al preotului era unsuros şi lacom. Ostaşii s-au bucurat, izbind cu fierul săbiilor în scuturile de bronz. A vrut Assur-Nabu să se arate mărinimos dintr-o toană de om încrezut şi atât de puternic? Avea alte gânduri cu mine? Bănuia că am dar de vrăjitor şi de ghicitor? Fapt este că am fost luat de

acolo, fără lovituri şi fără sudălmi, ba chiar cu oarecare grijă. Mila stăpânitorului se coborâse asupra mea. Plecând, am întâlnit privirile altor robi: unele pline de invidie, altele încărcate de ură, ca pentru o slugă a domnilor din Assur. Mi-a fost ruşine şi silă, fiindcă viaţa printre cei neputincioşi şi netrebnici mă făcuse să mă simt una cu ei, deşi eram poate fiul unui zeu...

În cămările robilor regelui am stat zile întregi la odihnă. Am cerut apă fierbinte, vin, ulei, şi le-am primit. Mi-am îngrijit trupul şi am prins, încetul cu încetul, puteri. Mi s-a adus hrană mai ca lumea, o haină curată de pânză şi unelte de bronz cu care mi-am tăiat părul şi barba. Soarele îmi făcea bine şi îmi dădea puterea pierdută. Eram liber să mă mişc prin două trei curţi înguste, închise de ziduri. De altfel, şi regele stătea închis, păzit de gărzi credincioase, poruncind pedepse duşmanilor săi, împărţind daruri prietenilor şi înălţându-i pe treptele măririlor.

Trecuse vreo lună. Îmi încălzeam trupul la soare. Fără să-mi dau bine seama, aşa, într-o doară, mă rătăcisem într-o curticică aşternută cu nisip mărunt şi galben de râu. Prin minte îmi treceau, una după alta, întâmplările pe care le trăisem. Cu o mână uşor tremurătoare, începusem să scriu în nisip, cu semnele sfinte din ţara Egyptos:

„Eu, fiul lui Aton-Soarele, am stat în robie la preoţii lui Ammon din Teba şapte ani încheiaţi. Am deprins de la dânşii arta de a face bine pe oameni de boli şi cele şapte operaţii la cap, ochi, pântec şi membre.”

Toate acestea se scriu astfel: semnul soarelui, semnul care înseamnă fiu, semnul robiei, semnul lui Ammon, semnul anilor, semnul vindecătorilor şi acela

al operaţiilor.

Mă pregăteam să urmez, când o umbră se prelinse deasupra mea şi un glas vorbind în limba egipteană îmi răsună în auz:

— Eşti din Egyptos, străine? întorsei capul, vrând să răspund, dar bărbatul care mă întrebase se şi aplecase asupra semnelor scrise pe nisip şi încerca să le citească. După mişcarea buzelor înţelesei că izbuteşte, deşi cu greu, să desluşească ceea ce scrisesem. Era un războinic de neam necunoscut, purtând haine străine şi având – spre marea mea mirare – ochii albaştri. Nu mai văzusem astfel de ochi de la plecarea mea din Ahaia, căci egiptenii, nubienii, cei din Summer şi Assur au toţi ochii negri, ca smoala. Când sfârşi de citit, mă întrebă cu glasul lui aspru:

— Ai scris adevărul?

— De ce-aş fi minţit, mărite? răspunsei. Scriam doar pentru mine, căci cine ar şti să citească semnele astea aici, în ţara Assur? Am stat în Egyptos. Soarta vrăşmaşă m-a adus la Assur în loc să mă ducă acasă.

M-a mai întrebat cum mă cheamă, dacă acum sunt liber sau rob şi al cui. I-am spus totul aşa cum era, adăugând de la mine că gândul mi-ar fi să mă îndrept către Hatti şi de acolo la Troia, o cetate aproape de ţara mea. A plecat fără să-mi mai pună vreo altă întrebare şi fără să mai rostească vreo vorbă. Ştersei cu palma semnele din nisip, gândind la ce-ar putea să-mi aducă întâlnirea aceasta. Nimic nu-mi îndreptăţea vreo nădejde, dar nu-mi puteam opri gândurile să zboare nebune, ca şi cum străinul ar fi fost trimis de noroc.

Tare deşartă e inima noastră de oameni: tot crede într-una
În soarta mai bună şi când suntem în robie, departe de ţară.
Precum rătăcitul pe mare, gata să vadă oriunde scăparea,
Ia drept pământul dorit o stâncă pustie ivită din ape,
Astfel şi eu, auzind grai cunoscut şi o vorbă mai blânda,
Îmi făuream la nădejdi – doar visuri scornite de mintea-mi.

Dar n-au fost numai visuri deşarte. Seara se încinse în palat un ospăţ uriaş, la care mă trezii chemat fără veste, luat din ungherul în care dormeam un somn neliniştit şi dus în faţa mesenilor. În frunte, şedea proaspătul rege Assur-Nabu. Mai alături, la o masă de cinste, vreo zece bărbaţi îmbrăcaţi la fel cu cel care îmi vorbise în curte.

Sala era plină de oaspeţi, mesele încărcate cu carne şi fructe. Vase mari de argint erau risipite de-a valma. Robi încărcaţi aduceau fără odihnă vin şi mâncare. Când mă văzu, Nabu făcu unui slujitor ce sta lângă dânsul un semn şi acesta, apropiindu-se de paznicii mei, le transmise porunca. M-au împins aproape de bărbaţii străini. Pe urmă tălmaciul le vorbi într-o limbă necunoscută. Regele Assur-Nabu sta şi asculta, încuviinţând din cap. Asta a fost tot. Nu m-au mai dus în ungherul din care venisem, ci în alte curţi mai bogate, în care erau găzduiţi străinii. Am aflat în curând înţelesul lucrurilor petrecute cu mine. Străinii erau ketei sau, cu numele pe care şi-l dădeau ei înşişi,

hitiţi. Ţara Assur voia pace cu Hatti, o împărăţie puternică, aşezată la miazănoapte, veşnic în luptă cu alţii. Plănuiau să facă război împreună. De asta Assur-Apal trimisese soli la dânşii, apoi chemase la rândul lui o solie de acolo. Apal nu mai trăia, dar gândul lui fusese bun şi proaspătul rege hotărâse să caute şi el prietenia keteilor. Primise solia cu cinste şi îi pregătise daruri bogate. Înţelegerea se încheiase şi keteii trebuiau să se întoarcă curând în Hatti. Cel mai mare dintre soli mă întâlnise în curte scriind pe nisip hieroglifele. Stăpânul din Hatti avea mare nevoie de vraci învăţaţi din ţara Egyptos, dar, fiind în vrăşmăşie de mult cu Egiptul, ducea lipsă de dânşii. Solul mă ceruse de la rege şi acesta mă dase împreună cu alţii. Mai adăugase odoare şi vase jefuite din Summer şi de la Babilon.

Am plecat fără părere de rău. Cunoscusem din Assur doar drumul presărat cu mormane de morţi sau cu sate sărace, iar din cetatea de scaun doar groapa adâncă în care zăcusem, gata să pier pe acolo de foame şi boli, şi curţile strâmte ale palatului. Până ieşii din ţara lui Nabu mi-am ţinut faţa în jos, cu ochii plecaţi, să nu văd decât urma lăsată de cel care mergea înainte. Îmi era destul.

Oamenii din Hatti sunt aspri cu robii, dar nu cruzi. Ne dădeau hrană destulă, nu ne loveau fără pricină, nici nu ne sileau să mergem peste puterile noastre. Se purtau cu noi ca şi cum ar fi vrut să ne ducă cu bine acasă la dânşii. Doar eram daruri trimise regelui lor, şi unui dar îi porţi, pe cât se poate, de grijă.

Seara, la foc, solul de frunte mă chema

câteodată, plăcându-i poveştile spuse de mine, crezându-le în parte adevărate şi în parte scornite. Ca să mă încerce, mă întreba despre Nu, despre palatele preoţilor, despre obiceiurile din Egyptos, despre templul lui Ammon. I le-am înfăţişat cum m-am priceput. Pe urmă i-am vorbit de palatul regesc în care intrasem, de slăbiciunea în oaste a ţării Egyptos şi de marea ei bogăţie în grâne. Când auzi că atinsesem cu mâna mea trupul bolnav al marelui rege din Nu, mă privi cu mai multă băgare de seamă.

— Am fost acolo cu solia care a încheiat pace cu Ram-Seth, după douăzeci şi unu de ani de război, dar nu te ţin minte.

— Poate îţi mai aminteşti de stăpânul meu, preotul medic An-Hotep. Marele preot din Nu i-a atârnat de gât un lanţ aurit, făurit din şerpi împletiţi. L-am purtat până de curând, dar a trebuit să-l vând pe hrană.

În ochi îi luci o sclipire de aducere-aminte. Se încredinţa cu încetul că nu spun vorbe în vânt ca să-mi treacă din vreme. Numai un lucru nu crezu: că ucisesem eu singur un leu, mai mare de două ori decât mine, socotind că mă laud peste măsură. În Hatti leii sunt rari şi mai mici. Cu toate acestea, abia îndrăznesc să-i vâneze. Pentru asta, cete de oameni de rând îi hăituiesc, iar nobilii, aşezaţi în care de luptă, azvârl în lei cu săgeţile şi cu lăncile. Adesea leii, de spaimă, se aruncă nebuneşte împotriva celor care îi urmăresc, rănind cai şi oameni. Mai des, hitiţii folosesc un alt meşteşug, cu ajutorul căruia prind leii de vii,

fără nicio primejdie: gropi săpate adânc şi acoperite cu lese subţiri de crengi, plase tari sau cuşti a căror uşă se închide singură când fiara a pătruns înăuntru. Animalele capturate le duc în temple şi în palatele celor de neam, socotind că e un lucru care poartă noroc, să le hrănească şi să le păstreze.

Solul cel mare îmi nesocotea spusele, mai ales privind la făptura mea lipsită de prea multă putere.

— Ori eşti vânător priceput – obişnuia el să mă aţâţe – ori vraci. Dar se poate să nu fii niciuna nici alta, ci doar un rob meşter în poveşti mincinoase. Nu ştiu, dar aş dori să te pun la încercare înainte de a ajunge la Hatti. La noi mincinoşii sunt daţi hrană la vulturi...

Ţinuturile prin care treceam nu erau bogate în lei, dar vulturii nu lipseau. Îi vedeam adesea rotindu-se în înălţimi sau luându-şi zborul de pe câte un hoit. Hititul îmi vorbea râzând de pedepsele obişnuite în ţara lui. Eram încredinţat că şi-ar fi ţinut fără şovăire făgăduiala.

Ne apropiam de hotarul împărăţiei Hatti. Locurile erau sălbatice şi pustii. Câmpia de piatră era acoperită cu hăţişuri mărunte. În zare fugeau antilope speriate. O singură dată am întâlnit o fiară. Tulburată în somn de zgomotul cetei noastre, ţâşni din culcuş, sări înaintea cailor de la carul care mergea în faţă şi se pierdu în buruieni. Încă mai demult băgasem de seamă cât de focoşi şi de nestăpâniţi erau armăsarii. Îmi luase ochii şi bogăţia cu care era împodobit carul. Mirosul fiarei, zbucnirea ei neaşteptată îi făcu să se ridice în două picioare şi apoi

să pornească în goană turbată. Vizitiului nu-i mai erau de niciun folos nici hăţurile, nici strigătele. Un bolovan ieşit în cale izbi carul şi îl făcu să se răstoarne, sfărâmat. Au alergat cu toţii într-acolo. Caii se opriseră la câteva sute de paşi. La pământ zăcea stăpânul carului, un tânăr îmbrăcat în haine de preţ. L-au îndemnat să se ridice. A făcut semn că nu poate, arătând spre picior. Solul cel mare s-a aplecat asupra lui. Când sfârşi cercetarea se întunecă. Rosti câteva vorbe către rănit. Acesta îi răspunse cu înverşunare, scuturând din cap. Hitiţii se tulburară.

Am înaintat şi, în mijlocul învălmăşelii, am cerut îngăduinţa să-mi arăt îndemânarea. Cu un cuţit am despicat încălţămintea de piele, înaltă până la genunchi, pe care o purta rănitul. Tânărul războinic îşi frânsese piciorul cu două palme mai sus de încheietura gleznei. Unul din oasele frânte străbătuse prin carne şi vârful ascuţit, ca o aşchie, se vedea ieşind prin piele. Era o frântură urâtă, dar pentru mine nu se arăta nicio greutate în a o lecui. Astfel de vindecări sunt neînsemnate pentru medicii egipteni. Necontenit, învăţăturile primite de la Anu îşi dovedeau folosul. La vederea aşchiei de os şi a sângelui, cel căzut la pământ scoase un geamăt de deznădejde. Mâna lui căuta în neştire cuţitul de la cingătoare; voia să-şi ia viaţa. Şchiop, un războinic nu mai avea de ce să trăiască. Marele sol întorsese ochii, rănitul îşi trăsese pe jumătate pumnalul din teacă. Mă amestecai din nou:

— Lasă pe mine, mărite, să arăt ce-am învăţat în Egyptos. Dacă într-o lună ostaşul acesta nu merge la fel de bine ca alţii, mă pun chezăşie.

După o clipă de gândire, căpetenia a încuviinţat.

O făgăduială e mai bună decât lipsa oricărei speranţe. Cerui pânză şi, în lipsa unor scândurele potrivite, mă slujii de stinghii tăiate dintr-un scut de lemn. Când cele trebuincioase fură pregătite, am întins rănitului un mic burduf de piele, cu o băutură tare şi ameţitoare. Keteii o scot fie din poame, fie din grâne. Arde gâtlejul şi amorţeşte durerile. Tânărul bău îndelung.

Am făcut o tăietură adâncă în carne, până aproape de os. Nu era ruptă nicio vână mai mare. Sângele scurs venea doar din carnea sfâşiată. Osul l-am potrivit cu grijă la loc. Pe urmă am strâns scândurelele de jur împrejur şi am legat piciorul cu fâşii late de pânză. Cel bolnav îndurase cu bărbăţie atât tăietura, cât şi punerea osului la loc. Singurul semn de durere fuseseră picăturile mari de sudoare care i se prelingeau pe obraz şi o mişcare a buzelor, uşor tremurate.

Când sfârşii, rănitul îmi spuse câteva cuvinte.

— Erfilu îţi mulţumeşte – îmi tălmăci marele sol – dar zice că mai bine l-am fi lăsat să moară...

Ridicai din umeri. Doar vremea avea să-i convingă că nu făcusem făgăduieli în vânt.

De aici înainte drumul l-am făcut în spatele carului în care zăcea rănitul. Primele zile Erfilu a fost cuprins de o fierbinţeală puternică. Frigul şi căldura îl scuturau. Vorbea în neştire. Vigoarea trupului şi tinereţea au ieşit însă biruitoare. După o săptămână, văzând că piciorul nu se umflă, nici nu se învineţeşte, şi că rănitul îşi mai vine în fire, căpetenia solilor a început să mă privească cu mai multă bunăvoinţă. Crescusem puţin în ochii

hitiţilor, dar nu mult. Aşteptam să vadă, până într-o lună, dacă rănitul va merge, aşa cum mă lăudasem. Popas de seară urma după alt popas de seară, cu veghi şi cu poveşti spuse pe rând de fiecare din cei adunaţi lângă foc. Pentru mine niciuna nu era de înţeles, căci vorbeau o limbă străină. Mă mulţumeam să aud murmurul glasurilor, să mă uit la jocul flăcărilor sprintene, să ascult miile şi miile de zgomote ale nopţii.

Hatti e o ţară muntoasă şi aspră. Ziua bântuie călduri mai mari ca-n ţara Egyptos, căci soarele, mai aproape de pământ încălzeşte puternic stâncile goale. Noaptea e rece, de aceea hitiţii umblă îmbrăcaţi cu veşminte lungi de lână subţire şi au în picioare încălţăminte din piele de vită, înaltă până sub genunchi.

Am urcat pe drumuri cotite. Carele suiau greu la deal, înhămate cu trei şi cu patru cai deodată. Robii încărcaţi cu daruri de la Assur gâfâiau. Stăpânii îi îndemnau să meargă înainte, cu strigăte aspre, dar seara îi hrăneau din belşug şi nu-i loveau vreodată cu armele. Cred că pe acolo robii sunt rari şi nici locuitorii de baştină nu par a fi mulţi, de aceea un om are preţ mare şi nu vor să-l piardă.

Satele lor sunt aşezate pe coaste, în locuri greu de ajuns. Se feresc în felul acesta de năvala duşmană. Nu e o ţară în care să poţi umbla slobod, deşi este puţin locuită: mereu întâlneam oameni înarmaţi, care păzeau drumurile şi trecerile printre munţi. Caii de la care erau schimbaţi din loc în loc cu alţii proaspeţi. Pe cei osteniţi îi lăsam în grija ostaşilor de pază.

Regele din Hatti pare să aibă o mare putere. Toţi îl ascultă, dar nu numai din teamă, ca în ţara Assur, ci

fiindcă sunt obişnuiţi să asculte şi ei cred că aşa e mai bine. Sărăcia îi împinge adesea la luptă. Atunci năzuiesc spre câmpie şi ţărmul mării. Odată au avut o împărăţie care s-a luptat îndelung cu Egiptul, gata să-l biruie. I-a înfrânt mai mult pustiul care desparte Hatti de Egvptos decât ostile faraonului. După aceea o molimă adusă din Egyptos i-a slăbit din putere, omorând o mulţime de oameni din ţară. Venise apoi pacea, încheiată cu Ram-Seth, şi învoiala dăinuia încă. Multe din astea le ştiam dinainte, din ţara Egyptos, unde războaiele cu Hatti rămăseseră vestite. De aproape, hitiţii îmi păreau mai puţin fioroşi decât spuneau egiptenii, fie că se îmblânziseră cu vremea, fie că faima trecută era mai mare decât adevărul. La Nu, mamele îşi speriau uneori copiii mici cu vorbele: „Taci, că vine Hatti cel rău şi te ia cu el...”, deşi keteii nu ajunseseră niciodată până în Egyptos. În felul acesta trăiau în amintirea poporului din ţara Egyptos războaiele şi înfrângerile suferite de la hitiţi, războaie şi înfrângeri în care multe neveste îşi pierduseră soţii şi multe mame copiii...

Hattusa, cetatea în care domneşte regele lor, Hattusil – nu ştiu al câtelea cu numele acesta, fiindcă domnitorii hitiţi au doar un singur nume, pe care-l transmit din tată în fiu – e înconjurată de ziduri de piatră, clădite din blocuri de stâncă uriaşă, îmbinate între ele cu măiestrie şi ţinându-se unul de altul doar prin greutatea lor mare. Nu le-ar fi putut clinti din locul lor nicio putere omenească şi totuşi, pe alocuri, parte din zid era prăbuşit şi nimeni nu-l întărise la loc. Pământul se cutremură adesea aici. Hitiţii cred că pământul stă pe o fiară uriaşă, un balaur de spaimă,

adormit de puterea zeilor buni. Uneori, în somn, se întoarce şi atunci se cutremură munţii, prăbuşind la pământ case şi ziduri şi prăpădind o mulţime de lume. De aceea, casele în care locuiesc sunt uşoare. Doar nobilii au palate clădite din piatră. Cetatea trăda pretutindeni o măreţie apusă şi domnia trecută peste un mare imperiu, acum decăzut şi micşorat de duşmănia vecinilor lui şi de războaiele necontenite. Poarta cetăţii, scundă şi îngustă, cât să treacă alături două care de luptă, era străjuită de doi lei săpaţi în piatră şi ridicaţi în două picioare. Leul este la dânşii semnul puterii şi al curajului şi e o fiară demnă de rege. O spaimă superstiţioasă îl înconjură şi hitiţii se tem de el, deşi sunt bărbaţi fără teamă de multe alte primejdii.

Ne-am oprit un scurt răstimp în faţa porţii. La porunca maimarilor, hitiţii au pus rânduială în caravană. Aşteptasem clipa aceasta. Tocmai se împlinea o lună din ziua în care Erfilu îşi frânsese piciorul. Folosindu-mă de popas, l-am îndemnat să se întindă la pământ şi i-am desfăcut feşile strânse şi întărite cu lemne, rugând să i se spună din parte-mi:

— Şade ruşine unui viteaz să intre în cetate zăcând. Scoală-te acum şi mergi singur!

Toţi – ketei de rând sau de neam – se strânseseră în jurul nostru, doritori să-mi vadă isprava. Pe cer se roteau încet vulturii uriaşi, cărora le fusesem făgăduit dacă nu izbuteam. Erfilu îşi trase cu teamă încălţămintea de piele în picior, păşind întâi cu băgare de seamă, pe urmă, văzând că piciorul îl ţine şi nu are nicio durere, prinse să alerge şi să sară. Era sănătos pe deplin.

Bucuros, se apropie de mine, în semn de mulţumire îmi plesni o palmă peste spate, tare cât să mă dea de pământ, atât de zdraveni sunt oamenii aceştia, dar m-am ţinut şi eu bine pe picioare. În jur toţi erau veseli şi zâmbete largi le luminau chipurile altfel nemişcate şi aspre. Credeam că mi-i făcusem prieteni.

— Să fii lăudat! îmi spuse marele sol. Regele nostru o să se bucure tare, căci ţine la omul acesta. Ai vorbit drept, şi gura ta nu cunoaşte minciună. Hattusil o să te ia în bătălii să-i vindeci ostaşii.

Mă veselii de vorbele bune, deşi gândul meu nu era la războaie, ci la întoarcerea acasă, în Ahaia.

Am intrat în cetate abia după ce straja ne cercetă şi ne cunoscu. N-am văzut nicăieri mulţime curioasă ca în alte oraşe, ci doar chipuri nepăsătoare. Femeile erau rare. Mergeau grăbite şi se ascundeau dinaintea noastră. Solia n-a fost primită pe dată. Solii s-au dus pe la casele lor, iar robii din Assur – printre care şi eu, căci nu eram liber – au fost încredinţaţi unui alt rând de ostaşi.

Părea că atât căpetenia solilor, cât şi Erfilu m-au dat uitării. Ce-ar fi fost de mirare în asta? Doar eram un biet sclav, dator să fac bine stăpânului său, mulţumit dacă nu capătă lovituri sau alte pedepse. Cu inima îndoită, adăstam să văd ce vor face cu mine. Aşteptarea nu mi-a fost îndelungată. Soarta mi s-a schimbat în sfârşit.

Cred că din ziua intrării mele în cetatea Hattusa zeii începuseră să-mi fie prielnici: se împlineau aproape zece ani de când rătăceam dintr-o ţară în alta ca rob, ca vraci sau ca prins de război. Sunt în viaţa oamenilor răstimpuri mai rele, urmate de altele bune, venind aşa

cum ziua se schimbă cu noaptea. Mântuirea mi-am datorat-o războinicului tânăr pe care îl scăpasem de schilodire şi moarte. Şedeam într-o parte mărginaşă a palatului. Se vorbea că însuşi regele Hattusil avea de gând să ne cheme pe noi, robii, şi să se desfete totodată privind la celelalte daruri făcute de assirieni: vase de argint bine lucrate, podoabe de aur, haine ţesute cu mult meşteşug, roabe frumoase şi un car din Assur bătut în aramă.

O roabă de la palat veni pe înserate la mine şi mă prinse de mână. Era albă la piele. Avea în urechi cercei de aramă. Îmi făcu semn să stau liniştit punându-şi un deget pe buze, şi mă chemă după ea. Un inel cu piatră cafenie, ca un ochi de pisică, arătat gărzilor, făcea să se deschidă inaintea noastră porţi şi uşi ferecate. Trecurăm prin cămări înalte de piatră, întunecoase, prin unghere luminate doar din loc în loc de făclii. În sala în care intrai şedea, înconjurată de alte femei, o prinţesă – o cunoscui după multele ei podoabe – de neam. Femeile din Hatti nu sunt prea frumoase.

Voinice, ca şi bărbaţii, au trăsăturile aspre, ochii lipsiţi de blândeţea obişnuită, sprâncene groase şi adesea îmbinate, nasul prea mare şi buze subţiri. La fel era şi prinţesa, dar obrazul oval nu-i era încă înăsprit de ani. Părea foarte tânără. Se ţinea dreaptă şi mândră pe un jilţ cu picioare şi braţe de leu: semn şi acesta al rangului ei la palat.

O privire fugară îmi îngădui să-mi dau seama că lângă dânsa erau femei de neam, dar şi roabe. Una din ele avea obrazul rotund şi ochii prelungi ai fetelor din ţara Summer. M-am gândit cu amărăciune că robii ajung mai departe decât cei liberi. Sunt purtaţi ca o

marfă, departe de ţară şi sortiţi să-şi ducă viaţa printre străini, slujind până la moarte.

Îmi vorbi întâi femeia din jilţ. Încercă mai apoi să-mi tălmăcească o sclavă din Assur. În cele din urmă grăii către fata care mi se părea a fi din Summer, în limba ei de acasă:

— Spune stăpânei că limba din Assur mi-e necunoscută. Vin de acolo, e drept, dar răstimpul de vreme cât am stat la Assur l-am petrecut într-o groapă, ca rob. Vorbeşte-mi în summeriană, dacă n-ai uitat-o cumva de când eşti pe aici.

Fata lăcrimă uşor şi-mi răspunse:

— Îmi aduci aminte de mama şi de tata, străine. Aş vrea să te întreb ce mai este în ţara Summer, dar n-am vreme de asta. Să-ţi tălmăcesc mai degrabă ce grăieşte stăpâna.

Am ascultat în tăcere.

— Mursa spune că tu eşti cel care i-ai dat fratelui ei Erfilu viaţă, vindecându-l de-o rană care putea să-l ucidă sau să-l lase olog pe vecie. Cere-i ce vrei şi-ţi va da, căci are putere.

— Cine e ea, înţeleg, căci aduce la chip cu viteazul pe care l-am vindecat, dar nu ştiu dacă poate să-mi dăruiască ce îi voi cere.

— Îndrăzneşte. Mursa e femeia cea mai iubită a regelui nostru, căci are multe şi-o iubeşte mai tare pe cea mai nouă. Îi dă tot ce dânsa pofteşte: podoabe şi sclavi şi chiar cuvânt în sfatul de taină.

Deşi la Hatti femeile de neam stau mai mult prin cămări, au mai multă putere ca la alte popoare, bărbaţii, plecaţi la războaie, le lasă stăpâne şi, ca toţi cei aspri în afară de casă, în iatac sunt supuşi şi le

ascultă. Cei mai de frunte au mai multe neveste şi prin asta se înrudesc cu mai mulţi. Astfel au mare trecere în cetate. Legăturile de familie sunt învoiala cea mai sfântă şi mai temeinică.

— O rog să mă lase să plec de aici, către pământul pe care l-am părăsit de mult, azvârlit încolo şi-ncoace de soartă. Ţara din care mă trag e aproape de Troia, o cetate la care socot că se poate ajunge de la Hattusa.

— Care ţi-e neamul şi ţara?

— Sunt aheu, din pietroasa Ahaia.

Mi se păru că Mursa se întunecă la faţă.

— Am auzit de neamul akushawa. Sunt oameni războinici şi răi. Hatti nu e în prietenie cu dânşii, ci cu Illionul.

— Totuşi, doar asta îmi e singura dorinţă: întoarcerea cât mai degrabă acasă.

Prinţesa asculta cu băgare de seamă vorbele mele.

— E greu să ţi se împlinească ce vrei. Mai uşor i-ar fi fost să te ia în casa ei şi să-ţi dea libertate şi avere. Vraci ca tine au căutare la Hatti şi cinste. Rămâi.

Pe obraji începură să-mi curgă şiroaie de lacrimi. Am întins mâinile spre prinţesa Mursa.

— Eu am cerut prinţesei un dar, nu după fapta-mi, căci menirea-mi este să vindec pe oameni fără să cer vreo răsplată, ci după puterea ei de regină şi de femeie iubită. M-am săturat să tot stau prin străini. La ce e bună averea, când eşti departe de ai tăi şi de ţara în care ai văzut întâia oară lumina? Am mamă, părinte, fraţi şi prieteni. Îi doresc mai mult decât orice bogăţie. Vreau mai bine să fiu rob în Ahaia, decât să am de toate în Hatti.

Poate că vorbele mele, spuse din suflet, au înduioşat-

o. Poate că în mândria ei de femeie, Mursa a vrut să arate celorlalte ce mult o iubeşte bărbatul şi cum îi împlineşte orice rugăminte.

— Du-te acum! îmi grăi roaba. Dorinţa îţi va fi împlinită în parte. Prinţesa îţi făgăduieşte că o să te trimită la Troia. Atât. Sănătatea fratelui ei îi este mai scumpă decât orice pe lume.

Mai adăugă, ca şi cum ar fi tălmăcit înainte vorbele stăpânei:

— Am să vin pe la tine, străine, să-mi povesteşti ce mai e pe la Summer. Aşteaptă-mă într-una din nopţi, când stăpâna se culcă.

Am aşteptat-o nopţi multe în cămăruţa cu ziduri de piatră pe care mi-o dăduseră, un fel de închisoare, din care nu ieşeam decât rar, ca să mă plimb. N-aveam îngăduinţa să ies din palat, cât soarta nu-mi era hotărâtă. Noaptea, la lumina făcliei înfipte într-o spărtură de zid, scrijeleam cu cuţitul în piatră povestea mea, cu semnele sfinte, aşteptând să-mi vină somnul care mă ocolea până spre ziuă. Dacă vreunul din voi ajunge vreodată în Hattusa şi dacă zidurile mai sunt în picioare, poate să vadă că am spus adevărul: cămara în care am stat e prima din dreapta celui mai înalt turn din partea de răsărit a palatului regesc şi semnele vor fi şi acum acolo. Ce e săpat în piatră nu piere cu anii.

Dormeam ostenit de aşteptare, când o mână apăsată pe gură mă trezi. Făclia din zid arsese de mult şi se stinsese. Încetul cu încetul m-am obişnuit cu întunericul şi am început să desluşesc chipul şi trupul roabei. Apoi i-am auzit şi i-am recunoscut glasul. Am stat de vorbă o vreme, departe unul de altul. I-am spus de jalea din Summer: seceta, foamea cea mare,

războiul. Am auzit-o suspinând.

—Aşa se întâmplă. Într-o vreme ca asta m-au furat de acasă tâlharii şi m-au vândut în robie. E mult de atunci, dar tot îmi e jale când îmi amintesc. Mâine ai să pleci, aşa cum ţi-a fost voia. Am auzit la palat. Drumul e lung şi se spune că e plin de primejdii. Trece prin ţări pe care nu le cunosc. Dar hitiţii îl fac câteodată. N-am să te mai văd, străine, nici măcar ca acum, pe lumină de lună, şi cine ştie când o să mai ascult vorbe în limba de acasă. Nu sunt prinţesă. Sunt sclavă. Dar vreau să-ţi dau şi eu un dar de plecare.

S-a apropiat mai mult de mine, şi în şoaptă mi-a destăinuit cum avea de gând să-şi ţină cuvântul de prinţesă Mursa, cea mai iubită şi cea mai puternică soţie a regelui din Hatti. N-am crezut-o. N-am vrut să iau în seamă nici sfatul ei: să fug de la hitiţi înainte de a ajunge la Troia.

Roaba a prins să suspine şi parcă în întuneric îi auzeam lacrimile curgându-i pe obraji.

— Stăpâna o să afle şi o să mă pedepsească, trimiţându-mă să macin grâul cu râşniţa de piatră. Sclavele de acolo nu trăiesc mult, şi pier degrabă. Nu-mi pare rău. Măcar tu, printre atâţia să fii slobod, şi să-ţi vezi părinţii şi ţara.

Am plecat înspre Troia, dar nu cu o caravană de neguţători paşnici, aşa cum îmi închipuiam, ci cu o oaste întreagă. Pedestraşi greu înarmaţi, arcaşi de soi, nobili în care de luptă trase de câte patru telegari, în totul, cu slujitori şi cu robi, peste o mie de oameni. Nu ştiu ce prietenie îl lega pe regele Hattusil de Priam troianul, dar marele hitit se temea de întărirea poporului akushawa în coastele stăpânirii sale şi aşa

strâmtorate dinspre răsărit de Assur şi dinspre miazăzi de Egyptos. Umblau zvonuri că akushawa caută prietenia faraonului şi vor să aţâţe din nou războiul dintre ţara Egyptos şi Hatti. Alţii spuneau că înşişi egiptenii privesc cu ochi răi întemeierea unei alte puteri pe coastele mării şi că plănuiesc şi ei să-l ajute pe Priam. Oricum ar fi fost, prevăzătorul Hattusil îşi luă măsuri de apărare: pace cu Egiptul şi *cu* Assurul şi oaste trimisă împotriva aheilor. Pe lângă ostaşi, mai era îndreptat spre Troia ajutor în arme, argint, aur. La hotarul dinspre soare-apune, triburile supuse adunau grâne şi turme pentru cetatea înconjurată şi înfometată.

Un şir lung de catâri şi asini erau încărcaţi cu poveri. Alte poveri erau duse în căruţe. Cu toate că vremea se arăta călduroasă, războinicii şi slujitorii aveau şi haine mai groase, căci în drum îi aşteptau înălţimi şi zăpezi. De robi se îngrijiseră mai puţin. Dar acestea toate aveam să le aflu treptat, în timpul drumurilor şi popasurilor de noapte.

Dimineaţa, m-am îndreptat spre locul hotărât pentru adunarea oastei. Când să ies din palat, ceva m-a făcut să mă întorc: de la o fereastră îngustă, de sus, din turnul cel mare, o mână mică şi negricioasă a fluturat o clipită, în semn de bun rămas. I-am răspuns cu acelaşi semn. Pe urmă m-am pierdut în pulberea groasă ridicată de care, de catâri şi de oameni.

În fruntea oştilor şedea tânărul Erfilu, fratele prinţesei Mursa, despre care se auzea că o să ajungă curând întâia soţie a lui Hattusil şi deci regină. Pe Erfilu nu l-am întâlnit decât de puţine ori şi nimic nu mă lăsa să bănuiesc ocrotirea lui. Nu căpătăm pe degeaba

hrană şi adăpost. Pe jumătate rob, pe jumătate slujitor, eram pus la tot felul de munci: păzitor de asini, om de povară, conducător de căruţă. Am trecut prin ţări supuse lui Hattusil, prin ţinuturi pustii, fără apă şi fără stăpân, pe drumuri de munte cotite, prin văi, peste ape vijelioase. Ca şi cum fluturarea de mână din Hattusa m-ar fi ocrotit, am scăpat cu bine din toate: ciocniri cu muntenii războinici, atacuri de fiare, căldură şi frig, zăpezi înalte cât omul, gheţuri pe care piciorul alunecă, prăbuşindu-te în prăpăstii.

Lăsasem în urmă de mult Hattusa. Lăsasem în urmă munţii albiţi de nea şi coboram către văi. În faţa noastră se întindea un podiş de piatră, gol şi neted. Călăuzele – oameni ai locurilor – dădură la vederea lui glasuri de înştiinţare. Ca goniţi de o grabă de neînţeles, hitiţii iuţiră pasul. Răsunau strigăte de îndemn şi pe spinările animalelor greu încărcate plouau lovituri. Slujitori şi robi puneau umărul la loitrele carelor de război şi ale căruţelor cu poveri, ca rostogolirea roţilor să fie mai repede. Pretutindeni se simţeau semnele unei nelinişti de neînţeles, ale unei dorinţe lacome de a trece odată dincolo de oglinda câmpiei de stâncă. Nimic aievea nu ne silea să facem într-o jumătate de zi un drum pe care l-am fi putut străbate domol într-o zi întreagă. Nu ne pândeau de nicăieri duşmani, căci eram o oaste în stare să înfrunte orice năvală. Aveam hrană din belşug. Drumul avea să mai ţină săptămâni şi săptămâni. Nici locul nu era greu de trecut. Era neted ca în palmă, ca şi cum dălţi uriaşe l-ar fi cioplit în mijlocul munţilor abrupţi şi al stâncilor prăvălite de pe înălţimi. Cândva, un cutremur îl rupsese în două, dar forma lui, mai mult lungă decât lată, semăna aidoma

cu aceea a unei lespezi culcate şi îndreptate de la miazăzi spre miazănoapte. Dacă n-aş fi ştiut cu neputinţă şi fără înţeles această lucrare, aş fi crezut că podişul e netezit şi săpat de mână de om.

Curând, graba lui Erfilu mi se lămuri.

Podişul e bântuit de duhuri răufăcătoare. Călătorii care întârzie mai mult pe aici, îmi destăinui un slujitor, sunt atinşi de o boală ciudată şi se sting treptat, fără vlagă. Boala nu le lasă pe trup nicio urmă. Chiar sălbăticiunile îl ocolesc, deşi prin crăpătura produsă de cutremur se scurge o apă curată ca lacrima.

Acest din urmă lucru mi s-a părut mai ales scornit de minţile întunecate şi pline de spaimă ale oamenilor. Doar fiarele nu se tem de duhuri! Totuşi, trecând pe lângă izvor, n-am desluşit nicio urmă de fiară, deşi munţii aceştia sălbatici adăpostesc tot felul de jivine într-înşii şi adăposturile sunt puţine şi rare. Însetat, ostenit de arşiţă şi de mers, am vrut să mă aplec şi să beau, dar toţi m-au oprit, cu semne de groază. În mersul nostru trecurăm la câteva sute de paşi de o stâncă singuratică, aruncată parcă de zei pe întinsul câmpiei de piatră. Desluşii de departe pe dânsa desene ciudate şi de data aceasta mă apropiai, cu toată împotrivirea celor din jur. Stânca, rotundă la temelie şi ascuţită la vârf ca un fus, era acoperită cu chipuri de stele şi de oameni. Bărbaţii aveau capete mari şi rotunde, ochi ca de broască, mâini şi picioare abia desenate. Mă izbi o ciudată asemănare cu lucruri pe care le mai văzusem aiurea, dar nu izbutii să-mi aduc aminte pe dată când şi în care ţinut. Oamenii pluteau printre constelaţii, ca nişte păsări. Poate erau chiar păsări, cu obrazuri omeneşti. Recunoscui luna,

soarele şi cele şapte planete cunoscute egiptenilor şi summerienilor, steaua ce stă nemişcată, carul, armăsarul şi săgetătorul. Cineva priceput în cele cereşti ar fi cunoscut şi alte cete de stele. Eu deprinsesem prea puţin din ştiinţa aceasta. Nu era însemnată prin poziţia soarelui, a lunii şi a constelaţiilor vremea la care piatra fusese acoperită de desene? Preotul Anu ar fi fost în stare s-o spună, căci egiptenii sunt pricepuţi la mersul aştrilor şi îşi folosesc ştiinţa pentru măsurarea timpului. Aş mai fi vrut să zăbovesc, dar tovarăşii de drum mă chemau cu strigăte mari, ameninţând că mă părăsesc. De teamă să nu rămân singur, sau să le stârnesc mânia, alergai după dânşii cât mă ţinură picioarele. Nu păreau mulţumiţi de întârziere, dar mâna prinţesei Mursa din Hattusa şi a fratelui ei, Erfilu, erau asupra mea şi mă feriră de o dojană prea aspră.

Cât am mai mers, încercai să-mi amintesc unde mai văzusem astfel de chipuri, dar truda îmi fu în zadar.

Pe la amiază, trecusem de ciudata poiană de piatră şi intrasem din nou printre munţi, mergând prin alte văi întortocheate. Poposirăm abia spre seară: între noi şi locul ciudat se înălţa un munte înalt. Încă înainte de a desface corturile cu totul, caravana se întinsese la pământ, cuprinsă de o oboseală neobişnuită. Oameni şi vite adormiră un somn greu şi adânc. Am pus osteneala pe seama înălţimii şi a aerului tare. Dar poate mă înşelam, căci am trecut înălţimi şi mai mari fără să suferim. În mijlocul nopţii m-am trezit scăldat în sudoare. Îmi adusesem aminte: astfel de chipuri ciudate mai întâlnisem într-un singur loc, în cetatea părăsită Saaba din munţii îndepărtaţi ai etiopienilor.

Pentru a doua oară îmi veneau în întâmpinare vestiri ale unor lumi necunoscute şi semne de neînţeles pentru mine. Şi începeam să cred că ele nu erau cu totul străine de soarta-mi, într-un fel pe care nu-l puteam încă desluşi.

În călătoria spre Troia, am străbătut printre lidieni, carieni, mysi, popoare aliate fie cu Hatti, fie cu Illionul. Cea din urmă ţară în care am ajuns era Frigia. Dincolo de hotarele ei se întindeau stăpânirile lui Priam. Odată ajunşi aici, ni s-au alăturat cete de oameni ai locului. Unii erau războinici uşor înarmaţi, cu scuturi de lemn şi cu suliţe, buni pentru harţe repezi sau pentru izbiri hoţeşti. N-ar fi fost în stare să se împotrivească ostaşilor ahei greu înarmaţi, dar sprinteneala îi punea la adăpost de urmărire. Alţii, văcari şi ciobani, privegheau cirezi şi turme destinate troienilor.

Erfilu m-a chemat pentru întâia oară la dânsul în cort.

— Poporul akushawa ne este duşman, mi-a amintit hititul. Tu însă mi-ai făcut un bine şi sunt dator să ţi-l întorc. De la Troia te voi trimite la neamul tău.

— Mi-e teamă, Erfilu, i-am răspuns, că troienii îmi vor dibui neamul de grec şi mă vor arunca iarăşi într-o temniţă sau mă vor da pe mâna femeilor să mă sfârtece...

— Ai chezăşia făgăduielii mele.

— Nu mă îndoiesc de cuvântul lui Erfilu. Dar lasă-mă mai bine să plec de pe acum. Un car şi câţiva din oştenii tăi, ca să mă însoţească până aproape de tabăra aheilor, mi-ar fi de ajuns...

Erfilu a schimbat o privire cu sfetnicul care îi şedea alături.

— Mulţumeşte-te cu ce primeşti, robule, şi nu cere mai mult...

Grăia drept. Nu eram decât un sclav şi voinţa stăpânului trebuia să mi se pară bună, oricât de nepotrivită ar fi fost cu gândurile mele. Mi-am adus aminte de roaba summeriană din Hatti: „Mursa ţi-a făgăduit să te trimită la Troia, atât, şi-şi va ţine cuvântul...”. M-am hotărât să fug, la întâiul prilej.

Erfilu a adăugat:

— Doar n-o să te lăsăm să duci ostaşilor akushawa veşti despre ajutorul de oaste cu care îl întărim pe Priam...

Iarăşi grăia drept. Intrarea în Troia trebuia să se facă în taină şi fără primejdie, mai cu seamă pentru turmele sperioase şi pentru carele încărcate cu provizii şi arme.

Potrivit poruncii, am fost îndreptat, împreună cu alţii, spre mijlocul coloanei, şi m-am amestecat printre păstorii frigieni. Frigienii sunt neam bun cu tracii care trăiesc dincolo de Hellespont şi pe care aheii îi cunosc. O parte din traci a trecut mai demult strâmtoarea şi s-a amestecat cu băştinaşii, dar cei mai mulţi au rămas în ţara lor. Cât despre Hellespont, el uneşte între ele mări deosebite: una mai blândă, străbătută de corăbiile aheilor, ale cretanilor şi ale insularilor, alta despre care se spune că e întunecată ca noaptea, neprimitoare şi rea, bântuită de furtuni necontenite. Pe dânsa se pluteşte spre Colhida, unde trăiesc oi cu lâna de aur. Numele mării de-a doua în limba tracilor e „apa neagră”. Despre traci am mai aflat că au alergat şi ei la chemarea troienilor, fiind iubitori de război şi de prăzi. La fel de dragi le sunt petrecerile, vinul şi caii de preţ. Nu ştiu ce socoteau să dobândească de la ahei, şi

ei popoare hămesite după jafuri.
M-au pus printre păzitorii turmelor, fiindcă nu aveau destui din aceştia. Iată-mă, aşadar, mânând juncani şi junci cu o strămurare lungă în mână, ducând vitele la păscut şi la adăpători, mâncând din pâinea de orz a slugilor, dormind şi încălzindu-mă la foc laolaltă cu alţii de seama mea. Aş fi fugit, dar pe lături, în faţă şi în spate eram împrejmuiţi de ostaşi, însărcinaţi să ne apere de vreo izbire vrăjmaşă. Nu cunoşteam nici drumul şi mă temeam să nu mă rătăcesc şi să pier printre străini duşmănoşi. Aşa am mers până aproape de Troia. La o zi depărtare, ne-am oprit la odihnă, sub nişte maluri priporoase. Noaptea am pornit-o din nou, cu fereală. Spre dimineaţă, Troia se arătă în depărtare. Părea o cetate tare, cu ziduri semeţe şi cu turnuri de pază înalte. Se povestea că întăriturile erau făcute de mâna zeilor şi că oraşul stă sub ocrotirea lui Poseidon, zeul mării. Aşezată pe ţărm, Troia îşi trage o parte din bogăţie de pe urma corăbiilor trimise pretutindeni, iar o alta din ogoarele şi păşunile din jur.
Goneam aproape, nădejdea hitiţilor şi a frigienilor fiind să se strecoare între ziduri înainte de revărsarea zorilor. În lumina alburie a dimineţii se zări un nor de praf roşiatic. Se auziră strigăte de alarmă. Care greceşti se repezeau în coasta noastră. Din cetate ieşeau la luptă troienii. Keteii se rânduiau pentru împotrivire. S-au ciocnit, s-au învălmăşit şi s-au încleştat. Am văzut ciocnirea carelor, ostaşi prăbuşindu-se în pulbere, lănci zburând. Tăria celor două tabere fu o clipă deopotrivă, până când, cu o mişcare dibace, zece-cincisprezece care ahee, însoţite de pedestraşi, se desprinseră şi loviră într-o latură a

frigienilor. Încercau să risipească şi să abată cirezile îmbulzite în neştire. Lângă mine un văcar se opri, se clătină şi căzu, străpuns de o lance. Aheul din car era gata să mă izbească şi pe mine, când am ridicat mâinile şi l-am vestit cu voce puternică:

— Opreşte-te! Sunt aheu ca şi tine!

Nedumerit, vizitiul struni caii. Războinicul îşi coborî arma.

— Mă cheamă Asklepios, fiul craiului Eumeniches şi casa nu-mi e departe de cetatea Mykene. Craiul cel mare, Agamemnon, mă ştie! Duceţi-mă la el!

Ceva în glasul meu îi făcu pe cei doi să-mi dea măcar în parte crezare.

— Hai! Sări iute în car, fiindcă bătălia nu aşteaptă. Şi zvârle de pe tine haina asta străină, să nu te ia vreunul drept frigian şi să te ucidă. Suntem cam iuţi la mânie.

M-am despuiat cu totul şi m-am urcat lângă ostaşii ahei.

Bătălia era pe sfârşite. Unele dintre turme şi cirezi apucaseră să-şi facă drum spre Troia. Aheii se trăgeau înapoi mulţumiţi şi ei de dobânda nesperată şi grijulii să nu fie copleşiţi de duşmanii mai numeroşi.

Pe câmp rămăseseră doar câteva care sfărâmate şi petele albe ale trupurilor căzute: păstorii frigieni.

Ne îndreptarăm către tabăra aheilor.

CARTEA a VIII-a

ILLION

Într-o latură a câmpiei, între un pârâu tulbure şi ţărmul mării, se întindea tabăra aheilor. Şanţul adânc şi valul de pământ care o înconjurau dinspre uscat, şirurile dese de corăbii care o apărau dinspre apă, vădeau că viaţa grecilor pe aceste meleaguri se scurgea în mijlocul primejdiilor şi că atacurile troienilor le tulburaseră nu o dată liniştea. O oaste veşnic biruitoare nu se împrejmuie cu lucrări de apărare. Părerea mea, că asediatorii deveneau uneori asediaţi, avea să se întărească după sosirea în tabără.

Am pătruns pe singura poartă, dată în lături pentru a lăsa să se scurgă înăuntru oameni şi pradă. Ici şi colo, din corturi, colibe de crengi, bordeie, se iveau capete curioase. Puţinii ostaşi pe care i-am întâlnit păreau descurajaţi şi neîngrijiţi. Arareori printre tunici vechi şi soioase se zăreau podoabele de aramă, de argint şi aur şi hainele ca zăpada ale căpeteniilor. Am văzut şi fiinţe nevolnice, cu chipuri şi veşminte de străini: bărbaţi şi femei robiţi în lupte.

Ani întregi visasem la întoarcerea printre ai mei. Păstrasem în minte, neştearsă, imaginea armatei strălucitoare adunată la Aulis, luciul scuturilor, fulgerele aruncate de tăişul armelor, culorile pestriţe ale coamelor şi penelor de la coifuri. Nicio mândrie nu-mi umplea inima. Uşurarea de a fi scăpat de frigieni

lăsă treptat locul unei dezamăgiri surde şi oboselii. Privirile mi se opreau nu o dată pe obrazurile slăbite şi triste ale celor care până nu de mult îmi fuseseră fraţi: robii.

Mântuitorul meu, Demites, nobil şi rudă de departe cu craiul Menelaos, băgase de seamă schimbarea care mi se petrecea în suflet.

— Ceea ce văd îmi umple inima de întristare, i-am spus proaspătului prieten. Alta era odinioară oastea aheilor.

— Nu ne e prea uşor la Troia, străine, mă mângâie el. Ai rătăcit pe meleaguri depărtate şi ai suferit. Noi ne-am pierdut zilele în faţa Illionului şi pe mulţi din cei care îţi erau odinioară prieteni n-ai să-i mai întâlneşti. Stăpâneşte-ţi lacrimile.. Vino la corturi cu mine. O să te speli de pulberea drumurilor. Ţi-om da straie ca lumea şi te-om. ospăta. După o cupă de vin, toate or să-ţi pară altfel.

I-am mulţumit pentru găzduire.

— Doar aşa ne porunceşte datina să ne purtăm, cu un fiu de crai, cum zici că eşti. Numele lui Eumeniches nu ne e necunoscut. Bătrânul a fost războinic vestit. Păcat că nu s-a îndurat să-şi lase palatul şi să ne însoţească.

— Mă trimise odinioară pe mine cu zece războinici. Ştii ceva despre ei?

— E multă vreme de când s-au risipit. N-o să mai dai de niciunul. Au trecut atâţia ani.

Avea dreptate Demites: anii trecuseră şi nimic nu mai era ca înainte.

Mai apoi, m-am dus pe ţărm. M-am scăldat şi m-am curăţat în mare, trăgându-mă cam într-o parte; mi-am

uns trupul cu ulei binemirositor şi am îmbrăcat o haină mykeniană, împodobită cu alesături negre şi roşii; mi-am încins mijlocul cu o cingătoare bătută în ţinte de bronz şi am încălţat sandale din piele de vită. Mă dăruise cu acestea Demites, în semn de bună venire.

Aheii care luaseră parte la bătălia cu frigienii, soţii lui Demites şi Demites însuşi se mirară de noua mea înfăţişare: nu mai semănăm cu robul murdar de la vite, pe care erau gata să-l străpungă cu lancea. Cu părul şi barba frumos pieptănate, cu haina albă şi lungă, sprijinit în toiag, semănăm a căpetenie. Anii de pribegie – zece la număr – se întipăriseră pe obrazul meu de parcă ar fi fost douăzeci. N-am avut răgaz să le spun decât o frântură din povestea mea, fiindcă fruntaşii erau chemaţi la craiul cel mare, Agamemnon. Se pregătea sfat şi ospăţ şi toţi cei poftiţi se grăbeau să-şi schimbe armura de război cu haine uşoare şi sărbătoreşti.

Demites mă luă şi pe mine cu dânsul.

— O să-ţi spui povestea la masă. Bazileii au să te asculte cu luare-aminte, mai ales dacă aduci veşti despre starea Troiei şi despre cetele de ostaşi care i-au venit azi în ajutor...

Masa era întinsă în mijlocul taberei, între corturi. Luminau focuri de trunchiuri întregi şi făclii o mulţime. Parte din vitele prinse ziua fuseseră ucise, jupuite şi trase în frigări mari de aramă. Robi şi roabe aduceau coşuri cu pâine, burdufuri cu vin, vase de bronz. Sosi şi craiul. Împreună cu dânsul mergeau frate-său Menelaos, bătrânul Nestor, Diomede fiul lui Tideus, Ajax, Ulysse şi alţii pe care nu-i ştiam după nume, dar toţi căpetenii vestite, pe care-i zărisem demult, în

tabăra de la Aulis. Anii trecuseră şi peste ei, îi înăspriseră şi îi învârtoşaseră, le ascuţiseră şi mai mult trăsăturile feţei. În ochii unora mi se păru că desluşesc osteneala. Se aşteptaseră oare la atâţia ani de război? Mulţi dintre ei mă priveau cu mirare, dar nimeni nu dete vreun semn că mă cunoaşte, atât mă schimbase trecerea vremii. Nici nu întrebară nimic până când Demites nu grăi către bazileul Mykenei:

— Mărite Agamemnon, aduc la ospăţ un grec pe care-l scăpai din robie în lupta de astăzi. Zice că-i fiul unui stăpân peste oameni şi averi, craiul Eumeniches. Primeşte-l, dacă vrei, cu noi la ospăţ. Are ştiri despre Troia. Povestea a tot ce-a păţit până astăzi o să şi-o spună când tu vei da îngăduinţa.

— Fii binevenit printre noi! răspunse pe dată Agamemnon. Îl ştim cu toţii pe Eumeniches şi ne aducem aminte de unul din fiii pe care i-a dat pentru războiul cu Troia. Îmi pare că el este, deşi nu-mi vine să cred că a scăpat teafăr. Corabia în care plutea, cârmuită de bietul Eheos, s-a pierdut in furtună. O să ne povesteşti toate pe îndelete, grăi el către mine. Dar mai întâi – îi îndemnă pe oaspeţi – să şedem: mâncarea şi vinul ne aşteaptă!

Toţi se grăbiră să se aşeze în faţa bucatelor fierbinţi şi în faţa cupelor pline ochi cu vin, lăsând pe mai târziu, după ce se vor fi îndestulat, povestea mea, şi sfatul de război la care se adunaseră. Cunoşteam felul acesta de ospeţe încă de acasă: începute cu multă mâncare şi băutură cu nemiluita, se sfârşeau adeseori cu câte o încăierare. Sfada pornea cu oase zvârlite în glumă şi era urmată de săbii scoase din teacă. Aici încăierarea lipsi. Erau pătrunşi cu toţii de respectul pe

care-l datorau marelui crai Agamemnon şi munciţi de gânduri negre care le luau din bună voie.

Când ospăţul se apropie de încheiere, crainicul – obişnuit la ospeţe – vorbi acoperind cu glasul lui zgomotul făcut de meseni:

— Faceţi cu toţii tăcere. Marele domn Agamemnon vrea să vorbească!

— De ce n-o face? strigau unii.

Alţii îl îndemnau pe Agamemnon:

— Dă-i drumul odată, Agy! Începe vorbirea până n-am băut prea mult vin şi nu ne-apucă pe toţi toropeala!

Aceste vorbe şi altele asemănătoare arătau că, deşi Agamemnon era căpetenia cea mare a oastei, ceilalţi bazilei se simţeau deopotrivă cu dânsul ca rang, dacă nu ca putere.

Craiul se ridică, lung şi vânos, fără să arate că porecla sau glumele îi aduc vreo supărare. Nu se schimbase prea mult la faţă în anii care trecuseră, dar privirea i se făcuse mai lacomă şi barba îi albise, deşi părul era tot negru. Avea voce puternică, uşor răguşită, plină de trufia pe care i-o dădea numărul mare de ostaşi care ascultau de dânsul. Vorbi puţin:

— Dragi căpetenii din oastea ahee şi domni peste oameni,
Strânşi la ospăţul acesta, făcut din dobândă de vite,
Ştiţi că războiul tot lâncezeşte de-o vreme şi Troia e tare,
Griji îndestule ne-apasă, plecaţi de mult de la casele noastre.

Toţi am dori să-l sfârşim. De aceea voisem să sfătuim împreună
Şi s-alegem lucrul mai bun de făcut. Soarta ne-aduse pe unul
În stare să dea ştiri preţioase despre cetatea vrăşmaşă...

Mă îndemnă apoi cu un semn să vorbesc.

Fără să aştept încă o poftire, mă ridicai la rândul meu în picioare, cu o cupă plină cu vin negru în mână. Se făcu tăcere. Chipul meu necunoscut, deşi cu zece ani mai în urmă mulţi mi-ar fi zis cu uşurinţă pe nume, era brăzdat într-o parte de o rană ce-mi străbătea întreg obrazul. Aveam barba lungă abia înspicată cu alb, deşi părul îmi era încă galben şi semne de mari suferinţe pe faţă. Toate treziră curiozitatea şi nerăbdarea acestor războinici iubitori de poveşti, gata oricând să asculte la ele şi să amâne pe mai târziu treburile, chiar însemnate.

— Puternice crai! începui în tăcerea lăsată la masă, ascultă povestea
Unuia care e fiu, ca şi tine, de domn. Tată-meu e bunul Eumeniches,
Voi îl cunoaşteţi cu toţii! Împreună aţi fost pe la harţe şi jafuri
Şi aţi adus în palate turme de boi şi de vaci şi roabe frumoase.
El mă trimise pe mine, singur din fiii pe care îi are acasă, la Troia!
Zece ostaşi mă urmau: auzii că nu mai trăieşte niciunul dintr-înşii.
Tu, Agamemnon, mi-ai dat la plecare un loc într-

una din nave,
Cârmaci îi era domnul Eheos, rudă de-aproape cu tine şi cu Menelaos.
Zeii ne-au fost duşmănoşi de când ne-am pornit din Ahaia străbună.
Jertfirea fecioarei îi îmbună doar o bucată prea scurtă de vreme,
Dar nava se rătăci mai apoi, trecând peste marea albastră...

Cuvintele mele au trezit mişcare printre meseni. Mulţi îl ştiau după nume pe Eumeniches, îi erau prieteni sau duşmani, şi toţi, cei din ceata lui Agy, îşi aduceau aminte de corabia cu cincizeci de vâslaşi condusă de Eheos rătăcită pe mare fără urme.

— Anii trecuţi peste mine luară cu ei tinereţea cu care plecasem
Şi mari suferinţe şi chinuri îmi săpară obrajii şi fruntea.
Dacă în felul acesta nu mă cunoaşteţi, îi spun craiului Agy
Taina ce-o ştie doar el şi cu mine: cum l-am scăpat de-o boală
Care oprea întreaga armată să plece la Troia...

Agamemnon mă chemă lângă el, mă luă deoparte şi-n puţine cuvinte îi adusei aminte cum l-am scăpat de durerea de pântec. De teamă să nu destăinui mai multe decât se cuvenea, se grăbi să întărească spusele mele:

— Străine, drept ai vorbit. Ştiu şi dau mărturie, însumi eu craiul,
Că eşti vraciul Asklepios, iscusitul, şi zici că eşti fiul

Zeului Soare, făcut cu frumoasa ta mamă când Eumeniches
Lipsise cam mult de-acasă, plecat cu bătrânul Atreu în războaie.
Naşterea ta strălucită şi zeul Apollon ţi-au dat iscusinţa
Să vindeci un crai de o boală ascunsă, căci orşicine cunoaşte
Că Soarele dă sănătate şi boală la oameni; asta îi este puterea.
Fii dar binevenit printre noi, şi şezi cu cei ce sunt căpetenii.
Goleşte cupa din mână pentru buna venire la Troia, iar după aceea
Toarce povestea: cât suferişi şi pe unde, în anii din urmă...

Bazileii, pe jumătate ameţiţi de vin – altfel nu m-ar fi primit cu atâta căldură – se apropiau, pe rând, unul după altul, de mine, mă pipăiau, mă îmbrăţişau. Unii din ei mă cunoscură şi începură să plângă amintindu-şi de anii care trecuseră în goană, pierduţi pe la Troia. Când tumultul se mai potoli, reluai povestirea. Iubitori de minciuni scornite de dânşii, grecii sunt gata să se îndoiască, mai cu seamă de adevăr. Rătăcirile mele prin ţări de care ei nu auziseră vreodată ar fi fost de bună seamă luate drept minciuni. Ce ştiau ei despre Nubia, despre Summer şi Assur? Ar fi râs auzind de Ma'doula (căci ei n-au mai văzut oameni negri; şi dacă i-ar vedea, le-ar fi silă de dânşii, aşa cum îmi fusese şi mie la început). Ce-ar fi zis de faptul că zăcusem ca rob atâta vreme? Mi-aş fi atras dispreţul lor, ca

bicisnic. Am hotărât să ocolesc adevărul şi să le spun doar ce era în folosul meu.

Povestii aşadar cum furtuna ne rătăcise de flotă împingându-ne mereu spre miazăzi. La rugăciunile mele de fiu, zeul Apollon îşi arătase chipul sfâşiind norii şi îndrumându-ne cu bine către Egyptos. Acolo am fost înconjuraţi de o mulţime de corăbii duşmane. Eheos şi ostaşii căzură în mâinile egiptenilor. Nu mai ştiusem multă vreme nimic de ei.

Pe mine, auzind că sunt fiul lui Ra, cum îl numesc ei pe Apollon, egiptenii mă primiră cu cinste şi mă duseră până la Nu, cetate cu multe palate şi temple. Trăisem zece ani printre preoţi, învăţând de la dânşii arta de a face bine pe oameni, pe care ei, la rându-le, o ştiau de la zeul Apollon. Ajunsesem preot şi vraci. Marea cinste pe care o aveam la Egyptos mi-a îngăduit să îi scot din robie pe grecii care veniseră în navă cu mine, în frunte cu Eheos, dar ei n-au mai vrut să se întoarcă acasă, căci regele ţării Egyptos îi dăruise cu averi nespuse, doar din iubire pentru mine şi fiindcă îl mântuisem de o boală grozavă. Mânat de dorul de casă eu cerusem de la rege o navă cu cincizeci de vâslaşi să mă ducă în Ahaia. Vânturi duşmane, stârnite de Poseidon, izbiseră însă corabia de coasta frigiană. Gol şi singur, fusesem găsit de frigieni şi ketei şi mă alăturasem cetei ce venea către Troia, cu nădejdea că voi putea ajunge în tabăra grecească...

Le-am tot istorisit astfel de poveşti, în parte adevărate, în parte scornite de mine, în timp ce robii turnau mereu vin dulce în cupe. Nu ştiu de m-au crezut cu adevărat, dar cum nimeni nu mă putea dovedi mincinos, se prefăcură de minune că mă cred. Când

isprăvii trecuse o parte bună din noapte. Mai voiră să afle de la mine ce ştiu despre Troia şi despre oastea venită în ajutor. Le-am spus că ajutorul era însemnat: pedestraşi înzăuaţi, arcaşi de soi, nobili de neam cu care trase de câte patru telegari, în totul mai mult de o mie de oameni, în frunte cu Erfilu, un războinic vestit. Adăugai că troienii ceruseră turme de vite şi grâne, fiindcă duceau lipsă de carne şi pâine.

— La voi nu-i la fel, văd asta după bogăţia de hrană adusă la masă, încheiai eu.

Mesenii schimbară între ei priviri ciudate. Fiindcă se făcuse târziu, Agamemnon se ridică şi ceru să se amâne sfatul de război pe a doua zi dimineaţă.

— Am auzit şi noi de Euripil cel viteaz. E mai bine aşadar să judecăm cu capul limpede de băutură şi pe lumină. Gândiţi-vă la ce ne-a spus despre Troia bărbatul Asklepios. Poate să ne fie de folos pentru hotărârile pe care le vom lua de acum înainte.

În sfârşit, plecară fiecare pe la corturile lor. Pe mine mă luă iarăşi cu sine Demites şi mă duse la cortul lui. Ostenit, sătul şi toropit de vinul cel negru, am adormit în curând un somn fără vise.

Timp de câteva zile nu se petrecu nimic deosebit. Sfatul de război se tot amâna. Aveam vreme să stau pe îndelete de vorbă cu Demites şi cu alţii. Foarte repede pricepui care era rostul privirilor schimbate între căpetenii în clipa în care pomenisem de bogăţia de hrană de la ospăţ. Lucrurile stăteau cu totul altfel decât îmi închipuiam eu: şi la ahei, ca şi la troieni, era lipsă. Tocmai aceasta îl nelinişte pe Agamemnon şi pe celelalte căpetenii, căci grecilor nu le place să se lupte cu pântecul gol. An de an împrejurimile Troiei fuseseră

arse, jefuite şi pustiite. Vitele şi grânele fuseseră mâncate şi vinul băut. Să aduci de peste mări, din Ahaia, provizii era greu. Marea era bântuită de furtuni iarna. Vara, primejdia venea de la corăbiile troiene. Obiceiurile cereau ca oastea să trăiască din ţinutul ocupat şi cei rămaşi acasă, în Ahaia, nu priveau cu ochi buni cererile mereu reînnoite de grâne şi vite.

Războiul era scump în oameni şi hrană. Parte din războinici se apucaseră, în cursul anilor, să lucreze pământul, dar adesea troienii năvăleau şi ardeau recolta. Belşugul văzut de mine la ospăţ nu însemna decât că bazileii o duceau mai bine ca oastea, dar deosebirea aceasta îi făcea pe ostaşii de rând să murmure din ce în ce mai tare împotriva căpeteniilor:

— Ne-au adus aici să pierim în lupte!

— Ne vărsăm sângele pentru o femeie uşuratică!

— Unde sunt prăzile făgăduite? Nici măcar nu le-am văzut. Ne prăpădim de foame!

— Sunt zece ani încheiaţi aproape de când ne luptăm, şi Troia nu se arată gata să cadă!

— Mai bine ne-am urca pe nave şi am merge la casele noastre!

Vorbe de împotrivire umblau pretutindeni prin tabără. Până la urmă, ajunseră la cele mai de frunte căpetenii. Unii din bazilei, veniţi mai mult de nevoie pe ţărmul Illionului, doreau pe faţă sau în taină părăsirea războiului sau o împăcare cu Troia. În schimb, Agy, Menelaos, prietenii şi rudele lor n-aveau de gând să lase treaba începută nedusă până la capăt.

Toate astea le-am aflat fie de la Demites, fie umblând singur prin tabără. Vestea, adusă de mine şi întărită de câţiva prinşi, că troienii nu au hrană

îndestulătoare, era mulţumitoare, dar nu schimba starea de lucruri. Întotdeauna cei atacaţi îndură mai cu bărbăţie lipsurile şi foamea, căci n-au încotro. Năvălitorii se împacă mai greu cu sărăcia şi neizbânzile.

N-am fost chemat la sfatul de război. Nu eram căpetenie şi nu porunceam nici unei cete, cât de mici, de ostaşi. Slujitorii care mă însoţiseră cândva pieriseră în lupte, fugiseră sau se întoarseră în Ahaia. Eram doar un oaspete. Totuşi pe temeiul spuselor mele, s-a luat, după multă sfadă, hotărârea ca războiul să fie dus înainte.

— E josnic să ne lăsăm înduplecaţi şi să plecăm urechea la cârtelile mulţimii, ar fi spus Agamemnon. Gloata e schimbătoare. Câteva izbânzi, câteva prăzi, şi bunăvoinţa ei o să se întoarcă iar către noi.

Celelalte căpetenii – mai ales Ajax, Diomede, Achille şi chiar bătrânul Nestor – încuviinţaseră aceste vorbe. Ca să-i câştige din nou pe ostaşi, se gândiră să calce credinţa în zei şi să-i lege pe toţi printr-un păcat aducător totodată de foloase. Pe malul mării, la vreo două zile de drum, era o mică cetate, numită Krisa. Până atunci cetatea scăpase nevătămată, prin neamestecul ei în război. Krisienii încheiaseră legături de pace atât cu Agamemnon, cât şi cu Priam. Aveau – după socotelile unora şi ale altora – grâne şi vite să ajungă pentru o oaste ca a noastră vreme de şase luni şi mai bine. Portul de acolo era bun şi într-însul ar fi putut să tragă la vreme de iarnă corăbiile venite din Ahaia cu ajutoare. Podoaba şi pavăza cea mai de seamă a oraşului era însă sanctuarul zeului Soare, locaş vestit prin minuni de tot felul. La el veneau

rugători de pretutindeni şi darurile aduse îmbogăţiseră pe preoţi. Ceea ce fusese îndelung un scut de apărare împotriva vitregiilor vremii, prindea să se schimbe treptat într-un lucru râvnit de lăcomia prădalnică a oştenilor. Din toate aceste pricini, unul din bazilei, mi se pare Ulysse, spusese la sfat că ar fi bine să ia cetatea, odată cu tot ce este într-însa. În felul acesta oastea noastră ar fi avut, până să cadă Troia, destulă mâncare şi robi pe deasupra. Trebuia doar găsită o pricină de război, mai mult faţă de oameni, căci de zei nu aveau grijă. Trebuia de asemenea să pară că înţelegerea a fost călcată de krisieni şi nu de ahei. Soarta şi iscusitul Ulysse, mai priceput decât alţii în şiretlicuri, au făcut ca o astfel de pricină să fie găsită.

În ziua sosirii mele, o corabie de la Troia fusese urmărită pe mare de trei nave de-ale noastre şi ea se adăpostise în portul cetăţii Krisa. Era drept: krisienii aveau legături de ospeţie şi cu noi şi cu Troia. Viteazul Ajax, Diomede, Achille şi alţii strigau sus şi tare prin tabără că e la mijloc trădare şi călcarea jurămintelor de către krisieni; că troienii trebuie ceruţi printr-un sol şi, dacă nu vor fi daţi, să fie luată cetatea. Izbândi însă părerea lui Ulysse: să se încerce o lovitură neaşteptată. Altfel cei din cetate ar fi putut să cheme între timp ajutor de la Troia şi să ne ţină piept. Rămânea o stavilă: templul zeului. Tot Ulysse găsi mijlocul să o înlăture.

— Nu e Apollon al nostru, ci un zeu străin şi barbar, cu nume mincinos. Nu-i suntem datori nici credinţă, nici nu trebuie să ne fie teamă de el. Şi troienii au zei şi totuşi nu vă sfiiţi să le atacaţi cetatea. De altfel, zeii, oricare ar fi ei, sunt totdeauna de partea biruitorilor.

Aheii l-au ascultat şi i-au dat dreptate. Au încărcat în trei corăbii mulţime de ostaşi. Erau bine ascunşi şi acoperiţi cu pânze. Rămăseseră la vedere numai puţini oameni neînarmaţi. Ajunşi în faţa portului, corăbierii cerură krisienilor să-i lase pe ţărm: aduceau o solie de la Agamemnon. După un scurt răgaz de gândire, krisienii le dădură îngăduinţa. Nu se aşteptau ca aheii să cuprindă cetatea. Se încredeau în jurămintele de pace care îi ocrotiseră atâţia ani. Cât despre corăbierii troieni, krisienii puneau la cale plecarea lor, pe uscat, astfel ca să nu se calce nici înţelegerile şi să nu se pângărească nici altarele.

Din corăbiile trase la ţărm izvorî o droaie de ostaşi. La porţi şi la ziduri apăru în vremea aceasta o altă parte din oastea ahee. Oraşul fu invadat înainte ca să poată face măcar o încercare de împotrivire. Doar unii dintre locuitori izbutiră să se închidă în cetăţuia aflată pe o stâncă. Am intrat în Krisa, după ce începuse jaful. Răsunau strigăte:

— Loveşte!

— Ucide!

— Dă foc!

Krisienii care se împotriveau erau răpuşi fără greutate. Ai noştri cărau de prin case grâne pe care le încărcau în căruţe. Din grajduri şi staule mânau vite. Pivniţele erau sparte şi burdufurile cu vin luate drept pradă. Aheii robeau doar pe cei tineri, lăsându-i pe bătrâni şi copii, fiinţe neputincioase, pradă singurătăţii şi foametei care îi aştepta. Am văzut jefuite de vase şi podoabe templele zeilor; altarele, pe care mai fumegau jertfele de dimineaţă, pângărite şi răsturnate. Nimeni nu se gândea să asalteze cetăţuia şi să-i

urmărească acolo pe troieni. Toţi se grăbeau să isprăvească jaful cât era lumină, temându-se de întuneric, de oraşul necunoscut, de vreun ajutor venit krisienilor de la Troia. Eu rătăceam prin cetate, uimit de câtă jale şi moarte lăsau în urmă oamenii din neamul meu. Erau la fel ca ostaşii din Assur dând prăzii Summerul. Mă înfundasem fără să vreau într-o uliţă pustie care urca dinspre port. Auzeam de aproape strigătele de chemare şi de bucurie ale grecilor. În vreme ce căutam să ies din ulicioara îngustă şi întunecoasă, mă împiedicai de un trup prăvălit. Era o femeie, răsturnată cu faţa în jos. M-am aplecat şi am întors-o, să văd dacă mai trăieşte şi s-o scap dacă se poate. Era moartă, dar, lucru ciudat, nu avea nicio rană pe trup, ca şi cum ar fi murit de spaimă. Am privit-o mai cu grijă. Mă izbi dintr-o dată chipul ei vânăt, acoperit cu pete închise. Mai văzusem un asemenea lucru de mult, în ţara Egyptos. M-am apropiat de uşa casei din care socoteam că ieşise, şi am împins-o la perete cu piciorul. Înăuntru, întins pe un pat, mai zăcea încă un trup, al unei femei mai în vârstă, atinsă de aripa aceleiaşi morţi. Mă cuprinse dintr-o dată o groază nespusă: doar ştiam din Egyptos ce înseamnă petele vineţii. Am ieşit în grabă. Afară, prima mea grijă fu să strig şi să chem ostaşii care se auzeau pe aproape.

— Unde e craiul Agamemnon?

La vederea veşmintelor mele bogate unul din ei. s-a îndurat să-mi răspundă:

— Agy? Caută-l la poarta cea mare. Stă de strajă acolo să ia pentru sine ce e mai de preţ din pradă. Dar tot mai rămâne câte ceva şi pentru unii ca noi! rânji ostaşul şi-mi arătă o cupă frumoasă de argint pe care o

învelea cu mantaua.

Am alergat într-un suflet la marea poartă a cetăţii, unde într-adevăr l-am găsit pe Agamemnon făcând ceea ce spusese soldatul. Croindu-mi drum printre ostaşii care îl înconjurau, l-am apucat de haină, ca să-i atrag luarea-aminte spre mine.

— Mărite crai Agamemnon, i-am grăit, dă îndată poruncă ostaşilor să lase prada în cetate. Ce-a fost dus – veşminte şi lucruri – să fie zvârlit într-o mare grămadă. Ardeţi totul! Să fie sloboziţi robii. Să nu păstraţi niciunul. Vitele să fie întoarse în oraş şi noi să plecăm îndată de aici. Ne pândeşte o mare năpastă!

Cuvintele mele i s-au părut a fi ale unui nebun. Mi-a spus-o pe faţă:

— Ce te-a găsit, fricosule? Ţi-e milă de ăştia sau mai curând te-ai smintit prin ţara Egyptos? Să lăsăm prada din mână, când am câştigat-o cu atâta uşurinţă? Cine-a mai auzit una ca asta?

Bazileii mai mari şi mai mărunţi din preajma lui Agamemnon au izbucnit în hohote de râs. Li se părea năstruşnică cererea mea, biet fiu al unui bazileu neînsemnat! Poate nu luaseră drept adevărată nici povestea mea, nici înrudirea cu zeii.

— Te-ai ascuns de război şi acum ne dai sfaturi nouă, luptători încercaţi? îmi zvârli unul în obraz, iar altul scuipă spre mine în semn de dispreţ:

— Văcar la turmele frigienilor, nu ostaş!

Era zadarnic să le spun ce avea să se întâmple cu dânşii. Tot n-ar fi înţeles şi tot nu m-ar fi crezut dacă le-aş fi vorbit de molima care îi pândea. Ce ştiau ei despre sămânţa bolii care este purtată în taină de oameni, de vite şi de veşminte? Încercai atunci să-i

sperii cu zeii:

— Am văzut arzând templul tatălui Soare, Apollon. El o să trimită asupra noastră o pedeapsă, dacă nu oprim pe dată jefuirea Krisei...

— Zeii de-aici sunt străini, nici nu ştiu cum îi cheamă şi nici nu mi-e frică de dânşii, mă repezi Agamemnon. Eu am dat poruncă ostaşilor mei să spargă porţile templului şi să intre înăuntru! O văzusem fugind într-acolo pe căprioara asta! adaose el, şi-mi arătă o fetişcană ochioasă, cu părul negru, scăldată toată în lacrimi. Am poftit să o iau pentru mine ca roabă! Hai, şterge-o, Asklepios, până nu pun ostaşii să te alunge! Pleacă iute cu tatăl Apollon cu tot şi lipseşte din faţa-mi!

A ridicat pumnul şi m-ar fi izbit, dacă nu mă ferea Demites.

— Pleacă, Asklepios. E mai bine, m-a sfătuit acesta cu glas aspru.

Nu m-am îndepărtat. Mă agăţam de ceilalţi bazilei, de ostaşi, de cărăuşi, rugându-i să lase totul şi să fugă. Le vorbeam de mânia zeului, îi ameninţam cu ea, dar nimeni nu mă asculta, nu mă lua în seamă. Îmbrâncit, lovit, ocărât, am ieşit din Krisa. Îndreptându-mă spre tabără. Paşii mei repezi întreceau cete de ostaşi îngreuiaţi de pradă, grupuri jalnice de robi buimăciţi de spaimă, care de luptă încărcate cu saci, cu burdufuri, cu amfore. Mulţi dintre ahei îmbrăcaseră peste platoşele acum nefolositoare veşminte de preţ krisiene. Purpura se amesteca într-un dezmăţ de culori cu roşul mai stins al aramei, cu verdele-gălbui al bronzului, cu albul inului. M-am cutremurat din nou: robi, vite, haine ascundeau în ele sămânţa

necunoscută a morţii vineţii. Mergând veseli sau osteniţi de jaf, cei pe care îi întâlneam se îndreptau cu aceeaşi nepăsare spre destinul care îi pândea, care îi aştepta. Mulţi, bucuroşi de izbânda uşoară, îşi strigau unii altora:

— Aşa o să cadă şi Troia, numai că e de o sută de ori mai bogată!

— Slavă craiului Agamemnon! Slavă!

— Du-ne spre Troia, Agy!

Bazileul cel mare ne-a depăşit în goana calului, ridicând un nor de pulbere cenuşie. Văzându-l, războinicii pedeştri au prins să-l aclame:

— Agy! Agy! Agy!

— Troia! Troia!...

Eram încredinţat şi eu că o să cadă şi Troia. O oaste atât de lacomă şi de mare, atât de încăpăţânată, atât de repede gata la orice trădări, avea fără îndoială să găsească până la urmă mijlocul de a cuceri Illionul. Dar, mă întrebam în gând, câţi dintre cei care se veseleau astăzi or să mai apuce şi ziua izbânzii? Îmi puneam această întrebare, fiindcă eu singur ştiam ce-i aşteaptă pe greci în curând. Mergeam laolaltă cu oştirea prădalnică, şi nu-mi pierea dinaintea ochilor vedenia trupului prăbuşit în uliţă şi a feţei umflate, cu pete vineţii.

Jefuirea plină de folos a Krisei a cufundat pentru câteva zile tabăra în ospeţe. În mijlocul veseliei, a cântecelor, a focurilor la care se frigeau boi şi grăsuni întregi, eu singur eram mohorât şi abătut, fiindcă eu singur ştiam. Nu o dată, în acest scurt răstimp, mi s-au zvârlit ocări şi batjocuri pentru prevestirile mele de nenoroc. Îmi strigau: „Cobe!” şi mă izgoneau de la

mese, ca vândut krisienilor şi ca slăbănog înspăimântat de incendii şi de omor. Cei mai înverşunaţi erau bazileii, dar nici mulţimea ostaşilor de rând nu se lăsa mai prejos, îmbătată de vin şi de nădejdi noi.

Cum de nu credeţi, ahei, prevestirile rele
Ci doar pe acelea asemeni dorinţelor voastre?
Beţi şi sătui, cât norocul vă poartă de grijă,
Lăcrimaţi, cerând de la zei ocrotire când soarta vi se întoarce împotrivă!

La început molima s-a târât aproape nebăgată în seamă. Au prins să moară întâi vitele – boi, catâri – răpite din oraşul cucerit. Apoi şi-a ridicat capul ici şi colo, printre robii din Krisa şi printre ostaşii care îi păzeau. Îmbolnăvirile, puţine, au fost puse pe seama slăbiciunii şi a suferinţelor, doar până când boala a izbucnit, cu furie în zece locuri dintr-o dată. Oamenii erau cuprinşi de fierbinţeli puternice şi de sfârşeală, pofta de mâncare pierea, gura şi limba erau arse de o sete nepotolită. Când se iveau pe chip şi pe trup petele vineţii, moartea nu mai zăbovea decât ceasuri numărate. Bântuia mai ales printre soldaţii de rând, mai şubreziţi de lipsuri şi de veghi decât căpeteniile, dar nu le cruţa nici pe acestea. Câte un cort întreg rămânea pustiu. În altele, leşurile zăceau laolaltă cu cei încă vii. Câţi erau mai în putere, se străduiau să mai ţină rânduiala străjilor, să clădească ruguri şi să ardă morţii. Alţii, năuciţi de nenorocire, rătăceau pe uliţele strâmte ale taberei, fără nicio vlagă şi fără tragere de inimă la vreo treabă.

Socotesc eu că, la repeziciunea cu care s-a aprins şi s-a întins, molima a ajutat şi îmbulzeala. Strâmt chiar

şi pentru armată, locul dintre valul de pământ, corăbii şi mare, era cu totul neîncăpător pentru mulţimea de robi krisieni, de ahei şi de venetici adunaţi la un loc de întâmplare. Pe deasupra erau şi lunile marilor călduri, cu care noi, oamenii de la miazănoapte nu eram învăţaţi. Nu cădea măcar o picătură de ploaie. Orice adiere de vânt se stinsese, până şi nopţile, luminate doar de flăcările rugurilor funerare, se făcuseră mai înăbuşitoare. Aerul, greu şi fierbinte, uscat şi prăfos, usca gâtlejurile umflate şi împiedica răsuflarea.

Cunoşteam astfel de molime. Le văzusem aievea în ţara Egyptos, în cartierele murdare şi înghesuite ale sărăcimii şi în casele de lut ale turmelor de robi. Le văzusem şi în vis, în nopţile care urmaseră arderii Krisei şi întâlnirii cu trupul vânăt al femeii din pragul unei uşi deschise de năvălitori. O străfulgerare de mândrie îmi străbătuse inima o clipă: avusesem dreptate şi ştiinţa mea o dovedise. Mândria fu urmată de nepăsare întâi, apoi de amărăciune, căci îmi cunoşteam şi îmi simţisem neputinţa. Colindam fără teamă de boală printre corturi, bordeie, suferinzi şi hoituri, şi, pe măsură ce cuprindeam toată întinderea nenorocirii, mi se cocea în suflet înverşunarea împotriva lui Agamemnon şi a soţilor săi, a sorţii şi a războiului. Nu o dată, muribunzii mi-au apucat mâinile sau picioarele rugându-mă:

— Mântuie-ne, Asklepios, dacă eşti vraci şi fiu de zeu! Lecuieşte-ne, vindecă-ne, dă-ne putere şi viaţă...

Mă scuturam şi plecam mai departe, ca o nălucă, frământându-mi mintea, chinuind-o în căutarea unui mijloc de scăpare pentru toţi, căci pentru fiecare în parte nu era nimic de făcut.

M-am înfăţişat din nou craiului Agamemnon. Şedea gânditor în cort, cu o cupă plină în mână.

— Ai venit, Asklepios?

— Am venit, mărite. Dacă mă ascultai, molima nu s-ar fi abătut asupră-ne. Nu s-ar fi prăpădit atâţia oşteni...

Agamemnon a crescut din jilţu-i cu mânie.

— Mai am destui. Ahaia îmi naşte gloate hămesite şi oricine se naşte e sortit morţii...

L-am privit cu mustrare, dar a vorbit înainte şi mai înverşunat:

— Nu mă simt vinovat. Aşa e războiul. Eram dator să-i mân la luptă. Crezi că de bine au plecat de acasă? Aici au măcar parte de slavă şi de dobândă.

Dar cuvintele lui nu făceau decât să tăinuiască spaima şi descurajarea. Slava de care vorbea nu era decât noroiul câmpurilor de bătaie, dobânda o amăgire. În ochii altădată îngheţaţi ai craiului se strecurase neliniştea. În apa lor rece se oglindeau, fugare, înfrângerea, moartea netrebnică şi vineţie, întoarcerea ruşinoasă în Ahaia. Ochii au priceput că am citit într-înşii.

— Ai avut dreptate, a scrâşnit craiul. Şi? Dacă ştii vreun leac, vreo jertfă, vreun descântec, de ce nu-l dai pe faţă? Sau eşti vraci mincinos?

— Dă poruncă să fie ucise şi îngropate toate vitele bolnave. Nimeni să nu se înfrupte din carnea lor. Pe ostaşii suferinzi desparte-i de cei sănătoşi. Tuturor, rânduieşte-le o hrană uşoară şi din belşug. Şi aprinde peste tot ruguri în care să se arunce miresme, astfel ca aerul otrăvit să se amestece cu fumul şi să se cureţe. Încredinţează-mi o sută de oameni zdraveni – slujitori

sau robi, cum ţi-e voia – cu care să strâng leşurile de prin corturi...

Agamemnon părea dezamăgit. Ar fi dorit să invoc zeii, să rostesc vorbe de vrajă şi molima să piară ca un duh.

— E vreme şi pentru rugăciuni, şi pentru jertfe, craiule. Mai târziu…

Cu o ridicare din umeri, semn al neîncrederii, Agamemnon a încuviinţat totuşi cererile mele. Îndeplinirea lor a fost trudnică. Am aprins cu mâna mea ruguri, am dat foc, împotriva multor căpetenii, la corturile năpădite de boală, am zvârlit în flăcări veşminte de preţ, paturi, mantale. Jumătate din slujitorii care mă ajutau au căzut pradă morţii, dar nu m-am oprit. Treptat, tăria molimei s-a domolit, mulţumită strădaniilor mele sau poate de la sine. Numărul bolnavilor şi al morţilor s-a împuţinat. Chiar cei loviţi începeau să se înzdrăvenească mai repede decât înainte. Toate erau semne că molima se apropie de sfârşit. Era timpul să fac şi zeilor partea cuvenită, mai ales că ghicitorul Calchas răspândise pretutindeni zvonul că Apollon, zeul săgetător, trebuie îmbunat. Am hotărât să o iau înaintea ghicitorului, care stătuse ascuns până atunci şi care, văzând că truda mea a dat roade, avea de gând să-şi însuşească meritele.

Am vestit în adunarea căpeteniilor că molima se va stinge grabnic. Mi-o dăduse de ştire, ziceam, printr-un vis, tatăl meu, zeul Soare, înduioşat de rugăminţile mele. Cerea doar să-i fie înălţate jertfe de boi, să se purifice întreaga oştire şi să fie eliberaţi robii krisieni, atâţi câţi mai erau în viaţă…

Căpeteniile m-au ascultat. Se bucurau şi nu prea. Le

era greu să se lipsească de dobândă, dar n-au avut încotro. Spre mirarea mea, primul care a primit să îndeplinească dorinţa zeului a fost Agy. Chiar Calchas, de la care aşteptam împotrivire m-a sprijinit.

— Apollon vrea împăcarea între ahei şi krisieni. Prorocesc: din aceasta se va trage doar bine pentru noi şi rău pentru Troia...

Bănuiam ceva, dar mintea nu mă ajuta să desluşesc urzeala. Plăsmuirea mea – căci visul trimis de Apollon nu-l avusesem niciodată – pornea din dorinţa de a face, la adăpostul superstiţiilor, un bine robilor. Nu uitam că fusesem şi eu la fel ca ei, că suferisem, că tânjisem după casă şi patrie. Planul lui Agamemnon, pus la cale de el şi de Calchas, l-am înţeles abia mai târziu.

Molima tulburase şi slăbise oastea aheilor. Muriseră mulţi. Alţii erau încă şubrezi şi greu ar fi putut să poarte, cât era ziua de lungă, greutatea armăturii de aramă şi a luptelor. Rari mai erau aceia cu poftă de harţă. Osteneala celor zece ani de război, rănile şi lipsurile simţite dintr-o dată le întorseseră celor mai mulţi gândurile către pace. Cum vântul îşi schimbă uneori pe neaşteptate bătaia dintr-o parte în cea dimpotrivă, aşa se schimbase şi sufletul oastei. Entuziasmul şi înverşunarea zilelor bune se topiseră ca zăpada de primăvară. În firea nestatornică a aheilor se amesteca poate şi nestatornicia cerului sub care neamul lor s-a născut: senin şi albastru, se acoperă de la un ceas la altul de neguri sfâşiate de fulgere şi de săgeţi repezite de ploaie... Se ridicau cârteli, răsunau plânsete şi vorbe de jale, şi amintirea depărtatei şi pierdutei Ahaia plutea pretutindeni. Se zvonea că nici troienii n-ar fi potrivnici unei înţelegeri.

Strâns de pretutindeni, Agammenon pusese la cale să amăgească oştirea. Pacea cu Krisa fu întâiul pas şi ea îi mai dădu răgaz să răsufle. E drept, îi aduse şi pagubă: ştiuta ceartă cu Achille şi îndepărtarea de el a unei părţi din bazileii cei mai bătăioşi. Cel de-al doilea pas avea să fie schimbarea unor vorbe de pace cu troienii. Şi în Illion se înfruntau două partide: una a păcii, condusă de bătrânul rege Priam şi de întâia lui soţie (avea mai multe); alta a războiului cu orice preţ, având-u-i în frunte pe şefii militari aţâţaţi de Paris. Aşa e dat căpeteniilor războinice: să fie încredinţate că mai au doar puţin şi vor înfrânge cu totul pe vrăjmaş. Vorbele purtate încoace şi încolo nu puseseră însă capăt ciocnirilor. Ca şi cum ar fi vrut să-i împingă pe greci să fugă pe corăbii, nobilii din Illion îşi înteţiseră atacurile. Lucru nemaivăzut până atunci, ajungeau până aproape de zidurile de pământ ridicate în jurul taberei noastre. Ziua ne atacau care de luptă; noaptea traci şi frigieni se apropiau furişându-se în întuneric şi azvârleau lănci şi săgeţi. Slăbiciunea oastei aheie dezbinată şi împuţinată, neputinţa ei de a face faţă atacurilor de zi şi de noapte îi îndemnau pe aceia dintre ai noştri care voiau pacea şi plecarea acasă să-şi ridice glasurile, tot mai multe şi tot mai cutezătoare.

— Să apucăm drumul limpede al mării, cât mai e vreme.

— Păstreze-şi Paris pe Elena! N-am suferit îndestul pentru ea?

— Sărăcia e mai bună decât infernul, prieteni!

Plângând, îşi aminteau de copii şi de neveste. Îşi arătau unii altora rănile, îşi dezgoleau umerii roşii de încheieturile platoşelor. De sub coifurile ridicate se

iveau capete înspicate cu alb. Nici fruntaşii nu şedeau trândavi: seară de seară, în cortul lui Agamemnon se ţineau adunări când tainice, când pe faţă, pline de zgomot, de sudălmi, de blesteme. Ca şi la troieni, şi la noi izbândiră cei care doreau purtarea mai departe a războiului, dar nimeni nu găsea mijlocul de a întoarce, din nou, oastea către luptă. Îmbufnat, Achille se ţinea deoparte, ba chiar dăduse poruncă să fie călăfătuite cu catran şi cu câlţi corăbiile care îl purtaseră din Ftia.

Agamemnon aştepta, pândea, se lăsa înfrânt aproape cu voie. Aici se dezvălui şiretenia lui. Troienii, încrezându-se în izbânda lor, hotărâră să dea un atac cu toate puterile. Într-un iureş ajunseră la zid, îl trecură şi aprinseră chiar câteva nave, care arseră în întregime. Focul putea să le cuprindă uşor: erau uscate de multa şedere pe uscat şi de soarele arzător al acestor locuri. Năvala, respinsă spre seară, putea să înceapă din nou dimineaţa. Vrăjmaşul încrezător nici nu se mai întorsese în cetate. Focurile lui de noapte se vedeau aprinse pe tot întregul câmpiei. Pe ahei îi cuprinsese descurajarea, când Agamemnon, Menelaos şi cu alţii prinseră să umble prin tabără, pe la corturi, adunând oştaşi şi strigând cât îi ţinea gura:

— Ridicaţi-vă, ahei, dacă vreţi să mai ajungeţi acasă! Vrăjmaşul ne poartă cu vorbe de pace şi unii din noi i-au dat până acum crezare! Chiar noi, căpeteniile, am vrut să punem capăt vărsării de sânge, cerând doar ce-i al nostru. Priviţi acum cât sunt de fără credinţă troienii. Plănuiesc să dea foc la toate corăbiile, să ne lase fără vreun mijloc de întoarcere acasă şi pe urmă să ne ucidă pe toţi! Azi au ars doar câteva. Dar mâine? Achille stă închis în cort; Diomede e rănit; Ajax istovit.

Voi nu vă mişcaţi! V-aţi adus aminte de femei şi de prunci şi mintea vă e îndreptată doar spre plecare. Ridicaţi-vă odată! Nu vedeţi că noi suntem cei asediaţi, cei înşelaţi, cei duşi cu vorba? Dacă nu-i izgonim de la corăbii, s-a sfârşit cu armata aheilor!

Cu astfel de vorbe şi cu lacrimi mincinoase îi speriau pe ostaşi, vrând să aprindă în felul acesta voinţa de luptă, să prefacă deznădejdea în curaj deznădăjduit. Zadarnic încercau unii să spună, cu dreptate, că cele câteva nave nimicite nu însemnau mare lucru şi că năvala e dată doar de un număr mic de troieni. Cuvintele lor se pierdeau în tumult şi toată armata era cuprinsă de vânzoleală. Bazileii împărţeau, fără să mai ţină seama de nicio risipă, din proviziile lor de mâncare; boi şi oi grase, vinul cel mai tare şi mai bun, păstrat până atunci cu grijă, untdelemn parfumat adus în urcioare tocmai din Ahaia...

Treptat, cu rugăminţi, cu minciuni, cu ameninţări, cu ameţeala dată de vin şi cu vigoarea dobândită la ospăţul din seara aceea îi câştigară pe toţi. Hotărârea de a ieşi la luptă prinse rădăcini. Chiar pe ostaşii de rând îi înfuria şi îi scotea din minţi băutura şi aşa-zisa trădare a troienilor, care nu ţineau seama de tratativele de pace. Mai târziu am aflat că la Troia regele Priam privea cu îngrijorare izbânzile obţinute de căpitanii troieni, văzând în ele o primejdie pe care alţii nu o vedeau. Era însă prea bătrân şi prea slab ca să se mai facă ascultat. Părea că în amândouă taberele patimile şi neînţelegerile se încingeau ca într-un nod de şerpi veninoşi. Izbânda a fost a celor mai şireţi şi mai înverşunaţi: doritorii războiului cu orice preţ. Paris îşi aţâţase prietenii şi neamurile, făgăduindu-le

nimicirea deplină a oastei greceşti. Jurând pe toţi zeii din ceruri că nu el vrea lupta, ci că troienii în înfumurarea lor pătimaşă îl împing la ea, Agamemnon umbla pe la mese, şi bând laolaltă cu ostaşii de rând, izbuti să-şi înflăcăreze armata.

A doua zi, troienii dădură din nou năvală, siguri de biruinţă. Înaintau în neregulă şi fără grijă, când din coaste şi din faţă se pomeniră loviţi de săgeţi şi de suliţe. Carele duruiau, caii speriaţi se ridicau în două picioare şi primele rânduri ale duşmanilor, lăsate dinadins să pătrundă în tabără, se risipiră. Şovăiala se schimbă în fugă neaşteptată. Norocul bătăliilor s-a arătat mai apoi nestatornic, cu biruinţe şi înfrângeri de o parte şi de alta. Rând pe rând, cumpăna războiului se apleca spre Illion sau spre Ahaia. Întâmplările sunt cunoscute în fiece casă din Mykena, din Pylos, din Sparta: Patrocles ucis într-o învălmăşeală de Hector, acesta doborât de sângerosul Achille, Achille însuşi nimerit de o săgeată otrăvită. Nu se mai sfârşeau uciderile. Nebunia sângeroasă îi cuprindea pe toţi în ghearele ei, purtându-i spre necunoscut. Un necunoscut care avea să însemne în cele din urmă dărâmarea, incendiul şi robia pentru Troia – risipire, dezamăgire, dezgust şi oboseală pentru aheii întorşi pe meleagurile lor...

La poveştile cântăreţilor rătăcitori nu vreau să adaug decât un singur lucru: chiar amintirea întâmplărilor trăite se încheagă din adevăr şi minciună. Dovadă e felul în care voi urmaşii veţi afla întâmplarea care a dus la cucerirea Illionului. Povestea calului de lemn, făurit de Epeos, cursa întinsă troienilor neprevăzători, viclenia încununată de izbândă a lui Ulysse sunt

născociri. Am fost de faţă. Mai mult, l-am cunoscut bine pe Epeos, cel despre care se spune că a alcătuit din grinzi minunea de cal mai mare decât două corăbii laolaltă. Epeos n-ar fi fost în stare să deseneze pe nisip un dobitoc care să semene măcar de departe cu un cal. Nu ţinuse niciodată în viaţa lui în mână securea dulgherului şi nu se pricepea să cioplească o grindă. Fusese unul dintre cei însărcinaţi să poarte vorbele de pace cu Troia şi în drumurile făcute acolo îşi găsise printre aliaţii troienilor prieteni de o teapă cu el. De altfel, Troia apăsa greu pe grumazul supuşilor ei din împrejurimi şi, cu tot ajutorul pe care i-l dădeau, destui ar fi vrut să o vadă prăbuşindu-se în ţărână. O mână de asemenea oameni, momiţi cu răsplată bogată, se hotărâră să ne deschidă în taină, noaptea, poarta cea mare a cetăţii. Planul, pus bine la cale, izbuti. Pe poarta larg deschisă se năpustiră aheii. Pe troieni i-au apucat în somn. Căsăpindu-i, punând foc şi răspândind prin strigăte spaimă şi neorânduială în cetate, aheii au doborât prin înşelăciune şi pe neaşteptate un oraş pe care ani de lupte cinstite nu-l prăbuşiseră. Jaful, incendiul, omorârea fugarilor printre ruinele arzânde au ţinut zile şi zile. În cea dintâi dimineaţă se şi înfăţişară lui Agamemnon cei cu care Epeos pusese la cale trădarea.

— Porunceşte, mărite, îi vorbiră ei craiului, să ni se dea preţul făgăduit. Doar noi am deschis poarta cea mare, dându-vă în mână cetatea pe care de atâta amar de ani nu puteaţi să o luaţi!

Auzind aceste vorbe, Agamemnon fu cuprins de mânie:

— Ce tot grăiţi, mincinoşi şi nemernici? Nu ştiu de

nicio răsplată! Cetatea am luat-o noi înşine, nimeni nu ne-a dăruit-o!

Şi, arătând către ostaşii de lângă el, adăugă:

— Cel care ne-a dus la izbândă a fost calul!

Într-adevăr, ostaşii regelui Agy purtau zugrăvit pe scuturi un cal, chip sfânt închinat zeiţei Athena.

Trădătorii se încăpăţânau. Îşi cereau nu numai partea de argint şi de sclavi, ci se mândreau cu fapta lor mârşavă.

— Epeos ne-a făgăduit, în numele tău, Agamemnon, repetau ei. Am schimbat jurăminte. Dă-ne răsplata cuvenită!

L-am văzut pe Agy rânjind, cu rânjetul său rău, şi întorcându-se către ostaşii de pază. O poruncă scurtă şi cei ce urziseră trădarea începură să fie ucişi fără milă.

— Moartea e cel mai bun căluş! adăugase Agamemnon, înainte de a pleca la alte treburi, surd la vaietele şi strigătele de moarte.

Cred că de aici au scornit mai târziu aheii povestea cu calul de lemn, mult mai frumoasă decât adevărul, dar mincinoasă.

Iată, bărbaţi, cum se naşte din gol o poveste sortită

Să ia pentru noi chipul adevărului însuşi.
Trădarea se schimbă în cal şi calul devine trădare.
De ce dar n-ar fi şi Asklepios fiul zeului Phoebus?

Când jaful se sfârşi, aheii hotărâră, după un obicei mai vechi, să plimbe prin tabără prăzile dobândite de oaste, să aleagă din ele partea cuvenită fiecăruia şi să păstreze ceea ce era pentru zei. Sub un cort de pânză,

menit să-i apere de tăria soarelui, se adunară fruntaşii, şi printre ei, la locul de cinste, Agamemnon, Menelaos şi bălana Elena. Pe lături şedeau căpeteniile mai mărunte şi mulţimea ostaşilor. Prin faţa tuturor căpeteniilor aveau să treacă, rând pe rând, carele încărcate cu bogăţii, armele jefuite de la vii şi de la morţi, robii şi, la sfârşit, prăzile cele mai de preţ: familia lui Priam şi nobilii troieni.

Aveam locul meu printre privitori, în ceata ghicitorilor şi preoţilor, aşezată aproape de cortul bazileilor. Şedeam de-a dreapta lui Calchas. Voiam, mai presus de toate, să o văd pe Elena, despre care se spunea că e nespus de frumoasă. Până atunci stătuse închisă în cortul bărbatului ei, care n-o arăta nimănui. Voiam să o văd în clipa când prin faţa ei vor trece rudele şi prietenii de ieri, toţi cei care o răsfăţaseră şi luptaseră pentru dânsa, înlănţuiţi, zdrenţuiţi, cu picioarele ostenite şi desculţe în pulberea drumului, mânaţi de la spate de paznici. O să izbucnească în plâns sau o să-şi stăpânească durerea? Va rămâne nepăsătoare sau va cere lui Agamemnon îndurarea măcar pentru unii dintr-înşii?

Începu curgerea carelor încărcate cu podoabe de argint şi de aur: cupe, cratere, aduse de departe sau lucrate la Troia; veşminte de lână vopsite în roşu, împodobite cu fire de aur; valuri de pânză subţire ca pânza de păianjen; mantale cusute cu pietre lucioase. Urmau apoi armele: scuturi, pulpare, coifuri, săbii, toate de aramă, cucure pline de săgeţi şi arcuri făurite din coarne de antilopă, azvârlite unele peste altele.

Platoşele şi armele căpeteniilor troiene erau purtate aparte, fiecare de câte doi robi. Cu glasul lui puternic,

uşor răguşit de trecerea vremii, crainicul Stentor vestea adunării ale cui fuseseră şi cine dintre ahei le dobândise în luptă. Ochii celor de sub cortul de pânză – mari bazilei – ca şi ai bazileilor mai mărunţi, luceau de lăcomie amestecată cu mulţumire. Strigăte de încuviinţare şi vorbe de laudă pentru biruitori însoţeau înştiinţările crainicului. Doar Elena şedea tăcută, fără să scoată o vorbă, uneori privind cu nepăsare averile, alteori cercetându-şi unghiile vopsite ale degetelor lungi. Purtarea ei nu mă uimea: era învăţată cu bogăţia, trăise totdeauna printre lucruri de preţ. La fel avea să trăiască şi de acum înainte...

Când prinseră să treacă robii, însufleţirea aheilor crescu. Preţuiau din ochi pe cei tineri: „Ăsta e sprinten, e bun de cioban sau de păzitor la caprele mele. Celălalt e zdravăn. O să-l pun să-mi cioplească piatra pentru un palat mai cuprins”. Un altul era bun să lucreze pământul.

Femeile tinere trecură încet, cu ochii în jos. Soarta lor era să fie roabe de casă. Din când în când câte un bazileu striga către Agamemnon:

— Asta să fie a mea, Agy! Dau în schimb pentru dânsa o armură întreagă, din aramă curată!

Marele crai încuviinţa, căci oştenii se bătuseră bine şi meritau răsplata.

Elena era tot nepăsătoare. De câteva ori îşi ridică braţele durdulii, goale până la umăr şi îşi potrivi cârlionţii de aur în care o adiere de vânt aruncase neorânduială. Pe chipul ei nu se putu desluşi nimic deosebit, până în clipa când din ceata robilor se auziră murmure îndreptate împotriva ei. Poporul troian nu o iubise niciodată. Vedea în ea – poate pe nedrept –

pricina războiului, a suferinţelor trecute sau viitoare. Două cute aspre îi încreţiră fruntea şi buzele i se strânseră. Murmurele crescură, se schimbară în blesteme. Treceau femei care îşi pierduseră bărbaţi şi fii, cămin, patrie şi libertate. Abia atunci îşi întoarse Elena ochii albaştri, limpezi spre Menelaos.

— Îi laşi pe robii aceştia de rând să mă blesteme? îl întrebă ea. De asta m-ai adus aici?

Menelaos dădu o poruncă şi paznicii înarmaţi le mânară mai repede pe femeile îndrăzneţe. Elena ar fi trebuit să fie mulţumită de supunerea grabnică a bărbatului, dar fruntea îi rămase încruntată şi buzele strânse cu dispreţ. Începură să treacă roabele de neam. Mi se păru că citesc pe chipul Elenei o fugară nelinişte, stăpânită şi ascunsă pe dată, printr-o sforţare a sufletului. O tulbura gândul că mărirea, bogăţia, puterea sunt, pe lumea aceasta, doar pulbere şi fum? Sau se temea să nu-i aducă aminte vreuna dintre fostele ei rude de mângâierile şi răsfăţul cu care fusese dăruită de toţi, de serbările şi de ospeţele la care luaseră parte împreună? Înaltă, învăluită din cap în picioare, înconjurată de ceata fetelor şi a nurorilor ei – câte mai rămăseseră vii – trecu şi bătrâna Hecuba, soţia lui Priam. Ochii Elenei plutiră pe deasupra.

O uşoară mişcare a buzelor, parcă muşcate, o sclipire umedă în colţurile ochilor albaştri, şi atât. Iar nepăsare, sau nespusă stăpânire de sine? Surprinsei o altă privire care o pândea lacomă pe Elena, căutând pe obrazul ei o părere de rău după viaţa trecută: privirea regelui Menelaos. Dar nici marele Menelaos, nici neînsemnatul vraci Asklepios nu desluşiră nimic îndoielnic pe obrazul frumos al reginei. Poate nici nu

era ceva de desluşit şi ceea ce văzusem eu fusese numai o părere.

Greu e pentru noi să citim în sufletul fraţilor noştri!
Toţi ne-am deprins să ne-ascundem adânc simţirea şi gândul
Faţă de alţii străini. Adesea nici noi nu ne cunoaştem.

M-am întors cu inima grea la defilarea prăzilor şi a robilor. Prea văzusem doar bucurie lacomă la unii şi doar durere la alţii. De o parte prea mult zgomot, de alta prea multă tăcere, întreruptă doar de suspinele înăbuşite. Hotărâi în clipa aceea să nu primesc nimic din ceea ce mi se cuvenea din prada comună: nici veşminte, nici roabe, nici arme. Nu-mi trebuia nimic de la Troia. Îmi era de ajuns ceea ce păstram în fundul ochilor: priveliştea cetăţii prăbuşite, a celor târâţi în robie, a jafurilor, a incendiilor care încă mistuiau cetatea. Era destul, prea destul pentru mine.

Urmară alte zile de ospeţe şi petreceri menite să prăznuiască izbânda, într-o risipă neîntreruptă de carne, de pâine, de mâncăruri stropite cu mirodenii de la Troia, de dulciuri cu miere, de fructe culese din grădinile lui Priam. Vinul şi untdelemnul se scurgeau şi se sleiau în pulbere. Pe pământul bătătorit din faţa corturilor în care petrecea soldăţimea, cete de războinici ahei, cu toată armătura pe dânşii, jucau danţurile de acasă. Unii născoceau chiar atunci danţuri noi, înfăţişând luptele duse cu vrăşmaşul şi biruinţa de la sfârşit. Îi întovărăşeau chimbale şi flaute, amestecate cu glasurile celor care ospătau. Pentru bazilei erau puse să joace roabe frumoase de la Troia,

îmbrăcate în pânză subţire şi străvezie. Picioarele, braţele, trupurile mlădii se îndoiau în ritmul încet al tipsiilor de aramă şi al coardelor, dar obrajii erau scăldaţi în lacrimi şi surâsurile poruncite, pline de tristeţe amară. Robi tineri îşi încercau puterile la trântă sau la bătaia cu pumnii, îndemnaţi cu vârfuri ascuţite de suliţe când şovăiau. Înnebunită de necaz şi de furie, câte o pereche se bătea de moarte, ca şi cum potrivnicii ar fi fost duşmani, şi nu fraţi sau prieteni. Lucrurile de preţ dobândite îşi schimbau adesea stăpânii, se încheiau cu cel mai neînsemnat prilej prinsori şi pe mese se rostogoleau neîncetat oscioarele de miel cu care aheii obişnuiesc să-şi încerce norocul. Sătui de mâncare şi de băutură, de danţ şi de jocuri de noroc – şi aceasta se întâmpla de cele mai multe ori după ce mijlocul nopţii trecuse – biruitorii se apucau să se laude cu isprăvile abia înfăptuite. Războiul se sfârşise de puţină vreme. La Troia mocneau încă incendiile, jefuitorii mărunţi mai scormoneau printre ruine, dar legenda începuse să se ţească. Ciocnirile neînsemnate se schimbau în fapte de vitejie nemaivăzute, fuga sau înfrângerile de pe câmpul de luptă se datorau amestecului zeilor prieteni ai Troiei. Trădarea devenea iscusinţa lui Ulysse şi a lui Epeos. Războiul purtat pentru pradă şi jaf – o luptă îndreptăţită. La aceste ospeţe, în care se uitau arşiţa, setea şi foamea, murdăria şi ostenelile celor zece ani lungi, au prins aezii rătăcitori să făurească, ciupind coardele lirelor, primele frânturi de cântece despre războiul cu Illionul. Adevărul începea să fie uitat şi să moară. Poate odată, cineva îl va aduce la viaţă, aşa cum eu stăruiesc să aduc la lumină puţin adevăr

despre mine însumi.

Oastea aheie venise toată odată, stătuse toată sub ascultarea lui Agamemnon ieşise la luptă sau rămăsese în tabără după poruncă. În faţa Illionului toţi fuseserăm ahei. Ţelul comun ne strânsese laolaltă. Odată atins, nimic nu ne mai unea. După izbândă, ne schimbasem iar în mykenieni, spartani, dolopi sau cretani. Puterea lui Agy se risipi ca o nălucă. Nu mai poruncea decât oamenilor lui, la fel ca oricare căpetenie. Neamurile se îmbarcau rând pe rând pe corăbiile încărcate cu pradă şi porneau pe marea albastră. Din nave se mai auzeau o vreme cântecele războinicilor şi vaietele robilor despărţiţi pentru totdeauna de rude şi de locul naşterii lor, apoi depărtarea şi zgomotul valurilor stingeau totul. În fiecare dimineaţă număram tot mai puţine corăbii trase pe ţărm: două sute, o sută, optzeci, cincizeci, douăzeci, zece. Şi, pe neaşteptate, tăcerea se lăsa asupra taberei, golite treptat de corturi şi oameni. Ţărmul era gol. Mi se părea că sunt uitat. Şi, la drept vorbind, cine avea nevoie de mine? Rătăcind pe maluri, găsii în marginea cea mai depărtată a golfului, ascunsă de câteva stânci, cea din urmă fărâmă din războiul troian: o ultimă corabie. Una din cele mijlocii, cu douăzeci de vâsle de fiecare parte, putând să poarte într-însa cincizeci de ostaşi: patruzeci de lopeţi, doi la marea vâslă care slujea drept cârmă şi şase puşi să aibă în grijă catargul şi pânza pătrată, care mâna corabia când vânturile erau prielnice. Venise plină cu zece ani în urmă la Troia, dar acum jumătate din oameni lipseau: îngrăşau pământul cu trupurile lor. Locul era luat de robi şi de roabe, de vase şi arme, de

boccele cu haine scumpe. Fiecare dintre cei rămaşi în viaţă avea să se întoarcă acasă de două sau de trei ori mai avut decât la venire şi asta îl făcea să-i uite uşor pe prietenii pierduţi. Corabia pornise dintr-un ostrov stâncos şi sărac, aşezat pe aproape de ţărmul Ahaiei, atât de pietros, că putea cu greu să-şi hrănească locuitorii. De aceea, oamenii din Ake – aşa se numea ostrovul – trăiau mai mult din jaful pe mare şi din pescuit decât din munca ogoarelor sau din creşterea vitelor. Fiindcă mai aveau loc şi pentru mine, m-am rugat să mă ia cu ei. M-au primit, fără să-mi ceară vreo plată.

— Nu eşti tu Asklepios, cel care m-ai mântuit de boală? mi-a spus căpetenia lor. Suntem bucuroşi să te ducem până aproape de casă. Pentru binefacere, au să ne răsplătească zeii...

Un dor nespus mă împingea spre locul în care mă născusem, în care, poate, mai trăia maica mea bună, Ixiona, dacă nu se prăpădise de jale. Timpul trecut mă făcuse să uit batjocurile şi dispreţul fraţilor mai mari. De la Eumeniches nu aşteptam dragoste, dar credeam că vârsta îl făcuse mai îngăduitor. Din rătăcirile mele nu aduceam decât poveşti şi o faimă trecătoare şi şubredă. Îmi închipuiam că e destul. Primirea plină de bucurie, ospeţele cu prieteni şi neamuri, poveştile de la foc, mirarea cu care copiii mă vor privi, admiraţia tuturor auzind cum mă luptasem cu leul, cum scăpasem de la Summer, cum mântuisem oastea aheilor de boală, le vedeam, ca şi cum ar fi fost aievea. Ştiam totuşi că în Ahaia, ca şi în Assur, ca şi în Hatti, e mai mare cinste să ucizi decât să readuci la viaţă; mai de cinste să cari după tine odoare şi robi decât un

toiag şi o traistă cu leacuri. Îi iubeam pe ai mei, îi doream. Socoteam că şi ei mă vor iubi şi că vor primi să mă întorc printre dânşii. Zadarnic mă îndemnau ostaşii din Ake, bucuroşi de dobânda câştigată şi îmbunaţi de prietenia pe care mi-o arăta căpetenia lor:

— Vino cu noi, Asklepios, în ostrovul stâncos Ake. Străinii sunt bine primiţi, chiar dacă n-au de nici unele. Noi ducem lipsă de bărbaţi. O să-ţi dăm o casă şi o soţie. Fetele şi femeile noastre sunt cele mai frumoase din lume...

Corabia – o coajă de nucă pierdută pe ţărmurile acum singuratice, tăcute şi murdare – se desprinse de maluri. Îmi îndreptai privirile spre pământ. Tabăra era pustie. În şanţul de apărare şi pe valul înalt prinsese să crească iarba. De departe, se mai deosebeau urmele arse şi negre ale vetrelor. Vântul de dimineaţă purta cu el zdrenţe sfâşiate din corturile putrezite de ploaie. Dincolo, spre câmpie se înşirau mormintele celor căzuţi: movile rotunde, rânduite în lungi şiruri posomorâte. Spre dreapta, se zăreau zidurile arse, prăbuşite ale Illionului. Locurile pline de faimă şi slavă erau triste şi dezolate. Gloria nu adusese decât ruină şi moarte.

Am trecut lopătând pe lângă Troia. Akeenii din corabie se uitau drept înainte, spre larg. Eu şi sclavii aveam privirile întoarse spre pământ. Mi s-a părut că se zăresc pe lângă zidurile cetăţii umbre de oameni, furişându-se temătoare. Nu ştiu de ce lucrul acesta mi-a umplut deodată inima de încredere: viaţa avea să se înfiripe din nou printre ruine, întâi sfioasă şi puţină, pe urmă tot mai viguroasă. Nimic nu era sfârşit, încheiat. Iarba avea să crească, proaspătă. Cărbunii de sub

cenuşă aveau să se stingă mistuiţi de ei înşişi şi ceea ce fusese tabăra aheie să ajungă poate loc de joacă pentru copiii de mâine.

Lopătarii se încordau peste vâsle, năzuind să ajungă la larg, pălăvrăgind şi râzând, bucuroşi de înapoierea acasă. Roabele suspinau încet, fără să-şi ia ochii de la câmpurile şi colinele care fuseseră odată ale lor. Eu singur, aşezat la pupă, am făcut un gest de rămas bun către ţărm, ascunzându-mă de toţi ceilalţi. Apoi mi-am întors privirea, îndreptând-o spre marea nesfârşită şi albastră.

Călătoria mi s-a părut lungă. Din popas în popas, din golf în golf, din ostrov în ostrov ne apropiam tot mai mult de insula stâncoasă Ake. Uneori eram primiţi cu prietenie, poftiţi la ospeţe. Locuitorii aşteptau să mai audă încă o dată de la noi poveştile auzite de la corăbiile care îi cercetaseră înaintea noastră, în drum spre Ahaia. Le ştiau pe dinafară, dar le doreau totuşi mereu. Meşteri la minciuni, akeenii se împăunau cu fapte mari. Fiecare din ei doborâse mulţime de duşmani, luase pradă cât nu putuse duce cu sine, fusese părtaş de aproape la bătăliile date de Menelaos, de Achille, de Ajax şi de toţi ceilalţi eroi vestiţi, îl văzuse pe Hector, pe Paris cel frumos, pe Elena, fusese de faţă la moartea lui Priam şi la uciderea fiilor săi în iatacuri. Nu o dată, ameţit de vinul băut, câte unul dintre noi, luând martori pe toţi ceilalţi, se jura că el îi văzuse cu ochii, aievea, pe zei luând parte la harţe sau că auzise cu urechile lui vaietele de durere ale lui Ares izbit de Athena cu lancea. Gazdele ne ascultau cu uimire, şovăind în a crede sau nu, înclinate mai degrabă să ia drept bune poveştile noastre auzite prin

pâcla beţiei şi a superstiţiilor. Spre dimineaţă eram toţi eroi nemaivăzuţi şi la asta ajutau ulcelele golite fără măsură, fumul care umplea sălile, osteneala, dorinţa ascunsă în oameni de a iubi mai mult neadevărul decât adevărul. Am schimbat roabe de rând pe odoare, dându-le drept prinţese luate ca pradă de la Troia. O slujitoare, gătită cu veşminte mai bune, devenea una dintre cele cincizeci de nurori ale lui Priam şi preţul ei se întreia sau se împătrea. Dimineaţa navigam mai departe, bucuroşi de câştig. Am fost de faţă la prefacerea poveştilor noastre în adevăr: pe măsură ce erau mai aproape de casă, cei din Ake prindeau să creadă ei înşişi în cele scornite. Începeam să am şi eu un loc în poveste: veşmintele mele lungi şi albe, pată luminoasă printre veşmintele negre ale akeenilor, trezeau printre oamenii neştiutori şi închişi în hotarele satelor şi cetăţilor lor sfiiciune amestecată cu teamă.

— Ducem cu noi pe fiul zelui Soare! spuneau corăbierii, arătându-mă şi lăudându-se: „a ales insula noastră din toate şi numele ei o să străbată prin veacuri”...

— Cereţi-i binecuvântarea, dacă nu vreţi să fiţi săgetaţi de arcul lui Apollon!

Bărbaţi în putere, femei, copii nevârstnici se ploconeau şi îngenuncheau înaintea mea şi nevoia de a nu dezminţi vorbele akeenilor mă silea să iau parte la asemenea înşelătorii.

Alteori, insularii nu ne primeau în cetăţile lor întărite. Ostaşii trecuţi mai înainte se apucaseră de jafuri sau răpiseră femei. Locuitorii ne strigau de departe că suntem tâlhari ca toţi cei întorşi de la Troia, că avem mâinile prea pătate de sânge ca să ne primească în

case şi în temple. Atunci înnoptam cu toţii pe ţărm, cu armele la îndemână şi aşezând oameni de pază. Corabia, trasă la mal şi priponită cu funii, se legăna uşor pe valuri. Câţiva dintre akeeni îndrăgiseră roabe, făgăduindu-le că odată ajunşi în insula Ake, le vor lua de neveste. Am văzut chiar pe unul din noi mângâind un copil luat din Troia, împins poate de dorul celor lăsaţi de dânsul acasă, şi pierzându-şi o parte din vreme să-i cioplească din lemn moale o barcă în stare să plutească pe apă. Când a fost gata s-au adunat mai mulţi să o vadă plutind. Am auzit râsete de bucurie şi, când valurile au început s-o poarte mai departe de ţărm, grecul s-a azvârlit în apă şi a adus-o înapoi, ca să risipească tristeţea care începuse să se ivească în ochii copiilor.

Încet, şi lumea robilor se împărţea în două, iar amintirea celor pierdute se făcea mai puţin dureroasă pentru cei care aveau o viaţă mai bună.

Într-un amurg, am zărit în sfârşit şi ostrovul stâncos Ake. Corabia a intrat lopătând încet într-un golf mic. Deasupra, pe stânci, se desluşea cetatea văroasă, cu ziduri de piatră şi case mărunte şi albe. De sus, fusesem şi noi văzuţi. O mulţime de oameni alergau către ţărm. Câteva bărci s-au avântat să ne iasă mai degrabă înainte. Femeile îşi îmbrăţişau bărbaţii întorşi acasă. Văduvele plângeau pe cei morţi departe de ţară, despletindu-şi părul şi întrebând cum şi unde căzuseră. Copiii, temători, îşi priveau taţii care lipsiseră atâţia ani de acasă, abia recunoscându-i după vremea trecută. Bătrânii lăcrimau de bucurie sau de durere. Femeile tinere priveau cu ochi duşmănoşi la străinele aduse ca roabe. Peste tot era zgomot şi larmă. Cei

întorşi erau poftiţi în acelaşi timp la zece ospeţe. Prietenii treceau din mână în mână odoarele luate drept pradă, minunându-se de lucrătura lor frumoasă, nemaivăzută în insulă.

Eu mă ţineam deoparte, privindu-i cu inima strânsă de grijă,
Singur în mijlociul lor, fără prieteni şi rude de-aproape,
Cum îi stă bine unui străin rătăcit departe de casă...

Odată trecută fierbinţeala revederii şi sfârşite nenumăratele ospeţe de la care nu putui să lipsesc, mă gătii de plecare. O barcă mă trecu în mai puţin de un ceas pe ţărmul de dincolo, în Ahaia. Când îmi luai rămas bun, vâslaşul, unul dintre cei întorşi de la Troia, îmi spuse:

— Du-te, străine, să-ţi vezi casa şi neamul, dar să ştii că oricând găseşti la noi găzduire, o colibă şi o femeie...

În primul sat întâlnit am schimbat o bucată de aramă pe un asin, care să-mi poarte desagii cu hrană. Am întrebat care e drumul şi am pornit-o cu paşi repezi şi sprinteni. Poposeam doar când mă răzbea oboseala. Drumul mi s-a părut scurt şi uşor.

Mă apropiasem de casă când, dintr-o dată, fără vreo pricină de seamă, inima mi s-a strâns. Aveau să mă mai cunoască? Nu mă schimbaseră prea tare necazurile? Îi voi găsi pe toţi, aşa cum îi părăsisem, sau altfel?

Poteca m-a dus prin dumbrava în care odată maica mea bună îl întâlnise pe zeul Apollon. Cât fusesem

plecat, cineva ridicase în mijlocul ei, din pietre alburii, un altar mic, dar pietrarii nu apucaseră să-l sfârşească. Mă oprii o clipă lângă altarul de lespezi năruite. Un şarpe se ivi dintre pietre, mă privi cu ochii cei verzi şi se strecură încet, prin iarbă, înapoi în ascunzătoarea lui. Era un semn? Mă îndemna, oare, şarpele înţelepciunii să mă întorc, să mă mulţumesc să privesc de departe palatul lui Eumeniches? Sau era doar teama jivinei de mine, o fiinţă necunoscută şi poate răufăcătoare? Dar zeii – mi-am zis – nu trimit niciodată semne limpezi oamenilor. Doar oamenii caută uneori întâmplărilor de mai târziu un înţeles în cele de mai înainte. Rămâi cu bine, şarpe ascuns printre pietre! N-am să urmez sfatul pe care mi-l dai, deşi poate bun şi prielnic şi tu îmi eşti, fără să ştii, un prieten!

Mi-am mânat mai departe asinul, spre curţile craiului Eumeniches. Palatul îmi păru, de la câteva mii de paşi, neschimbat. Clădirea înaltă era la fel de cenuşie ca atunci când, tânăr de douăzeci de ani, o părăsisem. Grajdurile şi hambarele, sortite să adăpostească averea în grâne şi vite a stăpânilor, nu se înmulţiseră. Pe măsură ce mă apropiam, îmi apăru însă mai limpede că multe nu mai erau la fel ca odinioară. Câmpurile erau parte lovite de paragină, parte lucrate fără strădanie. Curtea era lipsită de viaţă şi zgomot. Forfota slujitorilor şi a robilor pierise. Hambarele aveau acoperişuri sparte. Grajdurile, uşi date în lături şi bătute de vânt. Palatul era gârbov, îmbătrânit şi sărac. Am intrat pe poarta altădată străjuită de paznici, şi nimeni nu m-a întrebat nimic. Dincolo de ea am întâlnit o roabă murdară, cu o haină veche şi ruptă pe dânsa; picioarele albe îi erau desculţe.

— Cauţi pe cineva, străine? Dacă vrei de pomană, stăpâna e acasă. Îi primeşte pe toţi călătorii şi-i întreabă dacă nu s-a sfârşit cu războiul din Troia, pe unde o fi aceea!...

— Şi stăpânul?

— Care din dânşii? Cel mai mare a plecat la vânat, doar de asta îi arde! Celălalt... şi ridică din umeri.

— Întreb de craiul cel bun, Eumeniches.

— A răposat mai demult. Acum Andros domneşte.

Mă privi curioasă, aşteptând să-i spun ce caut pe la curţile lor, dar n-am mai stat la vorbă cu ea. Am intrat cu inima bătându-mi puternic în piept. Sala era mai afumată, mai întunecoasă, mai scundă şi mai strâmtă decât o ştiam. Lângă vatră, torcând un caier de lână, şedea pe gânduri maica mea bună Ixiona. Nici nu băgase de seamă că un străin păşise înăuntru. M-am mişcat uşor şi ea, simţind că nu mai e singură, a ridicat ochii. Anii o însemnaseră, dar frumuseţea de odinioară nu se ştersese cu totul. Inima îmi bătea şi mai tare în piept, gata să-l spargă. Ceva mă oprea să strig: „Eu sunt Asklepios, cel plecat atât de departe!”.

— Vino, străine, mi-a spus. Odihneşte-te. Dacă ţi-e foame sau sete, poruncesc roabelor să-ţi dea de mâncare...

Am scuturat din cap fără să pot scoate o vorbă.

— Semeni la chip cu cineva de aproape. Cu fiul meu pierdut pe mare, Asklepios.

Ceva în privirea mea o făcu să se oprească, înainte de a-şi sfârşi vorba. A dat un ţipăt. Eram la picioarele ei. Ne amestecam plânsul şi râsul, rosteam amândoi cuvinte pe care nu apucam să le înţelegem. Când prima izbucnire de dor se potoli, mă pofti să şed alături

de dânsa. Îmi cerea să-i povestesc prin câte trecusem şi peste o clipă mă îndemna să tac şi să o las iar să se uite la mine. Suferinţele mele trecute îi storceau lacrimi de jale. Se bucura de izbânzile mele. Încuviinţa când auzea că făcusem vreun bine. Când sfârşii, rămase o clipă pe gânduri. Eram dornic să aflu şi eu ce se întâmplase pe acasă. Mi-a desluşit-o în cuvinte puţine şi triste. Eumeniches murise, lăsând în locu-i pe fratele meu cel mai mare, Andros. Cel mic, Androcleides, răzvrătit împotriva stăpânirii lui Andros, plecase încotro văzuse cu ochii, să-şi caute norocul. Urmaseră certuri şi vrajbe îndelungi cu vecinii, lupte şi jafuri. Robii fugiseră, averea se risipise în cele patru vânturi. Stăpânul palatului nu-şi luase soţie. Petrecea mai mult la vânat şi, în afară de vânătoare, vinul îi era singura bucurie şi patimă.

— Nu-i rău. Îmi dă cinstea cuvenită, mă lasă să duc cum pot şi cum mă pricep gospodăria, ca singură şi dreaptă stăpână...

— Toate au să se schimbe, măicuţă! Palatul o să răsune de larmă, o să ai slujitoare, şi oaspeţi de seamă au să-ţi ceară găzduire...

A căzut pe gânduri. Părea că nu-mi dă crezare.

— N-o să se schimbe nimic, Asklepios. E târziu, prea târziu. Sunt mulţumită că te văd, că te am lângă mine: atât îmi e de ajuns. Dar zeii mi-au trimis încă de mult vise despre tine. Ţi le voi destăinui când va veni vremea.

Pe când tăinuiam despre trecut şi ziua de astăzi, lăcrimând şi zâmbind în acelaşi timp, s-au auzit afară strigăte, şi lătratul unei întregi haite de câini. Andros s-a năpustit în casă, purtând pe umeri o căprioară ucisă.

A zvârlit-o lângă vatră, pe urmă s-a închinat cuviincios în faţa stăpânei, aruncându-mi şi mie o privire fugară şi nepăsătoare.

— Nu-l mai cunoşti? E fratele tău, micul Asklepios! S-a întors de la Troia.

Se apropie de mine şi mă recunoscu.

— Adevărat, Asklepios! Aşadar, nu te-a înghiţit marea aşa cum se auzea...

— Nu m-a înghiţit, frate. Sau, dacă vrei, m-a înghiţit şi pe urmă m-a scuipat afară.

Andros izbucni într-un râs zgomotos.

— Bine că ai venit. Aveam nevoie de un ajutor şi de un sprijin.

Veselia, de neînţeles pentru mine, nu i se mai potolea. Mă tot îmbrăţişa. Apoi mă bătea pe umăr cu palma lui grea.

— Ai mai crescut, aproape să nu te mai recunosc. Dar ai rămas tot firav şi tot cu mâini subţiri de femeie!

Şi el se schimbase. Băutura îi topise asprimea din suflet şi îl făcuse gălăgios şi vesel, moleşindu-l în acelaşi timp. Doar în ochi îi mai rămăsese ceva din sclipirea răutăcioasă de altă dată. Am băgat de seamă că se ridica greu şi urca şi mai greu pe scara de piatră care ducea la cămările de sus. Am cinat amândoi. Povestea mea i-am înşirat-o cu înfrumuseţări, ocolind tot ce nu era pe măsura înţelegerii lui. Mă asculta când lăcrimând, când râzând cu hohote mari şi golind mereu cupe de vin. Blestema auzind de Agamemnon şi de rudele lui.

Hohotea când îi pomeneam de faptul că unii mă iau drept fiul lui Phoebus, socotind că e o glumă mai bună decât toate. Într-un târziu, adormi cu capul pe masă,

înfrânt de zeul vinului tare.

Aceasta a fost primirea în ziua dintâi. În dimineaţa următoare fratele meu se trezi cu capul greu de băutură, morocănos ca toţi beţivii după petrecere. L-am auzit strigând:

— Unde sunt robii pe care i-ai dobândit, iubitul meu frate? Vreau să mi-i înfăţişezi odată cu odoarele aduse de la Troia. Aseară eram prea uimit şi prea bucuros de venirea-ţi, ca să mă gândesc la astfel de lucruri mărunte. Avem acum vreme destulă să socotim toate!

Vestea că mă întorsesem la fel de sărac cum plecasem îl înfurie peste măsură.

— Te-ai arătat tot nevolnic. Alţii şi-au umplut cămările cu robi şi roabe şi au adus avere multă. Tu te-ai întors fără nimic. De asta te-ai dus peste mare? Crezi că pământul sărac pe care mi l-a lăsat Eumeniches ajunge să hrănească încă o gură? Ai venit să mănânci din puţinul care abia ne ajunge nouă? Şi ce vor zice vecinii? Nimeni n-a venit cu mâna goală de la Illion!

Am simţit că sângele îmi clocoteşte.

— Nu-ţi cer să împărţi cu mine moştenirea. Şi nici n-am de gând să trăiesc pe socoteala ta. Lumea e largă.

— Vrei să pleci? Atâta pagubă! Pe urmă s-a mai îmbunat. Privirea îi fugea în lături: Nu-i spune bătrânei că ne-am certat. De altfel, eu nu te izgonesc. Tu ceri să pleci. Ştii, mai mult de jumătate din ce a rămas e al ei...

Aşadar, iată de ce Andros o cinstea pe mama lui vitregă, Ixiona, şi de ce îi lăsa grija gospodăriei: de teama să nu trebuiască să-i redea zestrea, dacă s-ar fi întors în ţinutul de unde o adusese Eumeniches...

M-am înţeles cu Andros să mai rămân acasă o lună. În primele zile vecinii veniră să-mi asculte poveştile. Clătinau cu neîncredere din capete, auzind de arta mea de vraci sau de lucrurile nemaivăzute întâlnite în rătăcirile mele.

— Se poate, dar noi nu ştim.

— N-am auzit.

— Nimeni n-a mai pomenit până acum de ţările pe care zici că le-ai văzut.

Tăceam descurajat. Atunci începeau să surâdă şiret în bărbile cârlionţate:

— Nu te mâhni, Asklepios. Toate astea sunt bune, dar am fi mai bucuroşi să ne arăţi odoarele jefuite de tine la Troia. Umblă vorba că nu vrei să le împărţi, cum ar fi drept, cu Andros...

Cu greu se încredinţau că singura avere pe care o dobândisem erau anii, ostenelile, urmele peceţii lui Assur-Apal, cicatricea lăsată de gheara leului nubian. Plecau dezamăgiţi. Curând, nu mai veni aproape nimeni, mai ales că în casa lui Andros nu prea era rost de ospeţe.

Se împlinise sorocul pe care fratele mi-l îngăduise pentru şederea acasă. M-am folosit de o zi când era dus la vânătoare şi m-am îmfăţişat mamei.

— Îngăduie-mi, maică, să mă depărtez încă o dată de tine. Crai de seamă mă aşteaptă...

Cu un zâmbet trist, Ixiona a oprit vorbele mincinoase pe care aveam de gând să i le spun doar ca să o cruţ. Nici eu nu ştiam să o mint, nici ea nu putea fi minţită.

— E mai bine să pleci, Asklepios. Uite, nu-ţi cer să arăţi de ce o faci. Erai un copil. Zilele acelea s-au şters. Eşti bărbat. Ce te aşteaptă aici? Nimic. Trândăvie,

băutură, vânători, taifasuri. Dar ţie ţi-e dată o soartă mai bună şi faimă în Ahaia. Zeul m-a vestit, adăugă ea cu voce mai înceată. Urmează-ţi drumul sortit si rămâi mereu fiul lui Apollon!

— Mă voi întoarce.

— Fără îndoială. Aşa făgăduiesc toţi...

Depărtându-mă de palatul în care mă născusem şi trăisem până la douăzeci de ani, inima-mi era grea. Ceva îmi spunea că n-am să-l mai văd vreodată, deşi îi făgăduisem măicuţei să mă întorc.

Drumul mă ducea prin aceleaşi locuri ca la venire, Mi se părea că sunt străin de locuri şi de oameni. Mă depărtasem de dânşii şi dânşii se depărtaseră de mine.

Am trecut prin dumbrava zeului Soare. M-am oprit câteva clipe lângă altar, aşteptând să se ivească din nou şarpele cel înţelept, dar pietrele rotunde de lângă groapa în care şedea ascuns nu s-au mişcat de la locul lor şi iarba n-a foşnit. Aş fi vrut să îi spun, deşi şerpii nu înţeleg limba noastră, a oamenilor:

„Îmi pare rău dar şi bine că nu te-am ascultat şi că nu am ajuns la înţelepciunea ta, aceea a ameninţării”.

Era de râs să vorbesc unei jivine? Nu ştiu. Preoţii egipteni spun că tot ce trăieşte are minte, judecată şi suflet şi că în trupuri uneori ciudate şi slabe se ascund zei. Or fi având dreptate.

Ca să trec, am ocolit altarul. Dincolo de el, întins cât era de lung, nemişcat şi negru, ca o creangă uscată, zăcea şarpele care mă întâmpinase la venire. L-am atins uşor cu piciorul. Era mort. Cineva îi zdrobise capul cu o piatră. Înainte de a mă depărta cu totul, mi-am potrivit încă o dată desagii pe asin, ca pentru drum

lung, pe urmă m-am pierdut printre copacii pădurii şi mai departe, mai departe, printre buruienile şi hăţişurile bolovănoasei Ahaia.

Părăsisem locul în care mă născusem. Paşii nu mă duceau nicăieri.

Într-adevăr nicăieri? Mi-am adus aminte de poftirea prietenoasă a locuitorilor din ostrovul stâncos Ake. Poate n-o uitaseră. Împins de dorinţa unei nesfârşite linişti, am năzuit către el. Ajuns acolo, după alte zile de drum, am fost recunoscut şi primit printre oamenii unui pământ sărac.

— Să fii de-ai noştri, mi-a spus căpetenia lor – mă ştia de la Troia; îl lecuisem de ciumă – şi capetele albe ale bătrânilor s-au aplecat a încuviinţare.

— Dacă vrei, ia de soţie o fată de-a noastră şi înrudeşte-te în felul acesta cu noi...

N-am primit, căci voiam să rămân singur, şi niciuna dintre cele care-mi aruncau priviri îndrăzneţe nu-mi încălzea inima îngheţată. Treptat, locuitorii se obişnuiră cu mine, cu hainele mele albe, cu toiagul de măslin, cu barba lungă pe care o purtam cu toată vârsta mea încă tânără. Chipul şi sufletul îmi erau ale unui om trecut de vârsta tinereţii. Pământenii mă înconjurau cu un respect amestecat cu teamă. Superstiţia, puternică la aceşti oameni neînvăţaţi, amestecată cu neîncrederea deplină porneau din felul meu de viaţă retras. Ar fi vrut şi nu ar fi vrut să mă amestec printre ei. Eu însumi nu făceam nicio sforţare să mă apropii de dânşii: sărbătorile, bucuriile şi tristeţile lor îmi rămâneau străine. Nu-i însoţeam la pescuit când plecau cu bărcile în larg. Scurtele lor

călătorii de piraterie nu mă atrăgeau. Îmi alesesem o colibă aşezată într-un loc singuratic şi mai sălbatic decât altele. Îmi petreceam timpul gândind, căutând să recunosc printre ierburile şi buruienile insulei pe cele bune de leac şi-mi întăream zilnic mai degrabă sufletul decât trupul. Anu egipteanul mă învăţase că mintea este aceea care stăpâneşte trupul omenesc, dacă este destul de puternică. Ea dă agerimea mâinilor şi tăria de a înfrunta totul. Fără această învăţătură, n-aş fi putut niciodată să îndur atâtea, trupul fiindu-mi şubred din naştere. Şi totuşi, pot să mărturisesc acum, în pragul trecerii din lumea aceasta în alta – aceea a fraţilor, zeii – că nimic din ce este omenesc nu îmi străin. Cunoscusem în ţara Egyptos duşmănia şi prietenia; în Nubia dragostea care te învăluie şi se prinde de tine chiar dacă nimic nu o răsplăteşte; în Assur suferinţa care înjoseşte pe om şi îl face la fel cu animalele fără grai; la Troia mila şi neputinţa.

Voiam să trăiesc liniştit, ca un om de rând. Dar soarta – sau eu însumi, în adâncul inimii mele – hotărâse altfel. Faima de vraci mă însoţise la Ake şi purtarea mea deosebită de a celorlalţi o mărise.

Deosebirea între medic şi vrăjitor nu era deplină nici măcar în Egyptos. Aici, la Ake, locuitorii înclinau să creadă în farmece, în descântece, în deochi. Lucru ciudat, mai mare încredere aveau în arta mea vindecătoare grecii de pe ţărmul de dincolo, mai puţin sălbatici şi mai primitori pentru obiceiurile noi. Întâi veni să mă caute o femeie. Aducea cu ea un copil cuprins de fierbinţeală. L-am îngrijit şi l-am scăpat de la moarte. Un bătrân era chinuit de dureri. Le-am îndepărtat de dânsul. Am vindecat o femeie, adusă

cale de trei zile din Ahaia, apucată de furii. O grindă frânsese mâna unui bărbat: i-am pus-o la loc şi osul s-a închegat în răstimpul sfânt.

Vindecările mele – făcute cu mijloace obişnuite: buruieni, fâşii de pânză, bucăţi de lemn, cuvinte de mângâiere – stârneau uimire într-o vreme în care grecii nu cunoşteau decât farmecele şi în care cei suferinzi erau lăsaţi să piară sau să se vindece prin propriile lor puteri. Uneori nu izbuteam să aduc vindecarea, şi arta egiptenilor, a nubienilor şi a summerienilor laolaltă nu-mi erau de folos. Atunci mă simţeam bicisnic şi slab, neputincios şi neştiutor. Mândria lăsa loc descurajării. Dar oamenii ţin minte doar izbânzile: moartea e dată de zei, vindecarea era dată de mine.

Cu toate binefacerile, akeenii mă bănuiau de vrăji făcute pe furiş. De când cu întâmplarea de la Summer – cu orbul căruia îi dădusem vederea – nu mai aşteptam recunoştinţă. La Ake am semănat bine şi am cules ură. Iată cum s-a petrecut aceasta.

De câteva ori, coborând în Ake, băgasem de seamă priviri curioase. Pe urmă ele mi se părură că se schimbă în priviri încărcate de oarecare duşmănie. Nu m-am neliniştit, căci putea să fie doar o închipuire de-a mea. Faima-mi, deşi abia la început, aducea bune foloase cetăţii: călători străini cereau găzduire şi o plăteau cu daruri. Mulţi schimbau mărfuri şi târgurile deveniseră mai însufleţite şi mai bogate. Alţii lăsau prinoase pentru zei, care se adunau la micul altar al satului. Poate năvala străinilor nu le plăcea, mai ales femeilor, căci bărbaţii erau mai umblaţi prin lume şi mai învăţaţi cu ea. Înclinam să cred asta, căci tocmai bărbaţii continuau să-mi vorbească cu prietenie. De

câte ori mă vedeau, mă întrebau când am de gând să mă îmbarc împreună cu dânşii, îşi aminteau odată cu mine de întâmplările trecute, trăite la Troia, mă pofteau la o cupă de vin. Totuşi, în drumurile mele, mă întâmpinau adesea şuşoteli. Dacă întorceam capul, încetau. Ar fi trebuit să-mi dea de gândit, dar nu vedeam cu ce fusesem în stare să-i supăr.

— Umblă despre tine vorbe ciudate, Asklepios! îmi spuse într-o zi Kleros, căpetenia akeenilor.

— Voi înşivă le-aţi răspândit, i-am întors eu răspunsul.

— E drept. Ştiu că eşti vraci priceput. Dar mulţi se întreabă de unde îţi vine puterea aceasta: de la zeii cei buni sau de la...?

Se opri, neîndrăznind să grăiască mai departe de-a dreptul.

— Înţelegi ce vreau să spun. Pe urmă, prea trăieşti altfel decât noi: ca un pustnic, care n-are nevoie nici de oameni, nici de o femeie a lui, şi asta dă de bănuit. Eşti doar încă tânăr. Sau ne dispreţuieşti, de la înălţimea ta de fiu al zeului Soare pe noi, bieţii pescari şi păstori din insulă? Doar ţi-am dat adăpost...

— Poate am făcut un legământ şi îl ţin.

— Nu cunoaştem astfel de legăminte. De ce stai singur? Niciun zeu nu cere asta. Îţi sunt prieten şi de aceea îţi dau o povaţă: vino în cetate, cere bătrânilor să te primească printre noi, cum face orice străin, şi ia-ţi o nevastă, căci sunt femei cu duiumul. Ia parte la serbările noastre şi adu şi tu jertfe zeilor locului, chiar dacă nu-ţi par demni de cinstire. Ascultă-mă, o să-ţi fie mai bine.

M-am despărţit de el făgăduindu-i să cuget şi de îmi

va fi cu putinţă să-i urmez sfatul.

Kleros nu-mi spusese deschis gândul lui întreg, dar, dacă l-aş fi ascultat, aş fi fost ferit de multe necazuri. Am trăit ca mai înainte. Oamenii locului mă ocoleau tot mai mult. Mă căutau doar străinii. Într-un amurg, văzui urcând spre mine o femeie. Era din Ake: o cunoscui după vălurile negre în care se înveşmânta. Se opri la câteva sute de paşi şi mă privi, neîndrăznind să vină mai aproape. După un răstimp, se întoarse şi coborî în cetate. Câteva zile la rând făcu la fel. Se apropia de fiecare dată mai mult, dar niciodată destul ca să-i pot desluşi chipul. Nu ştiam dacă e tânără sau bătrână. Era întotdeauna înfăşurată în vălurile negre pe care le poartă femeile din Ake. Când îndrăzni în sfârşit să se apropie, de mine, băgai de seamă că tremura toată. Îşi ascunsese faţa. I-am văzut numai ochii pe care îi avea mari, strălucitori şi cu albul puţin gălbui. Aveau de altfel culoarea verzuie-cenuşie a ochilor de pisică. Îmi vorbi cu glas înăbuşit de vălul pe care şi-l trăsese peste gură:

— Vrăjitorule, îmi spuse, oamenii cred că te pricepi să faci farmece, şi că vindecările tale se datorează lor. Nu ştiu ce zei te ajută. Cei vechi poate, care mai trăiesc şi acum sub pământ, deşi alţii mai proaspeţi le-au luat locul. Zeii de astăzi au mai puţină putere... De te îndupleci să mă ajuţi, răsplata n-o să-ţi fie neînsemnată...

După ce rosti aceste vorbe se opri, ca şi cum i-ar fi fost teamă să urmeze.

— Nu sunt vrăjitor, femeie, i-am răspuns, ci medic. Nu ştiu să fac niciun fel de farmece. Vindecările le împlinesc cu buruieni întăritoare şi uneori cu vorbă mai

bună. Descântecele îmi sunt străine.

Păru că primeşte cu neîncredere spusele mele.

— Ştiu că mă minţi, dar nu te ascunde. Dacă îmi dai ajutorul pe care ţi-l cer, nimeni n-o să afle nimic de la mine.

În vocea ei răsuna o tristeţe care mă hotărî să n-o gonesc, aşa cum – o, zei! – ar fi trebuit s-o fac. Nu-mi împietrisem îndestul inima pentru ca suferinţa celor slabi să mă lase nepăsător şi pe deasupra mă îndemna dorinţa să aflu ce vrea de la mine şi prin asta lucrurile tainice care mi se pun în seamă.

— Mă pricep să vindec suferinţele trupului, cum poate ai auzit de la alţii, şi uneori mă încumet să uşurez şi sufletele. Vorbeşte, aşadar, fără sfială. O să-ţi fiu de ajutor, chiar şi fără răsplată.

Îşi dădu la o parte vălul de pe gură şi de pe obraz. Părea să aibă vreo treizeci de ani şi era nespus de frumoasă, o frumuseţe neobişnuită, aspră, alta decât a femeilor de la Ake.

— Bărbatul meu, Harmionus, s-a întors de la Troia odată cu tine. M-a lăsat acasă, acum zece ani, curând după nuntă. L-am aşteptat cu răbdare şi anii au trecut unul după altul. Nu mai sunt atât de tânără, treizeci de ani – ghicisem drept – e mult în insula noastră, dar nu mi-am pierdut încă toată frumuseţea. El şi-a adus de la Troia o roabă bălaie, doar de şaisprezece ani şi nu mai vrea să ştie de mine. Am auzit că troiencele sunt vrăjitoare vestite.

Glasul îi deveni dintr-o dată înverşunat.

— I-a făcut vrăji să mă uite.

Îmi aminteam bine de ostaşul Harmionus şi de roaba grăsuţă, blândă şi albă luată de el pradă. Femeia din

faţa mea avea ceva aspru, îngheţat şi fierbinte, pătimaş şi încăpăţânat. Ar fi fost în stare să iubească şi să urască cu mai multă tărie decât oricare alta.

Am ridicat din umeri.

— Dragostea bărbaţilor e nestatornică...

— I-am rugat pe zei să-l întoarcă iar către mine. Un an nu i-am spus măcar o vorbă mai aspră. Zadarnic. Acum am ajuns la sfârşitul răbdării. Sunt femeie şi dacă ai ochi de bărbat nu sunt de dispreţuit. Fă-mi tu vrăji mai puternice, să mă iubească din nou şi să uite de străină. Dacă te încumeţi, fă-o să moară. Îţi jur pe toţi zeii că nimeni n-o să afle.

Ultimele ei vorbe se însoţiseră de un fulger de răutate ţâşnit din ochii ei de pisică. Vrăjile atât de puternice ale celeilalte nu erau decât noutatea, vârsta fragedă, supunerea, blândeţea, dorinţa de a-i face cu totul pe plac stăpânului în a cărui putere se afla. Sub înfăţişarea-i firavă, akeeana învăluită în negru ascundea încordarea unui arc, vibrarea strunei întinse.

— Nu mă pricep la astfel de farmece, femeie. Nu-mi stă în putere să-ţi aduc dragostea pierdută a soţului tău. Încearcă tu singură să îl câştigi din nou pentru tine...

Iarăşi nu păru să mă creadă. Grăbită se căută în sân, scoase de acolo ceva învelit cu grijă într-o bucată de pânză, şi până să-mi dau seama, îmi strecură lucrul acela în mână.

— Primeşte un dar drept chezăşie. Preţuieşte cât viaţa unei sclave. Am nădejde în tine, vrăjitorule!

Am simţit că se pregătea de fugă şi am încercat să o opresc. Am prins-o de braţ, puţin deasupra cotului, am tras-o spre mine şi i-am spus, aproape şuierând:

— Te-ai înşelat, blestemato, crezând că poţi să mă cumperi! Nu sunt ucigaş şi plata ta nu-mi trebuie!

Fiindcă nu răspundea nimic, tremurând ca şi cum ar fi fost cuprinsă de friguri, am adăugat:

— Mâine cobor în Ake şi bărbatul tău o să afle ce pui la cale! Bine face că te-a părăsit! Văd după ochii tăi de pisică: eşti rea, rea, rea!

Vorbele mele n-au speriat-o, sau nu a arătat spaima de care era stăpânită. Mi-a răspuns, fulgerându-mă în acelaşi timp cu privirea:

— N-ai s-o faci, străine!

— O să mă împiedici tu? Harmonius şi oamenii toţi o să-mi dea crezare!

— Nu, n-ai s-o faci... repetă ea.

Frigurile care o lăsaseră o clipă păreau să o cuprindă din nou. Înainte de a-mi da seama ce are de gând să facă, s-a smucit cu o putere pe care nu i-o bănuiam. Dar în loc să fugă, s-a apropiat mai tare. Braţele ei mi-au înconjurat gâtul. M-a îmbrăţişat pe neaşteptate, şi, folosindu-se de uimirea mea, mi-a scăpat din mână şi a fugit printre stânci.

Am uitat încă o dată, Anu, de jurământul făcut în templul de la Teba şi de sfaturile tale. Eram în puterea vârstei. Luna arunca o lumină gălbuie şi florile sălbatice care cresc pe insula Ake răspândeau un parfum înţepător, amărui. Venise toamna. De departe se auzeau valurile izbindu-se de maluri.

Am ridicat de jos legătura care în scurta luptă îmi căzuse din mână, şi m-am întors în colibă. Încă o dată mi se arătase cât de puţin cunosc sufletul omului. Tu, Anu, voi vrăjitori nubieni, vraciule chior din Summer, m-aţi învăţat tot ce ştiaţi despre trupuri – numărul

oaselor, al măruntaielor, drumul vinelor; şapte operaţii, o sută de ierburi vindecătoare, proprietăţile a douăzeci şi patru de pietre – dar niciunul din voi n-a ştiut sau n-a vrut să-mi dezvăluie tainele gândurilor ce-i împing pe oameni să facă un lucru sau altul.

„Îţi dau o parte din tot ce ştiu, îmi grăise Anu, restul descoperă-l singur cu vremea, trecând prin toate câte sunt sortite muritorilor”.

Ai avut dreptate, Anu, prorocindu-mi încercări, dezamăgiri, bucurii şi înfrângeri.

Aprinzând un opaiţ hrănit cu untdelemn ca să am destulă lumină, am privit legătura. Pe urmă am desfăcut-o. Înăuntru era un şirag de mărgean preţios, întrerupt din loc în loc de boabe rotunde, ca de sticlă: chihlimbar auriu. În cea mai mare dintre ele, străvezie ca un bob de strugure, întâmplarea închisese o gâză. Şiragul era lucrul cel mai scump al ciudatei femei, poate singura ei bogăţie. Voia să îl schimbe pe o nădejde deşartă? Mă gândii la început să cobor a doua zi de dimineaţă, să o caut şi să i-l înapoiez pe ascuns. Aveam însă să o găsesc? Şi chiar dacă dădeam de ea, nu s-ar fi făcut că nu mă cunoaşte ca să nu cadă asupra ei bănuială de farmece? Însufleţit de credinţa mea că avea să se întoarcă, cu vălurile ei negre, cu ura şi cu dragostea ei, mă hotărâi să aştept. Trebuia să mai vină o dată, după băutură de dragoste, după otravă sau ca să-mi ceară înapoi şiragul de mărgean şi de chihlimbar. Sau...

Au trecut, cred, de două ori câte şapte zile – anul petrecut la Summer mă deprinsese să număr astfel trecerea vremii, ţinând seamă de lună şi stele – timp în care n-am mai coborât de loc în cetate. Era vremea

culesului şi a sărbătorilor vinului. Pretutindeni în Ahaia roadele podgoriilor aduc veselie, cântece, mulţime zgomotoasă pe uliţe. Coşurile încărcate sunt răsturnate în jgheaburi. Flăcăi zdraveni zdrobesc boabele rotunde sub tălpi în sunetul flautelor. Mustul roşu ca sângele se scurge în urcioare uriaşe de lut, şi mireasma lui, întâi dulceagă, apoi tare şi parfumată umple văzduhul zile de-a rândul.

Pornii spre cetate cu speranţa ascunsă şi zănatică de a o întâlni printre culegătorii care se întorc spre seară acasă. Mergeam cu inima bătând – ar fi trebuit să mi-o înfrânez – şi gândurile mă făcură să nu bag de seamă că nu se auzeau chiotele de veselie obişnuite, flautele şi cântecele culesului. Drumurile erau pustii şi goale de oameni.

Abia la poarta cetăţii întâlnii un şir lung de femei bocitoare şi de bărbaţi. În mijlocul lor, pe o năsălie era întins un akeean în floarea vârstei. Nu-l recunoscui, căci avea faţa acoperită după datina locului, dar lângă el plânsă şi cu ochi vineţi era femeia care venise la mine pe munte. Cum mă zări. Începu să bocească mai tare, strigând ca apucată de nebunie:

— Vina-i a mea, păcătoasa de mine, şi-a celui de colo.
Eu i-am cerut să-mi întoarcă prin vrăji iubirea pierdută,
Dându-i în schimb un şirag preţios ce-l aveam de la mama.
El, blestematul, făcu farmece multe, căci plata-i plăcuse,
Însă prea tari: mi-au ucis în plină putere pe soţul

Mult aşteptat ani de-a rândul să vină-napoi de la Troia.
Faceţi ce vreţi: azvârliţi-mă-n mare, dar vraciul acesta
Să-şi ia de la voi pedeapsa hărăzită de lege...

Vorbele femeii îi uimiră pe toţi. După o scurtă tăcere, începură să blesteme şi să urle, aţâţaţi de văduvă şi de rudele mortului. Într-o clipită mă trezii înconjurat, apucat de douăzeci de mâini, izbit, tras într-o parte sau alta. M-ar fi ucis acolo pe loc, dacă nu s-ar fi amestecat Kleros şi câţiva din bătrânii cetăţii.

— Nu e drept, akeeni, să-l ucidem pe Asklepios în grabă şi fără judecată. O nelegiuire nu trebuie urmată de încă o nelegiuire. Să-l ascultăm şi sfatul cetăţii să hotărască, după dreptate, chiar dacă omul e un străin pripăşit pe aicea. Îl cunoaştem cu toţii: ne-a făcut la unii şi bine.

Cu greu m-au smuls din mâinile mulţimii înfuriate. M-au dus în piaţa cetăţii, aşezând lângă mine străjeri, până se va sfârşi înmormântarea. Nu eram îngrijorat, ştiindu-mă fără vină şi bizuindu-mă pe adevăr. Speram să găsesc bunăvoinţă şi crezământ la akeeni: mulţi avuseseră parte, în anul petrecut în ostrovul de piatră, Ake, de vreo binefacere de la mine. Nu credeam ca ţipetele unei femei îndurerate să atârne mai mult în cumpăna dreptăţii decât cinstea şi nevinovăţia...

M-au judecat după lege, începând cu o jertfă şi cu o invocare către zei, pe urmă ascultându-i pe cei ce mă învinuiau. Începutul l-a făcut femeia şi rudele de sânge ale mortului. Auzeam cu uimire învinuiri care de care mai năstruşnice. Femeia povesti întâi că-i făgăduisem să-i întorc dragostea soţului ei. Chiar de a doua zi

acesta nu mai intrase la roaba lui din Troia şi ea avea bună nădejde în vrăjile mele. Nepăsarea lui faţă de roabă se schimbase însă grabnic în boala care-l dusese la moarte.

— A făcut farmece prea multe sau prea puternice, atras de lăcomia pentru răsplata făgăduită sau băutura lui de dragoste a fost otrăvită.

— Nu i-am dat nicio băutură.

Cineva aduse un şip, pe care îl recunoscui: era unul din cele în care îmi păstram leacurile. Cine ştie cum ajunsese la dânsa!

Urmară alţii pe care nici nu-i cunoşteam, un frate al lui Harmionus, un unchi, o mătuşă bătrână. Eu nu-i văzusem şi nu le vorbisem niciodată până atunci, dar ei ştiau bine că fac vrăji.

— Altfel n-ar sta acolo pe munte, singur, trăind ca neoamenii.

— Nu crede în zei. Numai într-unul, Apollon. Pe toţi ceilalţi îi dispreţuieşte!

— E bine ştiut că Soarele e cel ce trimite năpasta asupra oamenilor şi, dacă Asklepios îi e fiu, îi ascultă, de bună seamă, rugăciunile...

Câţiva îmi luau apărarea, dar într-un chip neaşteptat şi nefolositor:

— Şi femeia e vinovată, spuneau. Să fie ucişi împreună!

— Dacă vreunul dintre ei a minţit, pedeapsa o să fie binevenită!

Judecătorii şovăiau, îndoiţi, când se iviră cei trimişi să-mi cerceteze coliba. Aduceau cu ei cioburile de oală, pe care îmi însemnam cu slovele sfinte din Egyptos, nume de ierburi şi de leacuri, ulcele cu fierturi şi cu

pulberi. Căpetenia bătrânilor pofti să guste dintr-una, dar l-am oprit cu spaimă.

— Ce e într-însa, străine? Venin?

Îmi spuneau „străine”, uitând că mă primiseră printre ei. Cum să-i fac să înţeleagă pe aceşti oameni neştiutori că în leacuri se amestecă, în măsuri potrivite principii potrivnice, bune şi rele? Se înfăţişă şi şiragul de mărgean, plata pentru vrăjile mele.

Atunci izbucni mânia. Bărbaţii mă blestemau.

Aţâţată, mulţimea de femei striga:

— N-avem nevoie de vraci! Viaţa şi moartea sunt dăruite de zei şi oamenii n-au nicio putere să schimbe soarta odată ce e hărăzită. La moarte cu el!

— În felul acesta s-or rări şi străinii care aduc tulburări şi strică obiceiurile vechi! adăugau bătrânii cu mâini şi capete tremurătoare.

Era o judecată? În jurul meu vedeam guri strâmbe de strigăte, ochi azvârlind flăcări de ură. Privirile judecătorilor erau şovăitoare. Tot ceea ce făcusem bine – prin ştiinţa şi prin priceperea mea şi a mâinilor mele – se schimbase în rău. Am vrut să vorbesc, cum aveam dreptul, după obicei, dar nu mă lăsară. Îmi aruncau insulte, îmi acopereau glasul cu urlete, mă ameninţau cu pumnii. Şi totuşi, strigai din răsputeri, încercând să mă fac auzit:

— Vorbiţi cu păcat. N-am nicio vină din toate câte îmi aduceţi. Nedreptatea o să cadă asupra capului vostru şi al copiilor voştri! Zeul Apollon, care mi-e tată, n-o să vă ierte nelegiuirea!

Strigătele mele – acestea şi altele – avură darul să-i mai potolească puţin. Judecătorii se folosiră de asta ca să dea poruncă străjerilor să împingă mai departe

mulţimea şi ei se traseră deoparte să se sfătuiască. A trecut mult timp până s-au întors. Dintre ei a vorbit cel mai bătrân:

— Sfatul cetăţii te găseşte vinovat pe tine, Asklepios, şi pe femeia aceasta. Aţi călcat împreună legea, mâniindu-i pe zei. Poate eşti fiul zeului Soare, dar noi nu ne temem prea mult de el. Zeul nostru mai mare e Poseidon, stăpân peste ape. Doar din ele ne tragem averea şi tăria. Mâine veţi fi pedepsiţi după datina noastră şi după dreptate, tu şi femeia. Vă izgonim din cetate, lăsându-i pe zei – Poseidon al nostru şi Apollon al tău – să hotărască.

Nu ştiam prea bine ce putea să însemne pedeapsa dată după datina lor. Dar dacă o lăsau în grija zeilor, îmi mai rămânea o urmă de noroc. Zeii au destule de făcut, ca să-şi mai aducă aminte de oameni.

Am petrecut sub pază noaptea. Pe la mijlocul ei s-a apropiat de mine Kleros.

— Mă oropsiţi pe nedrept, Kleros. Ştiţi bine că nu sunt vinovat. Bărbatul o fi murit de o boală sau fiindcă i s-a încheiat sorocul vieţii. Sau l-a otrăvit femeia.

— Poate, Asklepios, poate. Cine e în stare să aleagă fără greş adevărul de minciună?

— Şi totuşi mă osândiţi!

— Suntem datori s-o facem.

— De ce, prietene Kleros?

— Bătrânii cred că obiceiurile vechi sunt temelia pământului nostru. Ai încălcat unul din ele. Ai făcut vrăji aducătoare de moarte. Ai chemat duhurile răufăcătoare.

— Gândeşti şi tu astfel?

Kleros se posomorî.

— Ce însemnătate are ce gândesc eu, Asklepios? E destul că bătrânii şi mulţimea te socotesc vinovat. După o scurtă tăcere adăugă: Sunt şi eu robul datinilor.

— La ce ai mai venit, atunci?

— Să te mai văd o dată. Asklepios. Şi să-ţi spun că marea nu ucide întotdeauna şi nici Phoebus...

Dimineaţa, judecătorii, paznicii, mulţimea ne-au dus până la mare, pe mine şi pe femeie. La ţărm, priponită, se legăna o barcă uşoară, cu catarg şi pânză, dar fără vâsle şi fără cârmă. Ne-au smuls legăturile şi ne-au împins înăuntru, punând lângă noi desaga cu care venisem din Ake, un urcior cu apă şi o pâine. Au legat cu o funie barca de o corabie cu treizeci de vâslaşi şi ne-au pornit spre larg târându-ne după ei cale de o zi, până ce uscatul pieri din vedere. Ne părăseau, în voia mării şi a soarelui.

Aceasta era deci pedeapsa lui Poseidon şi a lui Apollon.

Pe ţărm rugurile jertfelor începuseră să fumege…

CARTEA a IX-a

KOS

Pluteam părăsiţi în largul mării. Cât vedeai cu ochii niciun ostrov, nicio stâncă. Vântul căzuse şi pânza atârna jalnică. Totuşi marea ne purta mereu, eram duşi ca de un fluviu curgând printre valuri. Şedeam la pupă. La provă şedea femeia care mă târâse în întâmplarea aceasta, învăluită de sus până jos în haina ei neagră. I se vedeau sticlind ochii. Între noi urciorul cu apă şi pâinea rotundă, coaptă în spuză după obiceiurile din Ake. Corabia cu cei treizeci de vâslaşi plecase de mult. Femeia mă aţintise cu privirea ceasuri întregi, fără să scoată o vorbă. Nu părea nici speriată, nici îndurerată de soarta care o aştepta. Nici măcar nu era tristă. O însufleţea un singur simţământ: ura, pe care nu o înţelegeam, împotriva mea. În cele din urmă, am încercat să-i vorbesc.

— Crezi, într-adevăr, femeie, că vrăjile mele ţi-au împins bărbatul la moarte, de mă urmăreşti cu o ură atât de înverşunată?

A rămas o clipă pe gânduri până să se hotărască să-mi răspundă. Ceea ce mi-a spus m-a umplut de uimire şi de spaimă, atât a fost de neaşteptat. Şi-a desfăcut puţin vălul – să-i văd chipul – şi a zâmbit ciudat.

— Nu, nu cred asta, străine. Eu însumi sunt vinovată de moartea-i. Văzând că nu se întoarce la mine, i-am turnat în băutură otravă.

— De ce m-ai învinut pe mine atunci? Ştiai doar...

— Ştiam. Ştiam că aruncând asupra ta păcatul, o să mă târăşti şi pe mine în pustiul de apă. Ştiam că asta e pedeapsa care ne aşteaptă, după datina insulei noastre.

— Atunci?

— Atunci nimic. Te-am luat cu mine doar fiindcă te urăsc.

— Şi noaptea petrecută pe munte? am îndrăznit s-o întreb.

— De atunci te urăsc. Nu ţi-a fost milă de mine, nu mi-ai ascultat rugăciunea, n-ai făcut nicio vrajă, deşi ştiu bine că poţi. Pricepi?

Nu, nu pricepeam. Cărările pe care umblă gândurile oamenilor sunt adesea ascunse, de neînţeles. De ce îşi otrăvise bărbatul şi nu pe roaba adusă de la Troia, care i-l luase? Aşa ar fi fost mai limpede. De ce mă ura pe mine? Doar nu-i făcusem niciun rău. Dar dacă...

Gândurile mi-au fost întrerupte de glasul ei:

— Tu ai fi putut să mi-l dai înapoi, dar n-ai vrut. Deşi te-am rugat, deşi... Doar tu străine, nimeni altul pe lume! Şi n-ai vrut. Nici el n-a vrut să se întoarcă la mine, deşi am plâns şi m-am umilit şi l-am rugat... O iubea pe troiana aceea, cu toate că sunt mai frumoasă ca dânsa.

Până au răsărit stelele, n-a mai vorbit nimic, când a amurgit, am coborât pânza nefolositoare. Dacă se ridica pe neaşteptate vântul, eram în primejdie să ne răsturnăm. Curentul ne ducea tot mai departe de orice pământ locuit. Am rupt o bucată de pâine pentru mine şi una pentru ea. I-am dat urciorul. A mâncat şi a băut o înghiţitură de apă. I-am întins pânza să se învelească

cu ea, dar a scuturat din cap. Eu, ostenit de două zile şi o noapte de veghe, mi-am căutat culcuş în partea dinapoi a bărcii şi am adormit un somn greu.

M-am trezit pe neaşteptate şi am rămas nemişcat, lângă mine se strecurase pe nesimţite o umbră, o mână subţire şi îngheţată îmi căuta deschizălura de la gât a cămăşii, în vreme ce o a doua apropia încet, cu băgare de seamă şi grijă, o armă pe care am desluşit-o sclipind într-o rază de lună. I-am prins cu amândouă mâinile mâna în care ţinea cuţitul şi am încercat să i-o răsucesc, în timp ce cu mâna stângă mă izbea peste obraz şi mi-l sfâşia cu unghiile ascuţite.

Ne-am luptat pe fundul îngust al bărcii, fără nicio vorbă. Îi strângeam tare încheietura şi i-o răsuceam, până când un zgomot surd mi-a arătat că arma îi căzuse din mână undeva pe scândurile luntrei. Abia atunci am căutat şi mâna cealaltă şi am prins-o. Femeia se zbătea înainte. În încăierare se lipise de mine. I-am simţit sub haină trupul subţire. Întins ca o coardă de arc se încleşta de al meu, deşi încercam s-o împing şi s-o azvârl departe de mine. Răsuflarea fierbinte mă ardea în obraz şi dinţii ascuţiţi ca de pisică luceau în întuneric, încercând să mă muşte. Abia când a ostenit de tot i-am dat drumul. A rămas o vreme nemişcată, parcă fără viaţă.

Într-un târziu s-a tras deoparte, spre celălalt capăt al bărcii, învăluindu-se iar toată în haina ei întunecată. Luna scăpătase. Era întuneric. Doar o slabă lumină de stele.

— Numele meu e Asklepios, i-am spus, şi am treizeci de ani.

— Al meu e Hyge. Am treizeci de ani, mi-a răspuns.

Ştii ce înseamnă Hyge în graiul din Ake?

Ştiam dar am lăsat-o pe ea să mi-l tălmăcească.

— Curăţenie, străine, asta înseamnă Hyge în graiul din insula Ake.

— De asta ai vrut să mă ucizi adineauri!

— De asta. Nu mai sunt Hyge, curata...

După o clipă de gândire, a adăugat:

— Şi pentru că eşti mai tare ca mine. Mi-e teamă să nu mor înaintea ta, de foame şi de sete.

Vântul dinspre zori se ridicase. Am înălţat pânza, îndreptându-mă după stele spre miazăzi. Nădăjduiam să întâlnesc vreo insulă. Aheii nu ştiau să se călăuzească după stele. Drumurile lor pe mare erau scurte, aproape de ţărmuri, din insulă în insulă. Pluteau doar ziua; noaptea se adăposteau pe uscat. Eu însă învăţasem de la Anu şi de la Summer să cunosc câteva astre. Ştiam cum se rotesc una câte una, cum pier după anotimpuri şi cum apar din nou, către care din ele trebuie să te îndrepţi. Vântul îmi părea prielnic. Totul era să nu ne lăsăm doborâţi de foame, de sete, de soare. Totul era să nu se işte din senin vreo furtună, căci valurile ar fi răsturnat şubreda luntre lipsită de cârmă şi vâsle.

Vântul se vădi însă înşelător şi nestatornic. În zare nu se arăta niciun ţărm. Ziua şi noaptea se fugăreau una pe alta. Marea rămânea goală, împrăştiindu-mi speranţele de o clipă. Pentru fiecare înghiţitură de apă băută de mine, îi dădeam Hygei două înghiţituri. Pentru fiecare bucată de pâine mâncată de mine, ei două. Când văzduhul era nemişcat, întindeam pânza peste barcă, făcând un adăpost împotriva arşiţei istovitoare. Noaptea mă străduiam să ghicesc după

stele încotro ne poartă soarta. Dar Hyge nu s-a mai apropiat de mine, nici n-a mai încercat să mă ucidă, nici nu mi-a mai vorbit. Tăcea tot timpul înfăşurată în văluri, aţintindu-mă cu ochii ei de pisică. Uneori îi închidea, să le ascundă flacăra care ardea nepotolită, cu toată osteneala şi istovirea crescândă. Am plutit astfel zile în şir şi nopţi în şir. Vântul dormea sau ne purta încoace şi-ncolo, întorcându-ne mereu din drumul pe care voiam să-l urmez. Pâinea şi apa s-au sfârşit, deşi păstrasem din ele mai mult timp decât şi-ar fi putut închipui cineva.

— Ar fi trebuit să fim morţi, după socoteala celor din Ake, mi-a spus în ziua a şaptea Hyge. Nimeni nu trăieşte mai mult de trei zile pe marea aceasta. Nu e pământ şi nici nu trec corăbii...

— O să scăpăm, Hyge. Am trecut prin primejdii mai mari.

— Nu. În două zile sau în trei, o să fii slăbit cu totul, Asklepios. Atunci am să mă apropii de tine şi am să te împung cu cuţitul...

Ura nu i se potolise, ca şi cum nimic nu era în stare s-o sece: nici marea nesfârşită, nici soarele necruţător, nici singurătatea, nici soarta care ne lega unul de altul.

Într-o noapte am prins un peşte care sărise în barcă şi se zbătea pe fundul scânduri. L-am împărţit în două, cu cuţitul. Avea o carne aţoasă şi amăruie, dar bucăţile, supte încet, ne-au potolit pentru o vreme setea. Ştiuseră akeenii ce fac ducându-ne în partea aceea de mare nestrăbătută de corăbii, departe de uscaturi, cu vânturi sărace şi potrivnice, care nu puteau să te îndrepte în vreo parte, oricare ar fi fost ea.

În rătăcirea noastră pe mare am întâlnit în cea de a zecea zi pământ: o stâncă înălţată deasupra valurilor, cu totul pustie. O adiere ridicată din senin ne-a purtat către ea şi ne-a aşezat pe ţărm. Nu eram încă de tot istovit. Am împins luntrea pe pietriş, am proptit-o cu un bolovan să n-o ia apa şi am pornit, urmat de şovăitoarea Hyge, să cercetez. Niciun copac. Niciun fir de iarbă. Nicio vietate, cât de măruntă. În mijlocul ostrovului am dat peste un ochi de apă nemişcat şi rotund. Însetat, am vrut să beau dintr-însul. Apa era caldă, amară şi greţoasă, încât am scuipat-o pe dată din gură. Am oprit-o pe Hyge să bea, căci înghiţitura luată de mine îmi ardea pântecul şi-mi răscolise setea.

— Dacă rămânem aici, ne prăpădim fără nădejde, femeie. Mai bine pornim mai departe, cu şubreda noastră barcă, poate întâlnim vreun pământ mai prielnic sau oameni.

Hyge nu s-a împotrivit, nepăsându-i dacă trăieşte sau piere odată cu mine. Cufundându-şi mâna în apă, a fost uimită de greutatea ei unsuroasă, ca untdelemnul. Vântul, soarele, apa sărată de mare îi uscaseră pielea şi i-o făcuseră aspră. Osteneala i se strecurase adânc în trup.

— Lasă-mă doar să mă scald o dată într-însa. E caldă şi bună. Pe urmă, pornim mai departe, încotro ne va duce marea şi vântul.

Ca şi cum ar fi fost singură pe stânca rătăcită în mijlocul apei, Hyge s-a dezbrăcat şi s-a cufundat în ochiul sticlos, limpede şi amar. Îmi era teamă să o privesc, atât era de frumoasă, răsfrântă în apă, cu trupul subţire şi mlădios, ca o trestie tânără. Când să iasă din scaldă, am întors ochii. Privirea mi-a căzut pe

un desen săpat de mână omenească într-o lespede. Înfăţişa o fiinţă cu trup subţiratic şi cu cap rotund. De pe chipul însemnat doar prin câteva linii, mă aţinteau doi ochi înţepeniţi. Alături, un cerc închipuia soarele sau lacul în care se cufundase Hyge. Era adevărat sau zeii îmi trimiteau vedenii şi înştiinţări? Mai văzusem chipuri asemănătoare în cetatea duhurilor Saaba şi pe podişul morţii din ţara Hatti. Adâncit în contemplarea straniei mele descoperiri, nu mă trezii decât atunci când Hyge mă strigă a doua oară:

— Să mergem, străine, vântul bate spre larg...

Am privit-o. Era mai frumoasă, mai tânără decât atunci când intrase în ochiul de apă, sau privirea mea tulbure de istovire mă înşela? Am renunţat să-mi răspund la întrebarea aceasta. Amândoi, cu paşi şovăielnici, ne-am îndreptat spre barcă. Hyge s-a suit întâi în ea. Am dat deoparte bolovanul, am împins luntrea şi, cu ultimile puteri, m-am urcat şi eu în ea. Marea ne-a luat înapoi şi ne-a purtat cu ea mai departe, mereu mai departe, până când măruntul ostrov, depărtat şi apropiat de Saaba şi Hatti, s-a pierdut printre valuri. Întâmplarea aceasta fără însemnătate aş fi uitat-o, dacă mai târziu nu fi s-ar fi arătat un înţeles mai adânc al ei.

Furtunile care au urmat m-au făcut să regret că mă desprinsesem de ostrovul de piatră. Nu era totuna dacă muream acolo de foame şi sete, sau dacă pieream pe întinsul mării, înecaţi? Cel puţin nu ne-ar mai fi azvârlit valurile uriaşe către cer şi apoi către hăuri. Nu ne-ar mai fi muiat apa sărată şi fulgerele nu ne-ar fi ameninţat catargul şi pânza. Aceste gânduri ale mele trădau o nesfârşită osteneală şi pierderea

oricărei speranţe. Doar atunci omul nu mai vrea să mai lupte şi braţele îi cad neputincioase în jos. Hyge, bolnavă de foame, de sete, de istovire, începuse să aiureze. Rostea vorbe fără şir. Numele bărbatului ei mort se împletea cu al meu. Scuipa blesteme de ură şi susura vorbe de mângâiere, dar nu izbuteam să înţeleg cui îi sunt destinate.

Lipsa de apă îmi dădea fierbinţeală. Gura mi se uscase cu totul şi buzele îmi crăpaseră. Eram la fel de slab ca Hyge, deşi eu eram bărbat în putere şi ea doar o biată femeie nevolnică. Simţeam treptat cum mintea mi se întunecă. Abia îmi puteam opri în gâtlej vorbe fără înţeles, la fel cu cele rostite de Hyge.

Şi totuşi, ca printr-o minune, barca noastră a întâlnit, într-o bună zi, mai înainte ca foamea şi setea să ne fi ucis, mântuirea. În zare a apărut un ţărm înalt şi alb, către care ne mâna un curent al mării şi, în cele din urmă, odată cu apusul soarelui, am eşuat pe o plajă cu pietre rotunde. Am făcut o sforţare şi clătinându-mă am păşit afară din barcă, purtând-o pe Hyge în braţe. Nu m-am îndurat să o părăsesc, deşi credeam că la primul prilej avea să încerce din nou să mă ucidă. Am mers cam o sută de paşi şi am găsit un izvor care venind dintre stânci se strecurase spre mare. Apa lui, rece şi limpede, ne-a răcorit gâturile arse şi ne-a înviorat. Se zărea, alergând către noi, o ceată de copii ai locului.

Mi se părea că am ajuns la liman, după o călătorie nesfârşită. Spun nesfârşită, deşi totul ţinuse doar zile. Singurătatea, foamea şi setea, arşiţa neîndurătoare şi vântul topiseră vremea şi o făcuseră fără margini. Într-un scurt răstimp am străbătut drumul de la ură la

dragoste şi iarăşi la ură. Necunoaşterea dintre noi s-a schimbat în cunoaştere şi din nou în necunoaştere. Valurile care ne azvârliseră pe ţărmul atât de râvnit rupseseră această ţesătură vrăjită. Eram din nou doar Asklepios, vindecătorul, lipsitul de patrie şi casă, şi femeia Hyge, ucigaşă şi menită morţii de nişte judecători neîndurători.

Pământul mi se păru la început pietros şi sărac. La fel de sărmani se arătau a fi şi oamenii, bieţi pescari miloşi cu pribegii şi cu cei scăpaţi de valurile mării albastre. Mai târziu, am aflat mai multe despre kosieni – căci aşa se numea după numele insulei poporul care locuia – dar ceea ce am simţit nelămurit încă de la început s-a dovedit a fi adevărat. Asprimea le venea din vitregia pământului pe care erau stăpâni şi din aşezarea insulei Kos, la răspântia unor drumuri de apă între Ahaia, Creta, ţara Egyptos şi Fenicia. Îndurarea, din sălbăticia care îi făcuse mai puţini robii averilor şi din faptul că erau plămădiţi în bună măsură din rătăciţi ca mine şi Hyge. Neamul le era deosebit de al altora, fiind născut din amestecul mai multor popoare. Însăşi limba grecească pe care o vorbeau era împestriţată cu cuvinte troiene, cretane, şi chiar egiptene.

După ce m-am întremat, am început să le înşir bieţilor pescari o poveste plăsmuită şi făcută mai frumoasă de mine:

„Abia izbutisem să ne salvăm dintr-un naufragiu, şi eu şi soaţa-mi. Ceilalţi de pe navă fuseseră înghiţiţi de adâncuri. Năzuiam spre o patrie nouă, fiind izgoniţi din ţara părintească atunci când se întâmplase nenorocirea. Acum, nu mai ştiam dacă voi mai găsi undeva pe lume adăpost. Toată averea agonisită o

pierdusem în furtună”...

Mă ascultau în tăcere, fără să dea niciun semn de încuviinţare sau de neîncredere. În vreme ce căutam să prind pe chipurile lor ceea ce ascundeau în inimi, întâlnii din întâmplare ochii Hygei şi desluşii în ei o flacără de ură. Întredeschisese buzele să dezvăluie adevărul: că suntem osândiţi şi izgoniţi dintre oameni; că ea e o femie păcătoasă şi eu un vrăjitor primejdios prin puterea farmecelor mele. Fie că s-a temut de moartea care o ocolise până atunci, fie din altă pricină, Hyge s-a răzgândit şi a tăcut, întorcându-şi ochii aiurea. Mă pregăteam să urmez înainte cu minciuni şi mai înduioşătoare, când cel mai în vârstă dintre pescari m-a întrerupt:

— Nu te-am întrebat cine eşti şi de unde vii, străine. Pentru noi eşti cel adus de Poseidon. Fii binevenit, dacă vrei să rămâi în insula noastră. Dă-ţi ce nume pofteşti, doar să ne cinsteşti obiceiurile.

Era zadarnic să înşir mai departe lucruri închipuite.

În aceeaşi seară am aflat că insula nu era mare şi că poporul ei locuia câteva sate mărunte şi o aşezare mai de seamă numită tot Kos, întărită cu ziduri şi cârmuită de un sfat de bătrâni. Ne îndemnară cu toţii să ne îndreptăm într-acolo: aveam să găsim mai uşor adăpost şi mijloace de hrană. Pe urmă, ne-au lăsat să ne odihnim după suferinţele îndurate pe apă.

Mă trezii din nou singur cu Hyge. După zgomotul cu care ne înconjuraseră oamenii, după lumina dimineţii şi a zilei, ne împrejmuia liniştea şi ne lumina o făclie tremurândă. Rupsei tăcerea cel dintâi, aducându-mi aminte de privirile pe care mi le arunca Hyge în timp ce încercam să încheg o poveste demnă de crezare şi

mai puţin primejdioasă pentru noi.

— De ce n-ai vorbit?

— Duşmănia împotriva ta, Asklepios, şi ura sunt numai ale noastre, ale amândurora. De ce să-i mai amestec în ele şi pe alţii, străini?…

— Eu nu te urăsc, Hyge, cu toate că ai încercat să-mi ridici viaţa. Nici nu pricep de ce te însufleţeşte o duşmănie atât de înverşunată împotrivă-mi. Am înfruntat împreună marea şi soarele, pe Poseidon şi Apollon. Am împărţit cu dreptate pâinea şi apa. Zeii au vrut să scăpăm cu viaţă din încercarea aceasta. Ştiu ei mai bine decât noi pentru care pricină suntem pribegi amândoi, fără neam şi fără ţară. Ne-am găsit în sfârşit un pământ primitor. Nu vezi niciun semn în aceasta? Lasă mai bine deoparte ura şi rămâi împreună cu mine.

— Am să rămân, mi-a răspuns, dar să ştii că ura mea nu s-a stins încă. Şi mie nu-mi e teamă atât de mult de zei, cât de oameni şi de mine însămi. Am încercat să te ucid până acum de două ori.

O să mai încerc încă o dată şi atunci n-am să mai dau greş. Asklepios, dacă vrei şi ai îndrăzneală, Hyge rămâne cu tine.

Am întrebat-o din nou de ce este atât de înverşunată împotriva mea. Nu mi-a mai răspuns decât:

— Puţin mai cunoşti încă sufletul oamenilor, o, Asklepios, deşi ai trecut prin multe primejdii…

Peste câteva zile străbăteam pe jos insula, călăuziţi de un flăcău. Dincolo de malurile pietroase, pământul se arăta roditor. Cetatea Kos era aşezată deasupra unui golf mic, adăpost bun pentru nave. Intrarăm pe poartă fără ca nimeni să ne ia în seamă. Oraşul era plin de oameni. Furăm cercetaţi în piaţă. Şapte bătrâni din

sfatul cetăţii aşteptau să judece pricinile care s-ar fi ivit. Înaintea lor trebuia să ne înfăţişăm şi noi, ca nişte străini pribegi ce ne aflam. Repetai încă o dată povestea: furtuna, spargerea corăbiei încărcate cu averea-mi, mântuirea neaşteptată a mea şi a femeii mele, luând drept mărturie pe zei.

— Nu te întrista prea tare, străine. Nu eşti întâiul care păţeşte un necaz ca acesta. Te găzduim pe seama cetăţii. Aşa e obiceiul nostru cu cei scăpaţi de pe mare. Pe aici se abat adesea corăbii străine. S-o nimeri vreuna să te poarte până în ţara ta.

— Bătrâni înţelepţi, le-am spus, mila voastră îmi dă viaţa, dar îmi ia în acelaşi timp din ea. Cum să mă întorc la mine în ţară, când nu de bine am plecat de acolo? Fratele meu cel mare, moştenitorul craiului Eumeniches, mă socoteşte de prisos. Plănuisem să-mi caut o patrie nouă, în care să fiu primit mulţumită averilor mele. Acum am pierdut tot. Un singur lucru nu mi-a putut răpi marea: ştiinţa pe care am dobândit-o cu multe suferinţe şi mândria naşterii mele minunate.

— Ce ştii să lucrezi? m-au întrebat. Arama sau bronzul, lemnul sau piatra? Poate eşti meşter să plămădeşti lutul şi să-l arzi, făcând din el oale, să topeşti nisipul şi să-l schimbi într-o pastă străvezie. Eşti meşter făurar, ţesător sau îţi place să ari şi să semeni?

— Ştiu să lecuiesc pe cei suferinzi.

— Am auzit de meşteşugul acesta, grăi cel mai bătrân dintre sfetnici. Se rătăcesc uneori pe la noi, cum ţi-am spus, corăbii de pe meleaguri străine, chiar din depărtatul Egyptos, ţara vracilor, a leacurilor şi a celor care nu mor niciodată. Corăbierii povestesc multe. E greu să alegi adevărul şi neadevărul din vorbele lor.

Kosienii sunt oameni tari. N-au nevoie de leacuri. Doar viaţa şi moartea sunt în mâna zeilor. E greu să schimbi mersul firii. Numai de-ai fi vreunul dintre nemuritori...

— Nu vreau să mă laud, dar maică-mea bună mi-a destăinuit, când am plecat de acasă, că sunt fiul zeului Soare. Mărturie îmi stau părul meu galben şi ochii albaştri…

Nu părură prea încredinţaţi de temeiul spuselor mele. De altfel, Apollon nu se bucura de prea multă trecere la oamenii din Kos. Se închinau mai cu seamă pământului, cerului şi mării care îi înconjura de pretutindeni.

— Fie cum vrei, noi nu ne punem împotrivă. Ia-ţi numele pe care îl doreşti. Şi dacă n-ai altă ţară, străine, rămâi în insula Kos. Mulţi dintre noi au străbuni veniţi de aiurea... Până o să găseşti să trăieşti din meşteşugul cu care te lauzi, îţi dăm un ogor rămas fără de stăpân şi sământă, să te hrăneşti din munca pământului. Dajdia pe care o datorezi cetăţii e mică.

Am primit, mai cu seamă că şi Hyge mă îndemna să părăsesc ceea ce numea ea „meşteşugul blestemat” care îmi adusese doar necazuri şi nefericiri. În mintea ei de femeie din ostrovul Ake, lecuirea bolnavilor era nu artă deprinsă cu trudă şi învăţătură, ci îndeletnicire legată de vrăji şi de duhurile pământului şi apelor. Gândisem şi eu adesea la soarta pe care o avusesem până atunci. Un învăţător, centaurul Kiron, ucis în bună măsură din vina mea; vindecarea fără glorie a lui Agamemnon; preotul Anu lovit şi omorât; primejdiile prin care trecusem în satul lui N’Gola şi mai târziu la Summer şi Assur.

Ogorul pe care mi-l încredinţaseră kosienii era aşezat

deasupra cetăţii, pe o coastă. Cel care îl stăpânise mai înainte plantase pe el smochini şi măslini, acum sălbăticiţi aproape şi plini de uscături, dar totuşi încă în stare să dea roade. Partea însămânţată odată cu grâne era năpădită de buruieni, izvorul astupat de o prăbuşire de bolovani, coliba căzută în ruine, acoperişul spart şi putred. Totul era trist şi sălbatic. Doar frumuseţea golfului şi limpezimea văzduhului, care îmi lăsa privirea să rătăcească până la marginile zării, dezvăluiau minunăţia locului. În timp ce priveam gânditor depărtările, auzii în spatele meu zgomot. Cu mânecile hainei ei negre sumese până mai sus de coate Hyge se apucase de muncă.

Am muncit împreună: frământarăm lutul şi îl făcurăm bun de lipit pereţii colibei. Aduserăm pietre rotunde şi le înlocuirăm pe cele rostogolite din ziduri. Trunchiuri subţiri de copaci crescuţi din seminţe aduse de vânt pe ogorul părăginit ne ajutară să dregem acoperişul. Desţelenirăm pământul năpădit de buruieni, îl săparăm şi îl semănarăm cu sămânţă împrumutată. Curăţirăm măslinii, portocalii şi smochinii sălbăticiţi şi-i ajutarăm să dearoade. Au sosit apoi seceratul şi treieratul puţinelor grâne pe care le adunasem. Apoi culesul şi aşezarea fructelor în loc uscat, ca să se păstreze.

Întoarsă la îndeletnicirile ei din insula Ake, Hyge părea să fi uitat furtunile şi urgiile îndurate.

Abia sfârşisem muncile când, pe cărarea pietroasă care urca din cetate spre coliba noastră, se arătă o femeie ducând de mână un băieţaş ca de şase sau şapte ani. Purta un strai bun. La gât şi la mâini avea podoabe. Se opri în faţa pragului pe care şedeam şi mă întrebă:

— Tu eşti cel care îşi spune Asklepios, fiul zeului Soare?

Am încuviinţat.

— Eu sunt, urmă femeia, Hepiona. Şi acesta e fiul meu Telesforos. Am venit să-ţi cer partea care mi se cuvine din roadele ogorului.

Am rămas nedumerit, căci nu ştiam să fiu dator cuiva. Hepiona s-a grăbit să-mi spulbere mirarea: era văduva fostului stăpân al colibei şi al ogorului. După legile Kosului, atâta vreme cât fiul îi era încă la vârsta copilăriei, noi, cei care lucram pământul, eram datori să dăm ajutor de hrană văduvei şi orfanului.

— Nu prea te arată înfăţişarea să ai nevoie de ajutor, s-a amestecat Hyge. Dacă îţi trebuie roade, n-aveai decât să-ţi munceşti singură livada şi ţarina...

Străina s-a sumeţit:

— N-am vorbit cu tine, femeie! Bărbatul tău ştie mai bine ce are de făcut, după obiceiul drept al poporului nostru.

Ne legasem să păzim obiceiurile kosienilor, aşa că Hepiona şi Telesfor primiră a patra parte din recoltă: grâu, mei şi orz, smochine uscate, untdelemn stors din măsline verzi.

— Să-mi aduci ceea ce mi se cuvine acasă, Asklepios...

Zâmbetul care întovărăşi aceste cuvinte era şăgalnic şi ademenitor.

— Aşa cere obiceiul? a întrebat din nou Hyge.

— Aşa...

În Kos, Hepiona m-a primit cu prietenie. M-a îmbiat cu vin dulce din care nu mai băusem. Am golit o cupă şi am plecat, lăsând-o niţel mohorâtă.

— Să mai vii pe aici, Asklepios, când te abaţi prin cetate.

Hyge era încruntată şi tăcută, dar nu s-a putut să nu-mi spună:

— După datină, văduva era datoare să-şi ducă singură acasă partea de roade...

Una după alta, zilele treceau pline de trudă liniştită. Ca şi cum aş fi poposit după un drum al cărui capăt nu nădăjduisem să-l mai văd, izgoneam de la mine gândurile. Hyge era fierbinte şi rece; apropiată şi depărtată. Uneori uitam cu totul de ameninţarea ei – cea de a treia încercare de a mă ucide – alteori ochii ei mi-o aduceau aminte.

Zilele, lunile, anii s-ar fi putut scurge neschimbaţi, ca un pârâu cu aceeaşi apă limpede întotdeauna. Dar, fără să vreau, tânjeam şi eu însumi nu ştiam sau mă prefăceam că nu ştiu de ce. O simţise şi Hyge, cu inima ei de femeie.

— Tu nu eşti mulţumit, Asklepios, văd eu bine. Doar nu eşti făcut pentru viaţa aceasta. Nu-i pentru tine aratul, zvârlitul sămânţei, culesul roadelor, îngrămădirea lor în hambare. Duci dorul meşteşugului tău; zadarnic vrei să te lepezi de dânsul. Nu spera că-ţi va aduce vreodată fericire, deşi zici că te tragi din zeul Apollon. Fiecărui om îi ajung durerea şi suferinţele lui. De ce să te încarci cu cele ale altuia?

Ce puteam să-i răspund? Cât ţinuseră muncile câmpului trăisem mai mult singuri. De altfel, şi kosienii de baştină erau risipiţi pe ogoarele lor, fărâmiţate şi împrăştiate. Odată cu toamna, începeau sărbători şi praznice. Furtunile care bântuiau marea îi strângeau pe acasă şi pe corăbieri. Apele învolburate îngreuiau

prinderea peştelui şi luntrile pescăreşti zăceau la odihnă şi adăpost. Mai eu, mai Hyge, coboram în cetate. Schimbam o vorbă-două cu oamenii, dădeam o măsură de grâu pe una de peşte sărat sau târguiam o bucată de pânză. Încet, kosienii se obişnuiau cu noi şi eu, cel puţin – despre Hyge nu m-aş fi încumetat să spun nimic – mă simţeam treptat unul dintre ai lor. Împământenirea ne era uşurată de însăşi alcătuirea neamului care ne primise la sânul lui.

Voi care veţi citi, poate peste veacuri, foile acestea de papirus trebuie să ştiţi că în vremurile despre care vă povestesc soarta străinilor era vitregă în Ahaia. Domnii şi oamenii de rând făceau toţi parte din câte un neam. Puterea fiecăruia şedea deopotrivă în avere, cât şi în numărul rudelor de sânge. Pribegii sau cei rătăciţi erau robiţi şi nimeni nu putea să trăiască în afara unei familii. Totuşi, în Kos nu mai domneau de mult asemenea rânduieli: popor amestecat, alcătuit din oameni veniţi din cele patru vânturi, kosienii nu puneau niciun preţ pe obârşie. Nu ţinuseră seamă nici de-a noastră.

Scurtele răstimpuri petrecute în cetate potoliseră urâtul care mă prinsese în gheare, dar nu-l alungaseră. Anii în care fusesem medic lăsaseră urme şi de multe ori, întorcându-mă acasă, aduceam cu mine ascunsă în haină câte o piatră bună de leac sau vreo buruiană vindecătoare. Hyge nu vedea, sau se făcea că nu vede. Totuşi, într-una din zile, îmi spuse ca din întâmplare:

— Asklepios, femeia de la care iau de obicei peşte sărat, bureţi şi scoici, are bărbatul bolnav. S-a rănit mai demult la pescuit şi rana, pătrunsă de apa mării, s-a înveninat...

— De ce mi-o spui, Hyge? Ştii bine că oamenii din Kos dispreţuiesc leacurile.

— Poate le dispreţuiesc fiindcă nu le cunosc. Cinstesc însă descântecele. Uite, omul a fost descântat de o bătrână meşteră.

— Şi?

— Mâna i s-a umflat şi mai tare. Aşa o fi lucrând farmecul, adăugă ea cu şiretenie.

— Ce tot vorbeşti? Ăsta e semn că boala s-a înrăutăţit.

Fiindcă i se păruse că aş fi putut surprinde în glasul ei o urmă de milă, adăugă:

— Am făcut întotdeauna cu ea schimb cinstit, plin de folos pentru noi. Dacă omul moare, unde o să mai găsesc peşti atât de frumoşi?

Şi iată cum, împins de Hyge, mi-am călcat făgăduiala făcută mie însumi. Braţul pescarului era fierbinte şi umflat până aproape de cot. Când am înfipt cuţitul, a ţâşnit puroi galben, amestecat cu sânge stricat. Am spălat tăietura, am oblojit-o cu buruieni, am legat strâns cu feşi curate locul bolnav, şi zeii au făcut ca pescarul să se lecuiască. Pe bătrâna meşteră în descântece am încercat să o îmbunez cu un dar. Nu ştiu dacă am izbutit. Vestea întâmplării s-a răspândit prin vecini şi vindecarea pe care nimeni n-o mai aştepta a trezit uimire.

Cel de-al doilea bărbat pe care l-am îngrijit a lost stăpânul unei corăbii de negoţ sau de piraţi. Furtunile îl siliseră să caute adăpost pe ţărmul Kosului şi nişte friguri rele îl doborâseră. Auzise că lângă cetate trăieşte un vraci meşter şi trimise după mine un vâslaş. M-am dus într-o doară, cu oarecare îndoială:

corăbierii obişnuiau să atragă în corăbiile lor oameni pe care îi furau şi-i vindeau cu câştig aiurea.

— Am încredere în tine, mi-a grăit. Sunt om umblat. Am fost şi la Egyptos în mlaştinile fluviului, după un negoţ al meu. Dar n-am avut noroc: acolo m-a lovit întâia oară boala. M-a vindecat un preot, făgăduindu-mi că n-o să mai sufăr de nimic, dar m-a înşelat, blestematul! Frigurile m-au apucat din nou.

L-am lecuit cu coajă pisată dintr-un arbore cunoscut de mine.

Ce fel de negoţ îl mânase în deltă mi-au arătat câteva roabe fumurii de neam egiptean...

La plecare a vrut să-mi lase o cupă de sticlă feniciană, frumos lucrată, ca dar. Dar n-am primit-o.

— Rău faci, Asklepios. Ştiinţa ta merită măcar o asemenea răsplată. Dacă aş fi ştiut cât eşti de meşter, te furam şi te duceam la Sidon. Acum, fii bun şi primeşte altfel de plată.

L-am sfătuit să aşeze cupa, drept ofrandă, în templul cetăţii, pentru ca zeul Soare să-i ierte gândul rău.

Trebuie să mai fie şi astăzi acolo, alături de alte odoare, dăruite mie din Ahaia, din insule, din îndepărtatele oraşe ale Feniciei. Atunci, la început, au mai fost şi alţii, dar nu mi-i amintesc pe toţi. Îmi aduc, însă, aminte bine de o noapte în care la uşa noastră a bătut Hepiona şi mi-a cerut să alerg, fiindcă i se prăpădea copilul. Înainte de a mă cufunda în întuneric pe urmele Hepionei, m-a oprit Hyge:

— Aşa eşti tu, Asklepios, răsplăteşti răul cu binele. Obiceiul din Ake spune că răul trebuie plătit cu rău...

— Ce rău ţi-au făcut ţie, femeie, Hepiona şi copilul ei Telesforos?

— Niciunul, Asklepios, până acum. Dar sufletul îmi spune că Hepiona nu mă iubeşte şi că Telesforos o să-ţi aducă multe necazuri. Poate ar fi mai potrivit să-l laşi să se prăpădească...

Am ridicat din umeri şi am plecat fără să ţin seama de vorbele Hygei.

Pe Hepiona, Hyge nu o putuse niciodată suferi. Nu fiindcă o parte din munca ei trebuia împărţită cu kosiana, ci fiindcă nu-i plăceau ochii ei rotunzi, cu priviri galeşe, şi legănarea trupului ei de vădană încă tânără şi frumoasă. Înverşunarea Hygei mi se părea femeiască şi cuvintele ei îmi dădeau întreaga măsură a urii de care era în stare akeeana. O noapte, o zi şi încă o noapte le-am petrecut lângă Telesforos, până l-am smuls din ghearele morţii, când m-am întors acasă, eram istovit de nesomn şi de încordare, dar mulţumit. Hyge a întâmpinat fără o vorbă vestea că izbutisem. De atunci, Hepiona, care ne ocolise o vreme, începu să-şi facă din nou drum pe la noi. Spunea că e mânată de de recunoştinţă, doar îi lecuisem feciorul. Uneori, venea cu el de mână, aşezându-l pe vatră; alteori venea singură, mai ales când Hyge era plecată la câmp. Vorbea mult. Se arăta nemulţumită de îngrijirile pe care mi le dădea Hyge.

— Un vraci ca tine, Asklepios, ar trebui să ducă o viaţă mai bogată, mai plină de tihnă, mai îndestulătoare. Hyge te lasă prea multă vreme singur, de parcă ar fi o străină. Altă femeie în locul ei ar preţui norocul de a avea un bărbat ca Asklepios şi de a fi înrudită cu o odraslă zeiască...

Asemenea linguşiri le puneam pe socoteala recunoştinţei şi nu le dădeam nicio însemnătate. Într-o

bună zi, Hepiona nu mai veni. Mi-am arătat, după trecerea unui răstimp, mirarea faţă de Hyge.

— Eu am izgonit-o, Asklepios. E tânără şi bălaie, ca roaba adusă din Troia de bărbatul meu dintâi. Pântecul ei a rodit o dată şi mai poate rodi, pe când al meu e sortit să fie pe vecie sterp. Nu vreau să-mi ia locul, fiindcă eu mai am o răfuială cu tine...

Hyge era o femeie ciudată şi aspră, ca ostrovul stâncos pe care se născuse. În inima Hygei dragostea nu se despărţise cu totul de ură. Se uita arareori în ochii mei, privirile îi aruncau fulgere sau păreau moarte. Câteodată, atunci când eram plecat, mă aştepta în prag. Dar nu trebuia să fiu uimit când, aşezată la vatră, pe gânduri, mă privea nepăsătoare, fără un cuvânt. Poate firea ei aprigă şi închisă, apropiată şi depărtată îi înstrăinase pe întâiul bărbat. Izbucnirile pătimaşe, împletite cu răceală de gheaţă, tăcerile, privirile lungi erau făcute să ostenească sufletul de rând al unui om iubitor de viaţă molcomă şi doritor de bucurii mărunte. Pe noi doi ne apropiau, ne făceau să semănăm unul cu altul, ne legau frământarea şi neliniştea care nu ne dădeau pace...

Învolburarea războiului troian ocolise Kosul, prea depărtat de locul luptelor, prea neînsemnat şi prea singuratic. Asediul Troiei lărgise însă pentru ahei hotarele lumii cunoscute, întinse acum spre apus până la Skeria, la Scila şi Charibda; spre miazăzi, până dincolo de Creta şi de insula chiparoşilor, spre răsărit până la hotarele împărăţiei Hatti. Călătoriile de război fuseseră urmate de altele – de negoţ şi de jaf mărunt – şi drumurile mării nu mai păreau atât de pline de spaimă. Corăbiile pluteau de la miazănoapte spre

miazăzi. Unele făceau popas vremelnic la Kos, unde aduceau mărfuri şi odoare necunoscute, mirodenii, pânzeturi şi vase, pe care le schimbau pe grâne şi peşte. Altele lăsau robi. Bătrânii cetăţii îşi făcuseră cei dintâi rost de sclavi străini; pe urmă, după fapta lor se luaseră şi alţii. Kosienii mai tineri, mânaţi de lăcomie, nu se dădeau în lături să se tocmească pe corăbiile de pradă care se opreau în port. După o vreme se întorceau cu averi, cu zei şi cu slujitori străini. Viaţa oamenilor şi obiceiurile se schimbau treptat. Poate aşa trebuia să fie. Şi eu mă schimbam; doar Hyge rămânea aceeaşi. Kosul se chema în graiul ahaic din miazănoapte Keos, în egipteană Kuş, în cretană Kes. În mijlocul acestor vâltori, faima mea de vraci creştea, odată cu bogăţia Kosului. Străinii şi kosienii călători purtau încoace şi încolo povestea despre mine. Focul taberelor, veghea în corăbii, dorinţa de a te arăta învăţat îndeamnă adesea la vorbă. Cele mai obişnuite vindecări deveneau lecuiri minunate. Eram în sfârşit Asklepios, fiul lui Phoebus, care îl lecuisem pe craiul Agamemnon de o boală trimisă de zeul mării Poseidon; stârpisem molima care îi secera pe ahei la Troia; dădusem sănătate regelui din ţara Egyptos...

Astfel mi se scurgea viaţa şi acestea erau faptele mele, când un băietan, sosit în pragul casei, mă vesti într-o bună zi că nişte oameni străini întreabă de mine şi vor să mă vadă.

— Sunt ahei şi spun că vin din Ahaia, adăugă băietanul. Auzindu-l, Hyge păli. Era mai albă ca piatra de cretă. Se temea de sosirea celor din ţara mea? Nu făcu însă niciun gest când mă auzi răspunzând flăcăului:

— Du-le din partea mea cuvânt să mă aştepte. Voi coborî să stau de vorbă cu dânşii.

Hyge mai prinse culoare, văzând că nu-i poftesc în casa mea sărăcăcioasă, aşa cum adesea făceam eu alţi străini veniţi de aiurea.

În port recunoscui cu uşurinţă corabia aheilor. Apropiindu-se de mine, mă salutară în graiul din Mykene. Fără să-mi dea răgaz să întreb ce vânt le mânase nava către Kos, căpetenia lor, unul bătrân alb de vreme, dar încă zdravăn, începu:

— Bunule vraci, venim din Mykene, cetatea cu ziduri
Tari şi înalte, cioplite în piatră, cu porţi ferecate,
Numa-n aramă bătută, adusă ca prada de preţ de la Troia.
Sfatul te cheamă la noi! Pofteşte cât mai degrabă.
Zeii ne-au fost împotrivă, mânioşi pe cetate şi ţară,
Căci la întorsul din luptă stăpânul bătrân Agamemnon
Adus-a cu sine o roabă: Casandra, fiica lui Priam.
Ziua şi noaptea şedea numai cu dânsa, uitând de nevasta-i,
Mama copiilor săi, Clitemnestra. Regina puse la cale cu Egist,
Un tânăr de neam cu care îşi îndulcea din tristeţea amară,
Omorul stăpânului nostru şi-l duseră până la capăt.
Nu domni îndelung ucigaşa soţie: doar până se-ntoarse acasă
Din pribegie Orestes, fiul reginei cu marele domn Agamemnon...

Vrând să răzbune pe tatăl ucis, fiul Orestes ucise pe Egist
Şi împreună cu dânsul pe mama lui bună care-l născuse!
Zeii i-au dat o pedeapsă de spaimă deopotrivă cu fapta:
Furii grozave îl chinuie noaptea şi-l lasă fără simţire,
Mintea-i se pierde în neguri, se zbate şi urlă-n palatu-i.
Mykena, lipsită de rege, e gata să cadă drept pradă uşoară
Multor duşmani care-i vor prăbuşirea. Poporul nevolnic şi robii
Nu mai ascultă de cei căror li-e dat să fie stăpâni peste dânşii...

Crainicul se opri o clipă să-şi tragă răsuflarea, pe urmă vorbi înainte:

Bunul stăpân Agamemnon ne spunea despre tine, pe vremuri,
(Dacă tu eşti Asklepios iscusitul, fiul zeului Phoebus)
Tot povestind cum l-ai lecuit şi pe dânsul de-o boală,
Cum ai scăpat mai târziu oştirea de ciumă, prin ştiinţa-ţi
Şi prin credinţa în zei. Vino acum la Mykene, cu mine.
Fă-l sănătos pe Orestes. O să-ţi dăm o răsplată bogată:
Cupe de argint şi aramă, veşminte şi arme, roabe

destule
Şi, mai presus de acestea, vom da mărturie de azi înainte
Că te-ai născut din zeul Apollon, dacă ţii cumva la aceasta...

Cuvintele înflorite ale trimisului mykenian mi-au trezit amintirea copilăriei şi a adolescenţei, a războiului de la Troia, a suferinţelor îndurate de ostaşi. Mi-au trezit încă o dată dorul din Ahaia, de Ahaia cea adevărată, căci oricâţi ani ar fi trecut peste mine nu mă puteam împăca cu aceste trandafirii şi dulci insule de la miazăzi. M-am întors acasă, fără să le dau un răspuns hotărât. Trebuia să mai chibzuiesc.

Hyge mă aştepta. În vorbe puţine, i-am povestit totul.

— Şi ce gând ai, Asklepios?

— Să plec, Hyge.

— Şi dacă eu îţi cer să nu le asculţi rugămintea? Nu ţi-am cerut niciodată nimic. Ai dreptul să nu-mi iei în seamă dorinţa.

Am ridicat ochii.

— Nu se poate, Hyge. Preotul Anu – care mi-a fost mai mult decât un părinte – m-a învăţat să nu plătesc răul cu răul. Nu, am hotărât. Vrei poate să vii împreună cu mine, să-ţi vezi neamuri şi rude? Ştiu ce e dorul de casă, căci ani întregi m-a ars şi pe mine.

— Şi mie îmi e dor de insula Ake, răspunse Hyge, dar eu n-am să mai pun niciodată piciorul într-însa. De ce? Am să-ţi spun când te vei întoarce din Ahaia. Dar vreau să-ţi aduc aminte de zilele în care împărţeam împreună un urcior cu apă şi o pâine. Eu nu le-am uitat, Asklepios...

O privii. Mi se părea că Hyge rămăsese neschimbată, ca şi cum zeii ar fi dăruit-o cu o tinereţe veşnică. Legendele ţării Egyptos vorbeau de apa vie, a veşnicei tinereţi. Unde o găsise Hyge? Mie îmi încărunţise treptat părul galben ca soarele. Părul ei negru rămânea la fel de greu şi de negru.

Îmi întinse o cupă plină cu o băutură aromată.

— Bea-o, Asklepios, în amintirea ostrovului stâncos Ake, în care ai găsit-o pe Hyge...

Ochii îi străluceau de dorinţă şi spaimă, ca nişte cărbuni aprinşi. Niciodată nu-i străluciseră astfel.

— Hyge, curata mea Hyge, i-am spus, am împărţit amândoi binele şi răul, munca şi somnul. Să împărţim şi băutura aceasta. Beau jumătate, jumătatea cealaltă ţi-o las ţie.

Mâinile îi tremurau când mi-a întins cupa. Totuşi am luat-o şi am dus-o la gură, dar Hyge m-a izbit cu o mişcare neaşteptată. Cupa de lut s-a rostogolit şi s-a spart de pământ. Vinul parfumat s-a scurs şi s-a risipit. L-a băut ţărâna uscată şi însetată.

— A trecut şi cea de-a treia încercare, Hyge, i-am amintit. Pe când cea de-a patra?

— Niciodată, Asklepios, niciodată. Zeii care te ocrotesc ne-au legat unul de altul.

Aheii vâsleau cu nădejde şi dădeau mulţumire mării liniştite şi vântului potrivit:

— Iată, abia am pornit către casă şi zeii parcă s-au îmbunat. La venire, marea era furioasă, cu valuri înalte, năpustite împotriva şubredei noastre corăbii...

Am călătorit pe mare, pe urmă pe uscat, într-un răstimp mai scurt decât cel obişnuit. Tot drumul vestitorul trimis de Mykene mi-a spus poveşti despre

neamul lui Atreu şi despre ceea ce se întâmplase, pe rând, cu mulţi din cei plecaţi şi întorşi de la Troia. Am aflat cum n-au avut parte de linişte şi de viaţă tihnită, decât unii dintr-înşii, şi nu cei mai vrednici. Agamemnon murise. Despre Menelaos, mânat de dorinţa unor alte prăzi spre ţara Egyptos, nu se mai auzise nimic. Ulysse pierise sau rătăcea pe mare. Nestor îmbătrânise de tot. Crainicul Slmtor răguşise şi de necaz golea cupe după cupe pline cu vin. Nu ştiam dacă să mă întristez şi să-i jelesc sau să rămân nepăsător. Jalea şi moartea, mă gândeam eu, se întorc asupra celor care poartă cu ei moarte şi jale. Aş fi dorit să aflu şi amănunte despre boala lui Orestes, dar, deşi vorbăreţ din fire, crainicul amuţea de îndată ce începeam să-l întreb. De mă încăpăţânam, se mulţumea să-mi răspundă in doi peri:

— O să vezi, Asklepios.

Palatul lui Agamemnon era tăcut. Slujitorii şi robii se furişau fără zgomot, umblând dintr-o parte în alta fără rost. În marea sală de ospeţe de la intrare, vatra era rece: nu se mai aprinsese de mult locul. Sus, iatacurile femeilor rămăseseră pustii. Întâi pierise Iphianassa, jertfită pe altarul din Aulis. Mai apoi căzuse sub loviturile răzbunătoare ale Clitemnestrei frumoasa fiică a lui Priam, Casandra. Odată cu ea o mulţime de roabe troiene fuseseră sugrumate în întunericul cămărilor. După ce Orestes – întors din pribegie – sfârşise cu maica lui bună şi cu iubitul acesteia, Egist, care se împăunase cu titlul de rege, slujitoarele reginei se risipiseră, ca un stol speriat. Mai rămăseseră doar câteva bătrâne, dintre cele care îl crescuseră pe Orestes şi-i purtau şi acum de grijă. Curtea trăia

aproape pe furiş şi neliniştea ca şi dezbinarea dinăuntrul palatului se strecuraseră rând pe rând în fiecare casă a cetăţii. Mykene se închisese în ea însăşi, în aşteptarea viitorului nesigur.

M-am dus încă din întâia seară la regele Orestes. Mă primi în sala cea mare, slab luminată de câteva făclii înfipte în inele de bronz. Şedea pe un jilţ, cu capul plecat, fără să spună o vorbă, liniştit, fără să dea semne de furie. Plecăciunea mea nici n-a luat-o în seamă. Nu i-am spus nimic. Am luat doar una din făcliile înfipte în zid şi am aprins focul din vatră. Când o flăcăruie subţire s-a ivit printre vreascuri, am început să hrănesc focul, ca să prindă putere. Curând flăcările ardeau vii şi lacome. Încăperea era luminată mai bine. Mă bizuiam pe faptul că Orestes, după spusa multora, nu mai vorbise de multă vreme aproape cu nimeni, şi aşteptam să grăiască el cel dintâi. Aşteptarea mea s-a împlinit. Deşteptat parcă de căldură şi de lumină – dar îi simţisem tot timpul, în spate, privirea iscoditoare, îndreptată spre mine – m-a întrebat:

— Tu eşti vraciul adus de departe?

— Eu sunt, mărite. Mă numesc Asklepios. Poate vei fi auzit de mine.

— Am auzit. Se spune că te tragi din zeul Apollon.

— Se spun multe. Cine poate să le creadă pe toate?

— Mulţimea, cine alta? rosti cu dispreţ netăinuit Orestes. Doar şi noi, Atrizii, ne tragem din zei şi ştim câte ceva despre asemenea înrudiri.

— Sunt de folos şi în meseria de vraci, şi în cea de bazileu, i-am răspuns.

— Şi cum ai de gând să mă vindeci de boală? Cu ierburi sau cu rugăciuni către zei?

— Cu niciuna din acestea, mărite.

— Cunoşti vreo jertfă adusă zeului Soare sau Eriniilor, bună să mă izbăvească de păcatul făcut şi să-mi redea mintea întreagă? Să-mi ia visurile chinuitoare de noapte şi să-mi oprească glasul în gâtlej înainte de a izbucni în urlete? Dacă ştii, spune. Îndeplineşte cât mai degrabă ce trebuie!

— Acum n-am să fac nimic, Orestes. Vreau să stau de vorbă cu tine. Voi hotărî mai târziu.

— Bănuieşti care este răsplata: avere destulă chiar pentru un domn. Părintele meu Agamemnon a adus bogăţii fără număr de la Troia.

— N-aştept nicio răsplată, i-am răspuns şi vorbele l-au mirat.

Se purtase până atunci ca un domn cu mintea întreagă, dar asta putea să nu aibă niciun înţeles sigur. Uneori, cei cu sufletul tulburat şi cu judecata rătăcită par la fel ca noi, până când un lucru neînsemnat ne arată că sunt supuşii bolii. Nu m-am grăbit să-mi fac o părere.

Am urmat să stau de vorbă cu Orestes, pândind vreun semn de nebunie, cât de mic, dar n-am descoperit în seara aceea niciunul. Regele a dat poruncă să se aducă mâncare şi m-a ospătat cu carne, pâine şi vin vechi. Toată vremea mi s-a părut sănătos. A mâncat şi a băut cu cumpătare, ocolind în timpul ospăţului orice nouă pomenire a suferinţei sale. De câteva ori a râs şi a glumit. Apoi, amintind de războiul Illionului, s-a posomorât, s-a ridicat pe neaşteptate, a dat poruncă să fiu găzduit în palat şi m-a părăsit. Chelăriţa mi-a aşternut lângă vatră o sarică miţoasă de oaie şi, ostenit de drum, am adormit în curând. M-au

trezit paşi răsunând pe tavanul de lemn al megaronului. Cineva umbla de colo-colo, ca şi cum n-ar fi avut somn. Tăcerea a fost întreruptă deodată de urlete puternice. Am alergat în sus pe scara slab luminată de torţe fumegânde, aducându-mi aminte cu spaimă că o astfel de furie îl făcuse pe Ajax să se ucidă pe sine însuşi înainte de a i se putea da vreun ajutor. Ghemuită lângă uşa din dosul căreia se auzeau vaiete, tremurând, bătrâna chelăriţă pândea venirea mea.

— Cine? am gâfâit.

— Domnul nostru, Orestes.

Am încercat să intru la dânsul, dar am găsit zăvorul tras pe dinăuntru. Am bătut şi am chemat, dar la chemările mele n-a răpuns nimeni. Urletele s-au prefăcut în gemete şi au murit ca într-un hohot înăbuşit de plâns. Căzuse în nesimţire, adormise sau nu voia să mă vadă?

În cea de-a doua seară, Orestes a rămas ascuns. Am ospătat împreună cu un prieten vechi: viteazul Demites, slujitor de credinţă şi rudă a craiului Agamemnon.

— Bazileul Orestes nu vine, m-a înştiinţat Demites. E ostenit, aşa cum trebuie să fie după ce l-au chinuit Furiile.

Rostind aceste cuvinte, slujitorul de credinţă nu se arăta muncit de nicio îngrijorare. În timpul cinei am fost singuri. Ca doi oameni care nu se mai văzuseră de mult, ne-am povestit tot felul de întâmplări neînsemnate. Pândeam vreo mărturisire, fiindcă Demites făcea parte din sfetnicii de taină lăsaţi de Agamemnon lui Orestes şi fiindcă unele vorbe care îmi ajunseră la ureche mă sileau să caut un înţeles mai

adânc al lucrurilor. Multă vreme n-am prins niciunul. Abia mai târziu, când cupele nenumărate îl ameţiseră, soţul meu de ospăţ a început să-şi deschidă inima:

— Sunt unii, prietene Asklepios, care tare ar mai dori să-l vadă pe craiul Orestes izgonit din cetate, ca blestemat ucigaş de mamă.

— Sprijinitorii şi neamurile lui Egist, fără îndoială...

Demites a râs.

— Pe cei mai mulţi din aceia...

Şi a făcut un gest scurt cu muchea palmei în dreptul gâtlejului.

— ...iar câţi or mai fi rămas, sunt lipsiţi de putere. La nevoie Orestes poate să-i împace cu daruri.

— Atunci?

— Gloata, Asklepios, gloata netrebnică. Li se pare că prea s-a făcut puternic şi trufaş neamul lui Agamemnon. Ar vrea să ne întoarcem la orânduielile din vremile vechi, când orice păcătos de om liber, înarmat cu o suliţă, avea cuvânt în faţa obştii...

— Obiceiurile trecutului nu erau rele.

— Pentru anii trecutului, poate. Dar azi? Avem bogăţii şi robi cu duiumul. Aheii de jos se mai pot măsura cu unii ca noi? Eu cred că nu, dar ei se socot îndreptăţiţi să murmure.

— Şi ce vor anume?

— Să plece Orestes. Să lase schiptrul de bazileu, doar fiindcă a făptuit un păcat!

Demites scuipă cu dispreţ.

— Păcat! Atreu nu păcătuise? Agy n-a păcătuit? Şi tot i-au îndurat.

L-am îmbiat înainte pe prietenul meu cu pocale de vin şi nu s-a împotrivit. Cuprins tot mai mult de beţie,

pălăvrăgea înainte:

— Sângele Atrizilor e otrăvit. Ei şi? Bătrânul îşi luase o roabă frumoasă. Nu de asta s-au mâniat bazileii, ci fiindcă prea îi dădea troienei cinstire şi ascultare. Crezi că puţini dintre noi l-am sprijinit pe Egist şi pe Clitemnestra?

— Şi totuşi aţi lăsat să fie ucişi...

Demites a râs din nou. Hotărât, vinul îi dezlega limba şi îl înveselea. Zise:

— Prea îşi luase şi Egist avânt...

Am clătinat din cap, într-un semn fără înţeles limpede, pe care aheul l-a crezut o încuviinţare.

— Tu, Asklepios, eşti fiu de bazileu. Mai mult, zici că te tragi din însuşi Apollon! Ne înţelegi pe cei din neam. Cum o să ne lăsăm înfruntaţi de mulţimea de rând? Nu-i place Orestes, mai cu seamă că...

Aici s-a oprit şi a deşertat încă o cupă de vin. Gândurile lui au luat apoi altă cale, lăsând neterminate cele ce voise să spună.

Am încercat să-l descos din nou:

— De ce nu-şi înfrânge Orestes duşmanii cu puterea armelor?

— Vezi, suntem prea puţini şi craiul nu socoteşte cu cale să-şi pună la încercare tăria sau slăbiciunea, cum vrei să-i zici. Aşteptăm de mult pe Pylades cu oaste, dar nu mai vine. S-o fi prăpădit pe la traci.

Mai mult n-am putut alege din vorbele lui care se făceau tot mai încurcate, dar îmi era destul cât aflasem.

În zilele următoare, mi-au îngăduit să umblu prin cetate. La temple, în piaţă, în locurile unde se bea vin, m-am amestecat în popor şi am plecat urechea la

zvonuri. Tot mai puternice rădăcini prindea credinţa mea că am fost chemat la Mykene pentru o înşelăciune. Orestes se înfăţişa – după judecata mea – ca un om sănătos. Demites îmi desluşise temeiurile pentru care Eriniile, întâi, mântuirea de ele, mai apoi, erau trebuincioase bazileilor şi lui Orestes însuşi. Un şir de omoruri păta de ani şi ani casa lui Atreu. Jertfirea Iphianassei în cetatea Aulis, uciderea lui Agamemnon, răzbunarea lui Orestes, îngrozitorul păcat făptuit – împletire de dreptate şi nelegiuire – ameninţau sa stingă pentru totdeauna neamul de bazilei care, de veacuri, stăpânea Mykene.

Poporul – secătuit întâi de pregătirile pentru cucerirea Troiei, lăsat apoi pe mâna aspră a lui Egist, stors pentru a hrăni desfrâul şi setea de bogăţie a Clitemnestrei – dorea, fără să o mărturisească deschis, o schimbare de stăpânire. Meşteşugarii, oştenii, plugarii cu stare puţină spuneau că fiul pătat nu putea să domnească. Fiind cel din urmă din neamul său, puterea se cuvenea să fie întoarsă obştei. În schimb, cei bine născuţi, de neam mare, aşteptau de la Orestes să întemeieze o stăpânire pe placul lor, să potolească obrăznicia aheilor de rând şi să caute, în afara cetăţii, prilej de noi războaie aducătoare de pradă.

Iată de ce sosirea mea, vraciul adus de departe să-l vindece pe rege, trezea în unii nădejde, iar în alţii neîncredere şi bănuială. Noaptea dormeam în palat şi întotdeauna, la ceasul ei de mijloc, urletele, gemetele şi plânsul dureros îmi sfâşiau somnul şi urechile. Trupul şi sufletul meu, istovit şi aţâţat, mă făceau să caut răcoarea zorilor. Şi astfel văzui în cea de-a şaptea dimineaţă, înlănţuit, sângerat, mânat de la spate de un

paznic, pe unul din fraţii mei, robii. Era scos din iatacul lui Orestes pe o scară dosnică.

Seara, am fost chemat din nou de Orestes, de data aceasta, în cămara de taină a lui Agamemnon. Pe lângă pereţi zăceau cupe de argint şi de aur, cu lucrătură grecească, troiană, cretană, feniciană; tăvi mari de bronz, împodobite cu chipuri de animale înaripate şi de oameni; platoşe de aramă şi de argint ciocănit; arme greceşti şi străine. Printre ele lucea ca un soare platoşa în întregime de aur a regelui Priam şi scutul lui, împodobit cu semnul cetăţii Troia – un turn şi o corabie cu pânzele umflate de vânt. Sipete de lemn preţios, încrustate cu fildeş şi sidef, gemeau de mulţimea lanţurilor de atârnat la gât, împestriţate cu pietre roşii şi verzi, de mulţimea brăţărilor şi a inelelor smulse de pe mâinile şi de pe degetele morţilor în războaie sau de pe acelea ale femeilor luate ca roabe. Alături, în neorânduială, argint şi aramă nelucrată, saci grei de piele netăbăcită plini cu nisip de aur, amfore în care ghiceai parfumuri şi uleiuri de dincolo de mări. Pe pereţi atârnau straie de preţ, cusute cu fir sau cu perle...

— Alege-ţi ce vrei din toate, ca răsplată pentru vindecarea mea, Asklepios, şi ca să veşteşti poporului că zeul Apollon îmi iartă nelegiuirea! îmi spuse Orestes. Nimic nu e prea mult, dacă vrei să-mi dai ajutor.

Am scuturat din cap.

— Nu ţi se pare destul?

— La ce îi trebuiesc averi unui biet vraci dintr-o insulă pierdută pe mare, rege Orestes?

Fără un cuvânt, Orestes mă apucă de mână şi mă

târî după dânsul. Luminaţi de o faclă, ne strecurarăm prin săli înguste şi întortocheate, prin hrube nepământene, spre o ţintă necunoscută. Ieşirăm la lumina lunii, departe de palat. Drept în faţă se desluşea o movilă acoperită cu iarbă. În coasta ei, Orestes căută şi găsi o uşă pe care o deschise cu o opintire. Neobişnuită putere avea tânărul bazileu, dacă putuse el să clintească din loc greaua lespede de piatră de la intrare...

Încăperea boltită se pierdea în întuneric. Orestes îmi lumină ungherele cele mai ascunse. Eram în mormântul regilor din Mykene: şiruri de sicrie – din care regele deschise câteva – ascundeau morţi îmbrăcaţi în straie vechi, cu arme cum nu mai văzusem. Sub flacăra jucăuşă şi tremurătoare, feţele le străluceau, ca şi cum ar fi fost de aur.

— Sunt aici bogăţii şi mai nemăsurate, Asklepios. Fiecare chip e acoperit cu o mască de aur, împodobită cu pietre nestemate. O parte sunt pradă adusă de mult, din mormintele ţării Egyptos... Dar nu asta am vrut să-ţi arăt. Văd că dispreţuieşti bogăţia. Sunt însă şi alte minuni, fără vreun preţ pentru mine, dar poate nepreţuite pentru un vraci din ţara Egyptos.

În timp ce grăia acestea, îmi înfăţişă, îngrămădite pe o masă, nenumărate suluri de papirus, acoperite cu semne sfinte. Unele erau încă în bună stare, pe altele le mâncase vremea, le ştersese, le rosese. I-am smuls facla şi am apropiat-o de primul papirus care mi-a căzut în mână. Pe măsură ce desluşeam înţelesul întâielor rânduri dintr-un sul, îl aruncam şi luam altul. Murmuram fără să-mi dau seama:

— Leacuri... Farmece... Vrăji... Toată ştiinţa vechiului

Egyptos...

Erau taine pe care nici preotul Anu nu le ştia şi pe care oamenii ţării Egyptos le uitaseră poate de mult...

— Sunt vrăji care fac din cel care poate înţelege semnele un vraci fără măsură în lume, leacuri tainice, adevăruri despre cer şi pământ – aşa spunea preotul bătrân pe care l-au ucis aheii când au jefuit mormântul cel mai măreţ din Egyptos.

Fără să iau aminte la vorbele lui Orestes, mă oprisem la unul din suluri: „Povestea oamenilor care au coborât din cer pe pământ şi au zburat iarăşi în cer”, aşa sunau primele rânduri. Sub hieroglifa „cerului” scribul aşezase un desen a cărui înfăţişare mă voi strădui să v-o înfăţişez. Preoţii din Egyptos aştern, uneori, pe piatră, papirus sau lut aşezarea lunii, a planetelor, a constelaţiilor. De data aceasta desenul închipuia o parte din faţa pământului şi a mării. Pe ea erau zugrăvite cu culori aproape şterse o piatră pătrată şi neagră, o coloană înaltă şi ascuţită ca un fus, un zeu pe jumătate bărbat şi pe jumătate femeie şi ochiul rotund şi albastru al unui lac. Doar lângă acesta din urmă desluşii câteva hieroglife mărunte: „Ochiul viu al tinereţii fără sfârşit”. Hieroglifele îmi aduceau aminte de ceva îndepărtat, stins, uitat. Cu o sforţare, căutam să aduc înapoi chipul acestui „ceva” din uitare şi întuneric. Aş fi vrut să citesc mai departe, când Orestes mă izbi peste mână. Făclia căzu la pământ, sfârâi, dar nu se stinse.

— Oricare din sulurile astea, în schimbul vindecării mele, Asklepios. Trebuie să mă faci sănătos, înţelegi? Trebuie! Vreau ca marea să fie acoperită din nou de corăbii şi pe ţărmuri să se audă iarăşi zăngănitul

armelor. Vreau ca faima lui Agamemnon, a lui Achille, a tuturor să fie întunecată de a mea...

— Troia e arsă, mărite, am murmurat.

— Mai sunt oraşe de ars, Asklepios, ţărmuri şi insule de jefuit, robi de târât la Mykene...

Glasul craiului răsuna izbit de bolţile care îl schimbau în urlet.

— O să plec din palat şi din cetate, mărite, fără să iau cu mine nimic. Nu pot să te vindec.

— Şi totuşi ai faimă de vraci priceput! Şi eu şi mulţimea ne încredem în tine. Cum de spui că nu poţi, când nici n-ai făcut vreo încercare?

— Nu pot, mărite, şi ştii bine de ce.

— Nu cumva crezi că zeii nu sunt în stare să uite o astfel de faptă, mai grozavă ca toate? Linişteşte-te, Asklepios. Am să-ţi dezvălui o taină: Clitemnestra nu era mama mea bună, dar mulţimea nu o ştie. Aşadar, zeii pot să mă izbăvească de pedeapsă.

— Nu aceasta e pricina, înaltule domn.

— Dar care? Vorbeşte odată! îmi porunci Orestes.

Mi-am continuat vorba cu îndrăzneală:

— Nu zaci de nicio boală. Te prefaci numai.

Am văzut în ochii regelui Orestes o sclipire de ură, ca un fulger.

— Te prefaci, şi nobilii o ştiu la fel de bine ca noi doi. E limpede: păcatul nu poate fi iertat. Poporul nu vrea încă un ucigaş în fruntea cetăţii. Furiile de care te plângi par o pedeapsă cerească. Dacă te faci sănătos, înseamnă că zeii te iartă şi poţi să porunceşti mai departe în cetatea Mykene. Poporul n-are ce să mai zică, doar se teme de zei.

— Eşti ager la minte, vraciule, dar nu îndestul. Ştii

cumva să ghiceşti viitorul?

— Nu. Şi nu cred că muritorii pot şti mai dinainte ce va fi mai târziu.

— Muritorii de rând nu. Dar uneori regii sunt în stare de asta. Iată, eu ştiu ce poate să te aştepte pe tine: o bogată răsplată şi faimă, dacă faci ce îţi cerem, sfatul şi cu mine. Dacă nu, s-ar putea să te prăpădeşti pe aici, cine ştie din care pricină. Din fericire, zeii au lăsat oamenilor dreptul să-şi aleagă, uneori, soarta…

— Pot chibzui pe îndelete la cele ce mi-ai dezvăluit cu darul tău de a vedea viitorul, mărite Orestes? l-am întrebat, căci nu era cuminte să iau o hotărâre pripită.

— Da, până mâine în zori şi rămânând închis în palat. În trei zile, cel târziu, am nevoie de minunea pe care o aştept de la tine. Gândeşte-te bine şi dă-mi dimineaţa răspunsul...

În iatacul în care m-au dus slujitorii, somnul nu m-a găsit. Ştiam că stăpânirea lui Orestes va fi sângeroasă şi-mi era milă de poporul Mykenei, mereu încercat de o nebunie sau alta a regilor săi. Să resping cererea lui Orestes pe faţă nu era cu putinţă. Mă prinsese în capcană. Dacă nu-i făceam pe voie, pieream în palat şi nimeni n-ar fi fost în stare să-mi dea de urmă. Avea Orestes tainiţe şi lespezi destule sub care să mă îngroape. Bătrânii de neam şi regele Orestes voiseră să mă înşele. Era drept să le plătesc şi eu cu o înşelăciune. Dar care, şi cum s-o pun la cale? Sau era mai potrivit să mă prefac că-l vindec, de ochii lumii, şi să primiesc darurile fără să-mi pun în primejdie viaţa? Nu mă încântau comorile. Înaintea ochilor îmi apăreau însă tainicele suluri de papirus, cu ştiinţa închisă în ele, şi mai ales cel care povestea despre izvorul veşnicei,

nesfârşitei tinereţi. Era un fel de nemurire făgăduită mie, pe lângă care poate trecusem. Hyge se scăldase odinioară într-un lac rotund, cu apă unsuroasă şi grea, şi anii trecuseră pe lângă ea fără s-o ofilească. Sau era doar o părere, o închipuire a mea, o vedenie rămasă aceeaşi datorită iubirii dintâi?

Făgăduisem Hygei că mă voi întoarce. Era drept să înşel aşteptarea singurei fiinţe pe care o aveam pe lume pentru nişte oameni necunoscuţi şi de rând? M-aş fi ridicat, atunci, în miezul nopţii, din culcuşul meu şi m-aş fi dus la rege.

„Primesc învoiala, Orestes...”.

Uşa era ferecată, eu singur, noaptea sorocită cugetării nu se sfârşise şi gândurile urmau să zboare...

Până atunci, în întreaga mea viaţă, regii şi stăpânii lumii nu-mi fuseseră niciodată prielnici. Aminteşte-ţi, îmi spuneam, de craiul Eumeniches, de Khaemonast, de regele nubian Sa’abakh, de Gudea, de bunul stăpân Agamemnon. Avea să mă lase Orestes să plec, odată împlinită dorinţa lui, ştiind că pătrunsesem taine pe care ar fi dorit să le ţină ascunse? Nu călcasem vreo rânduială sfântă pătrunzând în mormântul regilor cu chip de aur şi odată trecut de pragul lespezii de piatră, nu fusesem osândit la moarte? Nu mă vor izbi pe drum tâlharii sau chiar slujitorii pe care avea să mi-i dea regele ca pază pentru mine şi bogăţiile dăruite? La fel i se întâmplase preotului Anu şi barca preoţilor se schimbase într-o barcă a Soarelui, plutind spre tărâmurile morţii. Dincolo de hotarele Mykenei, eram în afară de primejdie. Dar până acolo? Şi totuşi nu puteam să dau pe faţă uneltirea. Mulţimea nu m-ar fi crezut pe mine, un străin venit de aiurea.

Dimineaţa am cerut să fiu dus în faţa regelui şi lăsat singur cu dânsul. Orestes era în sala cea mare şi se îndeletnicea cu trasul la ţintă cu arcul. Fiecare săgeată se înfigea vâjâind într-un scut rotund de lemn, atârnat de perete, fără ca vreuna din ele să-şi greşească ţinta. L-am întrerupt:

— Zeii mi-au trimis în noaptea asta un vis îndrumător. Porunceşte să se pregătească în piaţă un altar în cinstea zeului Soare şi jertfe cât să ajungă pentru un mare ospăţ. Cheamă poporul şi sfatul. Tu îmbracă haina de rege. Ceea ce trebuie va fi împlinit. Mai înainte îţi voi da să bei dintr-o băutură binecuvântată de zei...

Pe mine m-a privit cu mulţumire, dar băutura a privit-o cu neîncredere.

— Lasă-mă să-mi îndeplinesc cerinţele artei de vraci şi nu te amesteca în ele, mărite, cum eu nu mă amestec în hotărârile tale de rege. Dacă ţi-e teamă de vin otrăvit, sunt gata să beau şi eu dintr-însul. Dă numai porunca...

Aceste vorbe au părut să-l hotărască, şi mai mult decât toate, cererea pe care i-am făcut-o pe dată.

— Ca plată să-mi dai un singur sul de papirus, cel pe care îl voi alege. Atât îmi ajunge.

Alesesem cel mai de preţ lucru din mormântul regesc, dar Orestes mi-a făgăduit fără şovăială că la plecare voi primi „tot ce mi se cuvenea” pentru slujba mea. Cuvinte pline de înţeles pentru unul care văzuse la Aulis, la Krisa şi la Troia cât preţuiesc jurămintele bazileilor greci. Urechea mea auzise bine: îmi făgăduise nu lucrul pe care-l cerusem, nici papirusul, ci „ceea ce mi se cuvenea”. Sabia, poate!

În ziua statornicită altarul era pregătit, vitele pentru jertfă împodobite cu panglici şi cu flori sfinte. Slujitori şi prieteni pricepuţi împrăştiară prin mulţime zvonul că Asklepios, fiul lui Apollon, o să-i ceară tatălui său, zeului, izbăvire şi iertare pentru bazileu, oferind drept ispăşire un taur cu totul şi cu totul alb. Piaţa era plină de oameni încă din zori şi sfatul celor puternici adunat. Ultimul sosi regele Orestes, urmat de slujitorii săi şi de mine. Poporul – care nu-l văzuse de când cu moartea sângeroasă a Clitemnestrei şi a lui Egist – se tulbură şi prinse să murmure surd. Unul dintre cei mai bătrâni nobili din sfat şi rudă cu neamul Atrizilor cuvântă:

— Ascultă, popor din Mykene! Am adus de departe, cu mari osteneli, un vraci vestit în Ahaia, Asklepios, fiul zeului Soare, acelaşi care îl vindecă pe Agamemnon în Aulis şi care îi mântui pe ahei de năpasta trimisă de Apollon la Troia. Aţi auzit cu toţii de dânsul! Zeii i-au trimis în noaptea trecută un vis minunat şi puterea de a ni-l da înapoi pe Orestes sănătos şi puternic.

Am aşteptat să se facă tăcere deplină şi aşteptarea a ţinut un răstimp, căci poporul se vânzolea. Înainte de a vorbi, i-am aruncat o privire lui Orestes. Buzele şi mâinile începuseră să-i tremure uşor, iar ochii lui priveau ciudat în gol. Le-am spus că zeii cer un sacrificiu de vite. Taurul cel mai frumos şi mai împodobit avea să fie jertfit de mine însumi. Dacă în clipa în care sângele avea să ţâşnească sub cuţit, însângerând altarul, Orestes avea să vorbească dând semne că mintea îi e întreagă, înseamnă că zeii îi vor mântuirea, şi-l spală de vină. Ce mai urmează din vis le voi dezvălui după aceea.

Cu ochii larg deschişi, mută, mulţimea aştepta să

vadă ce avea să se întâmple. Bătrânii schimbau între ei priviri mulţumite. M-am alăturat de Orestes şi, luându-l de mână, m-am apropiat cu dânsul de altar. Tremura uşor şi privea mereu ciudat în gol, dar nimeni, afară de mine, nu băgase de seamă schimbarea care se petrecea cu dânsul. Când am socotit că sosise clipa, am ridicat ochii spre cer, rugând pe Apollon să-şi arate voinţa. Am vorbit cu voce cât mai puternică, astfel ca toţi mykenienii adunaţi în piaţă să audă. Apoi am izbit taurul împodobit pentru jertfă. Un şuvoi de sânge negru a ţâşnit, pătându-mi haina şi împroşcându-l pe Orestes. Mulţimea a scos un strigăt de spaimă, căci era semn de duşmănie cerească să fii împroşcat cu sânge de la jertfe. În aceeaşi clipă, regele Orestes a prins să tremure tot, să se zbată şi să scoată urlete puternice, de parcă el şi nu taurul fusese lovit de cuţitul sacrificatorului.

Nobilii şi bătrânii din preajmă nu mai pricepeau nimic de cele ce se petreceau sub ochii lor, atât de neaşteptată pentru ei era întâmplarea. Se aşteptau ca Orestes să strige că e izbăvit, dar Furiile, de data aceasta cele adevărate, păreau să-l prindă mai tare în ghearele lor şi să-l chinuie.

— E semn că Apollon nu vrea să primească nici jertfa, nici să-i dea iertare celui care a păcătuit! am rostit de lângă altar. Singura mântuire pentru cetate este ca regele Orestes să fie scos dincolo de ziduri! Casa lui Agamemnon să nu mai domnească vreodată! Altfel vă aşteaptă nenorociri şi mai mari!

Am repetat de câteva ori că aşa mi se arătase în vis. S-a produs învălmăşeală şi tumult. Din mulţime a prins să răsune îndemnul:

— Scoteţi-l chiar acum! Nu mai zăboviţi!… Şi oamenii din popor s-au năpustit înainte şi, cu toată împotrivirea slujitorilor înarmaţi, l-au înhăţat pe Orestes şi l-au purtat cu ei.

În vremea aceasta, lângă altar se vestea reîntoarcerea vechilor timpuri şi a puterii obştei. Mă amestecai în ceata celor care îl duceau pe Orestes.

Dincolo de ziduri, le-am spus mykenienilor:

— Rămâneţi cu bine, ahei! Nu vreau de la voi nicio răsplată şi nici nu o merit. Vegheaţi doar ca Orestes să nu fie lăsat să mai intre vreodată în cetate!

Ca şi cum nu ar fi aşteptat decât acest îndemn, ne părăsiră şi închiseră porţile cu zăvoare trainice. L-am sprijinit pe Orestes de umeri şi am pornit-o, cu paşi şovăitori sub greutatea care mă apăsa, într-un crâng am dat peste un asin priponit. L-am dezlegat şi aşezându-l pe rege pe spinarea lui am plecat mai departe.

Când s-a trezit, Orestes era culcat pe un maldăr de frunziş. Alături, aprinsesem un foc de vreascuri. Prima întrebare pe care am auzit-o a fost:

— Ce e cu mine?

I-am povestit totul. Pe măsură ce prindea să înţeleagă, ochii i se întunecau şi se făceau tot mai răi. Se pipăi zadarnic la brâu. Era neînarmat, şi, ca din nebăgare de seamă, în timp ce-i vorbeam, eu mă jucam cu cuţitul de bronz pe care îl păstram întotdeauna la mine. Era cuţitul cu care Hyge încercase odată să-mi ia viaţa.

— Înşelătoria ta blestemată e de vină! mi-a zvârlit Orestes în faţă, cu ură.

— Sau ameninţarea ta că voi pieri la Mykene, mărite!

i-am întors eu vorba. Spune-mi, nu-i aşa că mâine sau poimâine slujitorii tăi m-ar fi ucis, ca să nu mai pot spune nimănui adevărul despre boala şi vindecarea ta minunată?

— Eşti ager, vraciule, sau mi-ai ascuns că şi tu ştii să ghiceşti viitorul?

— Poate niciuna, nici alta, Orestes. Dar de mult, în ţara Egyptos, mi s-a întâmplat o poveste la fel ca aceasta...

— Am să mă întorc chiar acum la Mykene!

— Nu te-aş sfătui. Ai putea să primeşti vreo săgeată sau să fii lovit cu pietre, de moarte...

A rămas pe gânduri. Ştia că dinastia Atrizilor nu era iubită de poporul Mykenei şi bănuia că în împrejurările de faţă nici prietenii lui nu i-ar fi putut fi de ajutor. Blestemul ceresc îi îndepărta pe toţi de dânsul.

— Mă înveţi de bine, Asklepios. Îţi mulţumesc. Mă voi duce departe, poate până în ţara tracilor, să-l caut pe Pylades şi ajutoare împotriva duşmanilor mei din cetate. Tracii îi duşmănesc pe ahei, doar au stat în ajutorul Illionului pe vremuri.

— Fă de acum înainte cum vrei şi cum te îndreaptă mintea! i-am răspuns. Din clipa aceasta drumurile noastre se despart.

Orestes m-a privit încă o dată crâncen, drept în ochi. Nu izbuteam să ne desprindem unul de altul. Treptat însă privirile i se schimbară. O amărăciune de neînţeles pentru mine luă locul urii. Până la urmă tristeţea îi deveni atât de puternică, încât o simţii ca pe un fier ascuţit de lance.

— Te-ai arătat iscusit, Asklepios. Mai mult iscusit, decât vraci priceput. Cine îţi dă dreptul să

răstălmăceşti sufletul oamenilor, fără să-l cercetezi? Lecuieşti sau nu, după cum îţi sunt pe plac cei suferinzi.

— Tu însă, Orestes...

— Eu? Crezi că băutura ta blestemată m-a aruncat în ghearele Eriniilor? Am scuipat-o din gură! Sufăr de mic de astfel de furii. Sângele păcătos al Atrizilor le poartă prin mine. O vreme, cât am fost pribeag, s-au domolit. Şuvoiul roşu ţâşnit din pieptul Clitemnestrei le-a deşteptat din nou. La fel astăzi şuvoiul roşu ţâşnit din inima taurului de jertfă... Te-ai înşelat, neştiutorule vraci, te-ai înşelat. Eşti un biet mincinos...

Mă simţeam ostenit. Era destulă lumină de lună să-mi pot găsi drumul. Vorbele lui Orestes îmi strecuraseră în inimă îndoiala. O îndoială cumplită, căci până atunci fusesem încredinţat de ştiinţa şi de puterea mea. Fusesem încredinţat, poate, şi de coborârea mea din zeul Apollon. Şi îndoiala, odată pătrunsă în suflet, îşi face culcuş şi nimeni n-o poate izgoni.

Pe regele Orestes l-am lăsat istovit şi singur, în haina lui regească, murdară de pulbere şi pătată de sângele taurului ucis.

CARTEA a X-a

AMENTIT

Drumul de noapte, făcut într-o întinsoare după întâmplările şi zbuciumările zilei, mă ostenise: nu mai aveam de mult douăzeci de ani. Am căutat înviorare şi răcoare într-un izvor întâlnit în cale. Ţâşnea vesel din crăpătura unei stânci şi curgerea neîncetată a apei săpase la picioarele pietrei o dulbină. Aplecându-mă să beau, mi-am zărit în oglinda tremurătoare şi limpede chipul. Eram eu sau altul? Da, îmbătrânisem fără să bag de seamă, şi bătrâneţea nu era doar a trupului, ci şi a sufletului. Îmi pierise încrederea în puterile mele, treptat, cu fiecare neizbândă şi îndoială. Cea din urmă fusese pricinuită de însuşi Orestes. Ar fi trebuit, poate, să mă opresc mai mult asupra lui, să-i ghicesc suferinţa ascunsă, să-l vindec. Mă înşelasem singur. Mă înşelase şi zeul Apollon. El, zeul, îi poruncise lui Orestes să-şi ucidă mama. Tot el trimisese asupra lui Furiile şi acelaşi Apollon îmi acoperise ochii cu ceaţa neştiinţei. Ceea ce se făcuse nu mai putea fi îndreptat. Când plecasem din Kos, Hyge îmi spusese:

„Cunoşti ceasul plecării, Asklepios. Acela al întoarcerii îţi este ascuns. Dacă vrei uită-mă. Eu te voi aştepta oricât. Pentru tine voi rămâne neschimbată”.

Dar eu mă schimbasem şi mă schimbam neîncetat, şi în aceste prefaceri totul îmi părea mincinos, chiar fiinţa

nemuritorilor. Să mă întorc la Hyge, care încercase pentru a treia oară să mă ucidă? Vârsta tinereţii fusese urmată de aceea a bărbăţiei; bătrâneţea era urmată de moarte şi nu voiam să pier în întregime, să mocnesc şi să mă sting. Aş fi dorit ca flacăra mea să ardă veşnic. Pierdusem odată prilejul. Papirusul pe care era însemnat locul „ochiului tinereţii nesfârşite” rămăsese în cripta regilor de la Mykena, dar ostrovul cu apa nemuririi dăinuia încă în mijlocul mării.

Năzuiam către coastă. Cât am putut, am mers singur, poposind rareori la câte o stână. Mă hrăneam cu pâine veche, cu carne uscată de capră şi cu brânză pietroasă, dăruite de păstori. Îmi astâmpăram setea cu apa pâraielor. Culcuş îmi era pământul şi acoperământ cerul. După socotelile mele trebuia să fi zărit de mult marea, dar întinderea ei fremătătoare nu se arăta. Ocolind aşezările şi oamenii, mă rătăcisem. Când într-o bună zi mi se iviră în faţă zidurile unui palat, mă hotărâi, de nevoie, să cer găzduire, după obiceiul aheilor, şi să întreb încotro se află cel mai apropiat port.

Curtea era plină de forfotă, ca şi cum un şoarece lacom ar fi pătruns într-un stup de albine. Mă îndreptai către un rob care îşi făcea de lucru împreună cu alţi doi-trei şi-i vorbii:

— Sunt călător venit de departe. Aş putea să capăt găzduire o noapte de la stăpânul palatului?

Înainte de a-mi răspunde, sclavul mă măsură lung, din cap până în picioare. Drumul şi dormitul sub cer îmi prăfuiseră straiele. Picioarele îmi erau rănite şi pline de glod. Arătam, credeam eu, mai degrabă ca un cerşetor decât ca un medic îmbiat cu câteva zile în urmă cu

bogăţiile din tezaurul Mykenei.

— Stăpânul n-are vreme pentru cerşetori, îmi răspunse morocănos slujitorul. Se găteşte de luptă.

— N-am auzit de vreun război. Pe drum era pace.

— Cine stă să-i împărtăşească noutăţile unuia ca tine?

Glasul slujitorului părea şi mai morocănos.

— Cine s-ar coborî să-ţi spună că gloata, din care fără îndoială faci parte, s-a răzvrătit şi l-a izgonit pe craiul Orestes din Mykene, dreapta lui moştenire? Bazileii se pregătesc de război, unii de partea regelui izgonit, alţii împotriva lui.

— Nu te întreb pentru cine o să lupte stăpânul tău, robule...

— Pentru Orestes, fără îndoială. Un blestemat de vraci, Asklepios, i-a făcut farmece. De l-am prinde, l-am da câinilor să-l sfâşie.

M-am cutremurat. Se sălbăticiseră iarăşi oamenii din fosta mea patrie! Sângele Iphianassei îi pătase pe toţi. Fiecare purta pe veşmânt o picătură din el. Izvorul roşu ţâşnit din trupul bălanei fecioare se amestecase cu cel al troienilor, al krisienilor, al lui Agamemnon şi al Clitemnestrei şi cu cel al bietului taur jertfit pentru încoronarea lui Orestes, şi se schimbase într-un râu mai adânc decât fluviul Egyptos. N-avea, oare, să sece niciodată?

Nimerisem, aşadar, într-un ţinut duşmănos mie. Am mai zăbovit printre slugi şi robi, să mai aflu veşti. Orestes îşi găsise adăpost la unul dintre prietenii lui, bazileu tânăr, puternic şi setos de lupte. Un adăpost vremelnic, dar destul de tare ca să-l ocrotească. Ca dintr-o rană atinsă de venin, otrava prindea să se

împrăştie în întreg trupul Ahaiei. De acolo dăduse de ştire bazileilor înrudiţi sau aliaţi cu dânsul despre întâmplările petrecute la Mykene. Strângea oaste de pretutindeni. Repezise către Pylades vestitori, cerându-i să grăbească recrutările în Tracia, de unde aştepta mai ales pedestraşi uşor înarmaţi. Ar fi căutat, după spusele unora şi ale altora, prietenia triburilor năvălitoare din miazănoapte, în fruntea cărora şedea Doros, un rege sălbatic şi războinic. Pretutindeni unde Orestes avea tovarăşi, numele medicului Asklepios era blestemat şi căpăţâna lui pusă la bun preţ. Era învinuit de înşelătorie, de farmece, de răstălmăcirea voinţei zeilor, de îndemn la răzvrătire şi altele de acelaşi fel...

În cele din urmă, dând cu ochii de robul cu care vorbisem, m-am încumetat să-l întreb:

— Încotro să mă îndrept, ca să ajung la ţărmul mării albastre?

A aruncat priviri furişe în lături. Eram singuri..

— Poartă-ţi mai bine paşii spre miazănoapte, străine, mi-a răspuns cu un glas mai binevoitor. La mare te pândesc oamenii lui Orestes. Şi pune-ţi pe tine un alt strai. Aşa, or să te mai cunoască şi alţii.

După întâmplarea aceasta, văzui lămurit că drumul spre ţărmurile mării îmi era închis. Năzuisem spre coastă, dar acolo străjuiau palatele întărite ale Atrizilor şi păzitori înarmaţi. O luai către miazănoapte. Într-un alt fel, fuga de astăzi o repeta pe aceea din Egyptos spre Etiopia. Atunci aveam drept duşmani foamea, setea, pustiul şi fiarele sălbatice. Le biruisem cu ajutorul unui om cu chipul întunecat. Azi duşmani îmi erau oamenii, oamenii din neamul meu. Nu mai ţin minte cât am pribegit, căutând o cale mai lipsită de

primejdii. Vremea şi drumul mă prefăcură treptat într-un adevărat cerşetor, aşa cum erau cei pe care îi gonea de la masă tatăl meu, craiul Eumeniches. Hainele mi se zdrenţuiseră şi sandalele, rupte, nu mai erau bune de nimic. Înfăţişarea mea de sărman îmi fu de folos. Nimeni n-ar fi putut să mai cunoască în mine pe vicleanul medic asupra căruia un bazileu puternic azvârlise blestemul. De câteva ori întâlnii în cale cete de ostaşi care se îndreptau spre locul de adunare hotărât pentru armatele care aveau de gând să cotropească Mykene. Cetele erau mai mici şi soldaţii mai rău înarmaţi decât mă aşteptam. După câte se arăta, puţini ascultaseră de îndemnul craiului. Lui Orestes, nădejdea îi rămânea fie la tracii pe care urma să-i aducă Pylades, fie la triburile lui Doros.

Drumul îmi era ocolit, cotit, furişat. Ici şi colo, mă opream să-mi agonisesc hrana. Cerşeam, ghiceam viitorul, furam atunci când nimeni nu voia să mă ajute. Treptat, deveneam o fiinţă rătăcitoare care nu mai avea ţintă.

Trecusem de mult limba îngustă de pământ încolţită dintr-o parte şi din alta de apele unei mări albastre care despărţea stăpânirea Atrizilor de alte ţinuturi ale Ahaiei. Lăsasem la dreapta şi insula Eubeea şi Athena, oraş în care îşi găsise adăpost Orestes. Urcasem şi coborâsem un şir de munţi; în faţa mea se ridica un altul. Înainte a mă avânta mai departe, am făcut un popas în coliba unui sărman păstor de capre. Simţeam o nesfârşită dorinţă de odihnă. Văzându-mă sfârşit de puteri şi socotindu-mă un netrebnic la fel ca el, păstorul m-a oprit şi mi-a dat găzduire. Când mă mai întremai, începui să-i dau ajutor. Păşteam caprele.

Eram de folos seara, când trebuia să le strângem de pe pripoare şi să le închidem în stână. Mulgeam laptele cald în ciubere de lemn. Laolaltă cu păstorul făceam de strajă atunci când se auzeau în noapte urletele lupilor flămânzi. Găsisem o ospeţie pe care nu mi-o dăruise niciun crai. Adăstam aici şi nici eu nu ştiam ce anume. Ostenelile îmi stinseseră dorul de Hyge. Mi se părea că aş fi fost în stare să trăiesc până la sfârşitul zilelor o astfel de viaţă, mai ales că stăpânul colibei mă îmbia să rămân la el: îmbătrânea, ştiind că moartea nu e departe. Singura lui fiică, slabă de minte şi oloagă, avea nevoie de cineva care să-i poarte de grijă. Pentru un pribeag fără ţară, ca mine, socotea el, cele câteva zeci de oi şi capre erau o avere nemaivăzută.

Sosirea unei cete de ahei, cu vite de povară şi cu care de luptă, spulberă într-un ceas şi această poiană de linişte. Poposiră la stână, pe neaşteptate, într-o seară, după ce caprele şi oile fuseseră strânse şi laptele adunat în ciubere de lemn.

S-au năpustit lacomi şi flămânzi. Cât ai clipi, prinseră cele mai grase capre, le spintecară şi le spălară. Alţii aprindeau focuri. Cei fără nicio treabă scotoceau după brânză, lapte şi vin. Păstorul rămăsese neputincios, cu braţele căzute, jeluindu-se slab. Fata se ascunsese pe undeva. Se temea de ostaşii pofticioşi de petrecere.

— O să ţi le întoarcă regele Orestes când o să-şi ia din nou în stăpânire ocina părintească! îi stricau în batjocură păstorului care se jeluia după averea lui risipită şi prădată.

Şi îl înghionteau, trimiţându-l să le aducă apă şi lemne.

Nici eu nu scăpai de muncă. Mă amestecai printre

oşteni, când masa se încinse. Din vorbele spuse la chef, am aflat de unde veneau: de la Doros, cu care încheiaseră un legământ trainic şi prietenesc în numele stăpânului lor Orestes. Purtaseră daruri şi mai ales făgăduieli de pradă şi jaf, pe spinarea bieţilor locuitori din Ahaia. Aduceau cuvântul lui Doros şi triburile sălbatice îi urmau la o zi de mers. Se bucurau şi se arătau mulţumiţi de izbândă. Cu mintea copilărească a războinicilor, nu vedeau decât folosul clipei. Nu se gândeau că e mai uşor să aduci pe duşman în ţară decât să-l hotărăşti după aceea să plece.

Undeva în Ahaia se mai ridica palatul lui Eumeniches; mai vieţuia poate buna mea mamă; dăinuia altarul de piatră închinat lui Apollon. Toate acestea aveau să fie risipite şi pângărite. Mă înşelase poate Apollon, nu-mi dăruise ştiinţă deplină, dar zeul nu-mi amorţise inima. Simţeam cu ascuţime că dorinţa mea de a face bine mykenienilor se întorcea împotriva altor greci. Aveam vreo putinţă de a mă împotrivi? De câte ori fusesem prins în vâltoarea războaielor, biet fir de iarbă, rostogolit de vânt pe câmpurile de bătaie!

Le-am cerut să mă ia cu dânşii. Pe lângă nişte nobili apropiaţi lui Orestes puteam nădăjdui să răzbesc spre ţărm. Şi de acolo, mai departe. Mă mâna şi dorinţa de a vedea poporul lui Doros, venit din miazănoaptea care odinioară mi-l trimisese pe Kiron... Mă însufleţea şi gândul că aş izbuti să fiu de folos încă o dată mykenienilor.

Ca să-i hotărăsc să mă primească, le-am spus că mă pricep la bolile cailor.

— Ştiu să le dau leacuri potrivite, să le oblojesc rănile copitelor, să vindec rapănul şi să curăţ de sânge şi

puroi rosăturile de la jug. Luaţi-mă cu voi. O să vă fiu de folos.

— Te pomeneşti că vei fi chiar vestitul vraci Asklepios, fiul lui Apollon, m-a luat în râs căpetenia lor, şi văzând că nu te pricepi la leacuri de oameni ai trecut la cele ale vitelor!

— Mai ştii, mărite? Şi oamenii, şi caii au sânge şi carne. Însuşi Apollon are nevoie câteodată de un vraci ca mine, să-i oblojească armăsarii de la carul de foc...

Unora dintre ei le-au plăcut vorbele mele. Le luau drept glume şi, ca toţi oştenii, erau gata să se veselească. Pentru a le câştiga şi mai mult bunăvoinţa, le-am adus, dintr-o ascunzătoare, cel mai bun vin al gazdei mele. Bietul păstor mă privea cu ochii goi, mut de groaza nerecunoştinţei mele nemernice. M-am arătat ticălos, însă cred că suferinţa unuia singur atârnă mai puţin în cumpănă decât binele mai multora.

S-au îndurat şi m-au primit ca slugă şi în acelaşi timp ca prilej de bătaie de joc şi de petrecere. N-am făcut nimic spre a le spulbera închipuirile mincinoase. Dimpotrivă, căutam să mă arăt cât mai nevolnic, să le dau prilejuri de râs şi să-i întăresc în dispreţul pe care-l aveau pentru mine. Învăţasem ceva de la nebunii care îl înveseleau pe faraon şi de la acrobaţii veniţi tocmai din Creta să-şi câştige hrana şi traiul în palatele din Egyptos.

La al doilea popas, ne-a ajuns din urmă oastea lui Doros. Era altfel decât toate pe care le văzusem până atunci. Într-un răstimp neaşteptat de scurt, a crescut într-o vale o mare de corturi şi de colibe de crengi risipite printre care păşteau cai mărunţi şi slabi, de povară. Părea că un neam întreg se urnise de la

locurile sale. Războinicii – câtă frunză şi iarbă – bărboşi, cu plete lungi şi galbene, cu ochi albaştri, fioroşi în lucirea lor ca de sticlă moartă, cu obrajii şi braţele scrijelite de tăieturi, cu chipurile vopsite cu sucuri de ierburi şi pământuri colorate, umblau aproape goi. Doar cei mai de seamă abia aveau drept veşmânt piei de fiare. Prin tabără mişunau femei şi copii, nu roabe şi robi, ci neveste, surori şi odrasle ale războinicilor. Femeile, la fel de voinice şi sălbatice ca bărbaţii lor, copiii nişte mici sălbăticiuni cu dinţi ascuţiţi...

În mijlocul unui asemenea popor, oamenii lui Orestes nu se simţeau în largul lor, deşi erau ocrotiţi de legile sfinte ale ospeţiei. Neamul lui Doros, aşa cum am aflat mai târziu, era mai păstrător de cuvânt şi de datini decât oricare altul. Nicio primejdie nu-i ameninţa pe ahei în afara privirilor curioase şi pofticioase care se aţinteau asupra podoabelor şi asupra veşmintelor de preţ.

Cu aceeaşi lăcomie cercetau armele bătute cu pietre strălucitoare, lucrătura scuturilor de bronz, chipurile săpate pe platoşe. În schimb, carele noastre de luptă li se păreau tuturor greoaie şi nefolositoare. Când s-a văzut intrat fără împotrivire în hotarele Ahaiei şi ieşit la lărgime, Doros şi-a arătat adevăratul suflet nesăţios.

— Să ne daţi şi locuri de aşezare, păşuni şi ogoare. Ţara ne place. A noastră e mai pustie şi mai aspră.

— Suntem în stare să ni le câştigăm şi singuri, se lăudau căpetenii mai mărunte. Cine o să ne stea împotrivă? E mai bine să vă fim prieteni...

Rostind asemenea vorbe, se izbeau cu pumnii uriaşi în piepturile care sunau ca nişte vase de bronz şi îşi

rânjeau dinţii albi ca ai lupilor tineri. În orice tărie se ascunde însă slăbiciunea, mă învăţase preotul Anu. Trupul cel mai zdravăn şi mai mare are locuri care, vătămate, pot duce la amorţirea membrelor, a glasului, a vederii. Cel mai oţelit suflet cunoaşte ceasuri de spaimă. Judecata cea mai sănătoasă se poate preschimba în nebunie. Slăbiciunea poporului lui Doros şedea în neştiinţă şi în superstiţii. Oastea era înţesată de vrăjitori şi de ghicitori, care o ţineau sub puterea şiretlicurilor. Se temeau de cer şi de trăsnet, în care vedeau zei răutăcioşi şi înfricoşători. Erau ca nişte copii...

I-a pierdut până la urmă însăşi lăcomia lor neştiutoare. În iureşul pe care l-au pornit, oştenii din miazănoapte n-au mai ţinut seama de nimic. Prieteni şi duşmani ai lui Orestes cădeau fără deosebire pradă focului şi jafului, răzvrătind în felul acesta Ahaia întreagă împotriva năvălitorilor. La început au mers din izbândă în izbândă. Pe măsură ce se înfundau spre miazăzi, erau tot mai fără păsare, tot mai necugetaţi. Ar fi trebuit să-i pună pe gânduri pământul, apa, soarele, vrăjmaşe unor popoare învăţate cu un aer mai rece şi cu un cer mai darnic în ploi. Ar fi trebuit să-i pună pe gânduri întârzierea lui Orestes, care le făgăduise că îşi va uni cu ei cetele de traci la istmul care desparte Lacedemona de restul Ahaiei. Doros a trecut şi de acesta, tălăzuindu-şi triburile spre Argos, spre Mykene, spre Sparta. O trâmbă de oşti – gloată dezordonată de războinici, femei şi copii, vite de povară – a fost sfărâmată sub zidurile Argosului de izbirea unei armate ahee şi călcată sub picioarele cailor şi sub roţile carelor. O alta s-a rătăcit prin

viroagele unui ţinut priporos şi uscat, răbdând de sete şi de foame, până s-a topit şi s-a spulberat. A treia, şi cea mai însemnată, a răzbit până la Mykene şi şi-a ridicat corturile şi colibele de crengi în jurul cetăţii cu porţile ferecate. O vreme, Doros a stat trândav aşteptându-l pe regele Orestes. Îşi petrecea ziua, cât era de mare, împrejmuit de vraci şi de ghicitori. Răsunau tobele magice, împodobite cu clopoţei, şi vrăjitorii jucau cu paşi mărunţi danţuri menite să farmece ursita, să aducă biruinţa şi să-l cheme pe Orestes. Bazileul nu se arăta, din pricini necunoscute.

Nobilii ahei care îl întovărăşeau pe Doros erau şi ei neliniştiţi. Întârzierea le aducea pagubă. Ar fi vrut să vadă odată oraşul închinându-se, deschizând supus porţile înaintea lui Orestes, pe mykenieni primindu-l pe rege cu fruntea în ţărână. Repezeau vestitori după vestitori spre Atica, grăbindu-l pe Orestes.

— Dacă mai zăboveşti, oastea lui Doros se risipeşte şi pierdem războiul...

— Puterea prietenilor noştri se iroseşte zi cu zi, în atacuri nepricepute sau în trândăvie...

— Strânge mai iute gloate de traci şi purcede încoace, în ajutor...

Bazileul trimitea răspunsuri îndoielnice sau nu răspundea de loc. Uneori, ceea ce spuneau crainicii era cu totul lipsit de noimă. Atunci ştiam că suferinţa lui tainică, întărâtată de ură şi necaz, îi stăpânea mintea şi trupul şi că sângele otrăvit al Atrizilor i se îngrămădea sub ţeastă.

Rătăceam adesea departe de tabără. Stăpânului meu, nobilul Akrites, un tânăr zvânturatic, îi spuneam că merg în căutarea unor ierburi bune de leac,

trebuind a fi culese doar în faptul serii. De fapt, căutam şi jinduiam după altceva. Orestes mă dusese pe cărări tainice spre mormântul regilor din Mykene şi noaptea îmi ascunsese drumul. Îmi aminteam doar că hruba era în afara cetăţii. Într-însa, în afară de aur şi nestemate, zăceau sulurile de papirus, şi printre ele cel care cuvânta despre locul în care clipeşte ochiul veşnic viu al tinereţii fără sfârşit. Într-una din aceste rătăciri, am dat peste o fată bălană. M-am apropiat şi nu s-a sfiit:

— Eşti străin de locurile astea?

— Şi da, şi nu, i-am răspuns. Nu te temi de ostaşi?

A râs.

— Sunt prea greoi ca să poată pune mâna pe mine. Încearcă!

La cea dintâi mişcare a mea, a sărit sprintenă la câţiva paşi.

— Vezi? Nici n-am de ce să mă tem: zeiţa mă ocroteşte, şi a arătat spre lună.

Apoi s-a întristat fără pricină.

— Înainte mă plimbam până departe. Acum... Crezi că vrăjmaşii or să cuprindă Mykene?

— Poate.

— Zeiţa mi-a destăinuit că dacă un bărbat l-ar ucide pe cel care le e căpetenie, s-ar duce de aici, înapoi, în negurile din care au venit. Ostaşii noştri s-ar încumeta să-l omoare. Nu-l cunosc. E frumos? Umblă îmbrăcat bogat? Are podoabe prin care se deosebeşte de alţii?

— Dacă vrei, ţi-l înfăţişez în cuvinte aşa cum e aievea.

— Adevărat? Ceri desigur o răsplată mai mare decât pot să-ţi dau...

Mi-a lucit o nădejde.

— Ştii unde e mormântul regilor din Mykene?

— O movilă înaltă, acoperită de bălării? închisă cu o stâncă uriaşă?

— Întocmai. Du-mă acolo şi vi-l dau în mână pe Doros.

— Să mă mai gândesc.

Pe urmă a adăugat repede:

— Mă găseşti aici, ori de câte ori luna e ca o seceră.

Şi a pierit în întuneric.

Cea din urmă înştiinţare repezită din tabăra lui Doros spre Orestes suna astfel: *„Au hotărât să dea năvala cea mare la prima lună nouă. Dacă nu eşti aici, totul e pierdut. Sau din Mykene nu mai rămâne piatră de piatră, sau nădejdile noastre se spulberă pentru ani lungi de acum înainte…”.*

Şi eu aşteptam întâiul pătrar de lună. Am căutat-o pe fata bălaie. Şedea pe aceeaşi stâncă, rozând între dinţi un fir subţire de iarbă.

— Ai venit? Primesc târgul. Doros – pentru mormântul regilor. Dar să ştii că locul e bântuit de duhuri.

Nu îmi era frică de ele.

I-am destăinuit tot ce ştiam:

— Triburile pornesc năvala mâine, în zori. Doros stă în mijlocul liniei de bătaie, la vreo zece paşi în urma primelor rânduri de luptători. Nu poartă niciun fel de platoşă sau zale. E gol cu totul, cu părul ca o coamă galbenă. Îl recunoşti uşor: poartă două lănci în mâna stângă şi e înconjurat de vrăjitori zugrăviţi cu roşu şi negru, care dănţuie tot timpul. Cu o săgeată bine ţintită…

Fecioara s-a ridicat.

— Îţi mulţumesc, străine. Jur pe zeiţă să mă ţin şi eu de făgăduială. Caută-mă din nou în seara a treia după moartea căpeteniei...

La întoarcerea spre tabără, am luat-o pe cărări ocolite. Nu se auzea decât murmurul noptatic al câmpului, când liniştea a fost sfâşiată de duruitul unui car şi de tropote de copite. Ajuns lângă mine, vizitiul şi-a strunit telegarii.

— Eşti aheu?

— Aheu, mărite, şi slugă a nobilului Akrites.

— Încotro vine tabăra? Am rătăcit drumul...

— Îngăduie-mi să te călăuzesc.

M-am suit alături de dânsul în car şi am apucat hăţurile din mâinile lui ostenite.

— Veşti însemnate?

— Însemnate. Bazileul Orestes e la trei zile de drum, cu Pylades şi cete de traci. Porunceşte să nu se dea năvala cea mare până nu se arată şi el, cu ajutorul de oaste...

— Să ne grăbim atunci. Doros a hotărât năvala pentru mâine dimineaţă şi Akrites nu s-a putut împotrivi.

Am plesnit cu biciuşca spinările ude de năduşeală ale armăsarilor şi i-am împins într-o goană nebună. Drumul era priporos, strâmt şi cotea lângă o râpă sălbatică. Îl ştiam bine, îl străbătusem de nenumărate ori până atunci. În dreptul râpei am strâns pe neaşteptate hăţurile. Telegarii s-au ridicat în două picioare şi s-au prăvălit în râpă, târând după ei carul. Avusesem vreme să sar în lături.

Ceva mai târziu, m-am coborât în văgăună. Carul era sfărâmat, caii zăceau cu gâturile frânte. Vestitorul lui

Orestes răsufla greu şi de moarte, cu pieptul apăsat şi zdrobit de greutate. Jurasem să lecuiesc şi să vindec şi din voinţa mea un slujitor nevinovat zăcea aproape de hotarul dintre viaţă şi tărâmul de dincolo. Îmi aduc aminte că nu m-a scuturat atunci nicio părere de rău. Acum, după trecerea anilor, mă întreb: pentru ce am făcut-o? Pentru Mykene, pentru Ahaia sau pentru mine însumi? Şi nu cutez să-mi răspund.

A sosit dimineaţa. Şirurile lungi ale neamului sălbatic şi străin s-au clătinat către zidurile şi porţile Mykenei. Gol şi mândru, cu coama galbenă fluturând în vânt, cu cele două suliţi în mâna stângă, înconjurat de danţurile vrăjitorilor săi, Doros şedea la locul hărăzit căpeteniei. Abia începea lupta: o săgeată, venită de pe ziduri, a şuierat lung şi întreaga soartă a bătăliei s-a întors. Străinii au dat un vaier de groază şi s-au prăvălit înapoi într-o fugă neaşteptată şi într-o spaimă care le-a cuprins tabăra, femeile, copiii...

Fecioara bălaie era la locul obişnuit.

— Mi-am ţinut făgăduiala, ţine-o şi tu pe a ta.

— Nu ştiu nimic, necunoscutule.

— Doros a murit şi triburile gonesc fără popas spre ţara lor de baştină.

— Adevărat?

— Nu le-ai destăinuit tu aheilor cum pot să-l omoare pe Doros?

Fata a râs scurt şi ciudat.

— Cine ar asculta vorbele uneia ca mine? De altfel, de când te-am întâlnit ultima oară, nici n-am mai fost în cetate. L-o fi lovit o săgeată trimisă de ursita lui.

— E atunci minciună şi povestea cu mormântul regilor?

O vreme nu mi-a răspuns şi nici n-am mai întrebat-o. Într-un târziu, s-a ridicat de pe piatră.

— Vino cu mine.

M-a dus pe cărări furişe şi înguste o bucată de vreme până m-a scos într-o latură a cetăţii. Într-o prăvălire de stânci uriaşe se zărea mormântul la care mă purtase Orestes. Lespedea de la intrare era neclintită. Am încercat zadarnic să o urnesc. Strania fecioară mă privea cum mă chinuiesc şi cum caut.

— Propteşte-ţi umărul aici şi împinge.

Abia am avut vreme să mă feresc: o rostogolire de bolovani uruind surd, şi intrarea s-a astupat pentru veşnicie cu grămezi pe care nici ciclopii n-ar fi fost în stare să le înlăture.

Am prins-o de umeri şi am scuturat-o puternic.

— Cine eşti? Care îţi e numele?

— Numele meu, necunoscutule, e „aur şi argint”, şi în vine îmi curge sângele otrăvit al Atrizilor. Doar n-ai fi voit să pângăresc mormântul. Lasă-i să doarmă în pace pe toţi.

A prins a le înşira, cântat, numele şi rangurile.

— Aigeus, bazileu; Thiestes şi Atreu, bazilei; Agamemnon, căpetenie a oştilor; Clitemnestra, regină; Iphianassa... Nu, Iphianassa nu zace aici.

— A fost doar jertfită!

— Iphianassa? O biată roabă îmbătată cu suc de cânepă a sângerat pe altar în locul ei, străine. Fiica lui Agamemnon şi a reginei Clitemnestra a fost trimisă departe, la adăpost. În locul lui Orestes se zbuciuma şi urla în palat un sclav netrebnic, pentru ca acei care-l auzeau să creadă că Orestes e muncit de Furii. Dar zeii au grijă de toţi, au grijă de...

Fecioara bălaie, a izbucnit într-un râs nepotrivit. Avea ochii sticloşi şi goi. Abia atunci am băgat de seamă că privirea ei nu spunea nimic şi că rochia îi era sfâşiată de ţepii mărăcinilor de prin viroage.

Şi mi-am adus aminte că aheii numesc amestecul de aur şi de argint „electron”.

Oamenii din Egyptos spun că ţara subpământeană hărăzită morţilor se cheamă Amentit. Ajunsesem de multe ori aproape de pragul ei; nu-l trecusem, datorită norocului. Acum, mă îndreptam spre ea, o căutam, o doream. Aveam să o găsesc, fiind încă în viaţă.

Nu mai aveam în calea mea nicio stavilă. M-am coborât spre mare şi drumul de întoarcere mi-a scos în faţă ostrovul stâncos Ake.

Vremea se schimbase. Aveam credinţa că după atâţia ani nimeni nu m-ar fi cunoscut şi, chiar dacă s-ar fi găsit cineva să mă strige pe nume şi să-mi zvârle în faţă osânda trecută, nu mi-ar fi păsat. Mă mâna imboldul de a revedea locuri ştiute şi nu mă împotriveam lui. Ostrovul mi s-a părut pustiu şi trist. Celui dintâi akeean întâlnit i-am cerut desluşiri.

— După războiul din Troia, i-am spus, am trecut prin ostrovul vostru. Toate îmi par prefăcute, mie, străinul. Ce s-a întâmplat cu pământul şi oamenii voştri?

— Multe necazuri, călătorule, ne apasă de o vreme. Izvoarele seacă, ţarina abia mai rodeşte, soarele pârjoleşte totul fără cruţare. Vitele pier, corăbiile se întorc din larg cu plasele goale. Akeenii mor fără veste, femeile sunt sterpe. Ne lovesc mereu nenorociri fără număr. S-au abătut şi pe la noi oameni din neamul lui Doros. Nu ştiu ce-au căutat: suntem săraci. Nenorociri

peste nenorociri, străine.

— Şi n-aţi încercat să ieşiţi, într-un fel, la liman? am întrebat.

— E un blestem trimis de zei. Am fost la temple, am închinat jertfe. După multe rătăciri, un preot bătrân de pe ţărmul Ahaiei ne-a desluşit că trebuie să fie o pedeapsă cerească pentru vreo nedreptate făcută de noi: că am izgonit vreun zeu care ne ruga pentru adăpost într-o noapte de furtună, că un pescar o fi pângărit o sirenă, că am pus câinii pe vreun faun şi altele de soiul acesta. Ne-am adunat cu toţii: singurul lucru nedrept ni s-a părut a fi osândirea la moarte pe mare a unui fiu de zeu, Asklepios al lui Phoebus, pripăşit pe la noi cu mulţi ani în urmă. Mai ales că mărturiile aduse atunci împotriva lui s-au dovedit mincinoase. Şi, ca să nu uit, Asklepios acesta ne făcuse numai bine.

— Dintr-atâta să vi se tragă nenorociri aşa de mari? Parcă nu-mi vine a crede, m-am împotrivit eu.

— Întâi nu ne venea nici nouă, dar ne-a adus aminte unul din bătrânii noştri de un oracol străvechi:

Dacă izgoneşti de la tine, pe cel pripăşit din Ahaia,
Marea şi Phoebus ţi-or da o răsplată amară.
Măsura
Se va-împlini la întorsul celui pierit fără urmă.

Şi nu ştim cum să ispăşim nedreptatea...

— O spune chiar oracolul. Nenorocirile se vor stinge la întoarcerea celui alungat.

— O fi murit de mult. Şi chiar dacă trăieşte, unde să-l găsim?!...

— Eu sunt Asklepios, fiul Soarelui.

La început s-a îndoit. Ca să-i împrăştii bănuielile, i-am vorbit de Hyge, de Kleros, l-am întrebat dacă bătrânul Narchos mai e în viaţă. În cele din urmă am adăugat:

— Chiar dacă n-aş fi eu acel Asklepios pe care îl doriţi, luaţi-mă drept el! N-aveţi decât de câştigat.

— Oamenii au nevoie de încredere. Grăieşti drept, străine.

Se mai apropiau şi alţii.

Mi s-a aruncat la picioare ca un rugător la un altar:

— Vino cu mine în sat şi ridică blestemul.

Apoi a strigat către ceilalţi:

— E Asklepios, Asklepios, fiul lui Apollon. Suntem mântuiţi!

M-au înconjurat toţi, rugându-mă ca pe un zeu sau ca pe un trimis al zeilor să nu-i las în părăsire şi să merg împreună cu ei în cetate.

I-am însoţit, deşi nu credeam că un blestem rostit la mânie poate face pământul sterp, stârni furtuni şi aduce molime...

Multe zile am rămas la Ake, primit cu cinste de către cei mai de frunte. Kleros, căpetenia, îmbătrânise şi orbise. M-a cunoscut pipăindu-mi cu degetele faţa şi a izbucnit în plâns:

— Cât am mai suferit pe la Troia, Asklepios, şi tot nu ne ajunge! Eu am fost împotriva osândirii tale, dar neamurile păcătoasei de Hyge nu m-au ascultat. Mai bine îi înfruntam cu lancea, ca pe nişte vrăjmaşi, decât să-i las să-şi facă pe voie.

— Nu mai boci, prietene drag! Am înfruntat noi şi năpaste mai rele!

Puţinele cuvinte rostite de mine au fost luate drept

făgăduieli nesfârşite. Kleros nu mai contenea povestind fapte de-ale mele, adevărate sau închipuite. Mulţimea se înghesuia să mă vadă, mă venera, mă urma pretutindeni.

La Ake oamenii aşteptau de la mine minuni nemaivăzute: o ploaie binefăcătoare, corăbii încărcate cu grâne, peşti zvârlindu-se singuri în năvoade. Eu nu le-am dat decât încrederea într-înşii, leac bun împotriva descurajării. Cea mai grabnică nevoie era să izgonim foametea care bântuia în ostrov. La îndemnul meu au pus laolaltă toate grânele pe care le mai aveau şi le-au împărţit deopotrivă, după numărul bărbaţilor, al femeilor şi al copiilor. Cei mai avuţi nu s-au arătat mulţumiţi, dar n-au fost în stare să stăvilească poporul. Atât nu era însă de ajuns. Tăind ultimii şi puţinii copaci de pe insulă, i-am schimbat în scânduri şi în grinzi, cu care am întărit cele trei corăbii rămase. Am reparat năvoadele sfâşiate de furtuni, şi toţi împreună am pornit, cale de trei zile, în largul mării, intrând în curentul cel rece, care odinioară ne târa spre moarte pe mine şi pe Hyge. Am rămas zi şi noapte la pescuit. Nu ne-am înturnat în ostrov până când nu am umplut bărcile cu peşte, căci norocul ne trimisese în cale bogăţia vie a apelor. În vremurile acelea akeenii foloseau vânatul mării doar cât era proaspăt. I-am deprins să-l usuce la vânt şi să-l săreze, ca în insula Kos, şi astfel să-l folosească o vreme mai îndelungată. Mai rămânea să adunăm grâne destule să ajungă până la secerişul viitor.

— Strângeţi toate odoarele de metal din ostrov, i-am sfătuit. Scoateţi vasele de bronz şi cupele de aramă din case! Ştiu că vă vine greu să vă despărţiţi de cele

dobândite pe mare sau de la Troia, dar lutul e la fel de bun ca arama. Vasele de lut or să vă ajungă. Morţii n-au nevoie de aramă. O vom schimba în Ahaia pe grâne.

— Te ascultăm bucuroşi, deşi ne e teamă că o facem în zadar. Aproape nimeni nu vrea să ne vândă, iar cei care vor, dau grâul pe un preţ întreit.

M-am îmbarcat a doua oară pe nava încărcată cu aramă. N-aş putea să spun că unii sau alţii nu mai dosiseră prin cotloane câte un lucru de preţ, dar aveam metal îndeajuns pentru trebuinţele schimbului. Am colindat coasta ahee până departe. Cu rugăminţi şi cu vorbe meşteşugite am căpătat grâu. M-a ajutat la asta şi scumpetea aramei, ascunsă în pământ şi uitată sau jefuită în timpul năvălirii lui Doros, sălbaticul. Izbânzile neaşteptate îi uimeau pe akeeni. Îi uimea mai ales încrederea mea nestrămutată în puterile lor. Toate acestea, povestite pe scurt, au ţinut luni întregi de osteneli, de nesomn, de îndemnuri. Vecinii – duşmănoşi cu cei slabi – se potoliseră de la sine. În Ahaia mergea vestea că akeenii sunt ocrotiţi de un zeu.

Treptat, ostrovul Ake se ridică din nenorociri. Oamenii îmi dădeau lauda mie, deşi toate cele înfăptuite se făcuseră cu mâinile lor. Înlăturarea suferinţelor şi bunăstarea lăsau să se ivească din nou vechile patimi: lăcomia şi pizma, necugetarea şi orgoliul, dorinţa de a stăpâni peste alţii. Ici şi colo, câte o corabie trimisă de mine la pescuit se întorcea cu pradă şi cu robi. Vinul înlocuia iarăşi apa izvoarelor şi sclavele tinere păreau din nou mai frumoase decât soţiile. Grâul, adunat din destul în hambare, se făcuse

mai ieftin decât arama, judecătorii osândeau, ca mai înainte.

— Răstimpul şederii mele printre voi se încheie, i-am vestit eu pe oamenii din Ake. Îngăduiţi-mi să vă părăsesc.

Unora le-a părut rău, alţii s-au împăcat repede cu dorinţa mea. Era în aceasta încă un semn că nu le mai sunt de trebuinţă. Ca şi cum s-ar fi ruşinat de propriile lor gânduri, au vrut să-şi arate recunoştinţa:

— Rămâi pentru vecie la noi.

— Cere-ne ce doreşti, Asklepios, pentru binefacerile tale. Ştim că eşti lipsit de toate...

— Ce sunteţi în stare să-mi daţi?

Se vede că nu pricepuseră înţelesul adevărat al cuvintelor mele: se sumeţiră, încrezători în bogăţia lor neînsemnată.

— Orice. Casa cea mai bună, dacă rămâi la Ake. Fecioara cea mai frumoasă. Tain de peşte, de grâu, de vin, de veşminte, pe seama noastră. Robi, dacă pofteşti. Un altar şi nume de zeu, după moarte.

Am scuturat din cap şi împotrivirea mea le-a adus parcă uşurare.

— Atunci, să-ţi dăm vâslaşi şi o corabie să te poarte acasă, dacă inima te trage într-acolo.

Poftirea lor, încredinţarea mea că le făcusem un bine care merita răsplată, fie şi numai pentru a-i dezlega de orice datorie faţă de mine, îmi dădură ghes să-mi dezvălui gândurile.

— Ursita îmi este să mai rătăcesc pe mare. Poate luni, poate ani. Cine se încumetă să meargă cu mine?

— Să ne depărtăm de casele şi de pământul nostru? Nu ne ceri prea mult, Asklepios?

— Sunt poate printre voi unii fără casă, fără pământ, fără nădejde.

Un akeean nătâng a râs, fără să-şi dea seama cât de înţelepte erau cuvintele pe care le rostea:

— Aşa sunt numai robii...

— Robii? Drept şi adevărat ai grăit, omule din Ake. V-aţi îndura să le dăruiţi libertatea celor care ar merge cu mine?

— Să nu fie prea mulţi, au şovăit fruntaşii ostrovului.

— Mi-aţi făgăduit un altar şi jertfe, după moarte. Acum vă drămuiţi recunoştinţa.

Mulţimea care era de faţă s-a clătinat. S-au înălţat glasuri.

— Dacă îl mâniaţi, Asklepios ne blestemă din nou...

— Ogoarele n-or să mai rodească. Pântecul femeilor o să fie iar sterp...

Fruntaşii au răspuns cu dojană:

— Vouă, care n-aveţi decât braţele voastre, ce vă pasă? Doar nu daţi de la voi, ci de la alţii.

Orbul Kleros, peste care anii nu trecuseră zadarnic, s-a arătat mai îndemânatic:

— Asklepios merită măcar zece sclavi. Pe cei care îl dăruiesc cu oameni dintr-ai lor, îi despăgubeşte obştea din prima corabie căzută în mâinile noastre...

Deşi orb, Kleros ştia să vadă mai bine decât unul cu ochi în sufletele cărpănoase ale fruntaşilor stăpâni peste sclavi.

— Dacă e aşa, primim.

— Eu slobozesc unul, a adăugat Kleros.

— Nu cumva pe fenicianul cel schilod, care nu e bun de nimic?

— El sau altul...

— Îngăduiţi-mi să-i aleg eu însumi dintre cei nevolnici, nefolositori sau răzvrătiţi, m-am amestecat şi eu în vorbă.

Inima nu mă îndemna încă să mă întorc la Kos şi la Hyge. Sufletul îmi era bântuit de dorinţa care mă chinuise în preajma Mykenei şi eram orbit de o nădejde neomenească.

Akeenii au adunat toţi robii de care au socotit că se pot lipsi fără pagubă prea însemnată – o biată turmă de câteva zeci de capete.

— Dacă eşti cu adevărat fiu de zeu, poţi să cutreieri marea şi cu aceştia. Roagă-l pe Phoebus să-i înzdrăvenească şi să le insufle putere.

Am cerut să fiu lăsat singur cu dânşii şi le-am vorbit:

— Ştiţi de ce akeenii v-au strâns aici. Sunteţi robi de pretutindeni, azvârliţi la ţărmuri de furtuni, răpiţi de ahei de la Troia sau de pe alte meleaguri. Unii aţi uitat ţara părinţilor voştri, alţii v-o mai aminţiţi. Aveţi tain de muncă şi tain de hrană, amândouă pe măsura zgârceniei sau dărniciei stăpânilor voştri. Legile vă îngăduie să aveţi femei şi prunci. Aceleaşi legi îngăduie domnilor să vi-i ia şi să vă despartă de dânşii. Viaţa tihnită vi se pare, poate, mai bună decât necunoscutul în care pândeşte moartea. Nu mai aveţi patrie. Eu vă făgăduiesc una, schimbătoare şi nestatornică: marea. Care din voi vrea şi are curajul să vină cu mine, să se avânte pe valuri, să înfrunte furtuni, sete şi arşiţă? Răsplata? Poate un lucru pe care nici nu-l visaţi: viaţă şi tinereţe veşnică. Sigur, un lucru pe care l-aţi uitat sau nu vă mai este de trebuinţă: libertatea...

Le-am mai spus şi altele pe care nu mi le mai amintesc. Erau îndoiţi, nehotărâţi. Se obişnuiseră cu

traiul pe care îl duceau, prinseseră şi ei rădăcini. O zi după altă zi, o lună după alta, toate la fel, le păreau mai bune decât închipuirea pe care le-o făgăduiam. Turma lor tăcută şedea nemişcată. Am crezut că n-am izbutit să-i dezmorţesc; nici nu fusesem vreodată meşter la vorbă. M-am înşelat. Unul a îndrăznit:

— O să vâslim veşnic? Sunt trecut de pragul tinereţii. Să îmbătrânesc în rătăciri?

— Trei ani, doar trei ani legaţi-vă de mine, sclavilor. La încheierea lor, jur pe cer, pe pământ şi pe tărâmul de dincolo, pe care egiptenii îl numesc Amentit: veţi fi slobozi.

— Atunci ia-mă cu tine, Asklepios. Sunt schilod, dar braţele îmi sunt tari. Mânuiesc vâsla cea mai grea.

— Merg şi eu cu tine, Asklepios. N-am decât un ochi, dar vede până departe. Cunosc locul aştrilor şi rotirea constelaţiilor.

— Şi eu. Sufăr de piept. Aerul sărat şi umed o să mă vindece.

— Şi eu.

— Şi eu.

Ceata pe care mi-am adunat-o era amestecată şi ciudată. Câţiva mai tineri, doritori să vadă lumea, deşi schilozi, alţii, lipsiţi de orice nădejde în schimbarea sorţii, sătui de colibele întunecoase, de nevestele istovite de munci, de copii galbeni şi slăbănogi.

M-am înfăţişat akeenilor în fruntea celor zece robi care mă urmaseră de bunăvoie. Văzându-mi vâslaşii, au râs.

— Mai bine ne lăsai pe noi să-i alegem.

— Aşa e paguba mai neînsemnată, nu s-a putut împiedica să-şi dea gândul pe faţă un fruntaş.

Corabia era şi ea potrivită cu puterile noastre – uşoară, dar trainică. Fenicianul cel şchiop fusese odinioară corăbier şi cunoştea mânuirea cârmei şi a pânzelor. Am pornit, mânaţi de acelaşi vânt care ne dusese, pe mine şi pe Hyge, în larg. O bucată de drum ne-au însoţit akeenii, în două corăbii. Aveau vâslaşi zdraveni şi tineri, care se încordau pe lopeţi, năzuind să ne lase în urmă, în bătaie de joc.

— Ne socotesc neputincioşi! le-am strigat alor mei. Fenicianule, arată-ţi măiestria. Ridică pânza şi vântul de miazănoapte să o umfle! Cretanule, apleacă-te pe vâsle! Te-ai lăudat cu puterea braţelor tale!

O pală de vânt a întins vela pătrată. Cârmaciul a sucit cârma şi a prins-o drept în pupă. Corăbioara s-a aplecat pe o coastă şi tăind valurile s-a aşternut la drum. În urmă pluteau navele ostenite ale akeenilor.

Povestea rătăcirii noastre nu ascunde în ea nimic deosebit. Din insulă în insulă, din ostrov în ostrov, pluteam spre o ţintă necunoscută, fugară şi poate închipuită. Am văzut insule verzi, ostroave golaşe, cetăţi bogate şi aşezări sărmane de pescari sălbatici. Vânturile şi vâslele ne-au purtat spre miazăzi printre arhipelaguri, până aproape de coastele Egiptului. Spre răsărit am ajuns până la Kypros. Către apus, am trecut dincolo de Skeria, pătrunzând într-o mare lipsită de insule şi săracă în corăbii. La întoarcere am poposit în Kalliste, am ocolit Charibda şi am desluşit, în zare, ţărmurile pe care se spune că s-au aşezat rămăşiţe de-ale troienilor. Timp de trei ani am întâlnit pe mare ahei, egipteni, fenicieni, cretani şi neamuri de care n-aţi auzit niciodată. Ni s-au ridicat în cale furtuni şi uragane, munţi care scuipă foc şi piatră topită. Uneori

ne abăteam sau ne opream din drum, să ne agonisim hrană. Vâslaşii pescuiau, schimbau lucruri, aduse din vreo insulă, pe grâu, se tocmeau la muncile câmpului. Eu, numindu-mă medic şi vraci, lecuiam, tăiam, descântam, făceam prorociri mincinoase sau adevărate şi, mânat de nevoie, primeam orice plată, cât de neînsemnată. Odată îndestulaţi, apucam din nou calea netedă a mării.

La început, am rătăcit mânat doar de amintirile mele sau de ceea ce putusem păstra în ochi în scurtul răstimp în care Orestes îmi îngăduise să cercetez tainicul sul de papirus. Mai apoi, am prins să întreb pe toţi cei întâlniţi în cale dacă n-au dat, în drumul lor, peste ostrovul căutat de noi. Ridicau din umeri a neştiinţă:

— N-am auzit.

— N-am întâlnit o astfel de stâncă...

Cei mai neruşinaţi ne râdeau în faţă:

— Alergaţi după închipuiri.

Primeam găzduire şi adăpost sau eram alungaţi, după firea locuitorilor şi după bogăţia lor. Cei mai sărmani erau cei mai îngăduitori, şi nu mă dau în lături să mărturisesc că adesea străinii au arătat mai multă milă pentru nişte pribegi ca noi decât aheii, din al căror neam făceam parte.

În drumurile noastre am întâlnit corăbii de război, de negoţ, de piraţi. Luându-se după înfăţişarea nostră săracă, după straiul rupt, după neputinţa părelnică a trupurilor, ne dispreţuiau. Altele ne-ar fi robit şi, de ar fi ştiut că ascundem în fundul corăbiei argint şi aramă, câştigate de mine, nu s-ar fi dat în lături să ne prade şi să se sfârşească şi cu noi.

Pe tovarăşii mei de drum îi legasem cu un jurământ straşnic făcut zeului să-mi fie supuşi timp de trei ani. M-au ascultat cu sfinţenie, n-au cârtit când îi chinuiau foamea şi setea. Au vâslit şi au ridicat pânzele după poruncă, nepăsători sau stăpâniţi de puterea jurământului.

Într-o dimineaţă, i-am văzut adunaţi pe ţărmul care ne adăpostise peste noapte. Nici nu se gândeau să înceapă pregătirile de plecare. Tocmai voiam să-i mustru, când m-au înfruntat:

— Încotro ne mai porţi cu vorba, Asklepios?

— Te-am ascultat. Am întors cârma, am ridicat pânzele, am bătut apa cu vâslele şi nicicând nu ni s-a arătat ceea ce căutăm.

— Am alergat împreună cu tine după un vis.

— Ştii că suntem plecaţi de trei ani din insula Ake?

— Marea ne-a istovit de tot. Nu mai putem.

Am încercat să-i liniştesc şi să-i înduplec:

— Mai păsuiţi-mă răstimpul dintre o lună şi altă lună nouă.

Cârmaciul fenician a scos din sân un răboj de lemn crestat peste tot.

— O mie de crestături şi încă o sută. Timpul sorocit s-a împlinit. Dezleagă-ne de jurământ. Dă-ne libertatea, dacă n-ai fost în stare să ne dai tinereţea veşnică făgăduită.

— Înşelătorie şi minciună.

— Lasă-ne să ne risipim în cele patru vânturi.

Era drept. Anii trecuseră pe nesimţite şi se închegaseră din zile neînsemnate. Ostrovul se arătase a fi o himeră şi o dorinţă zadarnică. Ani pierduţi…

Mi-am frânt deasupra capetelor de robi toiagul:

— Să fiţi slobozi. Iertaţi-mă, dacă v-am hrănit cu închipuiri. Şi mie mi-au fost merinde.

— Poate nu trebuia, Asklepios, să ne târăşti după tine. Dar ne-am încrezut ţie, de bunăvoie. Pentru asta, să fii iertat. Dar până la Kos nu te mai purtăm.

Eram pe ţărmurile de nisip ale unei insule bogate, când ceata noastră s-a spart şi s-a risipit. Argintul, arama, aurul agonisit prin vindecări le-am cântărit şi le-am împărţit drept între cei care îmi fuseseră tovarăşi. Mie nu mi-am păstrat nimic.

— Tagma mea de vraci şi de medic nu e slobodă să primească vreo plată pentru binele pe care îl dăruie. Dacă am primit, călcându-mi jurământul făcut la un sanctuar de care n-aţi auzit, am făcut-o pentru voi.

S-au bucurat, fiecare în felul lui.

— E mai mult decât ne-ai făgăduit.

— Cu partea mea, pot dobândi un ogor.

— Cu a mea un adăpost.

— Vreau o femeie tânără, să fie numai a mea.

— Eu o să-mi schimb argintul pe un rob zdravăn. Să muncească el pentru mine...

Şi-au ascuns averea primită în sân, în chimire, în desagi. S-au închinat pentru cea din urmă oară înaintea mea şi ne-am despărţit.

Corabia care ne purtase credincioasă a rămas stingherită şi bătrână pe plaja aurie, aşteptând să fie sfărâmată de întâia furtună.

Mai avea rost să mă zbucium? Soarta îmi scosese de multe ori norocul, dar de fiecare dată îmi ceruse ceva în schimb. Nu voisem să dau sau nu avusesem ce da. Îmi rămânea un singur liman: Hyge cea curată şi tânără.

Mai târziu, am reuşit să mă îmbarc pe o navă feniciană care se îndrepta spre Sidon.

— Negoţul mă duce şi prin părţile Kosului. O să te las în cetate, mi-a spus stăpânul corăbiei.

Aşezat la proră, aşteptam să zăresc după săptămâni de plutire înălţimile verzi ale dealurilor şi zidurilor albe-cenuşii ale oraşului. Pândeam silueta neagră a Hygei, care îşi păstrase şi în noua ei patrie portul din ţara părinţilor şi străbunilor ei.

Ca şi cum, în sfârşit, acolo mi-ar fi fost hărăzite mie, cel mânat de lungi călătorii de un neastâmpăr care se stinsese, pacea, somnul, odihna şi mulţumirea. mă grăbeam spre singurul loc pe care, după atâţia ani îl puteam numi „casă”, pe tot întinsul pământului.

Bucuria întoarcerii avea să-mi fie însă întunecată. Insula fusese călcată de curând de o năvală duşmană. Cunoscui asta după semne neîndoielnice: pustiu, scrum, fuioare de fum înălţându-se spre cerul nepătat. Ocolind cetatea, am alergat într-un suflet spre casa în care trăisem eu şi Hyge. Locuinţa era arsă, vatra risipită, urcioarele cu leacuri sfărâmate, legăturile cu buruieni vindecătoare împrăştiate. Printre zidurile dărâmate Hyge rătăcea ca o umbră întristată. Eu însă n-am văzut-o decât pe ea: rămăsese la fel de tânără şi de frumoasă ca atunci, demult, pe ostrovul stâncos Ake. Izvorul tinereţii fără sfârşit era sau nu era o închipuire?

— Cine? am întrebat-o după cea dintâi îmbrăţişare.

— Ahei din neamul tău, Asklepios. Erau conduşi de unul care îşi spunea prietenul tău de pe mare şi din ţara Egyptos. Ne-au strigat în bătaie de joc: „Ne vom întoarce să-l luăm cu noi pe fiul zeului. Avem o răfuială

cu el”…

— Nu e nimic, Hyge, vom ridica totul din nou, din cenuşă, am mângâiat-o eu, şi m-am bucurat văzând cum îmi surâde printre lacrimi.

Asta a fost revederea noastră.

Kosul fusese ars şi prădat. Năvălitorii pătrunseră într-o parte a oraşului şi în urma lor rămăseseră doar ruine. Zidurile, nici înainte prea înalte şi prea trainice, erau şubrezite de foc. Pe alocuri duşmanii le prăbuşiseră slujindu-se de bârne, de topoare, de târnăcoape.

Mulţime de tineri kosieni fuseseră ucişi în lupte. Bătrâni şi femei se prăpădiseră de suferinţe şi de lipsuri.

Cei rămaşi se zbuciumau între descurajare şi spaimă, căci piraţii făgăduiseră să se întoarcă şi să nimicească totul.

Ca şi cum groaza le-ar fi amorţit mădularele, kosienii rătăceau printre dărâmături, nefiind în stare să se apuce de nimic temeinic. Bătrânii şi fruntaşii îşi risipeau vremea în sfaturi fără folos. O parte a cetăţii era la pământ; în cealaltă zidurile erau zdruncinate şi nu ar mai fi putut stăvili un al doilea atac la fel de puternic.

— Ce aveţi de gând? i-am întrebat.

Erau îndoiţi şi nehotărâţi în păreri:

— De am avea destule corăbii, ne-am îmbarca şi ne-am căuta alte pământuri, îşi spuse unul gândul.

— Să cumpărăm pacea cu aur…

— Îţi e uşor să vorbeşti, grăi un alt treilea. Ţie nu ţi-a mai rămas nimic: piraţii te-au jefuit de tot. Eu însă mai am câte ceva. Să dau de bunăvoie ce nu mi-a fost smuls cu sila?

— Să întărim cum ne-om pricepe zidurile.

— Sunt prea şubrede.

— Să le ridicăm de la pământ! Cu ce puteri?

— Aşezarea cetăţii a fost de la început neprielnică apărării...

Se certară îndelung. Nu erau în stare să ia o hotărâre. După sfat, m-am întors printre dărâmăturile care rămăseseră din casa noastră. Dârză, Hyge se şi apucase să dreagă ce se putea.

— Hyge, i-am spus, kosienii sunt împărţiţi în păreri. Aşa cum îi văd, nu vor fi în stare să se apere de o altă năvală. Mă bate gândul să plecăm de aici. Poate vom găsi un loc mai tihnit.

— Unde, Asklepios? Singur ai spus că Ahaia e bântuită de războaie. Regele Orestes îţi este duşman de moarte, Menelaos te duşmăneşte şi el. Din palatul lui Eumeniches ai fost o dată gonit. Akeenii ne-au osândit. Nicăieri pe lume n-o să fim liniştiţi. Pentru suferinţă, e bine şi aici, la Kos...

I-am dat dreptate. Ce era însă de făcut?

— Ar trebui mutată vatra oraşului, am gândit eu cu glas tare.

În plimbările mele după ierburi, găsisem deasupra vechiului Kos un loc priporos, apărat de la sine din trei părţi, bogat în izvoare şi care străjuia de departe întinsul mării şi câmpia. De ce nu şi-or fi clădit acolo oraşul străbunii kosienilor?

I-am vorbit Hygei despre el.

— Îl ştiu şi eu. Oamenii de pe aici îl numesc „locul pietrei”. Se zice că e blestemat.

Eu îl socoteam, dimpotrivă, binecuvântat de zei, căci nicăieri aiurea nu creşteau ierburi vindecătoare cu o

putere mai mare.

— Oamenii de neam şi preoţii nu-mi vor lua în seamă sfatul, deşi am umblat mai mult decât oricare din ei prin lume, am văzut războaie şi cetăţi uriaşe.

— Sunt şi din aceia care au încredere în tine. Mulţimea de oameni sărmani, cărora nu o dată le-ai făcut bine. Vorbeşte mulţimii. Dacă ea te ascultă, Kosul e mântuit. Le plăteşti, în felul acesta, pentru mila avută de noi, pentru găzduire şi îngăduinţă.

A doua zi m-am înfăţişat iarăşi kosienilor. M-au ascultat cu neîncredere: rămăsesem, totuşi, pentru ei un venetic.

— „Locul pietrei” e blestemat, s-a împotrivit întâiul dintre preoţi. E drept, ar fi potrivit pentru o nouă cetate: e ocrotit de aşezarea lui, e bogat în izvoare, pădurea e aproape. Dar, dacă e blestemat...

M-am întors către mulţime şi i-am vorbit îndelung. Planurile mele păreau bune poporului, dar şovăiala lui era mai tare decât vorbele mele, poate nemeşteşugite.

— Mai bine rămânem pe loc. Tot ne-am învăţat în vechiul oraş, ziceau unii.

— Ne temem, adăugau alţii. Nu îndrăznim.

— De ce, kosieni? De duşman să vă temeţi, nu de blesteme închipuite sau poate mincinoase. Cine v-a spus despre ele?

La întrebările mele aprinse, nimeni n-a ştiut să-mi răspundă, afară de unul, gârbov de ani:

— Ştiu de la tata, şi el de la părintele lui, că tăpşanul e închinat vechilor zei ai pământului. Oamenii care trăiau pe aceste meleaguri înaintea kosienilor îl ocoleau. Îl ocolim şi noi. De ce se cheamă „locul pietrei”, n-aş putea să-ţi spun, Asklepios.

Ne pierdeam vremea în certuri zadarnice, când un fior străbătu mulţimea adunată. Gâfâind, un bărbat îşi făcu loc printre rânduri şi, fără să se mai închine după obicei fruntaşilor, le strigă:

— Vin de pe mare. La o zi de drum am zărit navele piraţilor îndreptându-se iarăşi spre noi. De atunci vâslesc spre Kos fără oprire.

Kosienii au izbucnit în vaiere şi s-au tulburat de moarte.

— Singura scăpare e să ne refugiem cu toţii pe „locul pietrei”, am acoperit eu tumultul cu glasul. Să-i închidem gura cu un şanţ şi cu un val de pământ, după învăţătura de la Troia a aheilor. Pe năvălitori o să-i primim cu săgeţi şi cu bolovani uriaşi, rostogoliţi din înălţime...

M-am avântat înainte, fără să mai aştept încuviinţare şi îngăduinţă. O ceată de îndrăzneţi m-a urmat, cu târnăcoape şi cu unelte de săpat.

Odată ajuns pe tăpşanul zeilor vechi, am smuls din miinile unui kosian târnăcopul şi m-am apucat să izbesc cu sete pământul. Nimeni nu a făcut la fel ca mine. Se aşteptau să mă prăbuşesc trăsnit sau să fiu înghiţit pe loc de flăcări subterane.

— Aici vom înălţa templul zeului Soare, părintele meu şi ocrotitorul de mâine al noului Kos...

Unealta grea îmi sări deodată din mână. Se lovise de o stâncă îngropată în pământ. Nu cumva era „piatra” care îi dădea locului un nume altfel de neînţeles?

Am săpat mai departe sub privirile curioase şi temătoare ale celor care mă însoţiseră. În jurul bolovanului stingher, pământul era moale şi afânat. Treptat, stânca ieşea la iveală. Ceva în forma ei îmi

păru ciudat. M-am aplecat şi cu mâinile goale am început să o curăţ. În ochii uimiţi, larg căscaţi ai kosienilor, am dezvelit un chip cioplit în piatră. Pe locul blestemat era ascunsă o statuie, ale cărei trasături nu se desluşeau încă.

— E zeul Apollon! strigai. Zeul Apollon! Nu v-am spus eu, kosieni?

Băietani sprinteni alergară către cetate să ducă vestea minunii, în vreme ce zeci de mâini îmi dădeau ajutor. Ne-a trebuit o zi de lucru şi o sută de oameni ca să o dezvelească în întregime şi apoi, cu frânghii, să o ridice în picioare. În dreapta şi în stânga statuii, alte sute de kosieni munceau la şanţul de apărare şi la valul de pământ. Femeile şi bătrânii cărau din cetate lucrurile mai de preţ şi proviziile de hrană, păstorii mânau vitele la adăpost. Binevoitori dintr-o dată, preoţii pregăteau jertfe zeilor.

Eu nu aveam gânduri şi ochi decât pentru statuie. Când am văzut-o înălţată pe lespedea care îi servise drept soclu, mi-am dat seama cât era de ciudată şi neobişnuită, dar şi cât îmi era de cunoscută.

Statuia zeului, cioplită într-un fel de piatră neagră-cenuşie, cum nu se găsea nicăieri în insula Kos, era înaltă cât trei bărbaţi în putere. Trupul rotunjit abia se ghicea, cu mâinile şi picioarele însemnate prin scobituri uşoare. Faţa – singura lucrată cu grijă şi artă – cât o pătrime din corp, uimea prin mărimea şi forma ochilor alungiţi către tâmple. Buzele surâdeau tainic, uşor întredeschise. Parcă răsufla, deşi era doar un chip de piatră. Părul lung şi greu se pierdea pe umeri, topindu-se în ei. Era, fără îndoială, Soarele, aşa cum îl văzuse în tinereţea ei maica mea bună, aşa cum îl

visasem de nenumărate ori: un tânăr care ar fi putut să aibă părul de aur şi ochii albaştri. Da, era Soarele, căci purta pe piept cercul de raze, semn străvechi, bine ştiut de ahei, adus cu dânşii din ţinuturile de la miazănoapte, din care coborâseră. Kosienii îşi recunoscură zeul. Îl recunoscui şi eu. Îl mai văzusem, îmi aduceam bine aminte, dar în care locuri din rătăcirile mele? Nu semăna cu chipurile cioplite de egipteni, de summerieni, de assirieni şi hitiţi, dar semăna cu ceva cunoscut, cunoscut...

Şanţul şi valea erau gata. Poporul se strânsese la adăpostul lui şi primele fuioare de fum ale jertfelor se răsfirau spre cer. Zeul – dacă era unul – se ridica în faţa porţii celei mari, ca şi cum ar fi vrut să ne ocrotească.

Malul se umplu dintr-o dată de corăbii străine; din ele săriră ostaşi lacomi, urcând la asalt. Trecură prin Kosul pustiu şi părăsit, ieşiră din el, se risipiră ca nişte ogari în căutarea vânatului. Când, în sfârşit ne găsiră, îi aşteptam pe coama valului, cu lăncile cumpănite în mâini şi cu arcurile încordate. Dar oastea prădalnică se opri uimită în faţa statuii, şovăi, se clătină şi, fără să pricep de ce, se rostogoli cu strigăte de spaimă înapoi, spre corăbii. Una câte una, grăbite, navele se desprinseră de la mal, vâslind risipite spre larg, până se pierdură în zare.

Lucrul acesta de neînţeles răspândi până departe în insule şi chiar în Ahaia faima zeului şi, pe lângă ea pe a fiului său, Asklepios.

Noul Kos se ridică pe „locul pietrei”, înflori, se îmbogăţi. După anii de război, urmară anii de belşug şi de pace – cel puţin aici, în insulele mării de miazăzi.

Bogaţii îşi agonisiră iar robi. Tinerii plecară pe mare. Săracii fură la fel de săraci ca înainte de războaiele care bântuiseră Kosul. Preoţii slujeau zeilor şi le închinau jertfe. Portul se umplu iar de corăbii feniciene, cretane, egiptene chiar. Mă căutau din nou suferinzii şi îi lecuiam după silinţa şi puterea mea. Locuiam în vechea mea casă singuratică. Mi se părea că sunt la fel ca mai înainte. Aş fi putut chiar să mă socotesc zeu. În mijlocul tuturor acestor întâmplări, ceva îmi aduroa aminte, neîncetat, că sunt om: bătrâneţea. Anii trecuseră grei peste mine, mă însemnaseră cu dinţii lor ascuţiţi, îmi muşcaseră din carne, îmi sfidaseră chipul. Hyge rămăsese tot frumoasă şi tânără. Veţi spune, ahei, că o vedeam cu ochii tinereţii trecute, căci oamenii nu sunt scutiţi de bătrâneţe şi moarte. Dar nu e aşa. Hyge fusese izbăvită de una din astea, se scăldase în fântâna veşnicei tinereţi. Trecusem şi eu pe lângă fântână şi n-o luasem în seamă, încrezător în puterile trupului meu, ale minţii, ale învăţăturii de care eram plin ca o amforă. Apoi, o căutasem zadarnic, fără s-o mai găsesc. O făgăduisem unei cete de robi şi nu le-o dăruisem. Era într-un ostrov pierdut pe marea cea verde, un sâmbure de piatră cu un ochi rotund de apă grea în mijloc. Alături, săpat pe o stâncă, şedea semnul tainic al cerului, acelaşi din cetatea părăsită Saaba, din pustiul de piatră al ţării Hatti, de pe papirusul din mormântul regilor mykenieni, de pe pieptul statuii ce străjuia Kosul. Şi, totuşi, multe din lucrurile pe care le credem trainice nu sunt uneori decât păreri.

Tinereţea poate să fie veşnică, dar nu şi viaţa.

Hyge, cea veşnic tânără, fu cuprinsă deodată de o nesfârşită slăbiciune, de o mare linişte, de o mare

tăcere, în care desluşii apropierea morţii. Am încercat să găsesc semnele vreunei boli, dar n-am găsit niciunul. Am cercetat-o, am privit-o, i-am căutat bătaia vinelor de la mâini. Mă lăsa să fac ce vreau, ca şi cum ea însăşi ar fi voit să fie la fel ca mai înainte. Mai avea vreo nădejde sau nu mai avea niciuna?

— Haide, Asklepios, îmi spunea cu zâmbetul ei tainic, lecuieşte-mă. Doar tu, fiul zeului Soare, poţi să o faci. Priveşte-mă. Sunt tânără, tânără de tot. Trupul îmi este pietros şi subţire, ochii negri, la fel ca atunci când m-ai întâlnit la Ake sau în barca rătăcită pe mare. Lecuieşte-mă, dragul, bunul meu Asklepios!

Mă simţii bătrân şi străin lângă dânsa.

— Îţi aduci aminte când ai plecat către Mykene? Îţi aduci aminte de cupa cu otravă pe care ţi-am întins-o? Îţi făgăduisem atunci să-ţi dezvălui o taină. Acum pot să o fac. Te-am iubit, mi-ai fost mai drag ca lumina şi ca viaţa. Dar n-am ştiut-o nici eu limpede de la început. Am aflat-o încet, trăind alături de tine. Adesea am vrut să te iau şi să te păstrez doar pentru mine, aşa cum m-am priceput. Nu eu mi-am otrăvit bărbatul, dar te-am minţit, şi ţie nu ţi-a fost teamă. Iată, aceasta e taina. Lecuieşte-mă, dă-mi înapoi anii trecuţi. Du-te şi cere-i zeului Soare viaţă şi izbăvire pentru biata ta Hyge...

Am ieşit din casă, să nu aud mai departe astfel de vorbe. Înainte de a trece pragul, Hyge mi-a mai spus:

— Adu-ţi aminte că am fost închinată mării adânci şi nesfârşite. Nu uita aceasta, Asklepios. N-o uita niciodată!

Simţeam nevoie de aer proaspăt. Departe, se întindea cetatea adormită. Oraşul mă atrăgea, ca şi

cum acolo m-aş fi simţit mai puţin singur şi mai puţin slab. La ce e bună arta şi ştiinţa, dacă nu poţi să-i lecuieşti pe cei dragi? Odată în oraş m-a cuprins dorinţa să plec. Îndemnul lăuntric de a mă apropia de oameni fie şi străini, fusese trecător. Mă înăbuşeau casele, uliţele, răsuflările liniştite ale celor care dormeau fără grijă sau spaimă. Am ieşit din cetate. Întunericul era străveziu. Luna se înălţase deasupra orizontului şi o lumină lividă îmbrăca totul într-o haină stranie. Statuia zeului Soare, găsită demult, ascunsă în pământ, străjuia Kosul. N-o mai văzusem niciodată noaptea. Vânăta lumină de lună cădea pe obrazul zeului, dându-i o înfăţişare cunoscută şi ştiută de mult. Trăsăturile îşi pierduseră tăria şi aveau rotunjimile unui chip de femeie. Era ea, într-adevăr. De douăzeci de ani nu mă mai gândisem la neagra Ma'doula, dar o vedeam şi o recunoşteam în figura de piatră. Pe măsură ce luna se ridica spre mijlocul bolţii cereşti, razele ei cădeau sub alt unghi peste statuie. Treptat trăsăturile Ma'doulei pieriră şi altele le luară locul. Ochii ieşiţi din întuneric îşi dezvăluiau tăietura alungită spre tâmple. Umbrele îngroşau şi împlineau buzele, făcându-le cărnoase, surâsul devenea mai de neînţeles. Zeul lua înfăţişarea sărmanei roabe summeriene, care la Hatti îmi dăruise viaţa ei, o viaţă pe care n-o putuse dărui nimănui altcuiva. Nu ţi-am aflat numele, roabă din Summer... Timpul trăit de noi doi – o singură clipă – fusese prea scurt să te întreb „cum te cheamă?”.

Razele mişcătoare ale lunii, căzând mereu sub altă înclinare pe chipul zeului, îl făcură să se schimbe din nou. Ajunsă în crucea cerului, lumina cuprinsese

întreaga faţă de piatră, izgonind ultimele pete de umbră. Zeul era acum Hyge, aşa cum o văzusem întâia oară pe munte, când îmi ceruse să fac vrăji de iubire şi de moarte. Ochii luceau, buzele întredeschise se mişcau şoptind vorbe neauzite. Nepăsarea obrazului era împletită cu o patimă arzătoare, izbucnind din piatra schimbată parcă în carne şi sânge. Când luna începu să coboare şi chipul Hygei se şterse, ştiui că la întoarcerea acasă n-aveam să mai găsesc pe nimeni.

Odăile erau goale şi pustii. Poarta grădinii, întredeschisă, îmi arătă că Hyge plecase. N-am mai văzut-o niciodată şi nici n-am mai auzit de dânsa. Un băietan fără somn zărise o umbră îndreptându-se spre mare. Paznicul unei corăbii auzise apa clipocind, zbătându-se şi tăcând. Eu însumi îmi amintii vorbele Hygei:

„Nu uita că sunt închinată mării...”.

Dimineaţa zeul era la fel ca întotdeauna, aşa cum îl ştiam. Noapte de noapte am pândit surâsul buzelor lui de adolescent, căutând să retrăiesc reînvierea chipurilor, aşa cum le desluşisem înainte de a o pierde pe Hyge. Preoţii egipteni spun că luna, deşi revine mereu pe acelaşi drum, are mereu altul. Lumina avea să fie la fel poate abia peste o mie de ani. Neschimbarea statuii părea să-mi grăiască desluşindu-mi înţelesul celor văzute:

„Sunt zeu şi om. Unul singur şi mai mulţi. Bărbat şi femeie, ură şi dragoste, prefăcute mereu una într-alta. Am văzut înaintea ta, Asklepios, o mie de generaţii, după tine voi mai vedea încă o mie. M-ai numit Phoebus, fiindcă asta ţi-a fost ţie dorinţa, dar numele meu adevărat nu-l ştii. N-am poate niciunul. Pentru voi

sunt soarele şi depărtarea; pentru mine, nesfârşirea şi timpul. M-ai întâlnit în Saaba, la Hatti, pe un ostrov neştiut din marea albastră Okeanos, printre morţii cu chip de aur de la Mykene. Zadarnic ai fugit, căci m-ai întâlnit şi aici. Sunt peste tot unde te afli, căci sunt una cu tine...”.

Viaţa a mers înainte. Îmi vedeam de treburile obişnuite.

Casa îmi era pustie: nici Hyge şi nici eu nu voiserăm niciodată să avem slujnice sau robi şi zeii nu ne dăduseră urmaşi. Mă simţeam singur şi suferinţele din trecut îşi arătau urmele. Bătrânii sunt ciudaţi. Singurătatea li se pare o prevestire a morţii. Pentru toate aceste pricini mă bucurai când, într-una din zile, se arătă Hepiona. N-o văzusem de mult. Îmbătrânise şi ea dar, totuşi, o recunoscui pe dată. La câţiva paşi în urmă, venea un flăcău înalt, grăsuliu şi neîndemânatic. Cum mă zări, Hepiona îi strigă:

— Ploconeşte-te până la pământ, Telesforos, şi dă-i toată cinstea lui Asklepios! El te-a mântuit odinioară de moarte şi îţi este un al doilea părinte!

Când Telesforos mi s-a aruncat la genunchi, luându-mi mâinile şi sărutându-mi-le, simţii cum ochii mă înţeapă şi mi se umezesc. Aşadar, după scurgerea atâtor ani, nu uitaseră binele făcut...

— Eşti singur, Asklepios, adăugă Hepiona. Îngăduie să-ţi dăm, din vreme în vreme, ajutor la gospodărie, fiindcă muncile ei sunt peste puterile tale şi nici nu sunt demne de mâinile unui vindecător atât de vestit.

Treptat, ceasurile pe care Hepiona şi fiul ei Telesforos le petreceau în casa mea se înmulţiră.

Hepiona punea în orânduială gospodăria. Telesforos îmi era de ajutor la culesul şi fiertul ierburilor, pisa mineralele vindecătoare şi le amesteca unele cu altele după măsurile cuvenite. Până la urmă, Hepiona şi Telesforos se aciuară în casa lui Asklepios. Mie băiatul începuse să-mi fie drag, deşi îl ghiceam greoi la minte şi neîndemânatic. Avea însă o încăpăţânare şi o silinţă la învăţătură care îi făceau cinste. O dată sau de două ori mi s-a părut că desluşesc în ochii lui şi o sclipire de şiretenie, dar nu mă puteam încrede în păreri. Mai mult mă îngrijora nepăsarea cu care se purta cu unii suferinzi. Socotii că se datoreşte tinereţii lui care nu cunoştea încă suferinţa şi urmarea ei, mila. Zi de zi mă străduiam să-i vâr în cap numele plantelor şi al mineralelor, înfăţişările şi puterile pe care le au, singure sau în amestecuri, felul părţilor trupului omenesc şi la ce slujesc fiecare, numărul bolilor care pot să-i lovească pe bărbaţi, pe femei şi pe copii. O parte din acestea le ţinea minte, altele le uita, dar i le mai spuneam o dată şi încă o dată. Era mai atras de descântecele summeriene decât de recea ştiinţă a Egiptului. Oricât m-am străduit, n-am izbutit să-i scot din minte oarba credinţă în nemărginita putere a zeilor şi a talismanelor. Asta îi venea de la cucernica lui mamă, Hepiona, rudă de departe cu preotul cel mare al Kosului. Pentru scriere a avut întotdeauna un dispreţ grosolan. Se încredea mai mult în ţinerea de minte. Deşi neîndemânatic, izbuti să înveţe să pună la loc un os frânt şi să-i ajute să se lipească, dar atât. Cuţitul de bronz nu izbutea să-l mânuiască. Degetele îi erau mari şi butucănoase şi mişcările lor lipsite de blândeţe. De altfel, nici nu-l atrăgea nimic spre operaţii. De mai

multe ori mă întreba:

— Părintele meu, de ce nu-mi destăinuieşti toate descântecele care te ajută să lecuieşti?

Nu-i venea să creadă că nu folosesc farmece ascunse sau că nu mă rog, într-un chip deosebit, zeului vindecător ca să-mi împlinească dorinţele. Mă bănuia, în inima lui, că îi ascund o parte din arta mea. De fapt, nu-i rămânea tăinuit din ea decât ceea ce el însuşi nu era în stare să priceapă. Eram îngăduitor cu aceste scăderi, izvorâte din pricini care, după socoteala mea, nu era vinovat: mintea greoaie, mâinile mari şi stângace, credinţele deşarte care îl stăpâneau. Începuse, chiar, să-mi fie drag.

Mă trezii pe neaşteptate din somn. De afară se auzea glasul ascuţit al Hepionei, întrerupt din vreme în vreme de cel gros al lui Telesforos.

— Vraciul nu te primeşte, ţi-am mai spus şi ieri, păcătosule! Fără darurile cuvenite, ia-ţi orice nădejde să te faci vreodată sănătos. Nu ştii că zeii trebuie îmbunaţi în vreun fel?

Se amestecă în vorbă şi Telesforos:

— Hai, pleacă odată robule! Să nu te întorci cumva cu mâna goală. Dacă nu-ţi dă stăpânul, fură şi adu!...

Am ieşit în grabă. Văzându-mă, Hepiona şi Telesforos au tăcut şi şi-au întors ochii în lături. M-am apropiat de rob: era slab şi prăpădit, cu semnele suferinţei pe faţă. Avea o mână umflată, roşie şi caldă, pe care o învelise, aşa cum se pricepuse, în nişte cârpe murdare. I-am spălat rana, i-am curăţat-o de venin, i-am legat-o cu feşi curate. În vreme ce-i dădeam îngrijiri, îi pusei o mulţime de întrebări. La început nu vru să-mi răspundă, dar în cele din urmă se hotărî:

— De multă vreme Hepiona şi acela care îşi spune fiul tău, Telesforos, nu-i lasă pe cei oropsiţi să ajungă la tine, Asklepios. Spun că ai îmbătrânit şi nu mai poţi îngriji pe oricine, cer răsplată şi daruri. Dacă nu dai, eşti alungat cu vorba şi chiar cu pumnul...

Cuvintele sclavului deşteptară în mintea mea întâmplări cărora nu le dădusem până atunci însemnătate: privirea temătoare a unui suferind, faptul că o parte dintre bolnavi nu se mai întorceau să-i revăd deşi îi pofteam să o facă, zelul cu care Telesforos se înghesuia să-mi aleagă pe cei care sufereau de boli mai grele, zicând că pe cei bolnavi uşor îi lecuieşte el singur...

În aceeaşi zi mi-am călcat pe inimă şi i-am izgonit din casa mea pe Hepiona şi pe aşa-zisul meu fiu, Telesforos. S-au mâniat, strigându-mi cu glas mare că le sunt nerecunoscător. Îmi făcuseră doar atâta bine! Hepiona, mai ales, îşi regăsise limba ascuţită din tinerete:

— Bătrân urâcios şi nătâng! mă ocăra. Să dea zeii să ajungi cât mai curând neputincios, fiindcă sărac eşti şi aşa! Atunci să te văd! Crezi că vreunul din cei vindecaţi o să vină să-ţi dea o ulcică de apă? O să te stingi părăsit şi uitat, singur cuc! Du-te, odată, după blestemata vrăjitoare în straie negre!

În vreme ce înşira acestea şi altele de acelaşi fel, Telesforos aduna într-o desagă ce găsea mai de preţ prin casă, sub ochii mei nepăsători. Eram prea nerăbdător să-i văd departe, ca să mai iau seama. Lăcomia lor pe care n-o descoperisem la vreme îmi făcea silă.

Credeam că totul s-a isprăvit aici, dar Hepiona şi

Telesforos mă chemară în judecată. Mă învinuiau că am lăsat în părăsire livada şi ogoarele care li s-ar fi cuvenit de drept. Mai mult, îmi aruncau în faţă necredinţa în zei.

— Zeii nu sunt atotputernici, aşa mă învăţa Asklepios, mărturisi Telesforos în faţa judecătorilor. Fiindcă nu voiam să-l ascult, m-a izgonit...

Marele preot arătă şi el că nu coboram la temple nici la cele mai însemnate sărbători şi că dispreţuiam jertfele de animale şi ritualele.

— Nu crede în prevestiri şi nici în visele pe care cei de sus le trimit oamenilor. Îi dă cinste doar unuia singur dintre nemuritori, lui Apollon, pe care îl numeşte „egipteanul”.

Şedeam în faţa unor judecători necunoscuţi. Bătrânii pe care îi ştiam muriseră de mult. Amintirea ajutorului pe care îl adusesem odinioară Kosului se ştersese. Odată cu bogăţia nouă, vechea îngăduinţă pentru străini şi săraci pierise. Fiindcă locuitorii erau prea numeroşi, pierise şi datina adăpostirii celor pribegi. Oamenii erau alţii, chiar zeii se schimbaseră odată cu vremea. Niciunul din cei de azi nu mă cunoştea decât din spusele lumii.

— Ce ai de zis, Asklepios, în apărarea ta?

— Nimic, le-am răspuns, şi vorbele mele au fost privite ca o înfruntare.

Asklepios zis al lui Phoebus – suna hotărârea judecătorilor – *e osândit să dea înapoi lui Telesforos şi Hepionei pământul pe care îl stăpâneşte pe nedrept. Pentru celelalte învinuiri e lăsat în seama zeilor. Cetatea îl mai îngăduie în Kos un an. După aceea, să-şi caute o altă ţară, de va găsi. Nu putem suferi printre*

noi oameni care nu cred în zei. Ne-am atrage mânia celor de sus şi duşmănia vecinilor...”.

Telesforos fu uns ca vraci al cetăţii. Folosea puţinul celor învăţate de la mine. Dacă nu izbutea dădea vina pe zeii cărora nimeni nu le poate cere socoteala. Îl căutau mulţi, preţuindu-l pe măsura plăţii pe care o cerea pentru leacuri. Mie îmi rămăseseră săracii, robii, străinii pribegi, vâslaşii de pe băncile corăbiilor de negoţ, singurii care se încumetau să vină până la depărtata mea locuinţă. Aveam un an răgaz să-mi caut o altă patrie, cea din urmă. Un an mi se păru prea mult. Mi-am adus aminte, curând, de călătoria făcută cu preotul Anu spre gurile fluviului, în cel de-al şaptelea an al vremii petrecute de mine în ţara Egyptos. Îmi sunau în urechi vorbele lui Nefer, paznicul mormântului din piramida cu trepte.

„Eşti tânăr şi frumos, Ammon-Asu. O să ajungi bătrân şi neputincios. Nu uita că la intrarea templului în care doarme zeul vei găsi totdeauna un ungher să-ţi odihneşti capul şi o bucată de pâine”..

„Cine îţi va urma, Nefer, peste atâţia ani?”.

„Fiul meu, Nefer cel mic. Să-i spui doar atât: Sunt ucenicul zeului Im-Hotep, care primeşte pe toţi cei ce vindecă suferinzii”.

Călătoria în Egyptos a fost uşoară. La intrarea piramidei, păzea Nefer, odinioară cel mic. I-am spus vorbele pe care nu le uitasem.

„Fii binevenit. Cel din urmă vraci preot a murit de curând. Altul nu mai vrea să vină. Credinţa în Hotep se pierde. Vracii cer argint şi daruri pentru leacurile lor...”.

Am rămas pentru totdeauna la Pa-Sokaris. Mi se spunea Asu, fiul lui Hotep, sau pe scurt As-Hotep.

Treptat bolnavii au început să bată din nou cărările vechiului sanctuar.

Unora le-am făcut bine, altora le-am dăruit doar o nădejde. Vremea mă înconjurase cu o aureolă de vrăji şi de farmece. Nu devenisem zeu, dar nu mai eram nici om la fel cu alţii.

Câteodată mă simţeam nemuritor, departe de timp. Alteori veşti care răzbăteau până la mine – călătorii sunt vorbăreţi şi le place să poarte ştiri dintr-o parte în alta – îmi aminteau de lucruri cunoscute. La Nu, oraşul pe care aheii îl numesc Teba, stăpânea un nou faraon, care purta numele bunicului său, Ram-Seth, şi iubea războaiele. Carele şi caii lui călcau pământul Feniciei, corăbiile lui străbăteau marea până la Creta şi la Kypros, până la insule. Mykene fusese zdruncinată de un cutremur şi zidurile ei prăbuşite. Undeva, în Ahaia, se ridicase un bazileu puternic din neamul craiului Eumeniches. Va fi fost Andros, fratele meu vitreg sau vreun fiu al lui? Zvonurile îmi ajungeau tocite de vreme, căci faptele pomenite de ele se petrecuseră cu ani înainte şi altele le luaseră locul. Într-un târziu, am înţeles că îmbătrânisem cu totul. Ceea ce făcusem bun în viaţă se cumpănea într-o măsură dreaptă cu răul. Nu mai aveam vreme să aplec balanţa nici într-o parte, nici în alta. Nu-mi părea rău şi nu-mi părea bine de nimic.

Într-o noapte mă trezii. Lumina de lună îmi bătea în ochi. M-am ridicat să beau apă şi abia atunci, cotrobăind în tăcerea nopţii, mi-am dat seama că tot ce adunasem în minte, în atâţia ani, avea să piară. Egiptenii uitaseră limba veche şi cuvintele de acum o mie de ani nu mai aveau pentru ei înţeles. Sulurile de

papirus putrezeau în nisip sau zăceau ascunse în temple ruinate şi pustii. Summeriana de demult nu se mai vorbea nicăieri, şi odată cu ea muriseră vechile formule. Grecii din insule şi de pe ţărm ştiuseră cândva să-şi însemne întâmplările şi socotelile de negoţ, numele regilor şi ale celor puternici, cu semne zugrăvite, săpate, zgâriate pe lut. Pământul Mykenei, al Spartei, al Pylosului era plin de tăbliţe pe care nimeni nu le mai citea. Pretutindeni războaiele necurmate făcuseră ca ştiinţa să piară. Nu eram dator să trec mai departe ceea ce primisem? Dădusem odată greş cu Telesforos. Dar era acesta un temei? Spaima că nu voi putea trăi atât cât va fi nevoie mi-am domolit-o curând. Mă simţeam încă în putere şi am hotărât să-mi supun durata vieţii voinţei.

Dimineaţa găsii în faţa colibei în care trăiam două fiinţe aproape sfârşite: mama şi o copilă nevârstnică. Erau îmbrăcate în straiele negre din Ake. Mama a murit repede, răpusă de istovire. Pustiul de nisip prin care trecuse o ucisese. Istovită şi ea, fata tremura toată şi nu era în stare să scoată niciun cuvânt. Abia după ce i-am dat lapte călduţ, mi-a spus în graiul ei aspru:

— Mă cheamă Hyge.

Purta la gât lanţul robilor. Negustorul care le răpise şi voia să le vândă le-a dat de urmă. Era însoţit de slujbaşi egipteni ai cârmuitorului din partea locului. Când a văzut-o moartă pe femeie, a izbucnit în blesteme. Copila i se părea de prea puţin preţ. Am intrat în colibă şi din desagă am scos ultima podoabă care îmi mai rămăsese, o cupă de bronz împodobită cu şerpi. Mi-o dăruise cândva un crai, Agamemnon... O pierdusem la Assur, şi o regăsisem la Pa-Sokaris.

Lucrurile neînsufleţite călătoresc la fel ca oamenii…

— Ia-o în schimbul copilei, neguţătorule. Bronzul e veşnic. Roaba nu ştii dacă mai are zile.

Hyge a trăit şi trăieşte. Soarta îmi trimisese o fiică şi tot soarta făcuse ca numele ei să fie Hyge, Hyge din ostrovul stâncos Ake. Cea plecată pe mare se întorsese sub un alt chip. Era bună şi blândă, zâmbea uşor, puţin trist, dar cu o mare dragoste pentru toţi oamenii. Niciodată nu a putut să piardă felul de a vorbi al celor din ostrovul pe care se născuse.

De atunci au trecut zece ani. Hyge a crescut şi s-a făcut frumoasă. Îi spun fiică şi ea mă numeşte tată. Uneori vorbesc cu ea în graiul din Ake; alteori, în limba din ţara Egyptos. În cetatea Kos mai am un fiu. Îşi spune Telesforos al lui Asklepios, vindecă şi slujeşte în acelaşi timp la templu. Nimeni n-a făcut printre greci mai mult decât el pentru renumele meu de zeu: socoteşte folositor ca o parte din nemurirea mea să se răsfrângă asupră-i. Are vreo însemnătate?

Zeul de la poarta cetăţii Kos s-ar fi prăbuşit într-un cutremur. Nimeni nu l-a mai ridicat. Îmi închipui că a prins să se înfunde iar în pământ. Îl acoperă pulberea adusă de vânt de pe dealurile văroase ale Kosului. Oamenii se închină mereu la alţi zei.

Trăiesc în umbra piramidei cu trepte în care doarme medicul Hotep, care a ajuns zeu. Sunt, peste veacuri, fiul şi urmaşul lui. Ultimul, poate. Uneori pătrund în sanctuar, rătăcesc prin culoare lungi, luminându-mi drumul cu o torţă, până la lespedea care închide cămara de taină. Acolo, îmbălsămat, înfăşat în alb, acoperit cu podoabe, străjuit de ibişi uscaţi ca şi el, odihneşte Hotep. Culoarele sunt tot mai greu de

străbătut: unele stau să se prăbuşească. Vânturile de apus aduc nori de nisip după nori de nisip.

Nefer îmi spune cu amărăciune:

„După mine, nimeni n-o să mai cunoască nici intrarea mormântului, nici drumul pe sub pământ...”.

„Nu e nimic. Nefer. Zeul o să doarmă în pace, până la sfârşitul veacurilor”.

Mă întorc în coliba de la intrarea sanctuarului şi îmi odihnesc oasele ostenite. Nefer îmi aduce o bucată de pâine de grâu, poame şi urciorul cu lapte de capră. Afară se aude vocea fiicei mele cu ochii albaştri:

— Asklepios o să-i primească îndată pe cei suferinzi...

Desenez cele din urmă semne roşii şi negre pe cea din urmă foaie de papirus.

Învăţaţi din povestea lui Asklepios, oameni, cum să ajungeţi deopotrivă cu zeii:

„Nu poţi fi zeu decât atunci când te împaci cu tine însuţi, rămânând neîmpăcat. Când ai dobândit liniştea, fără să pierzi neliniştea. Când renunţi la ceea ce îţi doreşti pentru tine, dar nu pentru alţii.

Ştiinţa este o treaptă, căci dacă nu ştim încă totul putem nădăjdui să cunoaştem. Oamenii descoperă şi uită, dar vor descoperi iarăşi.

Dragostea e treapta a doua. Când eşti iubit, ţi se pare că eşti zeu, dar iubirea de o clipă încălzeşte numai o clipă şi te schimbi iarăşi în om. Abia atunci dragostea te apropie de divinitate.

Cea de-a treia din trepte e cea mai grea de trecut. Numele ei e durere.

Cea din urmă se cheamă moarte”.

Eu, Asklepios, le-am cunoscut pe cele trei dintâi şi ele îmi dau nădejde, mai mult decât sângele zeului Phoebus, să ajung printre zei. A patra e apropiată. Mai am încredere şi în altceva: în vremea care îmbracă adevărul cu mantia strălucitoare a neadevărului. Oamenilor le plac minunile şi tot ce nu înţeleg schimbă în miracol. I-au plămădit pe zei după asemănarea oamenilor şi tot ei îi prefac pe oameni în zei. Douăzeci de veacuri voi fi din plămadă cerească. După ele, voi deveni iarăşi om.

Şi totuşi am inima strânsă. Ştiu că o zi de lumină e mai bună decât întunericul veşniciei. Doar trupul zeului Hotep trăieşte. Inima lui e moartă. Veşnicia, poate, nici

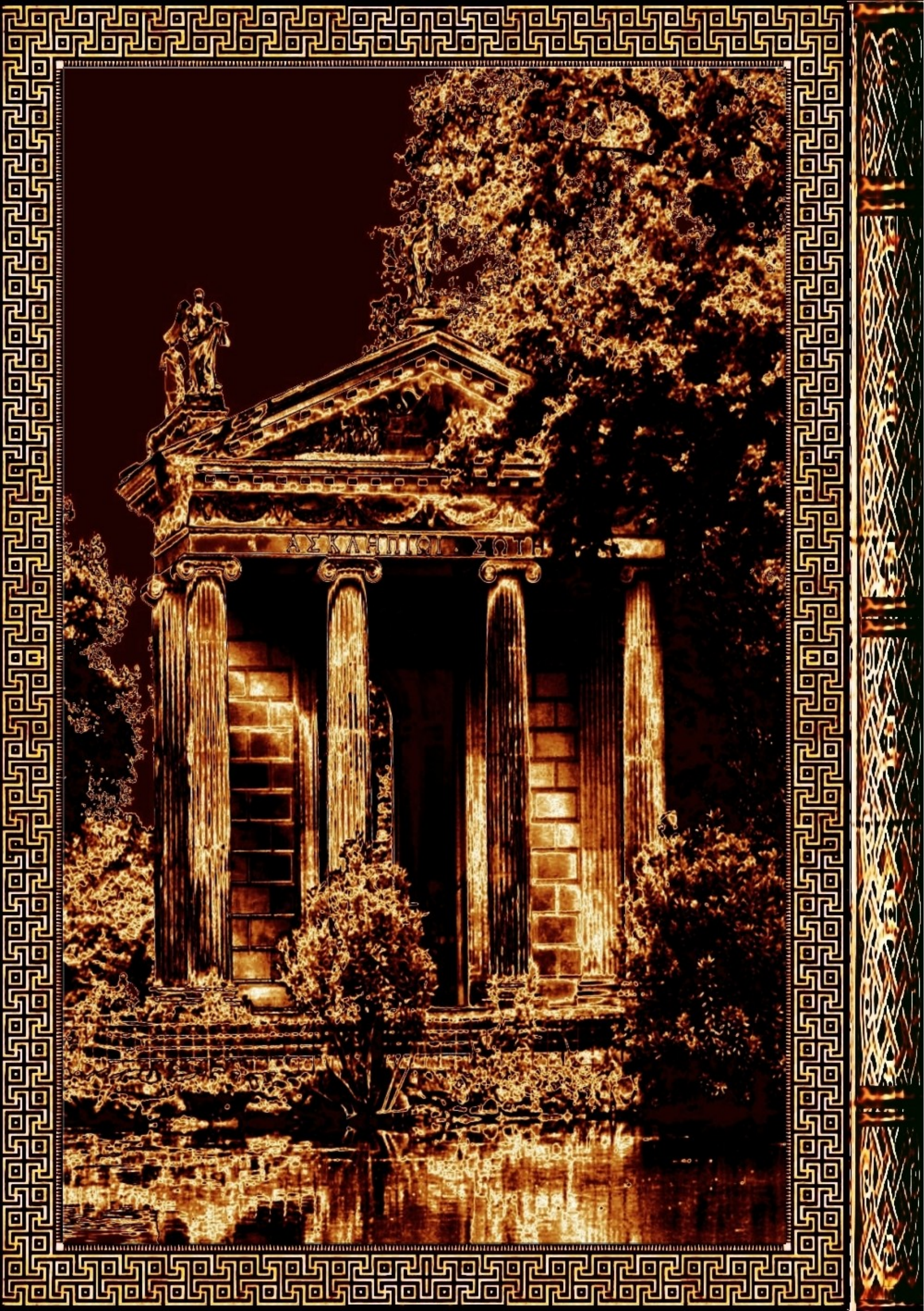
nu are fiinţă aievea. Nu mă osândiţi că o spun: zeilor le sunt îngăduite mai multe decât muritorilor.

Am scris aceasta în limba şi în semnele sfinte ale ţării Egyptos, eu, Asklepios, fiul lui Eumeniches sau al zeului Soare. Într-o viaţă de om am rătăcit prin Ahaia, prin Nubia, prin ţara Summer, prin Assur şi prin Hatti. Am luat parte la arderea Troiei, am trăit în ostrovul de piatră Ake, în insula înverzită Kos şi în umbra unui mormânt uriaş de piatră. Am făcut bine şi rău. Am fost darnic şi lacom. Am râvnit la mărire. Am crezut rând pe rând că ştiu totul şi că nu ştiu nimic. Mândria şi umilinţa mi-au fost cunoscute. Am fost tânăr, bărbat în putere, bătrân. Curând – poate mâine – voi ajunge una cu zeii.

Tu, care citeşti, fii sănătos şi ia seama la cele citite.

Copertă: ADRIAN IONESCU




ΑΣΚΛΗΠΙΩΙ ΣΩΤΗ